

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

Templomunk felújított Szent Anna oltára,
amely a jobb oldali középső kápolnában található, 1754-ben készült *Ambrosovszky Mihály* kanonok adományozásából.
Az oltárkép a neves barokk festőművész, *Kracker János Lukács* műve.

(Kovács Ottó tanár úr felvétele)

A TARTALOMBÓL

Hatvan éve történt a ciszterciek elhurcolása I.	Orandum est ... – A testnevelés története iskolánkban II.
Életutak III.: <i>Veres Árpád</i>	Ciszterciták kertje volt az első „tornatermünk”
<i>Kalász Elek</i> tanár úr hagyatékából	<i>Bogdán Kálmán</i> : Fiatalság = Vidámság
<i>Bécezy Pál</i> : Több volt mint tanár ...	In memoriam <i>Kovács Béla</i>
Ez történt a Gárdonyiban Karácsonytól – Húsvétig	hírek...hírek...hírek...

„Mint rabló ellen jöttetek”... I. Hatvan éve történt a ciszterciek elhurcolása

A passiók szavait idéző címmel gondolunk 1950 júniusára, amikor a kommunista rendszer érkezettnek látta az időt a szerzetesrendek felszámolására – „kardokkal és dorongokkal”. Június 9-ről 10-re hajló éjszaka a pécsi, bajai és a szentgotthárdi házakból a rendtagokat internáltakként Kunszentmártonba hurcolták, június 18-ról 19-re virradó éjjel a pedig budapesti Bernardinum és a székesfehérvári rendház szerzeteseit hasonló módon Páztóra, illetve Előszállásra.

Az egri és a budai Ibrahim utcai rendház szerzeteseinek „önként” kellett elhagyniuk otthonukat.

Mindezekről a kommunista időkben senki sem beszélhetett, írhatott. Az újraindulás után rövidebb-hosszabb beszámolóiban emlékeztek az elhurcolás résztvevői ezekről az időről. Ebben a számunkban a bajai, pécsi és a székesfehérvári rendházak szerzeteseinek „exodusáról” olvashatunk.

Bajai Rendház

Sulyok Ignác, aki akkoriban a bajai rendház szerzetese volt, 1992-ben a Bajai Kulturális Szemlében, az ÁRTÉR-ben írt hosszabb visszaemlékezést az elhurcolásukról és a száműzetésben töltött életükről. Az alábbiakban ennek egy részletét olvashatjuk.

Az Úr 1950. esztendejében június 9-ének szelíd nyár eleji hangulatú estjén minden a megszokott napirend szerint zajlik a ciszterciek bajai rendházában. A tágas ebédlőben kilencen ülik körül a vacsoraasztalt: a városzerte népszerű, kistermetű *dr. László Vince*, a gimnázium egykori nagytekintélyű igazgatója, aki azonban most, az iskolák 1948 nyarán bekövetkezett államosítása óta egyszerű káplán a belvárosi plébánián; a nyugdíjas korú *Pataki Kálmán*; *Csehy Alfonz* hitoktató; *Falubíró Győző*, józsefvárosi káplán; *Simonyi Marián*, akinek 1945 februárjában egy Bajára hulló német bomba elvitte mindkét lábát; *Sulyok Ignác*, a Rókus utcai Szeretetház lelkésze; *Bognár Benedek* baja-szentjánosi lelkész; *dr. Jáki Adorján*, a kiscsávolyi tanyavilág papja és a vendéggént közöttünk lévő előszállási káplán, *Szeker András*, gimnáziumunk egykori diákja.

A kis társaság máskor derűs hangulatát most beárnyékolják a beáramló egyre nyugtalanítóbb hírek. Akarva-akaratlanul is a létbizonytalanság nyomasztó érzése üli meg a lelkeket. Arra azonban talán egyikük sem gondol, hogy a sorsukat megpecsételő fordulat röpké néhány órán belül bekövetkezik. ...

Éjfélhez közeledik az óra mutatója, amikor szobám ajtaján vad dörömbölés riaszt fel legmélyebb álmomból. Felugrom, ajtót nyitok. Hús-huszonkét év körüli, nyers modorú, polgári ruhás fiatalember hatol be szobámba, valami belügyminisztériumi írást tol az orrom elé, s bántó, gunyoros hangon tudomásomra hozza, hogy a rendház többi lakójával együtt kényszertartózkodási helyre szállítanak. A legrövidebb időn belül készüljek fel. Csak

a legszükségesebb holmimat vihetem magammal. Arra nézve, hova szándékoznak bennünket szállítani, nem nyilatkozott.

Bódultan, mintha csak rossz álom lenne az egész, gépiesen kapkodom össze, s rakom kis útitáskámba a mindennapi élethez szükséges dolgaimat, breviáriumomat s felöltöm rendi ruhámat. Emberem türelmetlenül vár. Még engedélyt kérek tőle, hogy a kápolnában magamhoz vegyem az oltáriszentséget, nehogy – ha elhagytuk a házat – profanizálják. Hozzájárul, de nyomon követett a kápolnába. Talán attól tartott, hogy megszököm. Ezt követően lekísér a földszintre, ahol a kapuban már ott állt egy leponyvázott hatalmas teherautó. A benne elhelyezett lócákon kellett helyet foglalniuk az ott várakozó rendtársaknak és a háztartásunkat vezető öt kalocsai iskolanővérnek.

Szívfacsaró volt nézni, amikor hordszékén hozták ki szobájából a mindkét lábát vesztett Simonyi Mariánt, és rakták föl az autóra.

Valaki még hiányzott a csapatból. Keménykötésű házfőnökünk, László Vince! Ő még legalább formailag megkísérelt tiltakozni a jogtalan és embertelen állami rendelet ellen. Kijelentette, saját jószántából nem hajlandó elhagyni ezt a rendházat, melynek vezetését fölöttese, a zirci apát órá bízta. Erre az ávosok kezénél-lábánál fogva megragadták, kicipeltek otthonából, és így rakták fel a gépkocsira. Ha talán komikusnak tűnt is a jelenet, volt benne valami imponáló, bátor, férfias gesztus: a ház felelős feje csak a durva erőszaknak engedve adja fel őrhelyét.

A karhatalom emberei, akik a rendház kiürítését végrehajtották, négyen voltak. Vezetőjük nyilván a rosszarjú, kihívó modorú, rosszindulatú fiatalember. Ugyancsak polgári ruhás kísérei mikor ez nem volt a közelükben, meg-megcsillant az emberies érzés. Az egyik például takarójára mutatva így biztatta egyik rendtársamat: „Vigye ezt is, mert mire maguk visszajönnek, nem marad semmi.” Magam láttam, hogy egy másik, negyven év körüli civil ruhás rendőr, mikor kocsink a belézsűfolt szerzetesekkel és nővérekkel kigördült, könnyet morzsolt el a szemében. Volt benne emberi érzés, őt még a régi rend nevelte.

A kapu előtt egy kis ideig – nem tudni miért – még várakozott a gondosan leponyvázott autó. Ekkor egyik rendtársunk, Csehy Alfonz kezdeményezésére elkezdtek énekelni a Himnusz, majd a Boldogasszony Anyánk kezdetű egyházi éneket. Kísérőink azonban idegesen tiltakoztak, és elhallgattattak bennünket. Semmiképpen sem akartak feltűnést kelteni amikor szégyenszemre kilopták a városból a cisztercieket, akik sok évtizedes nevelő munkájukkal, kulturális tevékenységükkel, fehérfelete öltönyükkel a táj életének egy darabja lettek... Ezért választották sötét tettük végrehajtására az éjszakát, a sötétség óráját...

A karhatalmiak behatolása a rendház épületébe – mint később kiderült – nem volt valami „választékos”. A kapus éjszakára gondosan bezárta ugyan a kaput, a porta

utcára nyíló ablakát azonban a szokatlan nyári hőségben nyitva hagyta. Ezen keresztül jutottak be, s a felébresztett portás kíséretében járták végig a szobákat, s keltettek fel bennünket.

Két bajai rendtársunk szerencsésen megúsza az elhurcolást. *Török Bonifác* bácsalmási káplánként éppen állomáshelyén tartózkodott. *Dr. Deáki Sándor* június 10-én tért vissza Budapestről. Az állomásról mit sem sejtve tartott a rendház felé. Az éppen arra jövő *dr. Hoffmann Emil*, ny. törvényszéki bíró, egykori hűséges tanítványunk tájékoztatta az éjszaka történetéről. Ő sarkon fordult, s visszautazott a fővárosba rokonaihoz.

De térjünk vissza történetünk lényeges tárgyához. A kivonulásnak, a nagy exodusnak még csak a legkezdetén tartunk. Teherautónk a lócákon gubbasztó internáltakkal és szegény kis motyójukkal, természetesen őrzőik kíséretében lassan megindul. Maga mögött hagyja a biztosnak hitt eddigi életünket, melynek három pólusa: a rendház, a templom és oly sokáig, az annyira szívünkhöz nőtt öreg iskola volt. Tovagördül a számunkra oly kedves kisváros macskaköves utcáin. Hova visz bennünket? Mely irányba? Ki tudja! A gondosan rögzített ponyva alatt nem tudtunk tájékozódni. Megyünk a sötét éjszakába, a még sötétebb bizonytalanságba... Múlnak az órák.

Közben próbálunk eszmélni. Van rá időnk. Talán még fel sem ocsúdtunk a keserves valóságra úgy Isten igazában: földönfutókká lettünk. Majd a rózsafüzér Ave Máriáit mormoljuk közösen. Azt szabad... De jó is annak, akinek hite van! Egy archimedesi szilárd pontra tett szert, melyen, bármiként alakuljon is élete, megvetheti lábát.

Már pirkad. Szemfülesebb társaink a ponyva finom résein keresztül megállapítják: Most kelünk át a Tisza hídján! Szegeden vagyunk? Tovább tartunk kelet felé... Sötét gondolat suhan át az agyamon, talán másén is: Talán a Szovjetunióig meg sem állunk? Összeszorul a szívem. De nem, mégsem! Hét-fél nyolc tájban egy nagyobb településre érünk. Kocsink lassít, majd egy közép-szerűen nagy, szerény külsejű, kétemeletes épület előtt áll meg, melynek oromzatát kőkereszt díszíti. Rövidesen ki fog derülni, hogy egy 1940-ben tizenkét személy számára épült kis karmelita zárda előtt vagyunk.

A Karmel-hívekkel teli kis kápolnájában éppen vége felé tart a reggeli szentmise, mikor a zárda öreg portása, Márton testvér izgatottan lép oda a harmóniumnál ülő *Juvenál* atyához.

– Páter Magister, jöjjön azonnal, mert egy teherautó várakozik a nagykapu előtt!

A barnakámzsás fiatal szerzetes kisiet. A karhatalmi emberek közlik vele jövetelük célját, majd rövidesen megjelenik a rendház aranyszívű vezetője, a daliás természetű, ősz hajú *Brokárd* atya is. Rendelkezésére feltárult a nagykapu, s gépkocsink begördült a zárda tágas udvarára.

Fellélegeztünk. Mégsem Szibéria! Az ávosok felszólítására a hosszú úttól meggémberedett tagokkal kászálódtunk le, magunkhoz véve szegényes poggyásunkat. Az állami emberek még egyszer szigorúan ránk parancsoltak, hogy a kolostor területét ne merészljük elhagyni. Arról azonban egy árva szó sem esett, ki fog bennünket élelmezni, vagy meddig tart az internálásunk. Ők

küldetésüket befejezték, továbbálltak. A többi nem az ő dolguk!

Pécsi Rendház

Feloszlatásáról *Hardy Gilbert* OCist emlékezése szól:

Ugyanabban a drámai éjszakában történt amikor mindjárt az első hullámban, a bajai rendház és a szentgotthárdi apátság lakóit is durva erőszakkal deportálták: június 9-nek éjjelén, kevéssel éjfél előtt. A hatóságok erőszakos betörése a rendházba – emlékezetem szerint mintegy húszan voltunk akkor a rezidencia lakói, a fehérhajú, nagy tudású *Hang Dániel* szenior atyától lefelé magamig, aki 26 évemmel a junior voltam és csak fél éve a rendház tagja – bizonyos értelemben váratlanul ért mindnyájunkat, bár már az utolsó hetekben számos jel arra mutatott, hogy valami súlyos dolog fog történni ellenünk. Ezért lelkileg mégis készek voltunk. Hála Istennek.

Június 9-én szerény és aggodalommal elköltött vacsoránk után néhányan átmentünk a házunkkal szemben lévő belvárosi plébánia templomba Jézus Szíve litániára, szentségimádással. Ahogy átmentem az utcán észrevettem, hogy egy férfi ácsorgott a rendház közelében. De nem tulajdonítottam ennek nagyobb jelentőséget, ez máskor is megtörtént. Amikor azonban a szentségimádás után a rendházba visszatérve ugyanezt a férfit ismét megpillantottam, csak egy kicsit állt odébb, cigarettázott és mintha most jobban figyelt volna minket, rosszat sejtettem. Mint hamarosan meg kellett tudnom, nem alaptalanul... Lefeküdtem és bár nyugtalanul, de álom jött a szememre. Az éjszaka csendjében egyszer csak erős dübörgésre ébredtem. A folyosó végéről is megismertem áldott emlékü *Kühn Szaniszló* házfőnök úrnak az izgatott hangját. A dörömbölés minden ajtónál megisméltődött. Meg se vártam, hogy hozzám érjen, úgy ahogy voltam ajtót nyitottam neki. „Azonnal öltözködj”, mondta elcsukló hangon, „az irodában kell gyülekeznünk.” Azután rám nézett, és szinte sírva hozzátette, „Fiam, minden elveszett.” Megértettem.

A tágas volt igazgatói irodában egy ávos tiszt szorgoskodott. Ellenőrizte a névsort és szárazon közölte, hogy mindnyájan ki vagyunk utasítva Pécs városából. Erről a végzést egyenként kezünkbe is adta. Tudtukra adta még hogy 15 percen belül útra készen kell lennünk, és hogy csak a legszükségesebbeket vihetjük magunkkal egy kisebb táskában, ezt ellenőrizni fogják, mert „minden mást úgylis utánunk fognak küldeni...”

Bódultan tértem vissza a szobámba. Egy géppisztolyos ávos jött a nyomunkban és felügyelt a rohampakolásra. De talán mégis volt benne valami emberség. Amikor látta, hogy szegény öreg (és igen kövér) *Barna Jácint* atya kétségbeesetten leroskad a szobájában, szinte kérő hangon odaszólt hozzám, „segítsen már annak az öreg papnak, hogy el tudjon készülni...”

A lepányvázott kocsni szorosan a rendház bejáratához állt be. Úgy léptünk rá, szótlánul és szeniorátusban, mint a rabok akik egy ismeretlen hely és egy ismeretlen jövő felé indulnak. A vezető ávóstól szigorú utasítást kaptunk, hogy a ponyva résein ki ne kukucskáljunk, de ennek ellenére azért ezt mégis itt-ott sikerült megtenni. Így

aztán annyit meg tudtunk állapítani, hogy keletnek tartunk. De vajon meddig...?

Másnap déltájban megérkeztünk, kimerülten és éhesen, a kunszentmártoni karmelita rendházba. *Haász Brokárd* atya nagy szeretettel és kitárt karokkal köszöntött mindnyájunkat. Kimondhatatlanul jól esett. Nagy csodálkozásunkra a bajai testvéreket is ott találtuk. Persze ennek is fájdalmas örömmel, de mégis megörültünk. Aztán amikor estére a szentgotthárdiak is megérkeztek, világossá vált mindnyájunk számára hogy igen nagy ára van, és lesz még ezen rendkívüli együttlét nagy lelkigyakorlatának. A folytatás már jól ismert történelem.

Székesfehérvári Rendház

Már egy hónappal előbb (májusban) kérte a rendőrség a lakók nyilvántartás jegyzékét, „hogy egyeztessék az övékkel”. Utólag gondolva ebből állították össze az internálendő rendtagok névsorát.

1950. június 17-én vasárnapról hétfőre virradó éjszaka 11 óra körül az Iskola utcáról, betört ablakon keresztül a díszterembe jutva 16 rendőr a volt iskolaudvaron keresztül bejutott a Rendházba. Az udvari ajtó – mint belső ajtó – természetesen nyitva volt. A rendtársak ajtaján adott jelre egyszerre bezörgettek: „Nyisson ki! Rendőrség!” Mindenkit bevezényeltek *Székely Ottokár* igazgató szobájába, aki az idős *Cséplő Pali* bácsival érkezett meg *dr. Koronczay József* iskolaorvosunktól. – Ugyanakkor Bonaventura rendtársunktól jött ki éppen egy ismerőse, aki mindezt láthatta és hallhatta egy ablakmélyedésből, ahova meghúzódott, vagy mert odaállították a rendőrök. (A részleteket ez a szemtanú beszélt el később.)

A rendtársakkal közölték, hogy internálva vannak. Rendőri kísérettel mehetett vissza mindegyikük a szobájába, hogy váltó fehérneműt csomagolhasson. Ismét az igazgató előtt a folyosón: „Sorakozó!” A kézi csomagokat kibontották, átvizsgálták. Az ollót, kést, borot-

vát elvették, hogy közben öngyilkosságot ne követhessenek el. *Lakatos Dénes* bácsi, teljesen vak öreg rendtársunk a szobájába feküdt. Elhangzik a legembertelebber vezényszó: „Dobjátok fel az autóra, útközben majd megdöglik!” A gazdasági udvartól ponyvával letakart teherautóval indult el a „menet”. Hogy hová? – az csak később derült ki: Előszállásra, az ottani kis rendházunkba.

Másnap rendőrök jelennek meg a harangozónál:

– „Harangozzon!”

– „Nem tudok.”

– „Mi az hogy nem tud!? A papoknál tudott?!!!”

– „De uraim, már nincs harangunk.”

(Ezt a harangozó utólag mondta el.)

Ugyanaznap kora reggelén *Kósa Ferencet*, a Belvárosi Plébánia karnagy kaplányját riasztották-ébresztették, hogy mondja templomunkban – a hívek lázongását elkerülendő – a reggel hat órai szentmisét. Engedelmeskedett; de a hívek így is megtudták a dolgot, s a szemtanúk szerint mindenki sírt a misén.

A rendház megrohanásakor *Huszár Hildebrand* rendtársunk az Oratóriumban imádkozott, később ment a szobájába, amikor az evakuáció már javában folyt. Természetesen őt is „besorolták”.

Merész Gáspár atya a szárazréti plébánián töltötte az éjszakát. Másnap jelentkezett. Neki is követnie kellett a rendház többi lakóit Előszállásra.

Ács Kajetán atya másnap reggel akart bemenni a rendházba – a történekről semmit sem tudva –, és csodálkozott, hogy az ajtóban idegeneket látott. Gyanút fogott, és észrevétlenül továbbment. „Véletlenül” így megmenekült. – A többiek szeptember 7-éig maradtak „internálva” Előszálláson.

Ezután következett a „diszperzió”, a négy évtizedes szétszórás.

Visszaemlékezés alapján lejegyezte *dr. Ács Kajetán*.

* * *

A rendházakban élő ciszterciek az 1949/50. évi Névtár alapján*

A bajai rendház tagjai:

Dr. László Vince házfőnök,
Szász Alfréd,
Pataki Kálmán,
Barta Lénárd,
Csehy Alfonz,
Dr. Török Bonifác,
Dr. Deáki Sándor,
Falubíró Győző,
Simonyi Marián,
Sulyok Ignác,
Bognár Benedek,
Dr. Jáki Adorján.

A pécsi rendház tagjai:

Kühn Szaniszló házfőnök,
Dr. Hang Dániel,
Barna Jácint,
Dr. Deáky Honór,
Módy Dezső,
Varga Virgil,
Mayer Móric,
Dr. Oppermann Balduin,
Horányi Lukács,
Nyolczas Ipoly,
Dr. Horvát Adolf,
Dr. Ágoston Julián,
Gergelyi Jákó,
Felegyi Román,
Dr. Kelecsényi Ákos,
Maróti Arnold.

A székesfehérvári rendház tagjai:

Dr. Székely Ottokár házfőnök,
Dr. Vargha Damján,
Námesy Medárd,
Cséplő Pál,
Dr. Lakatos Dénes,
Pótz Edgár,
Dr. Kertész Gotthárd,
Dr. Sántha Olivér,
Gonda Keresztély,
Dr. Czigler Ábel,
Vastag Tibold,
Merész Gáspár,
Dr. Ács Kajetán,
Hodász Erik,
Huszár Hildebrand,
Dr. Novák Bonaventura.

* A Névtár keltezése 1949. Magyarok Nagyasszonyának ünnepe (okt. 8.); az 1950. júniusi névsor már ettől eltérhetett.

Orandum est ut sit mens sana in corpore sano A TESTNEVELÉSRŐL... II. rész

A tornacsarnok felavatásának ünnepe irányította figyelmünket az iskolánkban folyó testnevelés történetének felkutatására. Az iskola Évkönyveinek adataiból készült összeállítás első részét – 1800-as évek közepétől 1920-ig – a karácsonyi számunkban közöltük.

A II. részben a '20-as évektől iskolánk államosításáig, 1948-ig eltelt időkről szólunk, ahová már a mi emlékeink is visszanyúlnak, ha nem is a húszas, de a harmincas-negyvenes évekre. Az évkönyvek a sportkörü foglalkozásokról szólnak, de sok sportesemény a nagyobb közösséget is megmozgatta. Az iskolák közötti futball-mecceken közösen szurkoltunk a győzelemért. Ki ne emlékezne a „Foglár-város” összecsapásokra a Foglár-kertben. Egyszer-kétszer a teljes uszodát is megtöltötte a gimnázium ifjúsága, hisz Egerben tavasztól őszig a jó vízű uszodában sok kellemes délutánt el lehetett tölteni. A sportkörü foglalkozások nemcsak az osztályközösséget erősítették, hanem az iskolaközösséget is, amikor együtt szurkoltunk a mieinkért.

A háború és a proletárdiktatúra bukása után az 1919/20. tanévtől ismét elindult a testnevelés iskolánkban, heti két órában: „... a folyó iskolai évben tornatanárt is sikerült szerezni. Először egy hónapig Oppre Tivadar dr. tornatanár látta el a testnevelés ügyét, majd tőle Szabó Ferenc okl. tornatanár vette át a tornatanítást, aki ... most az olasz hadifogságból tért vissza”.

Szabó Ferenc tanári pályáját 1910/11-es tanévben a Székelyudvarhelyi Főgimnáziumban kezdte, ahol ebben az esztendőben avatták fel az iskola új épületét és a tornacsarnokát. A háború kettétörte a fiatal tanár karrierjét, már „1914 nyarán bevonult a 22. marosvásárhelyi gyalogezredhez. Decemberben a harctérre irányították, s 1915 március 20-ától mint sebesült feküdt a felsőlövői kórházban” – olvashatjuk az iskola Értesítőjében. – „Május 8-án a honvéd lábadozó osztághoz osztották be és július 20-án őrmesterré léptették elő.” Még egy rövid hírt találtunk az 1917/18. évi értesítőben: „Szabó Ferenc hadbavonult, olasz hadifogságban.” 1920-tól 1941-ig tanított iskolánkban, majd visszatért hazájába, és a marosvásárhelyi M. Kir. Álami Tanítóképző-intézet és Líceumban folytatta tanári munkáját. Az iskola évkönyveiben olvashatunk ottani lelkes munkájának eredményeiről. Sajnos a háború utáni életéről nincsenek adataink.

A közvetlen a háború előtt már elindult tornakör is újjászerveződött, 1920. szeptember 1-jén megalakult a Werner Adolf dr.-Testgyakorló Kör, mely lényegében 1948-ig foglalta keretbe az iskola sporttevékenységét. Mindjárt 115 taggal indult, a későbbi években 90 és 160 fő, sőt 1939/40-ben 263 (!) volt a tagjainak száma. Működő szakosztályai: játék, torna, atlétika, úszás, vívás, céllövészet, téli sport, turisztika.

1928/29. tanévtől a heti testnevelési órák száma osztályonként 3-ra emelkedett. Ez azt is jelentette, hogy

Franci bácsinak heti 24 órában kellett tanítania, s emellett még heti 2 órában a tornakört is irányította.

Később a sportkör munkájába segítőtül bekapcsolódott Tobákos Kilit tanár úr, aki különösen az atlétikai, úszó, játék (futball) szakosztályokat irányította.

Az iskola tornaköre minden évben megrendezte a „dísztorna-ünnepélyét”. Ez így volt már 1920-ban is. „Szabó Ferenc tornatanár fáradhatatlan munkásságot fejtett ki, hogy a múlt évben a tornatanár hiánya és a zavaros viszonyok miatt elhanyagolt testnevelés ügyét rendbe hozza. Munkájának eredménye volt az ifjúsági tornaverseny, amely június 13-án a Szociális Missiótársulat és a Hevesmegyei Nőegylet rendezte érsekkerti ünnepély keretében folyt le. – Ifjaink fegyvelmeztsége a jelenlévő közönség osztatlan tetszésében részesült.”

Az iskola tornászai és sportolói részt vettek a kerületi és országos versenyeken is. 1923 áprilisában a Budapesti Középfokú Atlétikai Clubot (BKAC) versenyén a 11 tanulóból álló mintacsapat Magyarország második bajnokcsapata címet szerezte meg. A következő évben Miskolcon a kassai tankerület intézeteinek atlétikai versenyén vett részt intézetünk 10 tanulója. 1925 májusában Budapesten rendezett országos ciszterci atlétikai versenyről 14 növendékünk 8 győzelemmel tért haza.

1928-tól jelentősek voltak KISOK (Középfokú Iskolák Sportköreinek Országos Központja) – ez a BKAC utóda – által rendezett kerületi és városi versenyek.

Kedveltek voltak a tornaszereken (nyújtó, korlát, gyűrű) ügyesen szereplő diákok között a MOTESZ (Magyar Országos Tornaszövetség) által szervezett ún. jelvény-szerző versenyek. A vas-, bronz- és ezüstjelvényeket általában már a III. osztályosok tornászai is megszerezhették, és büszkén viselhették. Az értesítőkből minden évben megtaláljuk ezeken a versenyeken eredményesen szereplő diákok neveit.

Az 1938/39 tanévtől Franci bácsi segítséget kapott: Oltai Rudolf okl. testnevelési tanárt. Oltai tanár úr öt osztályban tanította a testnevelés órákat. Az iskolai sport területén a változás eléggé látványos volt. A sportkör létszáma is megnövekedett. Nagyon kedvelté vált a kosárlabda: „A diákság legnagyobb érdeklődése a kosárlabda iránt nyilvánult meg. Ez az ízig-veéig amerikai játék hazánkban még nem nagy múltra tekinthet vissza, de az érdeklődés oly nagy iránta, hogy rövidesen egyik legkedveltebb sportszerű játék lesz. Az új nemzetközi szabályokkal tanított játékokat osztályonként több csapat játszotta. A játék a játékosoktól nagy sportszerűséget, friss mozgást, gyors gondolkodást és a helyzetnek pillanatok alatt való felismerését, biztos szemet, pontos dobást követel. A labdakezelés technikájának és a kosárra dobás stílusának elsajátítása után a csapatjáték következett. Az év végén az intézeti bajnokságért 7 csapat indult.”

Vívó-szakosztály is alakult. Ebben az évben a tör- és kardvívást külön órákon 49-en tanulták Oltai tanár úr

„keze alatt”, és az atlétika iránt is növekedett az érdeklődés.

Oltai Rudolf 1912. október 30-án született Bileken, a mai Bosznia Hercegovinában. A családnak 1918-ban Magyarországra kellett menekülnie, Kecskeméten telepedtek le. Itt végezte iskoláit. A Testnevelési Főiskolán tanult, ahol 1937-ben szerzett diplomát. Állami ösztöndíjjal az USA-ban az Ohio állambeli Springfieldben, az ottani Wittemberg College-ban egy évet tanult. Hazajövet 1938–40 között tanított iskolánkban, majd az egri Érseki Felsőkereskedelmi iskolában, illetve annak jogutódjában az Alpári Gyula Közgazdasági Szakközépiskolában volt tanár nyugdíjazásáig. 1959-ben magyar nyelv és irodalomból, 1961-ben angolból szerzett újabb diplomát. 1997-ben hunyt el.

1940/41-es tanévben Oltai tanár úr már nem tanított, átment a „Keri”-be. Szabó tanár úr óraszámát újból heti 24 óra. Csak sejthető, hogy az elindult modernizálódás lelassult. Érdekes azonban, hogy pl. a kosárlabda iránti nagy érdeklődés megmaradt. 1941 májusában rendezett házbajnokságon a felsősöknek hét csapata is indult. Kard csapatunk is szépen szerepelt a miskolci kerületi vívóbajnokságon: II. helyezést ért el.

Szép emlékként vihette magával Szabó tanár úr a Miskolcon 1941. márc. 16-án megtartott tankerületi tornászajajknokság eredményét, ahol a Ciszterci Gimnázium tornacsapata tankerületi csapatbajnok lett.

Vitéz Szabó Ferenc tanár úr, aki előttünk is néha könnyes szemmel beszélt az 1940-ben visszatért székelyföldjéről, hazam Erdélybe, Marosvásárhelyen akkortájt induló tanítóképzőben lett a testnevelés tanára. Az Értesítő krónikása szép szavakkal méltatta 22 éves tanári munkáját: „A világháború utáni magyar iskola felismerte a testnevelés nagy jelentőségét s erőteljes munkával iparkodott megfelelni a korszerű testnevelés igényeinek. Szabó Ferenc fiatalos lelkesedéssel, egész lélekkel vállalta ezt a munkát, s nemcsak a testnevelési órákon elért eredményeivel, hanem az ifjúságnak a Sportkörben végzett magasabb vezetésével és iskolán kívüli sportolásának irányításával is mind magának, mind növendékeinek s így az intézetnek is igen nagy elismerést szerzett. Körültekintő gondnal eltervezett és szép eredményt felmutató testnevelési bemutatóival Egerben úttörő munkát végzett. A sport iránti szeretet és a testnevelés érdekeinek buzgó szolgálata jellemezte tevékenységét, s ennek a buzgóságának legszebb eredménye az az edzett és okosan sportoló nemzedék, amelyet felnevelt, s amelynek számos tagja neki köszönheti később elért sikereit. Kívánjuk eltávozott kartársunknak, hogy azon a földön, ahová visszavágyott, amely neki szűkebb hazája, az erdélyi magyarság és a jövő magyar nemzedék érdekében még sokat dolgozhassék!”

1941/42-i tanévtől új tanár – Rédei Rezső – vette át az iskolai testnevelés oktatását.

Rédei Rezső 1913. május 18-án született Pozsonyban. Itt töltötte gyermek- és ifjúkorát, középiskoláját is itt végezte. Érettségi után a prágai Károly Egyetemre iratkozott be, ahol kiváló eredménnyel középiskolai tanári oklevelet szerzett földrajzból és testnevelésből. A Felvidék visszatérése pályájának kezdetére esett, és tanári munkásságát 1939-ben már a szentesi gimnáziumban kezdte. 1941/42. tanévben kapott kinevezést a ciszterciek egri Szent Bernát Gimnáziumába. Az iskolánk államosítása után 1957-ig Egerben tanított, majd Budapesten testnevelési felügyelői feladato-

kat látott el nyugdíjazásáig, 1973-ig. 2004. március 26-án életének 91. évében hunyt el.

Rédei tanár úr fiatalos lelkesedéssel kezdte el munkáját heti 24 órában. Az Értesítőkbén bőséges beszámólót találunk az iskola sport életéről. 1942 februárjában iskolánk bonyolította a Miskolc-kerületi tornász bajnokságot, ahol igen szép eredményeket ért el a gimnázium csapata. A torna mellett megmaradt a kosárlabda népszerűsége. Igen sokan kapcsolódtak be a vívószakosztály munkájába is.

1943/44. tanévben – ez már erősen háborús, csonka tanév volt, novembertől március végéig tartott – sok verseny, mérkőzés sajnos elmaradt az iskolai év váratlanul korábbi befejezése miatt. E rövid idő alatt is intenzív sportélet folyt az iskolában, érthetően csak a tornateremben. Jellemző adat: 40-en tanulták a vívás nemes mesterségét.

A háború után készült iskolai Évkönyvek csak vékony kis füzetek voltak, ezekben nem jutott hely az iskola testnevelésről szóló beszámolóknak. A testnevelési bemutatókat ezután is megtartották. Az utolsó, 1947/48-as évkönyvben találunk egy kicsit részletesebb összefoglalást, pedig ennek megjelenési idején már a nem a Ciszterci Rendé volt az iskola.

„A Sportkör 160 taggal szertorna-, úszó-, vívó-, kosárlabda-, atlétika-, labdarúgó-, és asztali teniszszakosztályaiban folytatott tevékeny életet. Eredményesen vettek részt kerületi, országos bajnokságokon és centenáriumi versenyeken, továbbá több helybeli és vidéki edző és barátságos mérkőzésen, centenáriumi és kegyeleti bemutatókon, váltófutásokon és ünnepeken. Különösen szertornászaink és fiatal kardvívóink magaslottak ki. Budapesten az országos centenáriumi III. oszt. tornászajajknokságokon csapatban 7 tized pont-különbséggel a 2., egyéni összetettben a 4., 5. és 6., lölengésben az 1. helyen végeztek; a Ciszterci Gimnáziumok Pécsi Centenáriumi Diákolimpiásán tornászaink csapatban 212,1 ponttal az 1., egyéni összetettben az 1., 2., 3. és 5. helyet biztosították, kardvívócsapatunk a 2., egyéniben pedig a 2. és 3. helyet szerezte meg, asztali teniszben csapatunk a 3., párosunk a 2. lett.”

Végül a „teljesség igénye nélkül” emlékezzünk meg a harmincas-negyvenes években egy-két sportágban jeleskedő diaktársainkról, ahogy azt a korabeli Évkönyvekből kiolvashatjuk. Sajnos a háború utáni pár esztendő jeles sportolót nem örökítették meg a vékonyka Évkönyvek.

Két Európa ill. világszerte is ismert diákja is volt a sportkörnek: Vá lent Gyula úszó és Keresztes Attila vívó.

Vá lent Gyula (1926–), Eger sportjának legendás alakja, 1936–40 között járt iskolánkban az alsó tagozaton. A hátúszásban a váltószámokkal együtt 19 magyar bajnoki címet szerzett, hatszor volt országos csúcstartó. Főiskolai világajajknokságon három arany- és hét ezüstérmet szerzett, Európa-ajajknokságon második helyezést ért el. Indult az 1948-as londoni olimpián. Edzőként felnőtt válogatottak sorát nevelte. 1969-ben költözött Tatabányára, ahol folytatta a szakvezetői munkát.

Keresztes Attila (1928– 2002) olimpiai bajnok kardvívó 1938–1946 között megszakítással járt iskolánkban és érettségizett. Mint kard- és törvívó Rédei Rezső testnevelési tanárunk tanítványaként a negyvenes évek elején az isko-

lánkban is kitűnt. E mellett az atlétikában és a kosárlabdában is jeleskedett. 1953-tól a Budapesti Lokomotív kardvívója volt. 1954-től szerepelt a magyar válogatottban. 1955-ben, a római világbajnokságon tagja volt a bajnoki címet nyert magyar kardcsapatnak. Legjobb egyéni eredményeként az 1954. évi budapesti főiskolai világbajnokságon aranyérmes kardcsapat tagja.

Az olimpia után New Yorkban telepedett le, röviddel halála előtt tért vissza Magyarországra.

Nevezetesebb sportolóink:

Atlétika: *Bajnok Jenő* (1935/36), *Balázs Andor* (1935/36), *Takács József* (1935/36), *v. Tófalusi Imre* (1936–38), *Tokai Károly* (1937–39), *Szabó László* (1938–40), *Lénárt Zoltán* (1938–41), *Béládi Pál* (1938–41), *Simon Pál* (1938–41), *Kulcsár Lajos* (1939–41), *Solymosi Stokker Ferenc* (1940–42), *Balla Albert* (1940–42), *Keresztes Attila* (1941–43).

Torna: *v. Tófalusi Imre* (1937/38), *Tokai Károly* (1938/39), *Tárkányi László* (1938/39), *Molnár István* (1938/39), *Godó Vidor* (1938/39), *Gál Iván* (1938–41),

Béládi Pál (1939–41), *Kurczveil György* (1940–42), *Endrényi Elemér* (1941/42).

Úszás: *Kertay Sándor* (1936–38), *Kertay Zoltán* (1938–40), *Ács Ferenc* (1938–40), *Oltai (Ozsvárt) Gyula* (1940–43), *Szkladányi József* (1940–43).

Céllövészet: *Dobrányi Géza* (1938/39), *Tóth Zoltán* (1938–41), *Szöllősy László* (1938–41), *Detky Barna* (1939–42).

Vívás: *Kenderesy István* (1939–41), *Hegedűs László* (1939–41), *Ditrői Sándor* (1939–41), *Kenderessy Károly* (1939–43), *Arnótfalvy István* (1939–43).

Kosárlabdában az első helyezett csapatok tagjai: 1939/40-ben (*Ács Ferenc*, *Petrási Endre*, *Nyireő Andor*, *Czakó Kálmán*, *v. Derecsényi Tibor*); 1940/41-ben (*Béládi Pál*, *Dániel Ernő*, *Gál Iván*, *Hegedűs László*, *Kulcsár Lajos*, *Lénárt Zoltán*); 1941/42-ben (*Somos János*, *Horváth Pál*, *Lukinits László*, *Lénárt Mihály*, *Fülöpp Miklós*); 1942/43-ban (*Oláh Elemér*, *Márkus József*, *Lénárt Andor*, *Fegyverneki György*, *Wolszky Agenor*).

Összeállította Oláh Gyula; kiegészítette Lénárt Zoltán

Fiatalság = Vidámság

Hetedikes gimnazisták voltunk a nyolc osztályos rendszerben a szerzetes rendek szétverése után, amikor is az egyik délelőtti tanítási idő alatt azt a parancsot kaptuk, hogy az egész gimnáziumnak ki kell vonulni a Fő utcára tüntetni. – Osztályonként mentünk és útközben kaptuk meg a tüntetés jelszavát, mégpedig:

„*Czapik érsek menjen Pestre,
amit ígért most váltsa be!*”

Hogy az érsek úrnak miért kell Pestre menni és mit ígért, arról fogalmunk se volt. Mivel ami a „jó” diáknak számít, az volt számunkra is a legfontosabb: hivatalosan lóghattunk az órákról, nincs matek, fizika és a többi számonkérés. Így hát felsorakoztunk a Széchenyi utcán, és elindultunk az Érseki Palota felé.

A járdán ment a fő-kiabáló, aki adta a ritmust, mi pedig, az egész osztály, teljes hangerővel folytattuk.

Ez ment egész jól az Érseki Palotáig, amikor is egy kis hiba csúszott a dologba. Ugyanis velünk szemben jött egy teherautó, és azon voltak osztálytársaink, akiknek székeket kellett vinni a díszterembe egy összejövetelre.

Az egyikünk felfedezte, hogy ott van köztük a *Czapek Jóska* is. – Erre több se kellett neki elkezdte kiabálni:

„*ÉLJEN CZAPEK!*”

Majd vérszemet kapva mindnyájan átvettük az új jelszót és tiszta hangerővel – véletlen éppen az Érseki Palota előtt – kiabáltuk:

Éljen Czapek! Éljen Czapek! Éljen Czapek!

Ő pedig – becenevén *Berci* – mint ahogy a világmegváltó politikusok szokták csinálni pódiumokról, a teherautó platóján felállt, és méltóságteljes integetéssel fogadta az éljenzésünket.

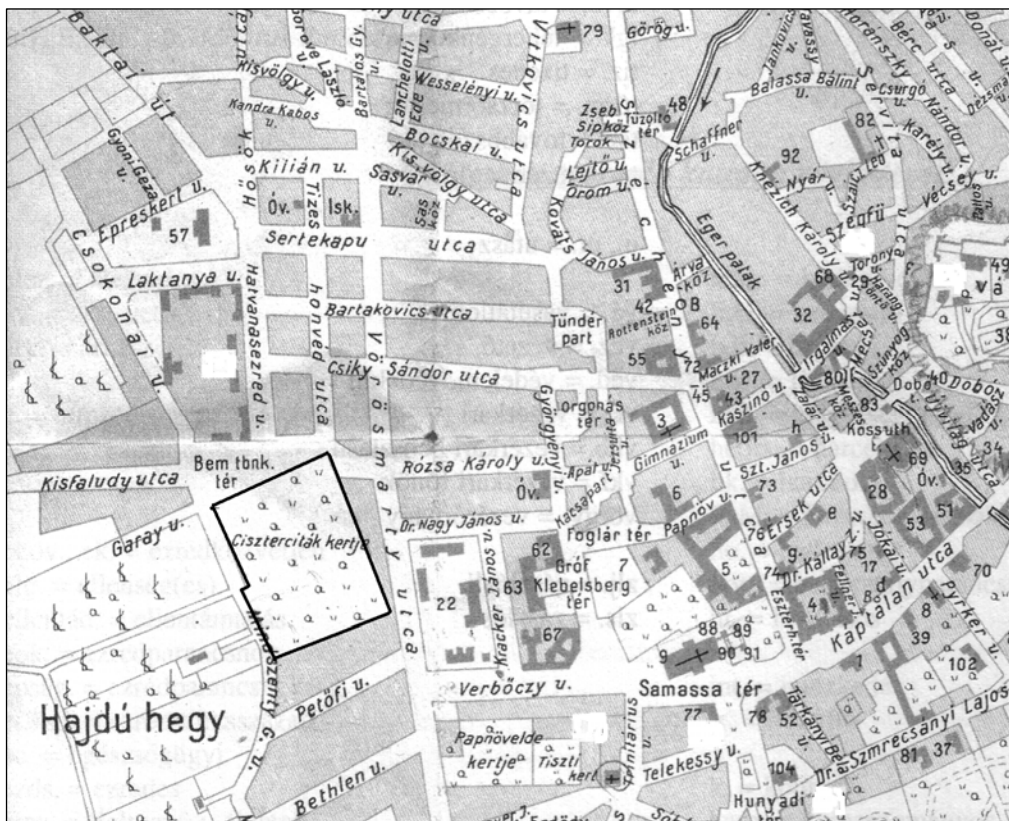
No, de a végeredményt aztán mindenki elképzelheti: amikor bevonultunk az osztályterembe, jött a számonkérés: – ki kezdte? – kik folytatták? – miért épp akkor jött a Czapek? – ki szervezte így az egészet? stb.

Mi pedig hallgattunk, lehorgasztottuk a fejünket és valahogy senki nem emlékezett semmire

*Bogdán Kálmán,
Dr. Ágoston Julián osztályából*

Ciszterciták kertje volt az első „tornatermünk”

„A testgyakorlatnak Egerben két módja divott: a labdajáték és az úszás. Játékhelyül a rend majorkertje (villa Ordinis Cist.) szolgált, ahol a tanulókra valamelyik tanár felügyelt...” írja dr. Nagy Béni Az egri főgimnázium története c. munkájában. (Majorkertnek a lakótelektől elkülönült, külvárosban fekvő gazdasági udvart nevezték.)

Eger város térképe a „Ciszterciták kertje”-vel a harmincas években

A 14.000 négyszögölnyi kertet még Barkóczy Ferenc gróf, egri püspök 1761-ben ajándékozta a jezsuitáknak. (*Collegium nullum ad Agriam habeat hortum, seu pro oleribus, seu pro animo a stas curis et laboribus relaxando* – mivel zöldség [termesztésére] ill. a munka és a fáradság kipihenésére az iskolának még nincs kertje.) Ez a Hajdú-hegy nevű városrészben fekvő, közel 9 hold akkoriban a város szélén volt. A jezsuiták a következő évben 480 ö1 hosszú közfalal körülvették és egy gazdasági épülettel is ellátták. 1773-ban jezsuita rend eltörlésével minden birtokukat, így a majorkertet is „államosították”, majd II. József 1784. augusztus 14-én kelt királyi alapítólevélben az egri jezsuiták minden elkobzott birtokát, így a majorkertet is Zúri Fülöp pilis-pásztói apátnak és az egri gimnáziumban tanító rendtagoknak adományozta a tanítás stb. kötelezettségével. A majorkertre nézve az alapítólevél megjegyzi, hogy ezt az egri gimnázium részére adományozták, de a kert jövedelme, haszna a rendet illeti azon költségek címén, amelyeket a kert fenntartására fordítanak. A pilis-pásztói apátságot II. József 1787-ben törölte el, majd I. Ferenc 1802. június 25-én kelt, az apátságot visszaállító oklevele szerint a majorkert is újból visszakerült a rend birtokába. Ez így volt 1950-ig.

A „tornateremnek” szolgáló kertről még a királyi oklevél is úgy nyilatkozott, hogy „... a gimnáziumi ifjúság ... a szokásos rekreációk alkalmával ezen kertről semmiféle szín alatt sem tiltható és zárható ki.” A későbbi időkben, a tornaterem felépítése után ez a helyzet megváltozott. Ekkor már csak a „pro oleribus” célt szolgálta.

A harmincas évek vége felé, amikor szóba került egy új gimnázium felépítése az első vázlatok szerint a Rend erre a helyre kívánta felépíteni az új iskolát. A háború közbejötté miatt erre nem kerülhetett sor.

Már csak emlékeinkben élő, a Megyei Kaszárnya mellett fekvő kertről H. A-né Borika elmondta, hogy 1945-ben a Felvidékről menekülve családjuk ebben a majorkertben egy kétszobás házban kapott lakóhelyet. Édesapja a kertet felesben művelte, akkoriban főleg cukorrépát termelt, 1950-ig.

1950-ben az egri ciszterciek felszámolásának utolsó lépésként a Rendházzal együtt ezt a kertet is elvették. A terület a honvédséghez került. 1974/75-ös tanévben Katonai Kollégium kezdte meg itt működését, melynek növendékei a város iskoláiba, többek között a Gárdonyi Géza Gimnázium jártak. 1997/98-as tanévtől itt működött Lenkey János Honvéd Középiskola és Gimnázium, ahol nappali képzés folyt 2003-ig, amikor is az intézményt felszámolták.

O. Gy.

Kalász Elek tanár úr hagyatékából...

Dr. Kalász Mihály Elek (1905–1974) az egri ciszterci gimnázium tanulója volt 1919. és 1925. közötti években és 1946–48 között tanított a Szent Bernát gimnáziumban. A ciszterci tanárok közül talán ő volt, aki legtovább maradhatott Egerben. 1950 nyarán a ciszterci plébánián működött, de el kellett hagynia a templomi lakását (a hittanteremben lakott, régen ezen a helyiségen át mentünk a templomba – *a szerk.*), az Ambrus családhoz költözött, ahol 1961 tavaszáig viszonylag nyugodt körülmények között élhetett. Ekkor ellene is rendőrségi eljárás folyt, amely Egerből történő kényszerű elköltöztetését eredményezte.

Egy véletlennek köszönhetően megismerhettem Varga Vincét, aki a budai Szent Imre ciszterci gimnázium megbecsült dolgozója, a diákok portás bácsija, s mint kiderült Kalász Elek ciszterci tanárunknak unokaöccse (nagyamája Elek atya testvére volt). Nagy szeretettel ápolja nagybátyja emlékét, gyűjti és őrzi írásait, leveleit, fényképeit. Ma is gondolza nagybátyjának tornaszentandrásai házára, ahová pestkörnyéki otthonából gyakran hazalátogat. Készségesen mutatta meg gyűjteményét, mondta el nagybátyjával kapcsolatos emlékeit. Számunkra is érdekesek az egri diákkorából, a tanári éveiből és a szétszórás utáni évek munkás életéből származó relikviák, melyekből egy-kettőt bemutatunk.

A karácsonyi vakációra kiosztott cserkészmunkálatok.

Sorszám	Név	Munka	Férfi
1.	Skabó Sándor	1 februári cs. ünnepélyünkben plakátot fest.	+
2.	Fülep Péter	Raffiafogókat készit.	+
3.	Kovács Gyula	Tatárakat faragj, 5 perces örsi-tornát kidolgozj	+
4.	Lévai Lajos	2 márt. t. megfest.	+
5.	Sekes Sándor	Megírja a csapattörést.	+
6.	Skócsik Albert	Somtörést munkál vinné.	+
7.	Burgkhardt László	Megírja a csapattörést.	+
8.	Pécs László	Raffiafogókat készit.	+
9.	Székely Péter	Megfest egy morskabátot.	+
10.	Kapov Elemér	Tűz. képet készít m. rajzra.	+

Részlet a cserkészraj névsorából, 1924/25-ből és a „kiosztott munkálatok”

Cserkész rajvezető

1922/23. tanévben, hatodikos gimnazista korában alakult meg a 213. sz. Koháry cserkészcsapat 23 fővel, melynek minden bizonnyal ő is alapító tagja volt.

Nyolcadikos korában – ekkor már 95 (!) tagja volt a csapatnak – rajvezető. Megőrizte azt a három füzetlapot, melyen a raj számára „A karácsonyi vakációra kiadott cserkészmunkálatok”-at olvashatjuk. (Kapov Elemér osztálytársa is szerepel a névsorban.).

A Bernardinumban (?)

Együtt

Falubíró Győzővel

Sokunk számára kedves kép az együtt dolgozó Falubíró Győző és Kalász Elek tanárainkról. Mindketten Szentgotthárddal kapcsolatos szakdolgozatot ill. doktori értekezést írtak.

A restaurált tornaszentandrás templom

1961 áprilisában Egerből Pannonhalmára, a Szociális Otthonba került és ott élt haláláig. Koratavasztól őszig rendszeresen hazalátogatott rövidebb hosszabb időre szülőfalujába, családjá körébe. Tornaszentandrásnak monográfiáján dolgozott. Unokaöccse megmutatta e munkájának kéziratát, melyet lapozgatva jól érzékelhető az az aprólékos, mindig hiteles forrásokat kutató és felhasználó történelemtudós munkája, melyet szinte minden segítség nélkül végzett szülőfalujáért a szétszórásban. Kutatásaival elősegítette a számára oly kedves, Árpád-kori ikerszentélyes műemlék templomunk restaurálását. Ennek befejezését azonban már nem élhette meg.

Dr. Kalász Elek ciszterci tudós-tanár volt, akinek a nevelés-tanítás és a kutatómunka volt hivatása, s akitől élete derekán a kommunista világ ezt megtagadta. Köszönet unokaöccsének, Varga Vincének, hogy hagyatékát, emlékét megőrizte számunkra is.

O. Gy.

ÉLETUTAK...III.

Veres Árpád érseki tanácsos, c. kanonok, pápai prelátus diáktársunk 1937–44 között végezte a gimnázium hét osztályát iskolánkban. A háborús események megakadályozták tanulmányai folytatását s csak 1949-ben, a már államosított gimnáziumban érettségizett, majd a papi hivatást választotta.

Életútjáról az egri Szent István rádióban egy három részes interjú készült, melynek befejező részét közöljük.

Megérkezés Füzesabonyba?

Igen, a vasútállomáson elővettem a kistáskámat, a csajkát, az alumíniumkanalat eldobtam. Nem akartam haza vinni, ne lássák. Nem akarom szomorítani az otthoniakat. Aztán még más dolgokat is, amit még magammal hoztam és nem kellett, eldobtam. Elindultam hazafelé, Besenyőtelek felé. Már sötétedett, és a világítás annyi volt, hogy friss hó esett előző nap. Jól ismertem az utat, sokszor jártam erre kerékpárral, motorbiciklivel és gyalog is. Kihált volt az út, december 29-e volt. Mindenki ünnepelt aki otthon volt, nem járkáltak az utcákon. Sötétben, a malom mellett, az a falu szélén volt, találkoztam néhány emberrel. Kérdik: „Hová megy maga?” – Mondom: „Besenyőtelekre.” – „Nem fél? Neki mer vágni? Az út nagy.” – Hirtelen nem is tudtam mit mondani. „Moszkvától jöttem egész idáig, eddig nem történt semmi sem velem, hát most már csak nem történik.” – „Jaj, a Jóisten áldja meg!”

Ez alatt a hosszú út alatt, mikor már magyar földön járt, többször átgondolta Árpád atya, hogy milyen lesz a találkozás pillanata? Mit fog mondani?

Féltem tőle. Nem akartam nagy sokkot okozni. Gondoltam, a levelezőlap esetleg még nem ért haza.

Éppen este 7 óra volt és harangoztak, – az estéli harangszó. A kapu nyitva volt és bementem az udvarra. Nem volt nekem barátságos kinézetem: Hát amilyen ruhát adtak: pufajka, a fejemen olyan téli sapka, ami csúcsba ment ki, amit a lovasok viseltek, Magyarországon nem is ismerték. Így bementem, és nekem is dobogott a szívem. Látom, hogy a konyhánkban ég a villany. Az ablak kicsit magasban van, felkapaszkodtam. Benn hirtelen megijedtek és eloltották a villanyt. Édesanyám volt a konyhán. Azt hitte, hogy valaki csavargó. Bementem a szobába. Édesapám ott írogatott, a pénztárkönyvet vezette, elfoglalta magát. Bekopogok, kinyitom az ajtót, mondom: „Hazajöttem, édesapám!” – Hát nem tudtunk megszólalni. Nagyon nagy dolog volt. Ezt a hangot meghallotta édesanyám is a konyhában. Rohant, – „hát te vagy az, nem tudtam, hogy te vagy!” És akkor sírtunk, sírtunk.

Előzőleg, mikor a falu szélére értem, ott egy útszéli kereszt, s akkor ott letérdepeltem, s elmondtam egy tized rózsafüzért. Hálából, hogy hazaérkezhettem. És hát másnap a templomba mentem, szentgyónás, szentáldozás, meg minden. Nem feledkeztem meg arról, hogy mindent a Jóistennek köszönhetek. Így történt a hazaérkezés.

Annak ellenére, hogy a fogság ideje alatt a lelkiélet gyakorlására nem volt lehetőség, ha visszatekint erre az időszakra, mondató, hogy hitében megerősödött?

A lelkiélet minimuma sem volt lehetséges. Legfeljebb úgy lehetett imádkozni, hogy este az ember fejére húzta a pokrócot, azt hitték alszom, és akkor imádkoztam.

Igen, a hitem megerősödött. Próbáltam másokban is tartani a hitet, a reménységet, mert már voltak olyanok, akik azt mondták, nekik már végük van, itt már nincs semmi, vége életüknek.

Hazaérkezve jelentkezett a papi szemináriumba. Milyen nehézségek jelentkeztek?

Amikor már közel álltam a célhoz – a célom mindig az volt a fogságban: Istenem, segíts engem haza, hogy kispap, majd pap lehessen –, konkretizálódott két nagy probléma: egyik, nekem még vizsgákat kell letennem. A szabályos osztályvizsga és érettségi akkor történt volna, amikor a front rátört a városra. Akkor nem lehetett ezeket megtenni, most viszont pótolni kellett.

Mi változott az iskolában ahhoz képest, mikor ott járt?

Szinte alig ismertem rá, minden megváltozott. Tanárim, a ciszterci atyák már nem voltak ott. Civil tanárim közül volt ott egy valaki, *Habis György*, ő tanított már előzőleg is, és ismert engem. Nagyon sokat segített. Hogy a vizsgákat viszonylag könnyen le tudtam tenni, ez mind az ő érdeme. Az Isten áldja meg érte!

Az igazgató úr barátságosan fogadott. Nevére már nem emlékszem, tisztázni kellett nekem, miből kell vizsgázni. Amikor hozzáfogtam a felkészüléshez, döbbsentem rá, hogy ez a négy év, ami eltelt, kilúgozta nemcsak az emlékeket, hanem a tudásomat is. Kinn a fogságban – papír ceruza nem volt, hanem az alumínium csajka hátán egy szögdarabbal – próbáltam pl. egy négyzetgyökvonást megoldani. Nem voltam képes rá. Még osztást is nehezen tudtam elvégezni.

Sikerült valamit feleleveníteni, előjöttek az emlékek?

Nagyon érdekes. Már gondolkodtam azon, hogy nem is merek neki indulni. Beszélgettem akkor egyik-másik tanár úrral, és ők biztattak. Mással is volt már ilyen probléma, de azért még mindenki le tudott vizsgázni. Engem nem féltének – mondták –, csak bátran fogjak neki. Habis tanár úr különösen biztatott. Azután ő vizsgáztatott magyar nyelv és irodalomból, történelemből és dolgozatot íratott német nyelvből. A három, szinte legfontosabb tantárgy, amiből le kellett vizsgázni, az ő kezén fordult meg. Nagy segítsége sokat jelentett.

Mennyi idő telt el a felkészülés és a vizsga között?

Csak három hónap.

Ez nem volt túlságosan sok.

Nem volt időm. 1949 tavaszán már le kellett tennem ezeket a vizsgákat. És hát '48. december végén érkeztem haza.

Mikor meg voltak a vizsgák, úgy gondoltad, semmi akadály nincs, hogy a szemináriumba jelentkezsz. És majd biztosan fel is vesznek.

Szinte túlságosan magabiztos voltam. Azt hittem örülnek annak, hogy egy fogságból hazajött fiatal ember kispapnak jelentkezik, tárt karokkal fogadnak. Azonban itt is problémák jelentkeztek. Tulajdonképpen nem is személyi, hanem az akkori politikai helyzet miatt, az óvatosság megkövetelte, hogy jobban utánanézzenek, ki ez az ember, aki ilyen rendkívüli időben, rendkívüli módon akar kispapnak jelentkezni. Féllették a többiek minden újonnan felvett, pláne rendkívüli úton felvett kispaptól. Ezért nem ment zökkenőmentesen a felvétel, de hál' Istennek sikerült.

Milyen volt egyébként a felvételi? Mit kérdeztek?

Tulajdonképpen egy szóbeli vizsga volt. Mivel nem a szokásos időben jelentkeztem, *Czapik Gyula* érsek úr négy-

szemkört elbeszélgetett velem. Próbálta felmérni, vajon el tudom-e végezni azt az öt évet, amit a szeminárium jelent.

Nem lehetett könnyű az érettségire felkészülni. A szemináriumi évek alatt is nehézségek voltak a tanulmányokkal, vagy akkor már könnyebb volt?

Is-is. Bár könnyebb volt, mert a teológiai és dogmatikai ismereteknél lassan-lassan visszatért az, amit régebben már tudtam, de később elfelejtettem. Tehát én több ismerettel rendelkeztem mint a többi kispapok. De ugyanakkor nehezebb is, mert ők csaknem öt évvel fiatalabbak voltak. Mivel '26 novemberében születtem, egy évet már az iskolában is veszítettem, s utána a négy év még hozzájött, lényegében öt évvel idősebb voltam kispaptestvéreimnél.

Ez az időszak politikai szempontból rendkívül nehéz időszak volt, hiszen az '50-es éveknek Rákosi időszaka nem lehetett könnyű. Mennyire voltak védve a kispapok? Mennyire volt védett övezet a szeminárium?

Úgy gondolom, akkor még meglehetősen védett volt a szeminárium. Nem volt meg az a hálózat, melyet később sikerült nekik kiépíteni, akár a kispapoknál, akár a dolgozóknál. Nem sokat tudtak a szemináriumokról. Annyit tudtak, hogy van szemináriumi öt év, vannak itt fiatalok, akik teológiát tanulnak, aztán vannak nővérek, – volt 20–22 nővér, akik szemináriumban dolgoztak, ellátták a szükséges munkát. Gondolták, ezek mind titokzatos emberek. Akkor tudtak csak velünk beszélni, mikor a rendőrségre kellett mennünk valamilyen ügy miatt, útlevelért vagy más miatt.

Milyen volt a lelkiélet a szemináriumban? Kikre emlékszel szívesen vissza ez alatt az évek alatt?

A szemináriumban nagyon jó volt a lelkiélet. Beszélhettünk a kimondottan spirituális életről, másrészt a tanulmányi életről.

Kiváló spirituálisunk volt a jezsuita P. Rozmán János. Ő azonban sajnos nem sokáig maradhatott, állami nyomásra távoznia kellett. Utána is jöttek jó képességű és lelkes spirituális utódok. Nem volt semmi elferdítés vagy olyan kivételezés, olyan tanítás, ami nem lett volna igaz, hivatalos és szép.

Mennyi szabadságot kaptatok? Mikor lehetett hazamenni?

Akkor még jóval kevesebb időt lehetett otthon tölteni. A nyári szünet mindenképpen megvolt. Ma már a karácsonyi és a húsvéti szünetre is haza lehet menni, sőt évközben is. A mostani kispapoknak több idejük van hazalátogatásra. Nekünk kevesebb volt. Sőt még a nyári szünetben is be kellett menni a szemináriumba szolgálatra egy vagy két hétre.

Hányan voltak a szemináriumban?

50–60 főtől 120-ig. Azért ilyen sokan, mert sorra szüntették meg az egyházmegyékben a szemináriumokat, és ezek nagy része mind Egerbe jött. Először szűnt meg Hejce, a kassai egyházmegyének szemináriuma. (Az Új Emberben megjelent cikk nyomán úgy hívták „petróleum-lámpás” szeminárium, mert a házban nem volt villanyáram.) Itt nagyon jó volt az oktatás, a lelki élet, nagyszerűen volt megszervezve, kiváló tanáraink voltak. Az öt évfolyamban 28-an tanultak, s mindnyájan Egerbe jöttek. Még a felszerelésüket is hozták magukkal, csak a petróleum lámpákat nem. Hirtenében a váci szemináriumot is be kellett zárni. Tárgyalások kezdődtek, hogy a kispapok nagy része Egerbe jöhet át, sőt még a bútorokat is hozzák. Így is történt.

Mindszenty bíboros ügyével összefüggésben váratlanul a veszprémi szeminárium is megszűnt, és a kispapok innen Egerbe kerültek. Így növekedett a kispapok létszáma 100–120 főre.

Tanáraitokra hogyan emlékszel?

Kiváló tanáraink voltak. Kis Istvánt említeném, aki morálist, majd szónoklattant tanított. Minden téren kiváló szakember volt, igen lelkiismeretes és nagy hazafi. Ismerős név Takács József, aki a Dogmatika c. könyvet írta, de ő hamarosan fölkerült Budapestre, az Akadémiára. És sorban, minden tanárunk a hivatásának magaslatán állt.

Közeledünk a szentelés időpontjához, ez 1954-ben volt. Voltak kétélyeid a szentelés előtt?

A felszentelést mindenkinek írásban kellett kérni. A kérdőpontokat megkaptuk. A papi rendet mi még három fokozatban kaptuk meg: szubdiákonátus, diákonátus és a papszenteléssel a presbiterátus.

Elgondolkodtam rajta, merészlejem-e én ezt kérni vagy ne. Az előzőkben már említettem, hogy engem különösen megrázott két dolog.

Együtt voltam azokkal a jó magyar férfiakkal, akik még kötelező hitoktatásban részesültek, hitvalló katolikusok voltak, templomba járók, és nehéz helyzetükben – a fogságban – nehezen tudtak Istenhez találni. Úgy éreztem, hogy szükség van papokra, és nekem is be kell állni a sorba.

A másik: mindig éreztem a Jóisten, a Gondviselés segítségét és azzal akartam meghálálni, hogy papnak jelentkezek.

Mikor odaérteztünk, hogy tessék saját kezűleg megírni, hogy a papszentelést kérem, akkor ismét elgondolkodtam, de nem kellett hosszú idő hozzá. Megírtam és aláírtam. És a mai nap is örülök ennek.

Ki szentelt?

Czapik Gyula érsek úr szentelt. Sajnos mi voltunk az utolsók, mert utána súlyos beteg lett. 1954-ben szentelt utoljára, 1956-ban halt meg. A bazilikában, akkor még főszékesegyházban történt a szentelés. Azért emelem ki, mert akkoriban a szeminárium kápolnájában szerették a papszenteléseket végezni. Ez az évfolyam olyan nagy létszámú volt – 28 vagy 30 fő, akkor még a kassai egyházmegyések is itt voltak –, hogy kicsi lett volna a kápolna ehhez a létszámhoz.

Szenteléskor szüleid ott lehettek?

Természetesen, már előzetesen a szubdiákonus és a diákonus szentelésén is. Örültem is neki.

És ők is örültek?

Igen, akkor már elfogadták teljes mértékben.

Hol kezdted a papi szolgálatot?

Nagy dolog ez az újmisék számára, – hol lesz az első helye? Nem kérdezték meg, volna-e kedvem ide-oda elmenni, de hallottam egy-két kérdést. Jászszentandrás. Ez egy jászfalu, egy tanyaközpont. Akkor még volt ott plébános, legtöbbször volt káplánja is. Erre a helyre kaptam az első dispoziációt. Elmentem oda kerékpárral – egyébként Besenyőtelektől nem messze, olyan 30 km távolságra volt. Szétnéztem, és örültem neki. Ez volt az első helyem.

Mi volt a feladat?

A káplán első számú feladata a hitoktatás. Akkor még teljes létszámmal tanultak hittant a gyermekek. Ez azt jelentette, hogy az egész héten el voltam foglalva hitoktatással. Ezenkívül betegellátás. Amint említettem tanyaközpontról volt szó, eléggé szétágazó volt a falu fekvése, s ha beteghez kellett menni, egy félnap is beletelt. Később kerékpárral már könnyebben ment, vagy ha nagyritkán lovas kocsit küldtek, mert volt a családnak. Szívesen vállaltam, mert olyan beteghez hívtak papot, ahol tényleg nagy szükség volt szentgyónásra, szentkenetre, szentáldozásra. Örültem, hogy egyáltalában szóltak.

Minden vasárnap a reggeli diákmisszen gyóntattam, a tízórai énekes misét én végeztem, és délután a litániát. Az éne-

kes misék mindig az én feladataim voltak, mert a plébánosnak a torkával volt probléma, hangszálait nem tudta használni. Filiába nem kellett járni.

A következő állomás?

Mindjárt egy év múlva, 1955 őszén, Nyírbátor. Komoly gazdasági, kulturális központ és vallásilag is központnak számított, öt falu tartozott hozzá. Ehhez járult a központi lelképásztori ellátás. Feladat volt a búcsúra való előkészítés, hiszen Máriapócs közelében van. Minden évben egy-egy nagy búcsúra kellett előkészíteni a híveket, oda-vissza kísérni őket. Az első számú feladatomban itt is a hitoktatás volt. Itt sajnos már problémák voltak, erős volt a nyomás. Az 1955–58-as esztendőket ezek, az '56-ot is itt éltem meg.

Közbevetőleg: egy fiatal pap, káplán, hogyan éli meg, mikor elhelyezik. Örül neki: új feladat, új kihívás, vagy pedig az dominál: nem tudtam befejezni amit elkezdtem?

Örültem Jászszentadráson, mikor megtudtam, Nyírbátorban mi vár rám, hogy ilyen nagyszabású feladatot kell ellátnom. Általában azonban nehéz volt lelkileg feldolgozni, ha megszűnt egy pozícióm, egy feladatomban és távoznom kellett máshová.

Nyírbátor után egy nagyon érdekes váltás következik.

Váratlanul jött ez a feladat, és féltem is tőle. Ez a váltás, 1958-ban, azt jelentette, hogy Egerbe a szemináriumba kerültem vissza segédgondnoknak. Akkor még a papok látták el a gondnoki feladatokat is. (Most egy nagyon helyes, nagyszerű ember, egy diakónus látja el: *Pásztai Ottó*.) Engem ide irányított az akkori főpásztorom, *Brezanóczy Pál* helynök úr. Örültem, hogy visszakerültem a négy évvel ezelőtti kispapi helyemre. Minden és mindenki ismerős volt, a város, a szeminárium, a dolgozók. Ugyanakkor nagy feszültséget is jelentett számomra az ismeretlen feladat.

A helyettes gondnoki feladat mellett volt azért lelképásztori feladat is?

Igen, amikor gondnok lettem, kb. három év múlva. Tulajdonképpen sokszor helyettesítettem, de nem volt állandó lelképásztori helyem. Ha valahova kellett – itt van ez a fiatal papgondnok –, és hívtak. A városban nincs olyan templom, ahol ne működtem volna helyettesként, sőt még a környéken is.

Aztán a helyettes gondnokból gondnok lett. Nagyobb felelősséget jelentett?

Teljes felelősséget gazdaságilag. Ma van gondnok, irodista. Az én időmben mindent nekem kellett csinálni: a könyvelést, az évi költségvetést, az éves elszámolást. Elkészítettem a teljes évi írásbeli beszámolót a gazdasági évről, melyet ellenőrzésre az érsekségre a számvéviségre kellett átadni. Mikor ez megtörtént, elfogadták a jelentésemet és megadták a felmentvényt, mertem mondani, hogy ez az év befejeződött.

Majdnem 18 évet töltött itt, mint szemináriumi gondnok. Ezalatt nehéz volt működtetni a szemináriumot gazdasági szempontból vagy egyéb vonatkozásban?

Teljesen más volt a gazdasági működés mint most. Nagyon támaszkodtunk az önkéntes adományokra, természetbeli adományokra. Szabolcs-Szatmár megyéből kaptunk főleg ősszel sok krumplit, zöldség féléket és rengeteg almát. Autó számra hoztam az almát különböző falvakból, Szatmár megyéből. Mindezek az ételmezési kiadásokat erősen csökkentették.

Akkor igen ütött kopott volt az épület, nagyon sokat kellett volna kívül-belül költeni a házra – ami most, a Szent János ház és a szeminárium épülete, és gyönyörűen néz ki –, és hát nem volt annyi pénz, hogy ezt elő tudtuk volna terem-

teni. A fűtési rendszer is elavult, volt úgy, hogy átmenetileg cserépkályhákban fűtöttünk. A teljes vízvezeték rendszer is felújításra szorult, hol itt, hol ott volt csőrepedés. A konyha-rendszert is modernizálni kellett. A szobákat átépíteni, 40 cella volt az emeleten, a tantermeteket is átfesteni. A kápolnában el kellett kezdeni a teljes felújítást, amit valójában már *Mikolaj Vince* rektor úr fejezett be. Szóval sok volt a feladat.

Újabb állomás, még mindig a szemináriumban, vicerektorra neveztek ki. Mi volt a különbség? Mi volt a vicerektor és mi a gondnok feladata?

A gondnokság teljesen gazdasági megbízatás volt, a vicerektor egyúttal rektorhelyettes. Tehát itt már nevelési, irányítási, számonkérési feladatok is voltak. Részt kellett vennem a konferenciákon, a tanári karhoz tartoztam.

Maga az állam is nagy különbséget látott a kettő között. A vicerektori kinevezéshez állami hozzájárulás kellett, a gondnoki kinevezéshez meg sem kérdezték ki vagyok, mi vagyok. Esküt nem kellett tennem, pedig ritkaság, hogy ez alól egy papot mentesítettek. Mikor megjött a vicerektori kinevezés, az állam úgy tekintett rám, min rektorhelyettesre és sokkal szigorúbb feltételeket követelt meg tőlem.

Ezzel párhuzamosan a lelkiélet területén is kaptál egy újabb feladatot, hiszen 1976-tól 88-ig a Szent Bernát templomnak templomigazgatója voltál.

Úgy van. Ekkor a ciszterciek temploma teljesen az egyházmegye gondozásában volt. Nagy vívmány volt, mikor visszavette a ciszterci rend a templomot, meg a gimnáziumot is.

No most az egyházmegye feladata volt ezt a templomot ellátni, és ehhez, mi a szemináriumban működő papok nagyban hozzájárultunk. De kellett egy valaki, aki irányítja az egészet, kellett egy plébános, tulajdonképpen, ekkor még nem volt plébánia, később lett Szent Bernát plébánia, és akkor már nekem tulajdonképpen a plébánosi teendőket is végezni kellett. Nagyon örültem ennek a kinevezésnek, mert már sokat ismertem az odajáró hívek közül, és végre volt egy nagyon komoly lelképásztori beosztásom. Nagyon segítettek engem a kollegáim a teológiai tanárok, jó volt az együttműködés, a munka. Nagyszerű idő volt ez.

Említetted, hogy nem volt templom Egerben, ahol ne szolgáltál volna, de a plébánosi teendőkben is volt egy másik templom, ha nem is olyan hosszú ideig

1988-ban a Fájdalmas Anya plébánia megürült, mert *Czakó István* kanonok úr, aki itt plébános volt, a bazilika plébánosa lett. Ő is örült neki, mert nagy helyet kapott, de én is örültem, mert egy papnak az az igazi, ha van plébániája, plébánia temploma és vannak hívei, és tud felelős lelképásztori munkát végezni. Seregély érsek atya saját kezűleg hozta el a szobámba, és adta át a dispozióit. Kérdezte, no, mit szólna hozzá. Mondom, érsek atya bizonyos szempontból „fájdalmas” ez a kinevezés. Hogy hogy? Mondom: ott ezelőtt volt káplán, most meg teljesen egyedül vagyok, hogy fogom megoldani a feladatokat? Hát, igazad van, majd az érseki titkárok segítenek. Így is volt. Komolyan folyt a munka, és megszerettek engem a hívek. Nemcsak búcsú idején volt munka. Sok volt a temetés, hiszen az egész északi lakótelep odatartozik, betegellátás, keresztelések. A második legnagyobb plébánia városunkban, Egerben.

Megszeretted ezt a plébániát, és ekkor újabb fordulat következett.

Életemben több ilyen fordulat volt. Tulajdonképpen ekkor hetek óta tárgyaltam a bécsiakkal. Nagy volt a Pázmáneum problémája, ahol *Liptay György* atya volt a rektor. Ő akkor ismert meg engem, mikor a váci kispapokkal

együtt, mint tanáruk és védelmezőjük itt volt Egerben. Nagyon belefáradt a Pázmáneum igazgatásába, és komolyan keresett utódot. Volt akkor is nálam, mikor a szemináriumban voltam, és megértette, mikor mondtam, én nem lehetek hűtlen a szemináriumhoz, ide vagyok kinevezve. Mikor elmentem a Fájdalmas Anya plébániára, azt mondta, no már itt az ideje, nem várhatok sokáig, vedd át tőlem a Pázmáneumot.

A Pázmáneumról sokat lehetne beszélni. Tény az, hogy nagyon féltem, amikor megérkeztem Bécsbe. Először is jól kellett tudni németül. Én ezzel a német tudással még nem egészen rendelkeztem. Mikor beszélt valaki, nem sokat értettem belőle. Be kellett gyakorolni magamat a német nyelvű ügyintézésbe. Kispapokkal nem sok dolgom volt sajnos, mert nem sok kispappal találkoztam, de a munkaköröm nagy volt. A Pázmáneum Európában most a második legnagyobb magyar kollégium a római pápai magyar intézet után. És ott láthattam, hogy komoly, nagy híre volt és van ma is. Nem felejtik el, hogy Mindszenty bíboros úr ott tartózkodott évekig, és nem felejtik el, amikor még tömve volt kék reverendás kispapokkal, és testületileg vonult a sereg a Boltzhangasséból a Stephansdomba, ha volt valami ünnepi szentmise. Híre, inkább tekintélye volt a Pázmáneumnak elsősorban a bécsi magyarok körében, de az osztrákok is sokra becsülték és tartják.

Mennyire volt találkozója ez a hely a Bécsben és a Bécs környékén élő magyaroknak?

Egy központja volt a bécsi és környékbeli magyaroknak. Mintegy 35 ezer magyarról van szó, akik katolikusok voltak. Különböző csoportok szívesen jöttek, hogy ott találkozzanak, művelődjenek, kisérik magukat – mert ilyen is volt ám –, magyar előadásokat hallgassanak, nagyon színvonalas előadások voltak. Seregély érsek úr is volt ott – azt hiszem kétszer vagy háromszor – előadást tartani. Összekovácsoló ereje volt a Pázmáneumnak a bécsi magyarok között.

Kispapok miért tartózkodtak a Pázmáneumban?

A kispapok a bécsi egyetemen tanultak, hogy ott diplomát szerezzenek. Ehhez kellett egy kollégium. A Pázmáneumban megkapták nem csak a teljes ellátást, hanem a szemináriumi előírásokból adódó követelményeket, fegyelmet. Nagy könyvtár, tanulmányterem volt a kispapok számára. A nevelők pedig – a rektor, spirituális, két prefektus, négy tanári vezető volt – vezették és irányították őket, és tartották a kapcsolatot a kollégium és az egyetem között. Az egyetemi tanárok nagyon jó néven vették, hogy a Pázmáneum előjárói konzultáltak velük.

Tizenkét esztendő tőlöttél ott. Szeretted?

Főleg a vége felé. Az utolsó hat év volt az amit szerettem, mert már akkor kiismertem magam, és szépnek láttam a munkámat, a munkakörömet, a tennivalóimat. Persze a személyeket is megszerettem, kikkel ott találkoztam.

Ott is volt lelkipásztori beosztásom, kettő: a Stephansdomban magyar gyónató voltam, minden héten egy kijelölt időben rendelkezésére álltam a magyar gyónóknak. Ez nemcsak azt jelentette, hogy a bécsieknek, hanem még Pozsonyból is elég sokan idejártak gyónni, mert azt mondták, hogy napközben ott nem találtak olyan papot, aki magyarul tudja őket fogadni.

A másik feladatomban: egy Pflègeheimbe – idősök otthonába – kellett kijárnom. Volt ott egy nagyon szép kis templom, és annak voltam a templomigazgatója. Hetenként kétszer jártam ki misézni, betegek szentségét kiszolgáltatni, gyónatni, áldoztatni. Nagyon szívesen csináltam. Néha még magyarok is kerültek közülük.

Hova tartozott a Pázmáneum ez alatt a tizenkét esztendő alatt?

Hosszú időn keresztül, nemcsak tizenkét év alatt, a tulajdonos az esztergomi egyházmegye, tehát a mindenkor esztergomi érsek-bíboros volt. Viszont egy vatikáni intézkedés folytán a Pázmáneum vezetése a bécsi érsekre volt bízva. Megmondták később, azért történt ez, hogy a magyar állam ne tudja államosítani ezt az intézetet, így nem tudott hozzányúlni. Viszont ennek az volt a hátránya, hogy a bécsi érsek – jogosan – megkövetelte, hogy ő nevezze ki a Pázmáneum rektorát és előjáróit. Így is történt.

Visszakerült aztán a Pázmáneum az esztergomi egyházmegyéhez?

Igen, amikor már elmúlt az államosítás veszélye, megindult egy komoly tárgyalási sorozat Rómában az államtitkársággal, és visszakérték az intézkedési jogot. Paskai bíboros úr vezette ezeket a tárgyalásokat. Érdekes, nem ment simán. Például megkérdezték, hány növendéke van a Pázmáneumnak? Mit lehetett mondani. Négy vagy öt. Akkor miért akarnak maguk egy nagy szemináriumot? Miért kéri ezt vissza? Meg kellett indokolni. De belátták, hogy ez egy ősi magyar intézmény, és illik hogy ezt a magyarok vezessék, irányítsák.

Ehhez kapcsolódik, hogy te visszakerültél Egerbe?

Igen. Az én feladatomban volt, mint működő rektornak a Pázmáneum intézményét átadni Esztergomnak. Itt több jogi esemény zajlott. A bécsi érsekség nyilatkozatban tudomásul vette a vatikáni államtitkárság döntését, és ettől kezdve már Esztergomhoz kapcsolódott az intézet. Viszont magának a Pázmáneumnak az irányítását, jogi és gazdasági dolgait nekem kellett átadnom az esztergomi egyházmegyének, illetve Paskai bíboros úrnak. Ez meg is történt. Utána még néhány hónap elmúlt, én már éreztem, hogy változás történik megint az életemben. Így is történt. Paskai bíboros úr – jogosan – mosolyogva mondta, hogy ő is most vonul nyugdíjba, illik, hogy én is. Hallottam, már ki is van jelölve az utódomban: Csordás Eörs rektor úr.

Ekkor, tehát 2002. szeptember 2-án nyugdíjba vonultam, elszámoltam ott mindennel és Egerbe visszatértem.

Nehéz volt otthagyni?

Nehéz. Megint, amikor már megismertem, megszerettem a feladataimat, akkor kellett eljőnnöm. De hát ez a papi élet, általában így van. Nem is lenne jó, ha másképp lenne.

Milyen feladatot kaptál Seregély érsek úrtól, amikor hazajöttél?

Az érsek úr nagy tiszteletére mondom, mindig érdeklődött utánam. Elég gyakran megfordult Bécsben, mert ott van a segély-szolgálat, Valentini atya. Engem ilyenkor mindig meglátogatott, érdeklődve hogy vagyok? Nincs-e valamilyen gondom, problémám? Nem akarok-e már elmenni innen? Ilyen szempontból is jó volt hozzám. Azt mondta, amikor már tárgyaltunk a nyugdíjba vonulásról, hogy ez a pap számára a legjobb állapot. Teljesen szabaddá válik, nincs semmi lekötöttsége. – Majd te is így leszel.

Én arra gondoltam, hogy szeretnék lelkipásztori munkát végezni. Mielőtt Bécsbe elhagytam volna Zircen kopogtatam, hogy szeretnék az egri ciszterci templomban munkát végezni. Polikárp atya szívesen és nagy szeretettel fogadott, úgyszintén Kovács Endre püspök úr is, és így kezdődött Egerben a munkám a cisztercieknél. Sokan még ismerőseim voltak az előző időkből.

Ahogy Egerbe visszakerültél és a ciszterci templomban tevékenykedsz, Seregély érsek atya a betegellátást is reád bízta.

Egy részét, mert több plébánia látja el a kórházakat.

Például ma mi történt? Reggel elvégeztem a szentmisét. Utána a gyóntató szobánkba mentem és a nyolc óras szentmise alatt végig rendelkezésére vagyok a híveknek, akik gyónni akarnak. A szentmise végén azonban bejön hozzám: a kórházi összekötő – ők írják össze a betegeket, akik papot kérnek –, és jelzi, hogy nem kaptak atyát, pedig az egyik súlyos beteg már a végén van. Mit csináltam? Elkezdtem a gyóntatást, utána együtt elmentünk. Egy helyett négy beteg volt, akiket el tudtam látni és még visszajutottam a templomba és be tudtam fejezni a gyóntatást.

Ezenkívül minden héten pénteken délután kórházi betegekhez megyek, elvégzem amit kérnek: szentgyónást és áldozást, a szent kenetet.

Egy rendkívül hosszú, és nem mindennapi életút, amit áttekintettünk, és nyilván minden elemét nem tudtuk felleleveníteni ebben a beszélgetésben, de mindenképpen tanulságos és hála a jó Istennek, hogy ennyi mindenfelé tudtál segíteni és tevékenykedni. Az derült ki számomra ebből a beszélgetésből, hogy utadat a jó Isten kísérte.

Köszönöm. Valóban így volt, és remélem ezután is így lesz.

TÖBB VOLT MINT TANÁR ... *Avagy a szülőhelytől a sírig*

1944-ben kerültem Egerbe. Nevelőanyám a ciszterci-ekhez vitt, személyesen *Hegyi Kapisztrán* igazgató úrhoz, akitől kérte, hogy okítsák és neveljék ezt a fiút.

Első osztályfőnököm *Ferenczy Csaba*, aki az éneklés lelkes mestere volt.

Vajk Atanáz tanár urat a cserkészlet és táborozás során ismertem meg. Első cserkészvezetőm pedig *Keszthelyi Ferenc*, „*Kefe*” volt.

Vajk tanár úrral való találkozásunk és beszélgetéseink során véletlenül jött szóba Beszterce városa. Én ott is jártam iskolába, mire kiderült, hogy a tanár úr ott született (1908-ban – *a szerk.*). Ezután csak úgy szólított „*Beszterce*”. Beszélgetéseink során kielemeztük az ottani lakásunkat. Kiderült, hogy a tanár úr a „*Textóris*” háztól egy saroknyira eső ház emeleti lakásában született. A pontosítás során az is kiderült, hogy nevelő apám legidősebb testvére is ott lakott. Én mint kisdíák sokszor jártam arra. Tanár úr elmondta, hogy az egyik ablak üvegébe keresztneve be van karcolva. Jóval később, amikor Erdélybe már lehetett menni, családilag elmentünk autóval Besztercebe is. A jelzett lakásban az akkori református pap lakott, aki kedvesen fogadott. Az ablakban megtaláltam a „*be-karcolást*”!

De vissza a bükki táborozásokhoz.

A megmaradó emlék az esti tábortüzek és a nótázás. A Tanár úr kedvenc dala „*Eszem azt a csillagragyogású szemedet*”. Ha ott volt ez nem maradt ki... És persze az is, hogy „*lőtyög a taliga*”, vég nélkül ismételve. Ez azért is, mert a Samassa-házi táborozáson Felsőtárkánytól a Stimecz-házig volt erdei vasút is, így lapos csillekocsin toltuk a felszerelést. Innen tovább háton, és egy taligával értünk célba.

A mi, szinte családi kapcsolatunkban a lényeg a Rend feloszlata után kezdődött. Első szolgálati helyén, Makláron *Szikla József* örök barátommal kerékpáron kerestük fel. Két helyi kislány volt nála, mint utólag megtudtuk választottak is közöttünk. Házasságom után Berentén laktunk, Tanár úr pedig a diósgyőri plébánián szolgált. Elsőszülött fiunk esetében a diósgyőri kórházban hosszabb ideig kellett bennmaradnia a feleségemnek. Így felmerült a keresztlő igénye. Nagy segítség volt ebben a főnövér, aki lehetővé tette a lezárt nővér-szobában a keresztlőt. Tanár úr civilben jött, és a fiunkat a csecsemőosztályon megkeresztelte.

Nemsokára a második fiunk is megérkezett, őt a Tanár úr a lakásunkon keresztelte meg, mint civil utazó.

A továbbiakban Tanár úr a jászberényi plébániára került. Családilag meglátogattuk. Egy kis szobában fogadott, a mennyezetig tele volt könyvel. Főleg a diákkönyveket gyűjtötte.

De nem maradhat ki két közbenső találkozásunk, mely többnek tűnik, mint véletlen.

Budapesten jártam, és a nagykörúti Madách Színház előterében nézelődtem. Az ajtónál szinte összeütköztem a Tanár úrral, és örömmel üdvözöltük egymást.

Másik esetben Pécsen jártam tapasztalatcserén. A városban sétálva kíváncsiságból kis pihenőre a Dzsámi templomba tértem be. Egy lépcsős oltáron misézett egy pap, háttal. A mise végén kifordult, és a Tanár úr volt az. Ez egy csoda volt. Úgy tudom, nőtestvére lakott Pécsen.

Zircen van eltemetve. Ez közel van hozzánk Ajkához, felkerestük, és egyben meglátogattuk *Hervay* tanár urat is.

Búcsúzom, köszönet a szolgálatért!

Bérczy Pál, alias „*Beszterce*” – (éretts. 1952.)

EZ TÖRTÉNT A GÁRDONYIBAN A 2009/10-ES TANÉVBEN KARÁCSONYTÓL HÚSVÉTIG ...

JANUÁR

15. **Az iskola konditermébe** 4 millió Ft értékben új a felszereléseket állítottak be.
- 29.. **Nyílt nap a nyolcosztályos gimnáziumi képzésbe jelentkezők részére.** A negyedikes kisdiakoknak és szüleiknek lehetőség volt a tanórák látogatására. 13.00-tól közös agapé volt a díszterem folyosóján, amelynek keretében lehetőség nyílt a kötetlen beszélgetésre. A látogatók nagy száma mutatja, hogy van érdeklődés ez iránt a képzés iránt.

FEBRUÁR

3. **Lengyel zárándokcsoport az iskolánkban.** A programon a 12. K osztály és a Przemyslbe induló 20 diák vett részt. A zárándoklatról *Molnár Mirjam* – mint a zárándoklat egyik szervezője – tájékoztatott bennünket.

Beszélő kövek – Ez az elnevezése annak a két éves programnak, amelynek keretében a lengyelországi Przemysl városának egyik iskolájával a közös történelmi múlt megismerésének szándékával egy évben kétszer tíznapos találkozót tartunk.

25. **A kommunista diktatúra áldozatainak emléknapja.** *Balogh Margit*, a MTA társadalom kutató központjának igazgatója tartott megemlékezést iskolánkban.

Az előadásának a témája: a katolikus egyház elleni kommunista politika a 40-es évek második felében. Az iskola lapjában – *Mindennapok A Gárdonyiban* – az előadás kéziratának alapján részletes beszámoló készült. „Tesszük ezt azért, mert a tankönyvekben szűkszavúan írnak e témáról, s abból a célból, hogy legalább a mi diákjaink (és olvasóink) legyenek birtokában ezeknek az ismereteknek” – olvashatjuk a lapban.

Néhány gondolat az előadásból:

„Az 1945 és 1948 közötti koalíciós kormányzás egyházpolitikai intézkedései három nagyobb területet érintettek:

I. Az egyházak gazdasági hatalmát az 1945. évi földreform törte meg. Az egyházi birtokok kárpótlás nélküli kisajátításával bekövetkezett a hatalom alamizsnájától és a hívek áldozatkészségétől való anyagi függés, amire az egyházak nem voltak felkészülve.

II. A második lépés az egyházak politikai, közéleti és kulturális aktivitásának visszaszorítása, majd felszámolása volt. 1945 áprilisától megszűnt a közvetlen összeköttetés a Vatikánnal. 1946 nyarán betiltották a katolikus és protestáns egyesületeket. 1949 elejére felmorzsolták a katolikus világnézeti pártokat. Mind gyakrabban akadályozták az egyházi rendezvényeket, körmeneteket, búcsújárásokat, zárándoklatokat. Az egyházi könyvkiadókat és sajtót 1948–1949-ben államosították.

III. A harmadik csapást az egyházak oktató-nevelő pozíciójára mérték. 1948 júniusában államosították a felekezeti iskolákat, majd idővel a kórházakat, az árvaházakat, valamint a szociális és nevelőotthonokat is.”

Az előadó részletesen beszélt több koncepciós perről is:

- Olofsson Placid bencés szerzetes esete;
- Kiss Szaléz gyöngyösi ferences barát és a KEDIM;
- Oktogon téri merénylet;
- Pócspetri;
- A Mindszenty-per.

MÁRCIUS

15. **Városi ünnepi megemlékezés a Petőfi szobornál.** Az ünnepi beszédet *Somody Zoltán* 10.C osztályos tanuló mondta.
25. **Lelkinap tanároknak és szülőknek.**

* * *

„EZ TÖRTÉNT A GÁRDONYIBAN” oldalait az iskolában havonta megjelenő (*MAG – Mindennapok A Gárdonyiban*) internetes diákújságból állítottuk össze *Kovács Ottó* tanár úr szíves közreműködésével.
Az iskola életéről részletesebb beszámoló az iskola honlapján
– <http://www.gardonyi-eger.sulinet.hu> - ISKOLAÚJSÁG linken – olvasható.

Közös öregdiák-találkozóra hívja diákszövetségünk tagjait a

Ciszterci Gárdonyi Gimnázium

A találkozó időpontja: 2010. május 15-én, szombat

10.00-11.00 ünnepi szentmise a Bazilikában

11.30-12.30 ünnepi megemlékezés az iskola dísztermében

12.30 agapé, beszélgetés az osztálytermekben

Találkozóink 2010-ben — ezzel a címmel hívtuk fel az előző években a figyelmet az osztálytalálkozókra. Hat éve már minden esztendőben *Pók Tibor* diáktársunk javaslatára a tanév vége felé közös találkozóra jöttünk össze, hiszen a lassan elfogyó osztályok már nemigen tartanak érettségi találkozókat. Az utóbbi években ekkor tartottuk a diákszövetségünk közgyűlését is.

Ebben az évben eltérve ettől a már hagyománnyá váló találkozótól az iskola vezetésének javaslatára Diákszövetségünk is csatlakozik az iskola szervezésében tartott ünnepséghez, és a volt Gárdonyi Gimnázium öregdiákjaival közös találkozóra készülünk. Ez évben nem tervezünk a közgyűlést.

A 320 éves iskola történetében sok szakasz különböztethető meg. A mi lelkünkbe az 1948-ig terjedő időszaknak az emlékei vésődtek be kitörölhetetlenül – jelentve elsősorban tanárainkat, diáktársainkat, az osztálytermet, az egész iskola épületét, környékét, Eger városát.

Sajnos, amikor az '50-es évek után érettségi találkozóra jöttünk össze már nem voltak velünk a fehér-fekete habitusú tanáraink. Néha egy-egy viseltes civilben megjelent tanárunkkal együtt ülhattünk a számunkra olyan kedves, de meglehetősen rideg osztálytermekben, a *genius loci*, a hely szelleme talán mindig megérintett bennünket. Az állami iskolától megkaptuk annak lehetőségét, hogy a régi falak között emlékezhessünk.

Megértéssel fogadjuk ezért az intézet igazgatójának javaslatát, hogy az állami időszakban ebbe az iskolába járt sok száz öregdiákkal együtt ünnepeljünk, emlékezzünk. Az állami Gárdonyi gimnáziumban igen sok kiváló tanár tanított, a gimnázium a magyar középiskolák között rangos helyet foglalt el. Reméljük ennek az időszaknak az öregdiákjai is – sokan közülük a ciszterci időszak diákjainak fiai és unokái – szívesen veszik a mai iskola hívását, hogy a régi falak között emlékezzenek diákéveikre, tanáraikra és megismerjék a mai iskola életét is.

Kérünk minden ciszterci öregdiákot, fogadja jó szívvel az iskola meghívását.

* * *

Ha élet zengi be az iskolát,
Az élet is derűs iskola lesz.
S szent frigyüket így folytatják tovább.

Én iskolám, köszönöm most neked,
Hogy az eljött élet-csaták között
Volt mindig hozzám víg üzeneted.

Tápláltad tovább bennem az erőt,
Szeretni az embert és küzdeni
S hűn állni meg Isten s ember előtt.

Ady Endre: Üzenet egykori iskolámba (részlet)

* * *

KOVÁCS BÉLA
1932 – 2009

2009. augusztus 26-án nagy veszteség érte a magyar középkori régészetet, a történelemtudományt, különös tekintettel az egyháztörténetre, s a levéltáros társadalmat. Életének 77. évében súlyos betegségben elhunyt Kovács Béla, a Heves Megyei Levéltár nyugalmazott igazgatója. A több mint háromnegyed századot átívelő élete hű lenyomata a rendszerváltozás előtti ellentmondásos magyar életnek.

1932. december 31-én született a Heves megyei Dormándon. Az elemi iskola elvégzése után a középiskolát a nagyváradi premontrei gimnáziumban kezdte el, s miután a háború végén Egerbe költöztek, a II–VI. osztályt a Szent Bernát, majd az államosított Gárdonyi gimnáziumban folytatta. Ezt követően Zircre került, ahol mint oblatust folytatta tanulmányait, majd – Szörényi rendi néven – novícius lett. A szétszórás után 1951–1952-ben a MÁV-nál szerelőként dolgozott, 1952–1954 között sorkatona, 1955 ősztől 1958 februárjáig előbb népművelési előadó, utóbb a Füzesabonyi Járasi Művelődési Ház igazgatója volt. 1958 és 1972 között az Egri Dobó István Vármúzeumban dolgozott. 1957-től levelező tagozaton kezdte el egyetemi tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, magyar-történelem szakon. Eközben régészeti tanulmányokat is folytatott. 1963-ban kapott diplomát. 1972-ben a Heves Megyei Levéltárba helyezték, ahol 1973 októberétől a levéltár igazgatója volt. Innen 1993-ban ment nyugállományba.

Kovács Béla tudományos pályáján mint középkori régész indult el, ennek első szakaszában, 1972-ig Heves megyében számos régészeti ásatást vezetett, illetve részt vett abban.

A levéltárba való kerülése után elsősorban történelmi kutatásokkal foglalkozott, különös tekintettel az egyháztörténetre. Kutatómunkája eredménye volt a levéltár Mohács előtti oklevélgyűjteményének közzététele Élete utolsó éveinek nagy munkája az *Agria recuperata* címet viselte, alcíme *A töröktől visszafoglalt Eger újjáépítésének első évei*.

Komoly egyháztörténelmi és egyházi ismereteinek birtokában jelentős egyháztörténelmi munkásságot is kifejtett. Legfontosabb egyháztörténelmi munkája: *Az Egri Egyházmegye története 1596-ig*.

Erejből arra is futotta, hogy megírja három megyebeli község (Bélapátfalva, Noszvaj, Sarud) történetét.

Igazgatói kinevezése után azt a feladatot tűzte maga elé, hogy az intézményből egy korszerű levéltárat formáljon. Kitartó munkája révén. 1989-re elkészült a levéltár új épületegyüttese.

A Heves Megyei Levéltárban nemcsak új módszereket vezetett be, hanem az intézmény országos szinten elismert vidéki kutatóhellyé fejlesztette. Igazgatói évei alatt négy kiadványsorozatot indított, illetve szerkesztett.

Levéltári szaktudását országos szinten is elismerték. Mint kiváló levéltárost több országos hatáskörű állami és társadalmi szervezet bírta meg jelentős feladatokkal, illetve választotta tagjai vagy vezetői közé.

Kovács Béla diákszövetségünk tagjaként 1998 novemberében az első ciszterci monostor alapításának 900 éves évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen *Eger és a ciszterciek* címen tartott előadást. Hosszú időn keresztül egyik szervezője volt az '51-ben végzett osztály találkozóinak.

Munkásságát megyei és országos szinten egyaránt elismerték. Nem volt tudományos minősítése, sőt egyetemi doktori címet sem szerzett, ennek ellenére a hazai középkori régészetben, a történettudományban és a levéltáros szakmában maradandót alkotott. Gazdag életműve hosszú évtizedekig megkerülhetetlen lesz. Méltó arra, hogy emléke még sokáig megőrződjön az utókor tudatában.

Szecsó Károlynak a Dobó István Vármúzeum Évkönyvében megjelent nekrológia alapján

hírek...hírek...hírek...

- **HERVAY FERENC LEVENTE** ciszterci atyával, iskolánk volt tanárával közölt beszélgetést *Plichta Adrien* az Új Ember katolikus hetilap 2010. március 7-i számában, *Őrizték a tüzet* c. sorozatban.

Levente atyát tanítványai az iskolapadból, és főleg a cserkészéletből ismerik. Ritkán hallottunk tőle életének nehezebb szakaszairól. Most ezek is szóba kerülnek:

„...1945 márciusában Zircen is végigsöpört a háború. Amikor egy szőnyegbombázás nyomán sok halott, sérült volt a városban, az óvóhelyről kimentem a növendékekkel, hogy a sebesülteket kórházba vigyük. Hajnalban megjelentek az első szovjet katonák. Mindent átkutattak, belőttek a lépcsőházba is, bár a szerzetesi ruháink miatt valamennyire tiszteltek minket. A kongreganista lányok az első emeleti kápolnában a padok között bújtak meg visszafojtott lélegzettel, az egyik katona bement, de nem vette észre őket. Asszonyok is menedéket kerestek az apátságban – talán húszan lehettek, a ruhatárba zsúfolódva. Egyiküket magával vitte egy katona, egy üres szobát keresett. Nyitogatta az ajtókat, én pedig mentem mögötte, s addig kísértem – igaz, bármikor lelőhetett volna –, míg végre mégis feladta...

A legnagyobb felfordulásban, amikor teljesen ki voltunk fosztva, Endrédi Vendel apát úr engem tett meg házgondnoknak. Közel háromszáz emberről kellett gondoskodnom: mi, rendtagok és növendékek nyolcvanan voltunk, menekültek mintegy kétszázan. Már az utolsó zsák lisztet húztam elő a rejtékből, amikor jött a gondviselés: a kádártai vízimolnár bálványfának rönkjét választott az erdőnkben, és liszttel fízett.

...
Egri rendházunkat már 1950 júniusában el kellett hagynunk, de lakást nem kaptunk. Egy albérleti szobában húztam meg magam. Később az egri templomunkban kaptam lelkesi beosztást, de a hatóság onnan is elmozdított. Újabb és újabb pártpolitikai körleveleket kellett volna felolvasnom a templomban...

Ezután időnként az erdészethél dolgoztam, majd nyelvórákat adtam családoknál. Lelkipásztorként titokban kis csoportokban tovább foglalkoztam volt tanítványaimmal és azokkal a diákokkal, akik gondos körültekintés után alkalmasnak tünnek hitéleti továbbképzésre. Tíz éven át sikerült ezt titokban folytatni, csendben, észrevétlenül.

A szülők nem kérdezték, hol kirándul, táborozik gyermekük, mert tudták, jó helyen van. A vonatra úgy szálltunk fel, mint akik nem ismerik egymást. A hegyek között csendes, eldugott helyeket kerestünk táborozásra, erre az erdészettől volt engedélyünk. Sokat kerékpároztunk hegyen-völgyön keresztül. A Mátra és a Bükk hegyei és erdői második otthonunkká váltak. (A Cserkészvezetők Kiskönyvtára sorozatban a Cserkészek táborozási könyvét Levente atya írta.)

1958 után kezdtek fölfigyelni ránk, ezért jobbnak tartottam elköltözni Egerből. Miskolc-Hámorban az erdőgazdasági szállítótársaság segédmunkása, később raktáros lettem. 1961. február 6-án, este 11 órakor, ugyanabban a percben országosan mintegy kilencszáz helyen kezdődött házkutatás egyházi személyeknél és világi apostoloknál. Engem is le tartóztattak, és éjszaka Egerbe vittek, ahol azonnal elkezdték a vallatást.

»Úgyis mindent tudunk, csak magától akarjuk hallani« – mondták, de én figyeltem, hogy valóban mit tudnak, és sok mindent nem tudtak még évek múlva sem. Faggattak hónapokon át. Tanítványaim közül néhányat behívtak. Hála Istennek, nem tudtak velük mit kezdeni, mert akkor a legjobb tanulókat kellett volna bezárni. Négy és fél évet kaptam, abból kettőt letöltöttem Márianosztrán és Kőbányán a gyűjtőfogházban. Az 1963-as évi amnesztiával szabadultam.

Több mint hatvan éve dolgozik a ciszterci apátságok történelmi repertóriumán, ... és néhány szó a mai életéről:

„A rendszerváltás után Zirc újjáéledt. 1990-ben elsőként tértem vissza az apátságba. Egy szovjet fogságot megjárt egykori cserkész ösztönzésére újra cserkészcsapatot szerveztem. Jelenleg két családos közösséget vezetek, valamint a ciszterci obláció (a renddel lelki egységet tartó) férfi csoportját. Régi tanítványaimmal is évente legalább egyszer találkozót rendezünk.

A rendünk jövőjére tekintettel néhány éve, fiatal rendtársaimmal ifjúsági képzéseket tartunk, amelyekre példaadó magatartásuk alapján kiválasztott fiúkat hívunk meg a négy gimnáziumunkból. Felnőve ők fogják képezni rendünk társadalmi hátterét. Zirci címerünkben a darumadár lábával egy követ tart – a monda szerint azért, hogy ha elaludna, fölébredjen – az éberség jeleként.”

Maczki Valér
Kő Pál rajza

• **DR. MACZKI VALÉRNAK, OCist (1847–1921)**, iskolánk egykori tanárának állít szobrot Eger városa. Alkotója *Kő Pál* (eredeti néven *Maczky Lajos*) Kossuth-díjas szobrászművész. A felavató ünnepség április 23-án lesz a primusz udvar előtti területen, ahol a szobor felállításra kerül.

A harminc-negyvenes évek diákjai számára emlékére a gimnáziummal szembeni Maczki Valér utca és az ott elhelyezett emléktábla őrízte. Tudott dolog volt az is, hogy Gárdonyi Gézához szoros barátság fűzte.

Idézzük fel emlékére nagyhírű tanártársa, *Tordai Ányos*nak nekrológiájával, melyet az 1921–22 tanévi Értesítőben olvashatunk.

„1921. december 4-én utolsó dobant a szíve egy kemény magyar cisztercita tanárnak. A halál se bírt könnyen vele. Hosszú évekig sorvasztotta, míg erőt tudott venni rajta. Utolsó útjára elkísérte a fél város. Azok is, akik a katedréről annyiszor részesteltek tudásban gazdag lelkének áldásaiban. Azok is, akik a közélet fórumán annyiszor megcsodálták meg nem alkuvó magyar lelkét.

Maczki Valér Istentől kiváló tehetséget kapott s e tehetséget úgy használta minden téren, hogy szerencsésebb körülmények között másképpen fordulhatott volna pályafutása. De megmaradt egyszerű tanárnak. Hosszú tanári munkása – hét év kivételével – intézetünkben folyt le. Tagja volt itt annak a méltán híres tanárgárdának, mely gimnáziumunk újabb hírnevét megalapította. Ékesszólásával és gazdag tudásával csodás világot gyűjtött s a tanítványok ezreit fűzte magához. Tipikus egri ember volt. Hálás szeretettel csüggött szülővárosán és a közélet terén mindenütt elől járt, hol mint szerzetestanár értékes munkát végezhetett.

E szűkre szabott sorok között nem adhatnánk róla találóbb jellemzést, mint *Gárdonyi Géza* adott *Szántottam ... Vetettem ...* című munkájához írt előszavában: »Negyven éve tanít a cisztercíták magyar-lelkű gimnáziumában. Tanítványa csaknem az egész város úri népe. Történelem, stilsztika, poétika, filozófia a kedves tárgya... De nemcsak az iskolában lobog az ő tüzes lelke: nincs Eger városának olyan nemzeti megmozdulása, hogy őt ott ne lehessen látni. A közepén vagy az elején a rajzásnak. A politikai mozgalmakban, megyegyűléseken, városi közgyűléseken, kulturát intéző bizottságokban, hazafias ünnepeken... Ez a kálvinista-nyakú katolikus szerzetes Egernek vérrel megszentelt kövei között született. Egeré is volt szívének minden dobbanása, lelkének minden világossága... Ritka nagy tudását, világiártában szedett észleleteit nemcsak iskolájával osztotta meg, hanem kívül is, – mint valami mozgó lámpás, – készséggel világít ma is mindenkinek.«

Nevét kezdetlől ismerték a tudományos és szakkörök, de megismerte a magyar közönség is eredeti tolla révén. Önálló munkái: *Költészetan, Tudás és Hívés, Bölcselmi értekezések, A bölcselés előtana, Népszerű felolvasások a magyar irodalom köréből, A pusztában kiáltó szava* (egyházi beszédek), *Szántottam ... Vetettem...* (tanulmányok). Ezekon kívül tíz kisebb-nagyobb füzetet jelent meg különböző korszerű és tudományos kérdéstről és egy csomó értekezése a régibb *Értesítő*kben. A tudományos szakfolyóiratok, hírlapok szívesen nyitották meg tolla számára hasábjait. Se szeri, se száma kisebb-nagyobb, de mindig magvas tartalmú ilyenemű írásainak. Legnagyobb munkája: *A regény elmélete*, kéziratban maradt. Egész életén át dolgozott rajta, betegségében fejezte be, de még halálos ágyán is simított, javított. Az tartotta benne a lelket, hogy e munkáját még nyomtatásban láthassa. Ötvenéves íróágát akarta vele ünnepelni. Nem adatott meg neki. De jó harcot harcolt, a munkát elvégezte s az elismerés koszorúját bizonyára megkapta a jó Isten kezéből.

Életrajzi adatai: Egerben született 1847. december 30-án, 1864-ben lépett a ciszterci rendbe. 1871-től a pécsi főgimnáziumban tanít s ugyanott a püspöki jogliceumon a bölcséleti előtan és a művelődéstörténelem tanára. 1877-ben jött Egerbe s egy év kivételével (1889–90), mikor ismét Pécsen tanárkodott, 1906-ig intézetünk tanára volt. Ez évben 35 éves középiskolai tanárkodás után nyugalomba vonult, de a művelődéstörténelem és a legújabb kor katedráját 1918-ig megtartotta az érseki jogliceumon, ahol 1877-től 1889-ig és 1895-től 1898-ig, tehát szintén 35 évig tanított.

A mi nagy remeténk, Gárdonyi Géza, Maczki Valér halálakor e magasztos sorokat küldte részvétül a tanári karhoz: »Valér bátyánk és barátunk immár az Úr előtt állva mondja alázatos beszámolóképpen: – Szántottam, vettem ... Az ő emléke nem oszlik el itt lent a fáklyafüsttel.«

Maczki Valér 1857/58-ban kezdte meg középiskoláját Egerben a ciszterci rend főgimnáziumában *Maczke Ignác* néven, a VII. osztály után egy évig novícius Zircen, majd a VIII. osztályt 1865/66-ban végezte és érettségizett akkor már *Matzke Ignác Valér* rendi névvel.

A Hatvani temetőben temették, majd 1930. március 28-án kegyeletes gyászünnepség keretében vitték át hat tanártársával együtt a külön-külön sírban pihent porait a ciszterci Rend új sírboltjába.

- **ÁGOSTON JULIÁN RÓL** nevezik el a gimnázium dísztermét. 2009. szeptember 30-án, születésének 100. évfordulóján tartott ünnepség után diákszövetségünk javasolta kedves tanárunk emlékének megörökítését. Örömmel fogadtuk az iskola vezetésének indítványát, hogy a pár éve igen szépen kialakított reprezentatív díszterem viselje tanárunk nevét. Kérésünkre a terem dísz-feliratát *Tilles Béla* festőművész diáktársunk készíti el, kinek Ágoston tanár úr osztályfőnöke volt. A teremben elhelyezik *Molnár József* festőművész diáktársuk Ágoston Julián portréját is.
- **ÚJABB TABLÓK ISKOLÁNK FOLYOSÓJÁN.** A diákszövetség kezdeményezésére az ötven éven át rejtekben volt, újabb 13 tablót, (az 1918., 1918 (katonai), 1919., 1920., 1921., 1922., 1925., 1928., 1929., 1930., 1931., 1932. és 1933. években érettségizett osztályok) láthatjuk hamarosan iskolánk földszinti folyosóján. A keretezés és az üvegezés mintegy 150 ezer Ft költségét szövetségünk az iskolával közösen vállalta. Köszönetet mondunk *Kovács Ottó* tanár úrnak, akinek segítségével ez a munka megvalósult.
- **CSEKÉSZJUBILEUM** — *Mátray Dezső* diáktársunk, hajdan a 213. Koháry cserkészcsapat tagja, az 1990-es újraindulás után Budapesten a ciszterci 433. sz. Szent Bernát cserkészcsapat tisztjeként segített az újjászervezésben. 1992-ben Felsőtárkányon táborparancsnokként 98 cserkésszel 2 hétig táboroztak. Az újjáalakulás 20. évfordulóját ez év januárjában a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban tartott „Bernát”-bálon ünnepelték, ahol diáktársunk emlékezett az elmúlt időkre. Jó munkát! Dezső bá.
- **KÖSZÖNET A NAGYLELKŰ ADOMÁNYOKÉRT!** – *Kékesi György* (44) Toronto (Kanada) – 45 000 Ft, *dr. Hibay Györgyné* Eger – 20 000 Ft, *Kádár István* (48) Terra Linda, (USA) – 25 000 Ft, *dr. Nagy Andorné* (ig. tanár) Eger – 10 000 Ft, *dr. Székely György* (44) Debrecen – 10 000 Ft, *Bajka Imre* (41) Budapest – 10 000 Ft. *N. N.* (Franciaország) – 25 euró,

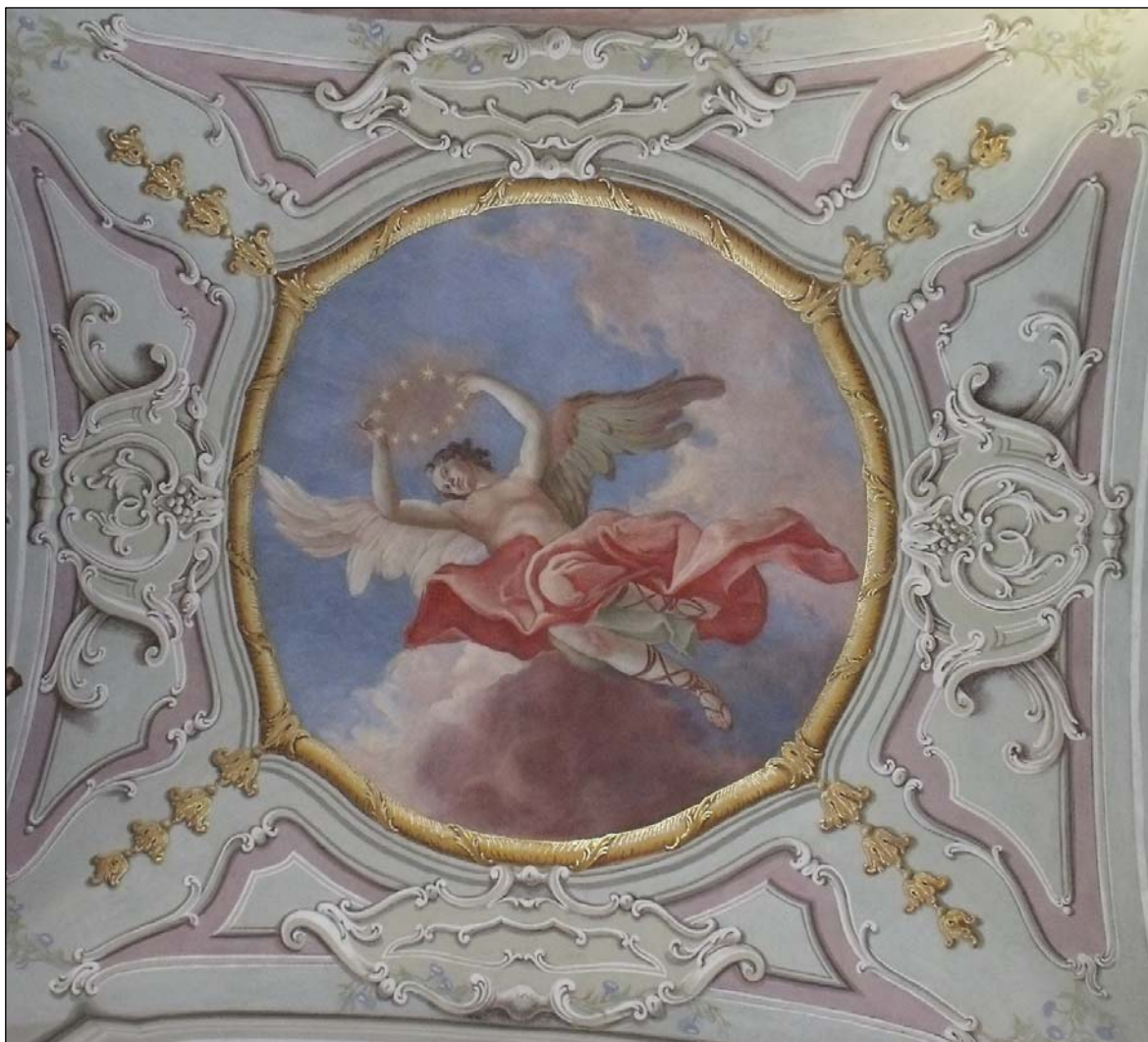
A LÁNGOLJ ÉS VILÁGÍTS alapítvány melyet a Gárdonyi Géza Gimnázium tart fenn, lett a Ciszterci Alapítványunk örököse 2008 novembere óta. A segíteni szándékozók (egy kicsit talán megkésetten) kérjük, hogy a SZJA 1 %-át ajánlják fel az iskola alapítványának az alábbi adószámot feltüntetve:

LÁNGOLJ ÉS VILÁGÍTS ALAPÍTVÁNY Eger 18574959–1–10

Ne feledkezzenek meg – akik tehetik – a SZJA másik 1%-át a *Katolikus Egyház* részére felajánlani, feltüntetve a **0011** technikai számot!

- **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE** – Interneten a www.uj.ciszterciekegerben.hu/ honlapon található [Gimnázium](#) linken. A honlap gondozója *Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma olvasható, ill. letölthető.

- **A MEGÚJULT SZENT ANNA** kápolna oltárát a címlapon láthatjuk. A mennyezet keresztboltozatát díszítő, felújított eredeti Kracker freskójáról készült képet is *Kovács Ottó* tanár úr készítette

Ez kis freskórészlet csak csekély visszfényét adja annak a „szépnek”, amit az egész templombelső látvány nyújthatott a szemlélőnek akkor, amikor még azt teljes egészében Kracker freskói díszítették. A 19. század elején lezajlott két nagy tűzvész sajnos csak ennyit kímélt meg számunkra belőle. (*Kiliánné Jakab Viktória: Az egri ciszterci templom építésének története és művészeti történeti elemzése*)

HALOTTAINK

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk:

Mészáros Gábor(51) – Scarborough (Kanada)

Requiescat in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál *Homonnay József*, 3300 Eger, *Tittel Pál u. 6. fsz. 2.*
tel.: (46) 415 600 (Miskolcon) ill. *Oláh Gyula*, 1114 Budapest, *Bartók Béla út 25. III. 5/A* tel.:(1) 386 2295 vagy
E-mail: olah.gyula3@chello.hu

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)
Megjelenik ez évben Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.

Felelős szerkesztő: Oláh Gyula
Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

A CISZTERCI REND ZIRCI APÁTSÁGA

MEMENTÓ: ZIRC 1182–1982

A zirci apátsági templom 800 éves jubileumára

Szent Bernát családja! Nyolcszáz év kódéből
 ősi monostorod sokezer kövéből
 mintha zsolozsmázó ősök szava hívna:
 zeng a gregorián, a Salve Regina!

„Nova Claravallis!” Jó anyánk, Zirc, ne félj!
 Áldott „Bakony Szíve!” Élsz még, dobogsz, remélj!
 Nyolcszáz év után is zeng a hálazsoltár,
 s virágdiszben áll a Szűz Mária oltár!

Légy tanúságtévőnk, „Új-Világosvölgyünk”:
 Új Edenkert lehet „siralomvölgy” földünk;
 égi harmatot hints, őrüzeket állíts,
 Szent Bernát szívével „Lángolj és világíts!”

Kerekes Károly

A TARTALOMBÓL

<i>Hervay Levente:</i> A zirci apátság 20 éve – I.	Zircen jártunk
Hatvan éve történt a ciszterciek elhurcolása II.	Zirc utolsó hónapjai 1950 őszén
Érettségi találkozók – 2010.	Jubilánsaink
<i>Demeter László:</i> Mitru	In memoriam <i>Dr. Tóth Ferenc</i>
Ez történt a Gárdonyiban Húsvéttól – Veni Sancte-ig	hírek...hírek...hírek...
A Szent Bernát és a Gárdonyi Géza gimnázium öregdiákjainak találkozója	

ZIRCEN JÁRTUNK

Őszi Ferenc és Oláh Gyula helyszíni riportja Zircen

2010 júniusában a Budai és az Egri Fehér/Fekete újságok „riportereként” kértünk bebocsátást *Hervay Ferenc* alperjel atyától a zirci monostorba. Szerettük volna a 20 éve újraindult apátság helyzetét és életét bemutatni lapunk olvasóinak. Levente atya nagy szeretettel állt rendelkezésünkre. A látogatásról a tollat hivatással forgató *Őszi Ferenc* budai öregdiák, a budai újság szerkesztője számol be az alábbiakban.

Levente atya a történész szemével állította össze Zirc utolsó 20 évének történetét, melyet szintén közlünk újságjainkban.

A riporternek fölcsapott öregfiúk valaha sokfelé jártunk a világban, annyi sok tapasztalatszerzés birtokában meglepő nagy fölfedezésekre nem számíthatunk. De így tanévkezdéskor egyre többször Zirc felé fordul tekintünk.

Végül is egyazon szándék határozta meg a zirci kirándulást, hála a *múltért* és *tisztánlátás* a jövőért. A jövőért, amelynek útjait immár csak bizakodva lehet keresni.

Hogyan él ma az egykor oly erős, hatékony nevelési központ, Zirc? Valóban, csak az épületek maradtak meg a bolsevista pusztítás után? Újból a rendé a monostor, de mennyit ér anyagi bázis nélkül?

Érdemes egy pillantást vetni a kezdetekre. Ciszterci szerzetesek a középkorban, 1182-ben jelentek meg Zircen, de tanítással, a fiatalság nevelésével itt csak 1813 óta fog-

lalkoznak. Ez idő tájt kezdtek Egerben, majd Fehérváron, Pécsen is tanítani, megváltozott a rendi tevékenység, elsődleges feladatuk ekkortól már a tanítás lett. Amikor a zirciek Baján is taníthattak (1878), már Zirc volt a szerzetesi oktatás egyik legnagyobb központja,

A budai gimnázium megnyitása (1912), majd e gimnázium sikeres működése a rend oktatási, nevelési törekvéseinek áldásos beteljesülését vetítette előre. A rend újkori történelmének legszebb napjait élte.

És ekkor jött a megsemmisülés.

1948-ban az iskolák elvétele, 1950-ben a rend megszüntetése

Egy-két adat	a rend teljes létszáma:	213 fő,
1948-ból:	a tanuló ifjak száma:	
	főiskolai	63
	gimnáziumi	1770
	dolgozók gimnáziuma	215
	általános iskolában	2637
	kollégiumban, diákotthonban lakik	464
	összesen	5149 ifjú.

És még egy adat:

19 ciszterci plébániához 58 503 hívó tartozott.

A ZIRCI MONOSTOR ÉPÜLETEI

szárny, majd 1866-ban a déli és keleti szárnyak második emelete. („*Nagy kvadrum*”) Végül **a monostor mai képét** 1927-ben a keleti szárny második emeletének felépítésével nyerte el, ahol az újból Zircre helyezett Hittudományi Főiskola termei kaptak helyet.

Lépjünk be hát a megszentelt és

meggyötört falak közé

Első pillantásunk a basilica minorra esik, a kívül-belül remekül felújított apátsági templomra. Belépve itt ér bennünket az első meglepetés. Nem ilyen belső festé-

szetre emlékeztünk: a kissé komor sötét képek és ornamentikák helyett most derűsek a színek, az idős emberalakok helyett ifjak néznek le reánk a falakról! Az 1995-ben kezdődött és tíz évig tartó felújítás alatt történt a változás. Hasonló eset játszódott le a sixtusi kápolna restaurálásakor amikor a rárakódott portól megtisztított-

ták a freskókat, akkor derült ki, hogy Michelangelo valójában pasztell színeket használt.

Zircen más történt az 1891-es restaurálásnál, a tisztítás után szabályszerűen a régi színek tűntek elő.

De ez nem tetszett a restauráló mesternek. Maga lépett elő főszereplőnek, alkotni kezdett, *ráfestett* az eredeti freskókra! Így történhetett száz évig, hogy a rózsás arcú ifjak helyett szakállas aggok tekintettek le a falakról.

A megszepült templom immár derűs, vidám képe – a sok nyomorú évtized után – bizakodóvá teszi a jövőbe tekintő mai embert.

És valóban ez történik, belépve a monostorba, mindenütt a megújulás, a változás képe tárul elénk. Az már nem tér vissza a közeljövőben, hogy több mint kétszáz fehér-fekete reverendás tekintse otthonának az ősi kolostor!

Kevés a szerzetes, a jövő sem biztató, munkájuk itt most a kibontakozás előkészítése, a lelki élet fizikai lehetőségeinek megteremtése. Egyszerűbben az építőipari munka.

Az eddig végzett munka a monostor méreteihez igazodó: a hatalmas épületkomplexusban, minden új; friss mész- és festékszag tölti be a folyosókat, több helyen most is dolgoznak, ahogy látni lehet, itt még régi módi járja, szakmai becsület irányítja a fändlit markoló munkáskezet, a mesterek büszkéek a jó munkára.

Aki most mindezt irányítja, vendéglátónk, **Hervay Levente** atya, zirci alperjel, belső házgondnok, főiskolai tanár, könyvtáros, tudományos kutató. Ő volt a háromtagú honfoglalók vezetője **1990-ben**, amikor „birtokba vették” az ősi tulajdont. Azóta tartó csodálatos tevékenységének ma sem szab határt kora, a 91. év.

(A következőkben Hervay atya fog beszélni szerkesztők összeállításában, a diktafon hitelességével.)

Hervay Levente atya elbeszélése az újraindulásról, ill. az azt követő évekről

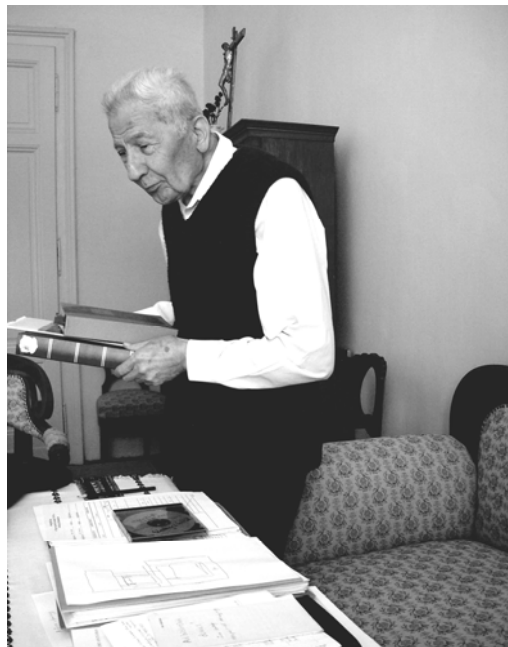
„A fehérvári püspök összehívott egy gyűlést Budapesten – már készülöben volt a rendszerváltozás – s azt mondta, hogy a szerzetesrendek újra szerveződhetnek. Nem tudnak semmit sem adni, nincs épület, nincs hely. Ez Budapesten volt a Központi Szemináriumban, ahova a szerzetesrendek előjáróit (képviselőit) hívták meg. Bennünket, cisztercieket Kerekes Károly apátúr képviselt. Én (H.L.) engedélyt kértem, hogy ezen részt vehessek, mivel csak „közlegény” voltam, így átélhettem ezt a nagy eseményt.

A másik esemény volt, hogy 3–4 szobát visszakaptunk monostorban. Ez volt itt Zircen az első lépés az újrainduláshoz. A monostorban a plébánia számára megmaradt egy kis rész akkor is, mikor nem voltak itt ciszterciek. A nyugati szárny földszintjén, ahol most is van, és a keleti oldalon is, ahol a konyha volt.

Ezek a szobák a kis kvadrum nyugati szárnyának első emeletén, nem voltak beköltözhető állapotban. Fel kellett újítani. A szobákban nem volt vízvezeték, a folyosóra nyíló WC volt. A mosdó a kollégium számára készülhetett, egymás mellett több kagylóval, zuhanyozóval.

1990 januárjában költöztünk ide hárman. Engem Kerekes apátúr szólított fel, hogy jöjjenek Zircre. Nem voltam már lekötve, nyugdíjban voltam, és örömmel jöttem Budapestről. *Sulyok Ignác* Székesfehérvárról jött, ő lett a házfőnök, a harmadik *Szabó Vilmos*, aki Egerből jött.

Ez időben már *Liska Szilveszter* volt a zirci plébános.

Levente atya Zircen

Szilveszter atya nagy érdeme, hogy a hitoktatást jól megszervezte a városban. Több gyermek járt akkor hittanra, mint mostanában.

A kis közösségünk a plébániától meglehetősen függetlenül élte szerzetesi életét, 1990. február 2-án, Gyertyaszentelő Boldogasszony napjától újból mondtuk a zsolozsmát a zirci monostorban. az oratóriumban. Meg volt a napirendünk. Egy asszony főzött nekünk. Ellátmány nem volt, a nyugdíját adta be mindenki a közösbe. Innen-onnan jött valami adomány. A házgondnok én voltam 1994-ig, amíg Jusztin atya meg nem jött Egerből.

Ebben az épületben volt mindenféle intézmény, a bölcsődétől kezdve, iskola, múzeum, turistaszállás, vándoriskola stb.

1950 után először katonaságot helyeztek a Monostorba. A katonák bejártak még a műemlék könyvtárba is, mint a Széchényi könyvtárosoktól hallhattuk. A következő lépés volt, amikor a 1951-ben vándoriskolát helyezték ide. Ekkor volt feljövőben a bányászat, a közeli Dudaron. Az 1964/65-ös tanévben megszűnt a vándorképzés és megindult a mezőgazdasági gépszerezők, az építőipari és egyéb ipari szakmák oktatása.

A 1993 táján minden rendtagnak – részben a szentiek, részben a rendi irányítás indíttatására – nyilatkozni kellett, hogy vállalkozik-e újra a közösségi életre, vagy marad a régi helyén, mivel már igen beépült a plébániája vezetésébe. Nem volt ez könnyű dolog egy 60–70 éves embernek, aki negyven év alatt kiépítette a háztartását is, hogy vállalkozzon egy bizonyos fokig bizonytalan életre.

Az épületért folytatott nagy küzdelem 1993 decemberében jutott fordulóponthoz. Az Apátság törvényes alapon birtokába vehette az egész épületegyüttest, és kilátás nyílt arra, hogy fokozatosan használatba is vehesse. A megyei önkormányzat pedig megkapta a szükséges összeget egy új iskola, majd 2001-ben egy új kollégium építésére.

1994 decemberében felépült az új huszonkét tantermes iskola és ekkor adták át ezt a részt több részletben, és az átalakításra ekkortól lehetett az első lépéseket megtenni.

Az új százhusz férőhelyes kollégium 2002 decemberében készült el, így innen is kivonult az állam.

Valójában a Rend hét különböző szakaszban vehette használatba az épület egy-egy kisebb-nagyobb részét, és kezdhette meg azok átalakítását, közművesítését. Ez igen megnehezítette az újjáépítést, hiszen nem lehetett csak szakaszosan elkészíteni a vezetékeket.

A végén, mikor az egész rész a rend birtokába került, kérdés volt, mi legyen az épület funkciója? Egyik elképzelés szerint főiskolás kollégiumot alakítottak volna ki a veszprémi egyetem diákjai részére. Végül is a döntés az idősek otthonának kialakításáról szólt. Jusztin atya vezette az építkezést.

A Szent Bernát Idősek Otthona a jelenleg 65 fő részére egy vagy kétágyas szobákban illetve két lakrészes helyiségekben (ezekben két vagy három személy részére) elhelyezést biztosítani.

A felújításra elment húsz év és még ma is folyik.

Honnan volt erre pénz?

- A tanárképző főiskolánkat, a budapesti Bernadinumot nem tudták visszaadni, és ennek kárpótlásként kapott pénzt a templom felújítására fordíthattuk.
- A Bakony Múzeum és a Reguly Antal könyvtár nincsenek az apátság birtokában, de az épületünkben vannak, mostanában rendeződött, hogy bérleti díjat fizetnek.
- Kezdetben én voltam a gazdasági vezető. Igen-csak meg kellett gondolni, ha egy bútordarabot vetünk. Semmi bevételünk nem volt.
- Egy darabig működött a Hittudományi Főiskola. Ehhez kaptunk némi támogatást. (Akkoriban én voltam a főiskola titkára, s a beszámoló jelentések készítése sok nehézséggel készülhetett.)
- A püspöki kartól is kaptunk juttatást.
- Szentgotthárdról is lemondunk, ez is jelentett valamit.
- Néhány kisebb házat is örökül hagytak a rendre.
- Ezenkívül néhány helyiségünket bérbé adjuk.

Ma mi a helyzet?

A fő front a nyugati rész. (Az égtájak meghatározása könnyen megy, mert annak idején a templomokat „kelet-elve” építették – az oltár kelet felé néz. A templom bejáratával egy fronton levő monostorszárny a nyugati szárny.)

Az apátság első része a „kis kvadrum”, mely először lépült fel, egy emelettel. A templomot 1752-ben szentelték fel. (Annyi tisztesség volt bennük, hogy az új templomot ugyanolyan hosszúra – 56 m – építették, mint az ősi régít, pedig akkortájt csak 20–30 család élt Zircen. Ez hosszabb, mint a veszprémi székesegyház.)

A második emelet több mint száz év múlva készült el a szabadságharc körüli időkben, vele a többi rész is, ahogyan most láthatjuk.

Ma: a nyugati szárny földszintjén a plébánia helyezkedik el. Az első emeleten vannak a szerzetesek lakosztályai – szoba, háló rész fürdőszoba). A nyugati szárny új oldalának első emeletén van a Bakony múzeum. A második emeletet a teljes szárnyon a műemlék könyvtár.”

Levente atya beszélt még a zirci cserkészekről, akiket 10 éven át ő vezetett.

Az utánpótlás példájaként említette a *Virt József* atyát, aki 1977-ben öltözött be. Ma ő a novíciusmester.

Évenként a nyári vakáció vége felé minden ciszterci iskolából 5–6 fiú számára egy tábor szervez Zircen (Erre a monostorban diákszállás jellegű kis rész is van.) A fiúk a ciszterci életet közelebbről megismerhetik, és később diplomás korukban a rend társadalmi hátterét jelenthetik.

* * *

Csodálkozással és örömmel töltött el bennünket, amit rövid egynapos látogatásunkon tapasztaltunk. A rendi tevékenység dinamikus kibővülését láttuk, amelyet a rendkívüli történelmi idők és a jelenkor szekularizációja válthatott ki. Amikor változásokról adhatunk hírt, abban reménykedünk, hogy szubjektumunkban rejlő optimizmusunk ellenére sem rugaszkodunk el a valóságtól.

Idősebb korban vigyáznunk kell arra, hogy ne a múlt legyen világképünk központjában, hanem valamiféle egyensúly alakuljon ki a múlt és a jelen, sőt, a múlt és a jövő tekintetében.

Zirc nálunk a ciszterci renddel és a keresztény oktatás-nevelés egyik központjával volt azonos.

Ma ez nincs így: a rendi létszám ismert adatai nem teszik lehetővé az elhivatottság egykori, változatlan gyakorlását. A zirci látogatás hozta létre bennünk azt a felismerést, hogy az oktató-nevelő munka csökkenő lehetőségei miatt a rendi hivatás kiterjedése jön létre. A ciszterci szellemiség kitört, Zirc, mintha a genius loci erejét használná, új területeket hódít meg.

Konkrétan:

1. Az ősi otthon birtokba vétele és megújítása valóságos építő munka volt. Nehéz és eredményes.
2. A város és a rend kapcsolata szerteágazó, élő. A plébánia népszerűsége, bekapcsolódása a város közösségi életébe, idegenforgalmába (szálláshelyek). Modern konyha létrehozása – 300 főre főznek, elvitelre is. Büszkesége Levente atyának a cserkészélet, jó kezekben a város fiatalsága.

3. A monostor egy traktusán létrehozták a Szent Bernát Idősek Otthonát. Ez egy 65 fős modern otthon, a hozzá tartozó létesítményekkel. Mindenki igénybe veheti napi árfolyamon.

4. Jártunkban-keltünkben minduntalan előkerül az utánpótlás problémája. A monostor megújulását csodálva mindenhol észlelhető a felkészülés, az előre látó gondoskodás, a megkezdett tudományos munka folytatásának lehetősége. Ilyen a középkori templom feltárása, amely nagyszerű régészeti teljesítmény volt, és a régészkedést valakiknek folytatnia kell valamikor, lehetőség bőven adódik.

5. A könyvtár

Mindenki ismeri az európai-hírű Reguly könyvtár jelentőségét. Ennek fenntartása, kezelése messze meghaladja a rend mai anyagi lehetőségeit, így az állammal kötött egység értelmében ezt továbbra is a Széchényi-könyvtár végzi, a rend meg kap némi bérleti díjat. (Ugyanígy bérlő a Bakony Múzeum is.)

A másik, a rendi könyvtár azonban teljesen megsemmisült annakidején, pedig e nélkül nem képzelhető el valamiféle szellemi kibontakozás. Most már bizakodhatunk: mintegy 50 000 kötet sorakozik szakszerűen az új

zirci könyvtár polcain! Lenyűgöző látvány a sok és sokféle jó állapotban lévő igen értékes régi és új kiadású könyv, valamennyi a megújulás után került a monostorba többnyire ajándékozás következtében. (Ott láttuk már feldolgozásra várva Kerekes Apátúr hagyatékát nagy mennyiségű kézirattal együtt).

6. Jártunk az arborétumban: ez a terület mindössze 20 %-a a réginek, közvetlenül kapcsolódva az udvarhoz. A rendnek nincs jövedelme, mint Hagyó-Kovács jószágkormányzó úr idején, így az arborétum nagyobb részről le kellett mondani.

Egy olyan képet mutatunk meg, amely akkor készült, amikor még minden in floribus volt. Ez még 1944.

* * *

A fehér ruhás novíciusok között balról a 7. Vongrey Gusztáv Bódog

A régi auktorok azzal szokták befejezni, jelezvén művük csekélységét, hogy *finis rei, gloria Dei*. Mindezek fenntartásával beszámolónk befejezéséhez még ezt szeretnénk hozzátenni:

Zircre az autóbuszok a Népligeti pályaudvarról indulnak.

Összeállította: *Ősz Ferenc (érett. 1945) budai öregdiák*

* * *

ZIRC UTOLSÓ HÓNAPJAI 1950 ŐSZÉN

1950 július végén hozták a hírt, hogy augusztus elsején kb. 550 apácát fognak Zircre hozni. Augusztus első napjaiban több mint 50 autóval érkeztek. „Fél ötkor kanyarodott be az első teherautó. Előzőleg, július 31-én helyiségről-helyiségre járva felmértük az Apátságot, felkészülve a nővérek fogadására. Kiürítettük a noviciátust és a klerikátus második emeletét, a vendégfrontot, a múzeumot. Így történhetett meg, hogy kb. 3 percenként érkezett teherautók folyamatosan gurultak ki az előkertből. Olaszfaluig állt a teherautósor...

1950. augusztus 19-én öltözött be 19 új novícius. Mire vállalkoztak? A holnapután sem lehetett tudni! – Lóránt atya Budán gondolta folytatni a noviciátust: ne veszítsenek egy évet sem.

Először elmentek a klerikusok. Idegen szemináriumokba feketeruhás kispapoknak, – ahol el kellett hallgatniok nevüket és régi életükről nem volt szabad beszélniök. Egy részük keresztül próbált repülni »gátakon«, hogy a déli verőfényben, szabad és gondtalan hazában – ahol csak a szív fáj keservesen, mert nem tud felejtetni! – készüljenek és várják a tavaszt, amikor újra hazatérhetnek...

Azután eltűnt a novíciusok nagy része. Az officiumot már az Oratóriumban mondtuk: riadtan verdesett a 18–20 hang a bolthajtások alatt.

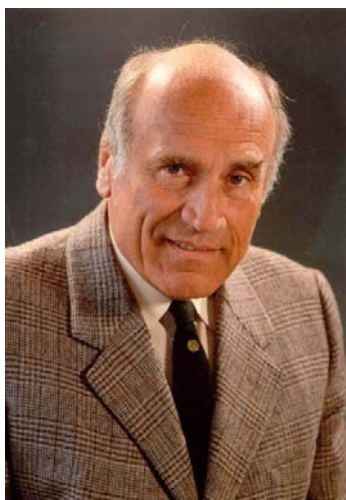
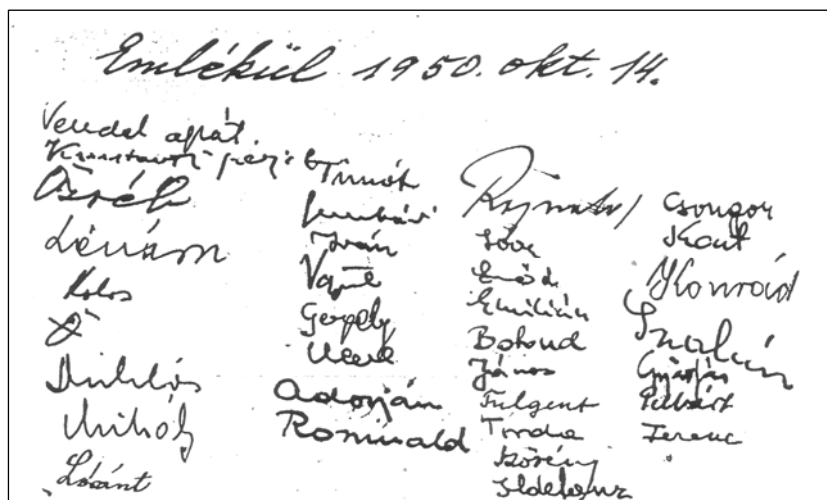
Október elején megérkezett a budai ház gyors kiürítésének híre és a szerzetesházak átadásának »ütemterve«. Október 15-e a monostor átadásának határideje! Október 8-án énekelte Prior úr az utolsó nagymisét klerikus asszisztenciával. Másnap megkezdődött a lázas munka: a plébánia területét elzártuk az Apátságtól. Először az emeleten húzták fel a falakat, 11-én a földszinten is megkezdték a falazást. A kvadrum-kerten keresztül közlekedtünk, az ablakokon át. Mindennap elment valaki, egyre kevesebben maradtunk.

Október 14-én volt az „utolsó vacsora” a nagy ebédlőben. Egy asztalnál ültünk valamennyien. A Szentképekre írtuk fel nevünket és eltettük emlékke: »majd ha megint együtt leszünk«.

Október 25-én megjelent a katonai őrség, átvették az épületet, szuronyos őr állt a kapuban. Egyszerre furcsára idegen lett az épület, fojtó benne a levegő... Apátúr még két éjszakát töltött itt, de elérkezett az ő indulása is. Végigjárta a templomot – hiszen ez maradt csak meg nekünk –, minden oltárra tett egy nyíló szegfűt. A temetőt már előzőleg végigjárta és minden sírról vitt egy szirmot magával, földet, apró fekete rögöt, hiszen ciszterci ősök csontja porladt abban a földben... A templomajtóban vártuk. Prior úr áldását kérte. Hangosan zokogta: Benedicite vos Deus... Két nap múlva megtudtuk, hogy Apáturat 29-én letartóztatták Timót atyával együtt.”

Ezután már csak négy cisztercinnek volt maradása Zircen: *Kukunda Miklós* plébános atyának és három káplánjának: *Neuhold Özséb*nek, a növendékek gyóntatójának és *Rácz Pelbart* és *Urbán Gusztáv* fiatal káplán atyáknak

Urbán Gusztáv Enchiridionjából

ELHUNYT BÁNFFY GYÖRGY

színművész diáktársunk 2010. szeptember 3-án a görögországi Korfu szigetén.

Halála alkalmából sokan méltatták a kiváló színész életpályáját, emlékezve neves szerepeire, kedves zengő hangján gyönyörű magyarsággal mondott verseire, tanári működésére.

Számunkra ő Hunyadi-Buzás Gyurka volt, így ismertük, akik 1937–41 között az egri Szent Bernát Gimnázium tanulói voltunk. Édesanyjától kapott színészi talentumát tanárai már kisdíak korában felismerték. Ha fellapozzuk a korabeli Évkönyveinket, az „Ünnepek” fejezetben gyakran olvashatjuk nevét az iskolai színelőadások szereplői között. Mint elsős kisdíak ő búcsúztatta a ballagó „véndiakokat”.

A 213. sz. Koháry cserkészcsapat tagja volt. Másodikos korában társai nevében ő kérte felvételét a cserkészek közé. Mint negyedikes diák részt vett a bervai őrsvezetőképző táborban. 1941-ben a családot édesapja hívatása Budapestre szólította, tanulmányait ő is itt folytatta. Az Egerben töltött

gyermek és diákévek azonban kitörölhetetlen nyomot hagytak benne. Magáénak érezte és szívesen emlékezett ezekre az évekre.

1990-ben kérte felvételét az újjáalakult Ciszterci Diákszövetség tagjai közé. Többször is részt vett összejöveteleinken. Örömmel jött a budaiak hívására az Agoston Julián ünnepségére, ahol volt tanára több versét is tolmácsolta.

Az 1945-ben végzett osztálytársai ez évben ünnepelték érettségijük 65. évfordulóját, emlékezve és köszöntve a nyolc év alatt együtt járt diáktársaikat, közöttük Gyurkát is.

Döbbsenten hallottunk hirtelen haláláról. Rá emlékezve köszönjük a ciszterci családhoz való hűségét, és a fényt, amit csodálatos tehetségével ránk is sugárzott. Mindig büszkeséggel emlegettük, hogy közénk tartozónak érzi magát.

Nyugodjék békében!

A ZIRCI APÁTSÁG 20 éve — I. rész 1990-2010

Hervay Levente atya kezdettől jelen van az újjáéledt zirci monostorban, nála hitelesebb személy nincs a történelmi események rögzítésére. Amikor az ő feljegyzéseit az alábbiakban közzétesszük, nemcsak Diákszövetségünk tagjai érdeklődésének akarunk eleget tenni, hanem az egyetemes magyar kultúrhistoria részére is szeretnénk el nem évülő adatokkal szolgálni

- I. A közösség (konvent)
- II. Az épület és a megélhetés
- III. A lelkipásztori szolgálat (plébánia)
- IV. A város családjai, iskolái, ifjúsága.
- V. A város élete, előljárói, egyesületei.

Előzmények

Mínthogy immár húsz év óta újra „dobog a Bakony szíve”, a zirci apátság, időszerű, hogy összefoglaljuk e két évtized történetét.

1950 első felében a ciszterciek a zirci apátságban, az öt 1948-ig gimnáziumunkkal egybekötött rendházunkban (Eger, Székesfehérvár, Pécs, Baja, Buda, Pest) laktak. Június 8/9-én éjjelkor azonban Szentgotthárd, Pécs és Baja rendházaiból Kunszentmártonba deportálták a rendtagokat. Jún. 18/19-én a székesfehérvári rendházra és a pesti Bernardiumra került sor. A rendtagokat Pásztóra és Előszállásra deportálták. Az egri és budai rendházat deportálás nélkül kellett átadni ugyanazon év első felében. Szeptember 7-én állami rendelet betiltotta a szerzetesrendek működését.

Ugyanakkor engedélyezte 8 egyházi középiskola működését bencés, piarista, ferences és Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolánöverek rendek tanárjaival. A deportált szerzeteseknek szállás, ellátás biztosítása nélkül távoznuk kellett deportálási helyükről. A szétszórtság és elnyomás egy híján 40 évig tartott.

1975. A zirci apátság második újjászületésének két bevezető eseménye volt. Kádár Gábor László, aki 1945-ben lépett a rendbe, néhány hónappal a szerzetesrendek feloszlása előtt tett fogadalmat és szentelték pappá, 1950–1965. Felsőtárkányban és Bélapátfalvában volt káplán, később az egri érsek titkára lett, 1975 január 10.-től veszprémi püspök állami jóváhagyással Liska Szilveszter balatonbozsoki plébánost ciszterci fogadalmas szerzetest áthelyezte Zirc plébánosának. Így Zirc 24 év után ismét ciszterci plébánost kapott.

1987. A második fontos lépés volt, hogy a szentszék 1987. március 10-én Kerekes Károlyt a Zirci Kongregáció prézes apátjává nevezte ki. Az állami hatóságok kérték, hogy avatása ne itthon történjen, mert feltűnést kelthetne. Károly apátot 1987 július 14.-én a tiroli stamsi ciszterci apátságban Zakar Polikárp, a Ciszterci Rend generális apátja, zirci apáttá, a Ciszterci Rend prézes apátjává benedikálta.

1989-ben, a rendszerváltás évében március ...-én Takács Nándor székesfehérvári (karmelita) segédpüspök állami engedéllyel a püspöki kar megbízásából összehívta Bp-re a központi szemináriumba a szerzetesrendek

megbízott előljáróit és kijelentette, hogy az 1950. szept. 7-i állami rendelet érvényét veszítette: a szerzetesrendek összegyűlhetnek és megkezdhetik közösségi életüket, ahogy tudják, mert épület, anyagi támogatás nincsen. 1989. szept. az állam törvényesen megerősítette a szerzetesrendek szabad működését. 1989. szept. 22-én a Művelődési Minisztérium a Ciszterci Rend Zirci Kongregációját mint jogi személyt nyilvántartásba vette a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1989. évi 17. törvényerejű rendeletének előírása szerint. Ennek alapján már 1989 szeptemberében Bán Elizeus atya vezetésével a zirci apátság egykori előszállási (Fejér megye) birtokán Nagyvenyimben álló emeletes gazdasági épületében négy novicius készült a ciszterci életre. Később közülük egy, Molnár Attila az egri egyházmegye papja lett, három pedig visszatért a világi életbe.

A zirci apátság épületének legnagyobb részét ekkor a zirci Szakképző Középiskola és annak diákokthona foglalta el. A teljes apátsági épület az iskola címére volt a telekkönyvben bejegyezve és ezért a nagy épület számos helyiségét bérbe adta különféle intézményeknek, vagy lakóknak.

1989 őszén Glatz Ferenc művelődési miniszter utasítást adott a zirci szakképző iskolának, hogy a ciszterciek részére egy lakrészt négy lakoszobával szabadítson fel. Ezek a nyugati szárnyon a Reguly könyvtár kisterme és barokk terme alatt, az első emeleten a jelenlegi 145–51 szobaszámmal ellátott helyiségek. Felújításra szorultak és ezért csak 1990 januárjában lehetett beköltözni. A tatarozásról Szilveszter atya gondoskodott. A szobákat csak a templom melletti kórus-lépcsőn lehetett megközelíteni.

A Zirci Apátság második újjáéledése

A zirci apátságban csaknem teljes 40. évi szünet után 1990 januárjában kezdődött a közös szerzetesi élet. Kerekes Károly apátúr rendelkezése és egyeztetés után sorban megérkezett Hervay Levente (jan. 19), Sulyok Ignác (jan. 22.) és Szabó Vilmos (jan. 30.) atya. Február 2.-án Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén Kerekes Károly megáldotta a kis közösség lakrészét és ezt a napot jelölték meg az újrakezdés napjának.

Károly apáturat sok szál kötötte Budapesthez, ezért csaknem élete végéig, 2008 novemberéig († 2009. jún. 13) megmaradt Budán a Bartók Béla úti lakásában, a Szent Imre Kollégium egykori épületében (Budapest XI. Bartók Béla út 19.).

1990-ben, amikor januárba Zircen újrakezdődött a közös szerzetesi élet, pontosan 50 zirci fogadalmas élt Magyarországon. Negyven év nagyon sok egy ember életében. A rendtagok életkörülményei és életvitele anynyira különböző volt és az idő is igen eljárt felettük, hiszen már a legfiatalabb, Égi Konrád is betöltötte 54. életévét, érthető tehát, hogy alig vállalkoztak közösségi szerzeteséletre.

Sulyok Ignác atya, Székesfehérvár szülötte a rendtagok szétszórtságának 40 évét 1950-től 1990-ig szülő-

városában töltötte. 79 éves korában vállalta fel, mint perjel a kis zirci közösség vezetését és irányítását. A napi szentmise és zsolozsma lett ismét a napirend tengelye és súlypontja. Az imaórákat május 17-től az első emeleti oratoriumban tartották és először Farkasfalvi Dénes Bécsben gondosan kinyomtatott magyarnyelvű zsolozsmáskönyvét használták, majd 1990 végén Az imaórák liturgiája I. kötetével kezdték az adventet. Szilveszter atya továbbra is nagy buzgósággal végezte plébániai munkáját és a hitoktatást, a közösség zsolozsmáján és étkezésén azonban nem vett részt. Kitarzott a latin ciszterci Breviárium használatában.

Az év utolsó napján elhatározták, hogy ezután minden Magyarországon élő rendi testvér névnapjuk alkalmával közös lapon köszönteni fognak és megemlékeznek róluk a szentmise könyörgéseiben. Június 25–28-án résztvettek leányfalusi lelkigyakorlatos házban rendünk tagjainak tartott lelkigyakorlaton, amelyet Placid és Rókus dallasi atyák vezettek.

1991 váratlan, szomorú eseménye volt, hogy június 10-én hétfőn kora reggel Szilveszter atyát agyvérzéssel eszméletlenül találták szobája padlóján. Ehhez valószínűleg hoz-

zájárult mértéktelen feketekávé fogyasztása és az aggodalom, hogy más plébániára fogják helyezni. A mentők Veszprémbe vitték, de már nem tudtak rajta segíteni. Többé nem tért magához. A zirci plébániát ideiglenesen Jani Domonkos atya vezette, aki 31 éven át Veszprém közelében Nemesvamos lelkipásztora volt. Zirc után a szomszédos Borzavár és Porva plébánosa lett. Július 6-án Kerekes apátúr rendelkezése alapján Lázár Kelemen vette át a zirci plébániát. Ő 43 évet szolgált a győri egyházmegyében, utoljára 12 évet Vitnyéden. Aug. 22.-én növekedett a kis zirci konvent Horváth Mihály jött a győri egyházmegyéből 1969-1984 Császár, majd Fertőd plébánosa volt. A rendtagok évi lelkigyakorlatát június végén Farkasfalvy Dénes dallasi apát vezette.

A szétszórott rendtársak találkozásán elsősorban az évente rendszeresen megtartott rendi lelkigyakorlatok adtak alkalmat. Amíg az apátságban az elhelyezés nem volt lehetséges 1990-ben Leányfalun a lelkigyakorlatos házban, 1991-ben Egerben, 1992-1994-ben Pécsen gyűltek össze a rendtársak. 1995-től azután minden évben a Zirci Apátság tudta fogadni a rendtársakat. A lelkigyakorlatokat 1990-1994-ben rendtársak, azután meghívott előadók vezették.

A meghívottak névsora

1995 Békés Gellért OSB
1996 Katona István váci segédpüspök
1997 Nemeshegyi Péter SJ
1998 Sulyok Elemér OSB
1999 Barsi Balázs OFM
2000 Jelenits István OSP
2001 Farkas István OSP
2002 Werner József SVD

2003 Béky Gellért SJ
2004 Bőjte Csaba OFM
2005 Gárdonyi Máté veszprémi teológiai tanár
2006 Kállay Emil OSP
2007 Olafson Placid OSB
2008 Seregély István ny. egri érsek
2009 Barna Máté OP tartományfőnök.

A Rendtagok egy része tanév folyamán az iskolákban volt elfoglalva, így csak a nyári vakáció ideje maradt alkalmas lelkigyakorlatra. A „zirci” ciszterciak már régóta augusztus 21-én ünnepelték szent Bernátot, és 1982-től ezt Zircen ismét megtartották, az ezt megelőző napok mutatkoztak legalkalmasabbnak az évi lelkigyakorlat megrendezésére, sőt többször Zirci Apátság évi káptalanjának (közgyűlésének) megtartására is.

Egy harmadik, de rövidebb találkozásokra adott alkalmat az elhunyt rendtagok temetése a zirci temető sírkertjében. A rendtagok túlnyomó része itt talált nyughelyet. 1990 és 2010 között sok alkalommal gyűltek össze a rendtagok rendi testvérük temetésére.

1991 közepén (aug. 22.) Horváth Mihály atya, aki a szétszórás negyven éve alatt a győri egyházmegyében, utoljára Süttörön szolgált, mint nyugdíjas a zirci apátságba költözött.

A zirci közösség (konvent) erősödését jelentette a növendékek átköltözése Nagyvenyimről Zircre. Nagyvenyimben Bán Elizeus novíciusmester vezetésével 1989 őszén megkezdte négy fiatal a novíciátust és a következő három évben jelentkezett még három, négy majd öt ifjú, de csak négy tartott ki az örök fogadalomig, és máig: Tóth Zsolt Ipoly, Prímás Gábor Róbert, Dékány Árpád, Szixtus és Tölgyesi Csaba Alberik. Ipoly, Róbert és Szixtus 1994-ig Rómában tanultak Rómában tanultak teológiát. 1993. október 15-én két klerikus (az egyik Tölgyesi

Alberik) és két novícius (az egyik Huszár Lőrinc) Nagyvenyimről Zircre költözhetett és ott folytatták teológiai tanulmányaikat. Egy évig (1993/94) Sulyok Ignác perjel viselte a növendékek gondját, mert Elizeus atyának egy évig még Nagyvenyim plébániáját kellett vezetnie. A Szent Bernát Hittudományi Főiskola már Nagyvenyimben is működött, most átkerült Zircre.

1994-1996

Nagy változások történtek ezekben az években. 1994-ben Hardy Gilbert atya Dallas-ból véglegesen átköltözött Zircre. Június 23-án Pécsen tartott rendi lelkigyakorlat után tartott káptalanon a Zirchez tartozó atyák egyhangúlag átvették a Zirci konvent kötelékébe. Ő lett a Zirci Szent Bernát Hittudományi Főiskola rektora. 2000 febr. 11-én bekövetkezett haláláig. Július 1-én Lékai Jusztin atya, miután befejezte Egerben az érsekség Szent János Továbbképző Intézetének építkezését, Zircre költözött, és átvette Levente atyától a házgondnokságot és a gazdasági ügyeket. (Levente atya „belső” házgondnok maradt.)

1996-ban március 15-én az apátválasztási káptalanon Zircen nagy többség Zakar Polikárpot választotta zirci apátnak. Az ő római generális apáti szolgálata (kétszer öt év) 1995 szeptemberben ugyanis lejárt. Ezzel ő lett a rend Zirci Kongregációjának prézes apátja. (A Zirci Kongregációhoz tartozik Dallas Texasban és Kismaros apátság is!). Ő viselte ezután a főiskola igazgatói tisztségét is.

„Mint rabló ellen jöttetek”... II. Hatvan éve történt a ciszterciek elhurcolása

1950. június 9-ről 10-re hajló éjszaka a pécsi, bajai és a szentgotthárdi házakból a rendtagokat internáltakként Kunszentmártonba hurcolták, június 18-ról 19-re virradó éjjel a pedig budapesti Bernardinum és a székesfehérvári rendház szerzeteseit hasonló módon Páztóra, illetve Előszállásra.

Folytatva a korabeli tanúk leírását, ebben a számban a szentgotthárdi rendház és a budapesti Bernardinum „exodusáról” olvashatunk.

Szentgotthárdi Rendház

Az alábbiakban Kelety Géza OCist Szeretetből élni c. könyvéből idézzük fel az elhurcolás történetét.

Sokáig nézegettem, válogattam a jegyzeteket, névsorokat. Elgondolkoztam a gyerekeken, az elmúlt hónapok eseményein... Reménységgel töltött el eddigi lelkesedésük, buzgóságuk. Érdemes volna velük még sokáig együtt dolgozni.

Tizenegy óra tájt fejeztem be a rendezgetést. Egy jó nagy kézi kofferre való anyag volt együtt. Összekötöttem és becsomagoltam az egészet, hogy könnyebb legyen majd Gáboréknál elrejtteni.

Nem tudtam elaludni. Fullasztó meleg volt a szobában. Össze-vissza forgolódtam az ágyban, csak nem akart álom jönni a szememre.

Már éjfél...

A folyosó végén nyílik az ajtó. Csak nem beteghez hívják valamelyikünkét? Éppen én vagyok a hetes. Szinte jó lenne egy kicsit kilevegőznöm magam, s jobban esne utána az alvás.

De nem is egy ember lépései hallatszottak. Többen jönnek a folyosón. Felülve hallgatózom az ágyban...

Dörömbölnék a legutolsó ajtón. Majd megint léptek hallatszanak. Ismét dörömbölés. Hát így nem szokás beteghez hívni valakit.

– Ávósok! – villant át az agyamon. – Biztosan házkutatást tartanak. Éppen jókor! Itt az összes jegyzet, névsor. Csak egy nappal jöttek volna később!...

Sorban riasztják fel az atyákat. Egymás után zörgetnek az ajtókon. Már az én folyosómon vannak.

Gyorsan felugrom, s az összecsomagolt jegyzetköteget kezembe veszem. Mit csináljak velük? Kidobjam az ablakon? Másnap megtalálom a kertben. De bizonyára a kertben is vannak, hiszen házkutatásoknál körbe szokás venni a házat. Ki sem nyitom az ablakot, úgyis hiába. Így még jobban felhívnom magamra a figyelmet. Tanakodtam...

A lépések és dörömbölések mind jobban közeledtek. Már a szomszédom ajtaja nyílik. Izgatott hangok végig a folyosón.

Nincs menekvés. Bedobom az egész csomagot a mosdószekrény aljára. Lesz, ami lesz.

Kopogtatnak, majd dörömbölnék. Ajtóm zárva. Gyorsan lábamra húzom papucsomat, felveszem reverendámat. Újabb dörömbölés.

Kinyitom az ajtót. Civil ruhás, alacsony, vékony, 20–22 éves, elég rosszcú fiatalember áll az ajtóban.

– Államvédelmi osztály – mondja szárazon. – Azonnal öltözködjék fel és kövessen.

Nem feleltem semmit. Nagyjából rendbe szedtem magam, s utána indultam. Végigmentünk a folyosón, az épület másik oldalára, a régi szobám melletti terembe, perjel úr fogadószobájába. A folyosón ávósok álldogálnak mindenfelé. A teremben szintén. Az egyik oldalon félkörben álltak rendtársaim. Az utolsó voltam, aki beléptem, mert engem keltettek utoljára, mivel a folyosó végén volt a szobám. Félig álmos, félig riadt tekintettel vártuk mindannyian a fejleményeket.

Tagbaszakadt, feketehajú bőrkabátos ember egy papírköteget vett elő, s olvasni kezdett. Úgy látszik, ő volt a főnök. Rekedtes hangon, hangosan darálta felénk a szöveget.

Végzés. A belügyminiszter rendeletéből kifolyólag a szentgotthárdi ciszterci rendház tagjait, mivel további itt-tartózkodásuk a köz szempontjából „aggályos és káros”, Kunszentmárton kényszertartózkodási helyre szállítjuk. A végzés ellen fellebbezésnek helye nincs. – Levitte a hangot.

– Ide figyeljenek – folytatta, miközben megszakítás nélkül ránk nézett –, most húsz perc csomagolási időt kapnak. Ezalatt a legfontosabb holmijukat összecsomagolhatják, egyetlen kis táskában vihetnek annyit, amennyit kézben elbírnak. Húsz perc múlva ugyanide jöjjenek vissza. Előzőleg azonban mindenki aláírja a nevére szóló belügyminiszteri végzést. Egy példány maguknál marad, egyet visszaadnak

Ezzel letette az asztalra a papírcsomót Majd rám nézett.

– Maga fiatalember (!) – szólalt meg felém intve fejével –, majd maga kitölti mindenkinek az ívét, csak vezeték és keresztnév kell, semmi más –, és mindegyikük sorban aláírja.

Ez volt a „névre szóló” végzés. Még a nevünket sem tudták, nekem kellett kitölteni a végzéseket.

Hát éppenséggel nem voltam valami nyugodt, hiszen nekem volt ebben a percben a legtöbb félténivalóm, de hát magamra erőltettem a nyugalmat, amennyire az a körülményektől lehetséges volt.

Leültem az asztalhoz, a töltőtollammal sorban kitöltöttem az íveket, az atyák pedig aláírták. Aki végzett, elmehetett csomagolni.

Tizennégy perc telt el, mire minden ívet kitöltöttem. Már csak hat percem volt a csomagolásra.

Mindenkit egy ávós kísért vissza a szobájába. Aki engem költött fel az imént, most is velem jött.

Körülnéztem a szobámban. Szekrényem tetejéről levettem egy aktatáska nagyságú kis koffert. Más táská nem volt kéznél. Szóval ebbe kell mindenemet belerakni.

A breviáriumom (papi zsolozsmáskönyvem) négy kötetét vettem le először a polcomról.

– Azt nem lehet elvinni – kiáltott rám az ávós, aki minden mozdulatomat figyelte.

Hevesen fordultam hátra.

– Akkor pedig itt maradok. Az imakönyvem nélkül egy lépést sem megyek – válaszoltam határozottan.

A jól sikerült fellépésre egy kicsit megenyhült. Intett a kezével.

– Imakönyv? Na, nem bánom, tegye be.

A kis misekönyvet is melléjük tettem, ez ellen nem volt újabb kifogása. Két kidolgozott, csak tisztázásra váró doktori értekezésemet – sok év munkáját – azonban sehogy sem engedte elvinnem. Néhány fehérneműt tudtam csak beletenni a bőröndbe, máris megtelt. Civil ruhámat, tavaszi és átmeneti kabátomat, valamint télikabátomat magamra vettem, s a kis kofferrel hat perc múlva kiléptem az ajtómból.

Még egyszer visszanéztem szobámra. Talán sohasem látom viszont...

A folyosó végéről már kiabáltak, hogy siessünk.

Mindenfelől előjöttek szobáinkból az atyák, a forró júniusi éjszakán tetőtől talpig vastagon, különféle kabátokba öltözve, körülbelül ugyanúgy mint én, mindenki hozta minden kabátját – saját magán. Pár lépés után mindenkiről szakadt a verejték.

Az ávósok sorfala között mentünk le a földszintre. A főkapunál megvárták, míg mindenki odaért, s csak akkor nyitották ki. A kapu előtt ponyvával letakart nagy teherautó várakozott teljes sötétségben, hátsó nyílásával a kapu felé fordulva. Körös-körül géppisztolyos rendőrök.

Nyers, de fojtott hangon adták ki az utasítást, hogy teljes csendben lépünk fel az autóra. (Kiktől vagy mitől féltek vajon? ...) Egy kis egyfokú létra volt az autó hátulján, ezen hágtunk fel a kocsira. A nyolcvanhárom éves Aurél atya nem tudott magától fellépni, megcsúszott és térdre esett.

Káromkodások. Az egyik durván rákiált:

– Gyorsan ugorjon föl, mert különben kötéllel kötjük az autó végére, s úgy szalad utánunk Pestig.

Durva rohögés jutalmazta a „szellemes” ötletet.

Nagy nehezen felségítettük a testes öregembert. A kocsiban keresztben támlás padok voltak, igen sűrűn egymás mögött, úgyhogy alig tudtunk leülni. Szorosan egymás mellé kellett ülnünk. Közben suttogni kezdtünk, mert összevissza botladoztunk a sötétben. Újabb cáromkodások és fenyegetőzések.

– Aki egy szót szól, lelövöm! – kiáltott ránk az egyik géppisztolyos. Végre valahogyan mindannyian elhelyezkedtünk. Persze kabátjaink levetéséről szó sem lehetett. Szörnyű hőség volt a ponyva alatt.

Vagy öt perc múlva végre elindultunk. Ránéztem óram világító számlapjára. Háromnegyed egy volt éjfél után.

Vagy félpercenyi út után megállás.

Az apácák kis rendháza előtt álltunk. Teljes csend és sötétség. Csak a városi lámpák fényei szűrődnek át egészen gyengén a ponyván át a kocsiba. Fertelmesen izzadtunk.

Majdnem egy óra telik el így, nyomasztó csendben. Mögöttünk két rendőr üldögél, géppisztollyal. A rózsafüzért kezdem imádkozni az ujjaimon pergetve a szemeket. De sehogy sem tudtam a titkokra figyelni.

Végre, háromnegyed kettő után néhány perccel léptek hallatszanak a zárda felől. Férfi-női hangok vegyesen. Éles „Csend!”-kiáltás, a női hangok elcsendesednek. Hátral felbontják a ponyvát. Hat apáca száll fel mögénk. Halk köszöntésünket a rendőrök cáromkodása némítja el. A kocsis hátsó két padján helyezkednek el, leghátul két székre két fegyveres rendőr ül fel. Néhány perc múlva megindulunk, természetesen megint letakart ponyvával, amelyet most már véglegesen leszíjaznak.

Éppen két óra.

A kanyarokból tudjuk következtetni, merre megyünk. A városból a rábafüzesi útra fordulunk, majd néhány perc múlva a Graz-Budapest műútra térünk rá. Most már elég gyorsan haladunk. Néma csendben és teljes sötétségben üldögélünk. Ingem már teljesen átnedvesedett az izzadságtól. Mozdulni nem lehetett, olyan szorosan ültünk. Imádságba és gondolatokba merültünk mindannyian.

Jó félóra múlva éreztük, hogy Körmenden haladunk át. Három óra körül egyszerre csak dohogni kezd a motor.

Megállunk. Elöl többen leszállnak, a motort vizsgálják, majd sűrű cáromkodások közepette szerelgetni kezdik. Újra megindulunk. Néhány perc múlva az előbbi zakatolás. Ismét megállunk.

Ez így ment még jó néhányszor. Közben lassan erősödő fény szűrődik át a ponyván. Hajnalodni kezd.

Négy óra tájban végleg bedöglik a motor. Az ávósok feladják a reményt, hogy tovább tudnánk jutni. A két rendőr megunta a hőséget, leszállt, de a ponyvát megint csak ránk szíjazták a két hátsó sarkon. Valamivel lazábban, mint előbb, így egy kis résen át ki tudtunk nézni. Éppen a Somló hegy alatt voltunk.

Többen az idősebbek közül panaszkodni kezdtek, hogy a veséik nem bírják. Az egyik rendőrtől megkérdeztek, hogy leszállhatnak-e? Durva rohögés, cáromkodás és trágárság volt a válasz.

Teltek-múltak az órák. A nap mindig feljebb emelkedett. Irtózatos hőség volt. Ajkunk teljesen kiszáradt. Rengeteg vizet vesztettünk az izzadástól. Közben kellemetlen szag kezdett terjengeni, mivel többen már nem tudták visszatartani magukat, s kénytelenek voltak ültükben elvégezni dolgukat. Az izzadság, lehelet és egyéb illatok összekeveredve mind jobban fojtogatták torkunkat.

Valamennyien próbáltunk könnyíteni magunkon. Őlbe raktuk vastagabb kabátjainkat. Egész jó érzés volt, hogy negyven fokos hőségben mindössze már csak egy ing, reverenda, pulóver, civil zakó, ballonkabát és átmeneti kabát volt rajtam. Csak Marót atya gubbasztott továbbra is teljes felszerelésben, összesen négy kabátban. Meg is kérdeztük, hogy bírja.

Közbe-közbe benéznek a rendőrök. Ilyenkor jó diák módjára hirtelen elhallgatunk, majd újra folytatódik a beszélgetés, persze suttogva. A kedvesnővérek elmesélik, milyen botrány volt náluk.

Mindannyian aludtak, amikor az ávósok bezörgettek. Egyikük kiment, persze rögtön tudta, miről van szó. Nem engedte be őket. Kiabáltak, hogy a Belügyminisztériumtól jöttek, de ő hidegvérűen válaszolta, hogy akkor sem engedhetnek be férfiakat a zárdába, elvégre mindenki mondhatja, hogy ávós. Erre az ajtót próbálták betörni,

mivel ez nem engedett, körüljárták a házat, s a fürdőszoba ablakát nyitva találva, azon mászott be az egyik. Némi dulakodás után végigrohant az épületen, s kinyitotta a többiek előtt a főbejáratot. Ezen incidens után igen durván bántak velük, szemük láttára kellett felöltözniük, s még annyi holmit sem hozhattak magukkal, mint mi. Így ők még rosszabb helyzetben voltak.

Tizenegy óra felé elviselhetetlen lett a hőség és a fülledtség. Többen rosszul lettek, de nem lehetett rajtuk segíteni. Végre motorzúgás hangzott fel a távolból, s percek múlva egy hasonló nagyságú teherautó állt meg mellettünk. Annyira félték, hogy a gyér forgalmú műúton esetleg közlekedők, vagy a földéken dolgozó emberek meglátnak bennünket –, hogy a másik teherautó nekifart a mienknek, s leszállás nélkül, a ponyvák fedezete alatt kellett átlépnünk a másik autóba, amely ugyanúgy volt belül padokkal felszerelve, mint a mienk. Kiderült, hogy Pestről kérték telefonon ezt az autót az elromlott helyébe. Éppen hét órát kellett várnunk a legnagyobb hőségben.

Végre tovább indultunk. A mozgó kocsiban valamivel több volt a légáramlás –, bár a ponyvája ennek is szorosan le volt szíjazva –, így kissé felfrissültünk. No persze, ez nagyon relatív dolog. A két rendőr is unta mögöttünk az egészet, és elkezdtek beszélgetni. Persze ebben sok köszönet nem volt, mert káromkodásokkal sűrűn füszerezett trágárságokat, gúnyolódásokat, különösen pedig az apácáknak kellemetlen és sértő megjegyzések áradatát zúdították ránk. Gyűlölettel szikrázó szemmel mustrálgattak bennünket, és rágalmak özönével illették az Egyházat, a papságot. Igen kínos volt hallgatni. Perjel úr egyszer közbeszólt, de még ocsmányabb hangon és szavakkal torkolták le.

Ez még rosszabb volt, mint az előző csend. Sem válaszolni, sem visszazsolni, sem imádkozni nem lehetett. Egyszerűen hallgatni és tűrni kellett a sok ocsmányágot. Igen sajnáltam a rendőröket. Közben olyasmit fecsegték, hogy a papok azért vannak, illetve volnának, hogy az embereket szeressék, de mi nem szeretjük őket, s ezért visznek el bennünket, hogy megtanuljuk szeretni a népet, és jó „szocialisták” legyünk. (Akkor még a népi demokráciánál tartottunk, a felfogásunk szerint a szocializmus és még inkább a kommunizmus csak vágyalom volt a „jó” kommunisták részére is.)

Déli 1 és 2 óra között értünk Veszprémbe. A város előtt hirtelen megálltunk egy csárda előtt. A sofőrök és rendőrök bementek egy kis itókára. Majd tizennyolcunknak két üveg langyos szódavizet hoztak ki. Mohón ittuk ki pillanatok alatt a fejenként jutó egy decinket. Majd megkérdezték, ennénk-e valamit, de mindnyájan visszautasítottuk. Tőlük nem akartunk semmit sem elfogadni.

Kis szünet után folytattok utunkat. Négy óra felé értünk be Pestre. A ponyva vékony kis nyílásán át aggódva figyeltük, merre visznek. Mindnyájunk előtt fenyegetően meredezett a nagy kérdőjel: vajon nem a hírhedt Andrassy út 60-ban, kínzókamrákban kötünk ki?

Lassan minden más irányú reményünk szertefoszlott. A Deák téren rátértünk az Andrassy útra. Két perc múlva lassított velünk a teherautó, majd megállunk a borzalmak épülete előtt.

A vezetőülésről leszálltak. Várjuk, hogy bennünket mikor szállítanak le. De nem, így nem lehet. Világos nappal nem fognak bennünket az utca nyilvánossága előtt kirakni. Biztosan majd az autóval bekanyarodunk az udvarra. Már vártuk ezt a pillanatot. Végre megindulunk, de nem az épületbe, hanem tovább...

Vagy félórája hagyhattuk el Pestet. Elég gyorsan megyünk, tehát rövidesen befutunk Vácra. Váci börtön? ... Kívülről már többször láttam. Nem is olyan régen, „csak” két évvel ezelőtt jártam ott pesti gyerekekkel biciklivel. Ekkor is elmerengtem, vajon jutok-e még oda, megismerem-e belülről is ezt a hírhedt börtönt...

Hirtelen lelassít a kocsit, majd jobbra kanyarodik. Letértünk a műútról. Valami földút lehet, mert nagyokat huppan, ingadozik a kocsit jobbra-balra. Több száz métert megyünk így, majd befarolunk, s háttal megyünk néhány métert. Megállunk. Elöl az ávosok leugranak, hátrajönnek hozzánk. Felbontják a szíjakat, s egy hang bekiált:

– Kiszállni!

Hátranézünk. Egy homokfal előtt állunk.

Lassan feltápszkodunk. Gémberegett tagjainkkal alig tudunk levánszorogni a kocsiról. Nagy nehezen mindnyájan földet érünk.

Egy félkör alakú, dombba vajt homokbánya falához állítanak bennünket egymás mellé. Két géppisztolyos rendőr áll velünk szemben. Vagy fél percig így álltunk egymással szemben, 12 szerzetespap és hat apáca – valamint a két fegyveres őr és parancsnokuk a bőrkabátos ávos.

Végre az utóbbi megszólalt.

– Most pedig végezzék el a dolgukat. – Persze más-képp fejezte ki magát, de nem idézem szavait. Három perc múlva ismét a leponyvázott teherautón voltunk.

Rövidesen beérkeztünk Vácra, ahol a püspöki palotában hagytuk az apácákat. Néhány meghitt, biztató szóval vettünk búcsút derék munkatársainktól, akik a szentgottthárdi pasztorációban – elsősorban az óvodás korú gyermekek nevelésében oly nagy segítségünkre voltak, s máris indultunk tovább.

A váci püspök palotájában délután öt órakor, amikor odaértünk, már rengeteg apáca volt összezsúfolva. Nyilvánvalóvá lett, hogy egy országos akció indult meg a szerzetesek ellen, s az ország minden részéről összegyűjtik őket bizonyos kényszertartózkodási helyekre, központokba. Hogy milyen célból és mennyi időre, ezt persze nem is sejtettük. Hisz teljesen ki voltunk szolgáltatva a rendszer önkényének.

Részben megnyugodtunk. Valószínűleg mi is valami hasonló helyre kerülünk. Az autó közben tovább száguldott velünk Budapest felé. Egy helyen, ahonnan legmeszebb volt a legközelebbi lakott helység, megálltunk, ott Arnulf atyát, aki vendégünk volt Szentgottthárdon néhány napig, mert a városban rokonai voltak, és velünk együtt őt is elhurcolták – ámbár kiutasító végzést ő nem kapott –, most letették az országútra. Ez persze megint jellemző volt rájuk. Az idős, nagyon kövér öregembernek jó néhány kilométert kellett gyalogolnia, hogy vonatra ülhessen. És neki is át kellett esnie mindazokon a megpróbáltatásokon, amelyek nekünk jutottak osztályrészül. Pedig neki még annyi bűne sem volt, mint nekünk, hiszen nem tartozott a gottthárdi rendházunkhoz, és már nyugdíjban volt.

Pesten sehol sem álltunk meg, hanem délkeleti irányban hagytuk el a várost. Úgy véltük, Kecskemét irányában megyünk. Lassan besötétedett. Egy nagyobb, kivilágított helyen mentünk át – ez nyilván Kecskemét volt –, majd egy újabb óra múlva, hosszú hídon jutottunk át. Ez csak a Tisza-híd lehetett. Majd tovább, tovább...

Fáradtan, éhesen, szomjasan, elcsigázva és izzadságban fürödve, már egészen elfásultan vártuk, vagy már nem is vártuk, mi lesz az egésznek a vége. Éjjel tizenegy felé járt az idő. Csaknem egy teljes napot töltöttünk szinte mozdulatlanul azon a pokoli járművön.

Végre megálltunk. Vaskapu, nyílik, egy udvarra fordulunk be. Szaladgálás, kiáltások hangzanak.

Kiszállás! – kiáltanak a ponyva alá. Lassan kikecmergünk. Emeletes épület udvarán állunk. A lépcsőházból fehér reverendás alakok futnak felénk. Ismerős hangokat hallunk.

– Jé, a gotthárdiak, kiáltja felénk pécsi gimnáziumunk igazgatója, *Kühn Szaniszló* atya.

Összeölelkezünk testvéreinkkel. Pécs, Baja, Szentgotthárd ciszterci rendházainak tagjai vagyunk együtt.

Budapest–„Bernardinum”

Szép vasárnap este volt, 1950. június 17. Ma mutatta be első szentmiséjét a budai Szent Imre templomunkban *Krasznay Kerény* fiatal testvérünk. Egy héttel azelőtt vitték el a bajai, pécsi, székesfehérvári és szentgotthárdi rendtársainkat. Gondoltuk, mi talán megmenekülünk. Pontban háromnegyed 12-kor első álmunkból vészcsengő berregése, puskatussal betört földszinti ablak üvegtábláinak csörömpölése, trágár kiáltások pokoli lárma riasztott föl bennünket. Sátáni üvöltözés: „Egy negyedóra múlva mindenki a portánál legyen, személyenként legfeljebb 20–25 kg. csomaggal...” Világos, hogy elvisznek. De miért és hogyan, hová, azt csak később tudtuk meg. Kapunk előtt állt már a két ponyvával letakart, afféle vágóállatok szállítására szolgáló teherautó. A személyazonosítás után: „Föl!”

Jó húszan voltunk akkor a házban. A fegyveres ávosok ugyanannyian lehetek. A teherautón hevenyészve összetákolt rögzített falócák voltak. „Leülni!” Lábhoz tett fegyverekkel az ávosok mellénk, illetve közénk ültek. Volt

* * *

A rendházakban élő ciszterciek az 1949/50. évi Névtár alapján*

Szentgotthárdi konvent tagjai:

A Bernardinum tagjai.

Dr. Várkonyi Fidél perjel,
Küzdi Aurél,
Dr. Szücs Aladár,
Dr. Gondán Felicián,
Véghelyi Zoltán,
Szabó Tihamér,
Jambrich Oszkár,
Horváth Kázmér,
Simon Marót,
Kelety Géza.

Dr. Evetovics Kunó házf.
Dr. Baranyay Jusztin,
Dr. Csizmazia Placid,
Dr. Kerekes Károly,
Dolmány Vendel,
Dr. Bárdos Albert,
Harta Csanád,
Kő Bertalan,
Rác Pélbárt,
Horpácsi Illés,

Rajna Krizosztom,
Ujfalussy Ottó,
Hardi Gilbert,
Urbán Gusztáv,
Badál Álmos,
Vongrey Bódog,
Major Márk,
Marosy Cézár,
Szita Árpád.

köztük, ki emberszót is váltott: „Semmi bajuk nem lesz; mindenről gondoskodunk!” – Leponyvázott teherautóink Pásztón álltak meg, az ottani rendházunk előtt. A szállítmány ávos felelőse átadott bennünket – egyenként azonosítva mindnyájunkat – a szabad mozgásában meghagyott pásztói perjelnek, *Rajeczky Benjaminszék*. – Afféle cserkész elszállásolással jutott hely mindnyájunknak. Pásztó arra ébredt, hogy a templom tele van ciszterciekkel...

Szentmise után reggel, és mindjárt indultunk ki a hártárba dolgozni. *Hagyó-Kovács Gyula* előszállási jószágkormányzó és néhányan mi „falusi termések” kaszával, a többiek villával, gereblyével. Ma is fülembe cseng egy csodálkozó néni hamisítatlan pásztói kiejtéssel mondott csodálkozó megállapítása: „Ni, a pápok káolni is tudnak!” Vadcivilben voltunk, de már mindenki tudta, hogy kik vagyunk.

A pásztói nagyszívűsége folytán senki sem éhezett közülünk. Mégcsak véletlenül sem zúgolódott vagy panaszkodott közülünk senki. Igaz, mi nem hagyhattuk el Pásztó területét. Béni bácsi azonban szabadon mozoghatott Budapestre is. Az információcsere így lehetséges volt, ha legtöbbször csak virágnyelven is. – Augusztus 10-én, Szent Lőrinc napján, a templombúcsún olyan liturgiát énekeltünk, amelyet a pásztóiak még nemigen hallottak. (A mi tüzes rostélyon való megsüttetésünkről csak humorosan megelemlézve...)

Mindnyájan tudtuk, hogy az Uristen szeretete egy jótányival sem kevesebb irántunk, mint az ún. „problémátlan” napjainkban. Gergely testvérünk (*Kovács Endre – a szerk.*) ünnepélyes fogadalmá közeledvén, ugyanúgy készülődött rá, mintha a zirci anyamonostorunkban élnék, és ugyanolyan ünnepélyességgel tette le (különleges felhatalmazás alapján éppen az én kezembe), mintha a zirci harangok zúgása kísérné örökre szóló Istennek adottságát.

Pásztói internáltságunk szeptember 7-én, a kassai vértanúk emléknapján ért véget, hogy kezdetét vegye életünkben egy négy évtizedes „diszperzió”, az isteni vetőmagnak olyan vetése-szétosztása, aminek igazi termését csak a világvégi nagy aratáskor láthatjuk meg – hitünk szerint...

Dr. Kerkes Károly OCist

* A Névtár keltezése 1949. Magyarok Nagyasszonyának ünnepe (okt. 8.); az 1950. júniusi névsor már ettől eltérhetett.

JUBILÁNSAINK

A múlt évekhez hasonlóan megemlékezünk a jubiláns osztályokról, számba véve és köszöntve ma is élő tagjaikat.

A **75** éve érettségizett osztálynak egy élő tagjáról tudunk. Szeretettel köszöntjük **Dr. Tóth Sándor** (Gödöllő) diák-társainkat.

Osztályfőnökük volt *Baghy Osvát* (I–VIII).

Tanáraik voltak:

Ciszterciek:

Baghy Osvát magyar I–VIII., latin I–VIII.
Evetovics Kunó dr. hittan I–IV.
Kürti Menyhért dr. filozófia VIII.
Mészáros Ervin természetrajz I–II., földrajz II–III., VII.
Palos Bernardin dr. német VII–VIII.
Pataki Vidor dr. történelem III–VIII.
Rássy Paulint matematika III–VIII., fizika VII–VIII.
vitéz Rédey Gerő görög V., VIII.
Szekeres Fábiánt német VI.
Tobákos Kilit görög VI–VII.
Tóth János hittan V–VIII.
Unger Barnabás dr. német II–V., francia V–VIII.
Varga Bennó matematika II., fizika III., földrajz IV., természetrajz IV–VI., egészségstan VII.

Világiak:

vitéz Szabó Ferenc testnevelés I–VII.
Szilágyi József dr. egészségstan VII–VIII.
Takács Tibor dr. francia VII.
Troján Alfonz matematika I., rajz I–IV.

A 70 éve osztálynak három élő tagjáról tudunk: **dr. Békési (Benya) Sándor** (Budapest), **Czakó (Hvizdos) Kálmán** (Budapest), **Forgács József** (Miskolc)

Osztályfőnökeik voltak: **dr. Dörfler (Deáki) Sándor I. o.**, **vitéz Rédey Gerő II.–VIII. o.**

Tanáraik voltak:

Ciszterciek:

Ágoston Julián dr. magyar V–VIII.
 Dörfler Sándor magyar I., latin I.
 Erdélyi Guidó földrajz III–IV., történelem III., VI.
 Falubíró Győző történelem VII–VIII., földrajz VII.
 Gonda Keresztély francia VI–VIII.
 László Vince dr. német II.
 Mészáros Ervin földrajz I., II., természetrajz I.
 Palos Bernardin dr. magyar II., német II., IV., filozófia VIII.
 Pataki Vidor dr. magyar III., IV., történelem V.
 Peszeszér Asztrik matematika III–VIII., fizika III., VII–VIII.
 Rássy Paulin ének I., II.
 vitéz Rédey Gerő latin II–VIII., görög V–VIII.
 Tóth János t hittan I–VIII.
 Unger Barnabás dr. német V., francia V.
 Varga Bennó természetrajz II., III–VI., matematika II.

Világiak:

Horányi Károly német VIII.
 Kerekes Sándor német VII.
 Kovács Gergely német VIII.
 Ócsvár Géza matematika I, rajz I–IV., gyorsírás IV–V.
 Oltai Rudolf testnevelés VII.
 vitéz Szabó Ferenc testnevelés I–VI., VIII.
 Takács Tibor dr. német VI.

A 65 éve érettségizettek közül a következő, ma élő diáktársainkról tudunk: **Dutkai István, dr. Húsvéti Sándor, Zombori Pál.** Ez az osztály az utolsó VIII. osztályt a háború legkritikusabb hónapjaiban járta, a beiratkozott 35 főből csak 21-en jutottak el az érettségig. Többen egy-két, volt aki a hadifogság miatt csak négy év után tudta középiskolai tanulmányait befejezni. Közülük ma is élnek: **Arnótfalvy Barnabás** és **Veres Árpád.**

Akik több éven keresztül együtt jártak, de nem érettségiztek az osztállyal: †**Bánffy (Hunyadi-Buzás) György, Solymosi Ferenc, Szemző Gyula, Trencsényi István, dr. Tölgyesi (Trócsányi) Tibor.**

Osztályfőnökük volt **Baghy Osvát (I–VIII).**

Tanáraik voltak:

Ciszterciek:

Baghy Osvát	magyar I–VIII., latin I–VIII.
Erdélyi Guidó	földrajz I–III., VII., történelem III–V.
Falubíró Győző	ének II–III., történelem VII.
Gonda Keresztély	ének I.
Hegy Kapisztrán dr.	bölcsészet VIII.
Kádár Antal	mat. I–IV., VI–VIII., fizika III., VII–VIII., gazd.-i ism. VI.
Károly (Peszeszér) Asztrik	matematika V.
Lékai Lajos dr.	történelem VI., VII. (1943.10.22-ig)
Révész Amadé dr.	francia V–VIII.
Szabó Tihamér	hitnan IV–VII.
Tóth János dr.	hitnan I–III.
Vajk (Wagner) Atanáz	német III., IV., VI.
Varga Bennó	természetrész II., IV–V., vegytan VI.

Világiak:

Habis György dr.	német V–VIII
Herczeg Antal	német IV.
Horányi Károly	német III.
Kerekes Sándor	német IV.
Kovács Gergely	német III.
Ócsvár Géza	rajz I–IV., VII., VIII., gyorsírás IV.
Oltai Rudolf	testnevelés II.
Rédei Rezső	testnevelés V–VIII.
vitész Szabó Ferenc	testnevelés I., III, IV.
Sziklay Árpád dr.	egészségtan IV., VIII.

Beszámolók a 2010. évi érettségi találkozóról

Az egész ciszterci pedagógiánknak a családiasság volt az alapja. Gyerekek, tanár összetartoztak, egy nagy familiát alkottak. Természetes, ami beléjük szívódott, azt sugározták és innen származik az a még ma is nagy összetartás a volt diákok és a volt tanárok között, hogy ők magukat egy nagy család tagjainak érzik, melyeknek közösek az eszményeik és közösek az értékeik...

Palos Bernardin szavai 1989 májusában, Egerben

61 évesek – (1941–1949) – Korábbi szokásunknak megfelelően ebben az évben is május elejét, 8-át választottuk a 61. évi találkozó időpontjával.

A már hagyománynak számító délelőtt 10 órakor találkoztunk a Dobó téren. Ott köszönthettük felejthetetlen emlékű, osztályfőnökünk, *dr. Habis György* tanár úr feleségét, Magda asszonyt és módunk volt találkozni két kedves fiukkal is. Együtt helyeztük el a megemlékezési virágunkat a Tanár Úr minorita altemplomban lévő nyughelyénél és mondtunk egy rövid imát tanárainkért és eltávozott osztálytársainkért.

Ezután visszasétáltunk a ciszterci templomba, ahol Veres Árpád és Zsurkai János pap-diáktársaink által bemutatott szentmisén vettünk részt.

A templom előtti rövid beszélgetés után bementünk a gimnázium épületébe. A földszinten elhelyezett tablók és az azokon lévőkre emlékezés után megcsodáltuk az új kétszintes tornacsarnokot, mely méltóan illeszkedik a nagyon gondosan rendbe hozott régi iskolaépület hangulatába. Így a gimnázium a nagyon szép díszterem után egy méltó tornacsarnokot is kapott. Az „orgonás” rendezése fogja bekoronázni a gondos gazda tevékenységét. A látottakról csak elismeréssel lehet szólni.

Egy rövid beszélgetésre felmentünk a díszterembe, ahol az idő nagyon hamar elszaladt.

A szokásos közös ebédet a szomszédos Szanthofer étteremben fogyasztottuk el, majd azzal búcsúztunk, hogy jövőre /remélhetőleg még mindenkivel/ májusban újra találkozunk.

A találkozón a diáktársak közül v. *Botár Sándor, Bene István, Bőjthe László* és *Magdika, Fecske László, Kovács Jenő, Lakatos István* és kedves felesége, *Póta Béla, Szedlacsek József, Székely György* és *Enikő, Veres Árpád* és *Zsurkai János* vettek részt.

Kimentették magukat: *Fikár László, Homonnay Tibor, Kovács Géza, Molnár László, Nickl Károly* és *Tanyi László*. Az üdvözlőket a jelenlévőknek tolmácsoltuk és ezúton is mindannyiukat szeretettel üdvözljük, remélve, hogy jövőre el tudnak jönni.

A beszámolót összeállította: Póta Béla

60 évesek – (1942–1950) – A Ciszterci Rend Egri Szent Bernát Gimnáziumában hat évet tanult, az Egri Állami Gárdonyi Géza Gimnáziumban egy évet járt és az egri Dobó István Gimnáziumban 1950. évben végzett, a 2010. évi LX. azaz a 60. évforduló érettségi találkozót tartottak az „öreg” diákok.

Ezen a szép május utolsó szombatján (MUSz) az osztály maradékát újra szólították, hogy minden útra kelőt szeretettel várják, szívből jövő meleg ujjongással, hogy újra átkarolják egymást.

Az örök fiatalok a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban a Primusz melletti első osztályban találkoztak. Ott ahol 1942. évben, 61 fős létszámmal tíz éves kisfiúként voltak jelen. A gyerekek közül 9-en kispapok, leendő papnövendékek) voltak, akiket 70 szegény sorsú jó tanuló iskolás közül tehetségkutató vizsga eredményeként választottak ki. A kicsik mindegyike Bocskai-egyenruhában ülve várta osztályfőnökét. Sohasem felejtve azt a pillanatot, amikor *dr. Lékai Lajos* megérkezett. Szeretettel nézett körül, bemutatkozva megsimogatott mindegyikünket, s az első órát imádsággal kezdtük. Tájékoztatt bennünket a Rend történetéről, céljáról, majd bemutatta az igazgatónkát, *dr. Palos Bernardint* és ismertette, kik lesznek tanáraink:

Baghy Osvát – magyar (heti 5óra); honvédelmi ismeretek (1), *Falubíró Győző* – ének (2), *Kádár Antal* – mennyiség-tan (4), *dr. Lékai Lajos* – hittan (2); földrajz (3); oszt. főnöki óra (1), *Ócsvár Géza* – rajz (2), *Rédei Rezső* – testnevelés (3), *Tobákos Kilit* – latin (5), majd a második félévben *Vajk Atanáz, Varga Bennó* – természetrajz (2).

Az első osztályfőnöki óra vége felé kedves „lelkifröccs” után kiosztotta az idősebbektől örökölt tankönyveket, a szép ciszterci címeres füzeteket, ceruzákat, tollakat, és a tintásüveget. Később a tornacipőben, fekete klott-gatyában és feketeszegélyű címeres fehér trikóban sorakoztunk a tornateremben.

A diákok legtöbbje a Foglárban (Érseki Szent József Internátus) lakott. Prefektusunk a szigorú *Kató Ottó* atya volt, a rendetlenkedőket könnyen elnadrágotla. A stúdiumi foglalkozás után a Foglár-kertben a sportpályákon játszottunk.

Az internátusban reggelként zupa (köménymagos leves), vagy feketekává volt zsíros kenyérral. Az ebédünket és a vacsoránkat maradéktalanul megettük, minden közösségi tevékenység előtt imádkoztunk. Kora reggel gyakran ministráltunk. Éjjel gyakran pityeregtünk a szüleink hiánya miatt, hiszen hónapokig nem láthattuk őket. tisztaságunkra és egészségünkre kedves, idős apácák vigyázta, és a otthonról ritkán érkezett csomagokat is ők adták át.

Ünnepnapokon a Szent Bernát templomban osztályonkénti csoportokban vettünk részt a szentmisén, melyet a Sík-Schütz imakönyvből követtünk. Egyszer-kétszer a Fő utcán is felvonultunk osztályfőnökünk kíséretével, fejünkbe csapva a Bocskai-sapkát, melyet egy vékony aranyzsín díszített. Későbbi időkben találkoztunk a prepa- és kerista-diákokkal, akikkel később elsősorban a sportban rivalizáltunk.

Később farkaskölyökként a Bornemissza cserkészcsapatba is beléptünk.

Múltak az évek, hazánkat is elérte a világháború, légiriadók alkalmával sokszor levonultunk a borospincébe. A háború utáni csonka félévben a Liceumban kezdődött az oktatás. Majd jött az államosítás, új eszmékkel, új tanárokkal, új iskolával. A kezdeti 61 kisdiaák közül nyolc év eltelte után egy idegen iskolában csupán 36-an érettségiztünk 60 évvel ezelőtt. Igaz hat évig voltunk ciszterci diákok, de halálunkig hűek maradtunk ciszterci családhoz.

Akik 2010 májusának utolsó szombatján megjelentek, minden porcikájukban érezték a ciszterci diákságukat, szívükben melengették számtalan diákemlékeiket. Az iskola földszintjén sétálva nézegettük tanáraink képeit, a régi osztályablókat, emlékeztünk a „rég szép időkre”. Az osztályunkba menve szomorúan tapasztaltuk, hogy a kezdeti 1942-es 61 fős létszámból, az 1950. évben érettségizett 36 diák közül tizennégyen vagyunk életben, s ezek közül csak heten jelentünk meg. Öten betegek otthon maradtak, ketten külföldön élnek, és telefonon, levélben jelezték, hogy gondolatban ők is itt vannak közöttünk.

A padokban ülve, egymást látva azonban ismét diákok lettünk, pillanatok alatt egymás szavába vágva féktelen jókedvvel emlékeztünk közös élményeinkre, számoltunk be múltunk és jelenünk eseményeiről. Meghallgattuk Szakály Éva versét: hogyan élhetjük meg a 100. évünket.

A délelőtti folyamán kedvünkért kinyitották a templomunkat, s kéz a kézben mentünk az Isten házába, ahol Varga János atya – mivel a sekrestye zárva volt – tartott rövid ájtatosságot, és szentbeszédében emlékezett meg a távol levőkről, elhunyt tanárainkról és diáktársainkról, s Isten áldását kérte a jubilánsokra.

Ebédre a szomszédos Szanthofer vendéglőbe voltunk hivatalosak, ahol szépen feldíszített asztallal várták a fiatal-öregdiákokat. Az ételfinomságok, egy kupica szilvórium, söröcskék-borocskák elfogyasztása után megfogadtuk, hogy ezután minden évben találkozunk, amíg egészséggel bírjuk. Adja Isten, hogy így legyen!

A találkozón jelen voltak: *Borbándi János, Ertsey Attila, Lenhardt László, Marosvölgyi Lajos* és felesége, *Simonyi István, Szemerey Zsigmond, Veres Zoltán* és felesége, *Wolf György*. Külföldön élők: *Fehér József, Maróti Béla*. Betegség miatt távolmaradtak: *Besznyák István, Buru Pál, Czene Barnabás*.

A találkozó szervezője: *Lenhardt László*, krónikása: *Veres Zoltán* volt.

1942-ben indult osztály kis elsősei

59 évesek – (1943–1951) –osztályfőnökeink: dr. Ágoston Julián, dr. Mikó Sándor, dr. Örsi András voltak. Éves találkozókat 2010. június 12-én tartottuk.

A Szent Bernát Ciszterci templomban találkoztunk, ahol a közös szentmisén együtt celebráltak Valuch István, Jéger Károly és Papp Endre ny. kanonokok, diáktársaink. Hervay Levente tanár úr sűrű elfoglaltsága miatt – eredeti elképzelésétől eltérően – nem tudott eljönni. A szentmisén dr. Kilián István emeritus prof. egyetemi tanár diáktársunk, volt főministráns ministrált.

A szentmise keretein belül Valuch Pista név szerint megemlékezett 32 elhunyt diáktársunkról, akik közül 25 volt ciszterci és 7 dobós diák. Kilián Pista pedig elhunyt ciszterci tanárainkat méltatta, akikért imádkoztunk. Mise után átmentünk a régi rendház – a jelenlegi kollégium éttermébe – beszélgetésre és ebédre. A hely szelleme jó hangulatot és a régi szép emlékek felidézését eredményezte. Hála Istennek a múlt évinél többen jöttünk össze.

Jelen voltak: v. *Bartha István* és felesége, *Bogdán Kálmán* és felesége, *Deák Sándor* és felesége, *Jéger Károly*, dr. *Jobbágy Aladár*, *Kárpáti Jenő* és felesége, dr. *Kilián István* és felesége, *Kocsis Antal* és felesége, *Magyari Béla*, *Papp Endre*, *Petroczki Károly*, dr. *Rácz László*, *Tilless Béla*, felesége és fia, *Ujvári Ernő*, *Varga Pál*, *Valuch István*, *Kovács Barna István* és felesége. Elhunyt osztálytársaink feleségei közül *Beniczkyné Magdi*, *Hegyiné Vali* is részt vettek a találkozón. *Marczis Döme* felesége *Sárka* sajnos betegsége miatt távolmaradását jelezte.

Hírt adtak magukról, de nem tudtak eljönni többnyire egészségügyi okok miatt: *Bene Attila*, dr. *Csányi László*, *Czapek József*, dr. *Csikváry István*, *Gódl Károly*, *Gulyás Andor*, *Kakuk Máttyás*, *Kádár János*, *Kristóf László*, *Nagy Dénes*, *Rozgonyi László*, *Vargha László*. Mindenkit a régi barátsággal üdvözöltek, lélekben velünk voltak. *Demeter László* nem jelezte távol maradását.

A jó hangulatú beszélgetés közben *Tilless Ágnes* asszony elszavalta osztályfőnökünk „Prológ és Hajnal” c. verseit. *Tilless Béla* beszámolt a május 15-i közös öregdiák találkozóról, felolvasta az ott elmondott beszédet dr. Ágoston Juliáról. A régi cserkészahagyományainknak megfelelően ebéd előtt elénekeltük az asztali áldást. Finom ebédben volt részünk – egri húsleves, borjúpaprikás túrós csuszával, pogácsa, feketekávé, bor. A délután jó hangulatban töltöttük el. Lehet, hogy a jó bor hatására néhányan még dalra is fakadtak. A régi ciszterci diákindulót énekelve: „Mikor a ciszterci regiment kivonul stb.” lassan szétszéledtünk. Ígéretet tettünk, hogy jövőre – a 60 éves találkozón – Isten segítségével megint összejövünk.

Tilless Béla v. Bartha István

* * *

MITRU – *Marczis Demeterre emlékezve*

Az elmúlt nyáron két autó állt meg szomolyai házam előtt. Egy csapat fiatal lány és fiú jött hozzám tárlatnézésre egy régi kedves barátom unokájának vezetésével. Látni akarták mennyire haladtam az általuk rendelt festménnyel, melyet egyetemista osztálytársuk esküvői ajándékának szántak. A nyolc-tíz fiatal illdelmesen megnézegette a lakás nagy részében lévő festményeimet, majd a kerten keresztül felmentünk a hegyoldalba csákánnyal vágott kétszobás, tágas, világos pinceházba, melyet nagyképpen műteremnek szoktam hívni. Mindenesetre sok képem lógott a falon és a falak mentén, festőállványom több félkész munkám állt, mivel tényleg itt szoktam festeni. A fehérre meszelt tufakő falak kellemes hűvöset árasztottak, marasztalva a kánikulában eltikkadt kis csapatot. Feleségem két fiú segítségével hideg üdítőt, finom szomolyai borocskát, poharakat hozott fel, és röstelkedve kínálta az itóka mellé a „tegnapról maradt” pogácsát. Rövidesen élénk beszélgetés alakult ki, majd egyikük több ceruza és színvázlaton *Marczis Demeter*, *Liszt*-díjas operaénekes arcát vélte felfedezni, elmondta, hogy ő ostorosi származású, és úgy tudja, hogy a művész úr Ostoros díszpolgára. Szeretné tudni, milyen kapcsolat köt engem hozzá? Ekkor elővettem a festményeimről készült reprodukciókat és megmutattam nekik *Marczis Demeter*-ről készített portrém, melyen *Sarastro* szerepének jelmezében lehet látni őt a *Varázsfuvolából*. Elmondtam, hogy a portrét néhány éve ajándékoztam a művész úrnak, aki nyolc évig gimnáziumi osztálytársam volt, és a mai napig az egyik

legjobb barátom. A kis társaság élénken kezdett érdeklődni a világszerte elismert, kimagasló sikereket elért operaénekes iránt, és mivel rá is értek, jól is érezték magukat, megkértek, hogy meséljek nekik a régi diákéletéről, osztályunkról és főként *Marczis Demeter* barátunkról. Kitekintve a nyitott ajtón a lenyugvó nyári nap utolsó sugarait láttuk a szemben lévő hegyek fakoronáin. A sajátos hangulat és a mesére szomjas élénk tekintetek arra készítettek, hogy mint *Thomas Mann*, én is mélyen merítsek a múltnak kútjából. Messziről kezdem történetem:

Emlékszem azon a délelőttön még nyáriasan süttött a szeptemberi nap. A sok kis és nagy diák emlékeiben még elevenen éltek a vakáció emlékei, de máris készek voltak az új iskolaév várható újdonságait befogadni. A magasztos és lelkesítő „VENI SANCTE” mise után gyorsan, fegyelmetlenül foglalták el osztálytermeiket, mintegy beletörődve a változhatatlanba, ismét tanulni kell kemény tíz hónapig, készülni és felelni számtanból és latinból... Am a vidáman csivitelő fiúk arcáról, csillogó szemeiről nem lehetett leolvasni semmi félelmet, még aggodalmat sem. Annál inkább lesírt rólunk, kis elsősökről a feszült várakozásokkal teli megilletődöttség, az ismeretlentől való félelem, na, meg a kíváncsiság. Halványan azért lüktetett bennünk bizonyos fajta önelégült büszkeség is, hiszen Eger város legkitűnőbb középiskolájának a ciszterciek gimnáziumának lettünk tanulói, és osztályfőnökünk a híres, nevezetes fiatal irodalmár Dr. Ágoston Julián szerzetes tanár úr, aki arcán mosolygós álszigorral máris viccelődve próbálta oldani tízéves korunk minden félszeg bizalmatlanságát, újtól való rettegését. Kissé megnyugodva az atyai gesztusoktól osztálytermünket és

egymást kezdtük vizslatni, tanulmányozni, találgatva magunkban, hogy ugyan ki mi fán termett, milyen természetű, lehet-e vele barátkozni vagy sem, büszke úrifíú, vagy buta falusi paraszt gyerek...? Mert bizony nem mindegy, hogy kivel, illetve kikkel járunk együtt nyolc évig az iskolába, kirándulásokra, focizni és a májusi litániákra. Egyszóval valamennyien igyekeztünk a külső megnyilvánulások alapján jó pajtást, barátot keresni, akivel remélhetőleg vidám lesz majd a nehéz diákélet. Én, mint gyengébb alkatú, érzékeny gyerek igyekeztem ösztönösen a nálam erősebb osztálytársak között keresgélni, számítva adott helyzetekben a baráti védelemre is. Aztán névsor szerint, egyenként felálltunk, megmondtuk nevünket és válaszoltunk Julián atya feltett kérdéseire. Szerintem már ezen az első gimnáziumi tanítási napon megalapozódtak olyan barátságok, melyek aztán évtizedeken keresztül, egészen napjainkig sok-sok próbatétel en át is tartanak, eltérhetetlennek bizonyulnak. Hát ilyen lett a mi barátságunk is Marczis Demeterrel, azaz „Mitruval” (mert ez az ő igazi neve baráti körökben) csak akkor még nem tudtuk, hogy ez a barátság nem csak a nyolc gimnáziumi évre, hanem egy egész életre szól. Azon a szép, nyári, szeptemberi napon 1943-at írtunk dátumként a füzetünk margójára.

Aztán haladt tovább minden a maga útján. Teltek a hetek, hónapok, és mi hozzáértő, szigorú, de szeretettel teljes tanári irányítással igazi ciszter-diákokká formálódtunk. Osztályfőnökünk gondos, mindenre kiterjedő nevelése még az otthoni hiányosságokat is pótolta, kiegészítette. Nálunk nem lehetett anyagi, vallási, vagy származási alapon megkülönböztetni senkit. A mérce a tudás, a szorgalom és a magatartás volt. Kissé lustább alaptermészetemből adódóan én a középcsoport alján kullogtam, míg Mitru barátom mindig az élvonalban, az osztályelső között tartotta magát. Emellett még kiválóan focizott is, és minden másban is jeleskedett. Később, ahogy kamaszodtunk, bizony sokan irigykedve vettük észre, mennyi széplány szeme akad meg a szép természetű, koránérő, jóképű Mitru barátunkon. Na és a dús, göndör, sötétbarna haja... Nem volt könnyű dolga, sem neki, sem a többi Ostorosról bejáró diáknak. Naponta télen, nyáron biciklivel. Persze amikor beállt a kemény tél, Marczis bácsi is befogta a lovakat és vagy kocsival, vagy csengős szánnal hozta-vitte a fiával együtt másik két ostorosi osztálytársunkat, Hegyi Gézá-t meg Dobó Jóskát is. Ők ketten sajnos, már az égi utakon siklanak csengős szánon valami egészen más iskolába. Isten nyugosztalja őket!

Derék osztályfőnökünk, Julián nyakas magyarságával ritka politikai éleslátással módszeresen világosított fel bennünket 1944-ben a német megszállás alatt nyögő országunk tragikus helyzetéről, a várható szovjet invázióról és a reménytelen későbbi kibontakozásról. Sejtettük, hogy ő is részt vett a nemzetlóm ellenállási mozgalomban valamilyen formában. Ez később bizonyossá is vált, mikor a Gestapo le akarta tartóztatni, de nem találták meg. Aztán átvészeltük a felszabadulást összes velejárójával együtt és teljes szívvel bekapcsolódtunk az ország demokratizálási, azonban ezt megakadályozták az ismert erőviszonyok és körülmények. Államosították az egyházi iskolákat, a tanárokat szétzavarták, majd nagy részüket – köztük Juliánt is – munkatáborokba internálták, fizikailag, lelkileg tönkretették őket. Szabadulása után már nem jött rendbe egészségileg sohasem szeretett osztályfőnökünk. Megengedték, hogy óraadóként taníthatott a torbágyi általános iskolában, néha-néha megjelenhetett egy-egy kisebb írása, novellája, de gyakorlatilag teljes zárlat

alatt volt, egészen korai haláláig. Emlékét egy róla szóló versemmel és egy általam festett portréjával őrzöm.

Az államosítással állami Gárdonyi Géza Gimnázium új nevet és csupa civil tanárt kapott 1948 szeptemberében a jó öreg ciszter gimnáziumunk, kivétel nélkül kitűnő szaktudással és pedagógiai adottságokkal rendelkező tanáróket és tanárokat. Köztük volt a kiváló Baló tanár úr, aki éneket tanított és újjászervezte az énekkart, meg felfedezte Mitru csodálatos basszbariton hangját is. Azt mondhatom, hogy ő volt az, aki sinre tette Mitrut, és gözerővel meg is indította a művészi pályán. Hatodikos gimnazisták voltunk akkor, és rengeteget szerepeltünk az iskolában és iskolán kívül is. Állami és kulturális ünnepeken jeleskedtünk, természetesen Mitru énekszámokkal, én meg néptáncosként és versmondóként. Színdarabokban is játszottunk együtt, ha jól emlékszem Mitru egy Rupi nevű cigányprímást játszott, én meg talán a bőgős voltam a bandában. Óriási sikerünk volt, dőltek a nevetéstől a fiúk, de népszerűségünk növekedéséhez az is hozzájárult, hogy előadásunkat megnézték az ugyancsak államosított Angolkisasszonyok diáklányai is. Aztán jött Mitrunak az a frenetikus sikere, ami után már nem volt megállás az ő művészi pályáján, elénekelt Fischer: A pince mélyén című bortalát. Hát, tudjátok, Mitru énekétől zengett a terem, zengtek az ablakok zengett a boldogság az öröm az emberek szívében. Azóta sokszor hallottam rádióban, zenei rendezvényeken Mitru csodálatos előadásában azt a sikeres bortalát, de bármikor hallottam, újra és újra azt a hatalmas emóciót hozta felszínre bennem, melyet akkor, azon az első szédületes sikerű, tapsviháros előadáson éreztem.

A következő évek rengeteg csapást, szenvedést hoztak a magyarságra. Sztálin és a Szovjetunió dicsőítését követelte meg a kegyetlen diktatúra mindenkitől s a megtorlások rettenetesek voltak. Nap mint nap ezer veszéllyel kellett szembenéznünk, mert egy rossz mondat, vagy mozdulat elég volt ahhoz, hogy talán örökre elhurcoljanak a „kékparolis” ávosok. Meg kellett tanulnunk alkalmazkodni és ügyesen kikerülni a felállított csapdákat. Félelmetes és zavaros világ volt ez. Megszüntették a nyolcosztályos gimnáziumi rendszert és mi újra harmadikosok lettünk. Megszüntették a Gárdonyi Gimnáziumot és összezsáptak bennünket a Dobó-sokkal, így az utolsó két évünket, meg az érettségit már a Dobó István Gimnázium diákjaiként végeztük.

A nyomor és az elnyomás ellenére mi mégis vidámak és lelkes, cselekvő fiatalok voltunk. A tanulás és művelődés mellett megtaláltuk a szórakozásunkat is. Nagy sikerrel és igen nívósan adtuk elő a város közönségének Dunajevszkij: Szabad szél című operettjét, melyben Mitru Márkó szerepét, én pedig Filip tengerészt játszottam. Osztályunk a 4/d igen közkedvelt volt, nemcsak az iskolánkban, Eger legnagyobb, legeredményesebb középiskolájában, hanem az egész városban is, beleértve a jóféle kocsmákat és borospincéket is. Mert hát restelkedve bár, de be kell vallanom nektek, hogy 1950-51-ben már nem voltunk olyan mintadiákok, sem gáncsnélküli lovagok, hanem egészséges, tizennyolc éves, majdnem mindenre elszánt, kissé bohém, tette kész csibészek, akik azért valahol a lelkünk mélyén becsületes ciszter diákok maradtunk. Talán ezért is szerettek bennünket mindenütt. Szerettünk szépen, szellemesen mulatni, versekkel, jó kis adomákkal fűszerezve a sok bús és vidám nótát. Sokszor elvittük magunkkal egy-egy pincemulatóra kedves tanárainkat, dr. Mikó Sándor osztályfőnökünket, Wolfinau Kati néni matek tanárnőnk, vagy Lengyel Gábort, szeretett

fizika tanárunkat. Ők szívesen voltak velünk és mindig jól éreztük együtt magunkat. Soha, egyetlen alkalommal sem volt egyik részről sem visszaélés, vagy indiszkrécio. Mit gondoltok, lehet, hogy nem a Magyar Bálint találta fel a tanár-diák jó kapcsolatrendszer alapjait? Mitru mindig a lelke volt a osztálynak, akár tanulásról, akár mulatásról volt szó. Bár sokat vitatkoztunk is vele, sőt gyakran tettelegességre is sor került, mégis mindnyájan rajongtunk érte. Hát még a lányok! Túlzás nélkül mondhatom, hogy ostromolták Mitrut, de ő nem adta fel miattuk szent célját, távlati tervét, hogy sikeres operaénekes legyen. Volt olyan lány, aki jelentősebb összeget is felajánlott Seres Lehel barátomnak és nekem is, ha ellopnánk részére Mitru bármilyen ruhadarabját, akár fél pár zokniját is. Mitru rendszeresen sportolt, főleg focizott, a gimi csapatában, el lehet képzelni milyen illatos lehetett a zoknijja.

Hanem, történt egyszer egy nagy „malőr” ami majdnem megakadályozott minden szép tervet, művészi karriert. Na még ezt az egyet elmesélem nektek, kedves ifjú barátaim, aztán megkérlek benneteket, szálljatok be az autókba és induljatok haza, mert eléggé elszaladt az idő, és a kis morgós feleségem hamarosan itt lesz, hogy véget vessen a mi szolid poharazgatásunknak Sajnos, még 46 évi házasságunk után is azt hiszi, hogy ha egy kicsit iszom, rengeteget beszélek...

Szóval 1951 májusának egy gyönyörű reggelén, amikor már a végzősök számára nem volt tanítás, csak a főbb tantárgyakból voltak egy-egy órában összefoglalók, vidáman vártuk Lengyel Gábor tanárunkat, fizika összefoglalóra 8-tól, 9-ig. Senki sem izgult. Számunkra már nem volt kockázat, hiszen a jegyek már le voltak zárva, csupán formális jelentősége volt az egésznek. Kedélyesen le is ment az összefoglaló, még Gábor bácsi arra intett bennünket, hogy a két nap múlva kezdődő érettségi szünetben tanuljunk keményen, és ne tivornyázzunk, főleg ne szivornyázzunk. Ott ült az egész osztály kétségbeesetten, hogy most két órán keresztül mit is csináljunk, hiszen a matek összefoglaló csak 11 órakor kezdődik. Valaki kitalálta, hogy sétáljunk egyet a fő utcán. Jó! Mentünk mindnyájan, s a ciszter templom sarkánál valahogy megálltunk. Valaki azt mondta, meginna egy pohár bort. Aztán észre sem vettük, s máris a Szanthofernéféle kocsmában ültünk három összetolt asztal körül. Honnan, honnan nem, hirtelen az asztalon termelt 26 pohár meg vagy hat boros üveg, olyan félliteres-forma. Tíz perc múlva már csendesen dalfikáztunk és egy félóra múlva már tele volt a kocsmá emberekkel, akik tátott szájjal hallgattak bennünket. Ezt követően az egész Bródy Sándor utcát ellepték a ráérő, vagy munkájukat félbehagyó emberek. Talán kitaláltatok, Mitru énekelt. Gyönyörű, öblös hangján tárta elénk a szebbnél szebb népdalokat, magyar nótákat és népszerű operaáriákat. Néha mi is vele énekeltünk, de többnyire ő szólózott, hallgatósága nem ki s öröme. A lelkes társság köztük időnként egy-egy ismeretlen, fél liter, liter borokat hozott asztalunkra és mi fűrödtünk a boldogságban, a népszerűségben és az egri borokban. Csoda-e, hogy nagy jólétünkben teljesen megfélemedtünk, mint Petőfi Csokonai Vitéz Mihály a idő múlásáról, meg a 11 órakor esedékes matematika összefoglalóról? Olyan, féltizenkettő óra „magasságabari” (ahogy ezt manapság szokták mondani a félműveltségüket fitogtató médiaszemélyiségek és munkásörökből átigazolt politikusok) egy alacsony, kissé, kopaszkar férfiú törte át magát a közönségen. És kifulladás, rémült arccal állt meg asztalunk előtt. Hajas Bandi bácsi volt, az iskola igazgatósági titkára. Fiúk! Nagy botrány van. A pártbizottságról telefo-

náltak, hogy fényes nappal dobós diákok mulatnak a kocsmában. Magukat kicsapják az ország minden iskolájából. Az Isten szerelmére! Azonnal jöjjenek vissza! Hát ezen már csak nevetni lehetett. Még ilyet! Még hogy azonnal! Szép szelíden megfogluk Bandi bácsit, feltettük az asztalra, megígérve neki, hogy bemegyünk az iskolába, de csak ha megiszik velünk egy pohár bort. Aztán lett abból kettő is, de végül elkészönve tisztességesen, majdnem színjózanon elindultunk az iskola felé. Mire a gimi elé értünk, már minden utcára nyíló ablak tele volt diákokkal és bent a folyosón is a tantermekből kitudult diáktársak éljenző sorfala mellett vonultunk üres osztályainkba. Bizony ekkorra botrány még nem nagyon lehetett a Dobó Gimnázium öles falai között. És berontott az osztályba céklavörösen Mikó Sándor osztályfőnökünk és csak ordított, csak ordított mi meg csak hallgattuk és somolyogtunk. Miután kiderült, hogy egy kivételével (ő véletlenül akkor ült a WC-n, mikor mi elindultunk, s később nem talált már ránk) osztályunk minden tagja részt vett a rebellióban, mintha egy kicsit megenyhült volna, de az eminens tanulókat sorban kezdte keserűen felelősségre vonni. Mikor Marczishoz ért, kitört belőle újra a kétségbeesett aggodalommal vegyes harag. Azt hiszem egy világ omlott össze benne. Ecsetelte rémes helyzetünket, a várható kicsapás következményeit, aztán felrohant az igazgatóiba, ahol már összeült a vésztörvényszék, a rögtönítélő bíróság. A sok vita után végül a héjakkal szemben győzött a józanabb felfogás, mely szerint mégsem lehet egy egész osztályt érettségi előtt kicsapni, ilyen értékes, tehetséges fiatalokat (tanulmányilag az iskola legjobbjai voltunk) egy apró kis botlásért. Így aztán rövidesen közölték velünk, hogy még most az egyszerű, és hogy soha többet ilyet, meg hogy köszönjék meg a jóindulatú tanári karnak, stb. ... Megígérték, hogy megkaphatjuk mindnyájan az ötös jegyet magatartásból, de egészen az érettségiig semmiféle közös dinomdánomban nem szabad részt vennünk. Ilyen kedvező döntésre semmi esélyünk nem volt, örömünk tehát az egekig szökött, hiszen többünknek már sokszorosan is be volt ígérve az esélyeinket csökkentő 4-es jegy, különböző kihágásaink miatt. Ezt természetesen meg kellett ünnepelni, így hát este hétkor találkoztunk az akkor még működő Török-kert vendéglőben, mely a vár falain belül teljesen zárt terület volt, szép romantikus rózsakerttel. Elek bácsi a tulajdonos, meg Csulí papa, az általunk különösen szeretett cigányprímás tárt karokkal fogadtak bennünket, és éjfélig csak akkor állt meg a nótázás, ha ettünk, vagy ittunk. Mitru gyönyörű dalait bizony sokszor könnyes szemmel kísérte a zenekar.

Aztán Mitrut felvették a Zeneakadémiára, és az évek során hangjával, mint Orpheus, meghódította az embereket, szerte a világon.

Engem, mint „egyéb” kategóriás, politikailag érdemtelen személyt nem vettek fel sem a Színművészeti, sem a Képzőművészeti Főiskolára. Hogy mégis lehet belőlem valami, azt a kitartó optimizmusomnak és a Jóistennek köszönhetem, na meg a kis morgós feleségemnek, akinek volt bátorsága és türelme velem élni. Legközelebb, ha majd a kész festményért jöttök, és kedvetek is lesz, meg időtök is, talán elmesélem nektek, hogy szereztem meg magamnak ezt a morgós kis öregasszonyt, aki akkor még szelíd volt, mint a galamb és gyönyörűbb, mint Tündér Ilona ...

Szomolya, 2005. január

Demeter László

A SZENT BERNÁT ÉS A GÁRDONYI GIMNÁZIUM ÖREGDIÁKJAINAK KÖZÖS TALÁLKOZÓJA

Az iskolavezetés ebben az évben az állami időszakban végzett öregdiákokat is meghívta a közös találkozóra. Így sok idős és fiatalabb öregdiák ült egymás mellett nemcsak az iskola dísztermében, hanem az ünnepség előtt a templomban is. A ciszterci

Gárdonyi gimnázium számára sokat jelenthet az a társadalmi háttér, amit a „fiatalabb” öregdiák-nemzedék nyújthat, és szeretné, ha a már hatodik éve indult közös öregdiák találkozók ily módon teljesebbek lennének.

Dr. Pisákné Balogh Éva igazgatóasszony, Habis László Eger polgármestere, dr. Nagy Andorné az állami Gárdonyi volt igazgatója és Hervay Levente atya, a Szent Bernát Gimnázium volt tanára a díszteremben

A találkozó a Szent Bernát templomban bemutatott szentmisével kezdődött *Hervay Levente OCist, Gonda Imre és Soós Tamás* koncelebrálásával.

A díszteremben a meghívott és összegyűlt vendégeket – Ady Endre: Üzenet egykori iskolámba című versének (*Szendi Flóra Dóra 12.B*) tolmácsolása után – dr. Pisákné Balogh Éva igazgatónő köszöntötte. Hangsúlyozta, hogy a délelőtt az emlékezés órái, amelyből erőt meríthetnek a mai tanárok és diákok. Köszöntötte dr. Nagy Andorné ny. igazgatónőt, aki több mint negyven évig dolgozott ebben az iskolában, 15 éven át volt ennek az iskolának az igazgatója, és aki kiváló szakmaisággal, szeretettel, és emberséggel nevelte diákjait. Kérte, emlékezzék az iskolában töltött évekre.

Dr. Nagy Andorné visszaemlékezését azzal kezdte, hogy felidézte *Mészáros István* professzor úrnak 1987-ben megjelent könyvéből a következő mondatot: „Az

egri Gárdonyi Géza Gimnázium ma is méltó nagy hírű hagyományához.” Ahhoz a közös hagyományhoz, amelyben az iskola egy olyan alma materré válik, amihez a diákjai egy életen keresztül ragaszkodnak Mindkét iskola a kiművelt emberfők sokaságát kívánta nevelni.

Az eredmények jelezték, hogy fáradozásaik nem voltak hiába valók, mert másfél évtizeden át első helyen állt az iskola a gimnáziumok és szakközépiskolák között az egyetemi és főiskolai felvettek rangsorában. Országos vetélkedőkön, versenyeken, pályázatokon megszámlálhatatlanul sok szép eredményt értek el. Ehhez 3 házi pályázatot is működtettünk. Kiemelkedő színvonalon, magas osztálylétszámmal folyt az óvónőképzés. Az idegen nyelvi oktatás széles sprektumú és országosan is elismerést kiváltó szintű volt, amihez hozzájárult a maconi és a linzi kapcsolat. A városnak ma is működő szimfonikus zenekara is 46 éve a Gárdonyiban, gárdonyis diákokból

alakul meg. de szép számú sportszakosztályaink így is országos eredményeket értek el.

A kiváló eredmények elismerésére 25 évvel ezelőtt létrehozták a Gárdonyi-díjat, ami a város minden középiskolájának lehetőséget biztosít. Az elért sikerek nyomán országos, megyei és városi rendezvények, versenyek színhelye lett az iskola. Éveken keresztül országos iskolatelevíziós konferenciákat tartottak. A tantestületből szakfelügyelők, tankönyvírók és érettségi elnökök kerültek ki.

Keszthelyi Jeromos Ferenc atya 1990-ben lett az iskola hittan tanára, s ő írta váci megyéspüspökké történt kinevezése után: „Itt Vácon is Isten áldását kérem az egriekre, a gimnázium egykori, jelenlegi és jövőbeli vezetőire és tanáraira, hogy jóakarattal, fáradtságos tanítónevelő munkájuk értékes gyümölcsöket teremjen a város, a haza és Isten országa számára.”

Kerekes Károly apát úr pedig azt fogalmazta meg, hogy „Országosan a Gárdonyi az egyetlen iskola, ahol nem jelentett nehézséget a ciszterci gimnázium újraszervezése.”

Végezetül megköszönte ezt a találkozót, valamennyi még élő és már elköltözött munkatársának a munkáját, és sikereket kívánt a ciszterci iskolának, és kifejezte azon reményét, hogy Gárdonyi szellem nem fog elenyészni az intézményben.

Az igazgatónő megköszönve dr. Nagy Andorné emlékező szavait, méltatva a gimnáziumért végzett áldozatos oktató-nevelő munkáját a ciszterci iskola Gárdonyi-díját adta át dr. Nagy Andornénak. Majd felkérte Hervay Levente atyát, hogy idézze fel az iskola történetének ciszterci időszakát, és az Egerben eltöltött időt.

Az atya pár mondattal megemlítette, miként került a rend Egerbe, miért és hogyan vette át az iskolát, amely a rend oktatómunkájának a központja volt 1923-ig, mert itt tanulhatták az utolsó két évet azok a fiatalok, akik jelentkeztek a rendbe. Saját életéről pedig elmondta, hogy 15 évet töltött Egerben. 1946–48 között taníthatott az iskolában, majd az államosítás után 12 éven keresztül teljesen titokban és csendben taníthatta azokat a fiatalokat, akik nagy odaadással és lelkesedéssel részt vettek a kirándulásokon és nyári táborozásokon. „Azt kell mondanom, hogy ez volt életem legboldogabb időszaka. Ezeken a foglalkozásokon arra próbáltam rávenni a fiatalokat, hogy szeressék a hazájukat, hiszen bennem is erős ez az érzés, ezért lettem történelem- földrajz szakos tanár, és ezért jártam be a keresztül kasul a Kárpát-medencét. És igyekeztem őket felkészíteni az életre, a megfontolt házasságra és a hűséges házasságra. Azt tartom, hogy a legnagyobb érték, amit át tudunk adni a fiataloknak vagy a szülők a gyermekeiknek, a jellembeli értékek: a becsületesség, a helytállás, a teherbírás, a szeretet és a hűség. Természetesen a szellemi képességek kifejlesztése is fontos, de a nagy tudást – sajnos – az ember nagyon sok rosszra is használhatja, ha nincs ott alatta a jellembeli érték, mint az egyenesség, a segítőképesség, a szolgálatkészség. Életemben 21 alkalommal kellett költözni, ezért is vallom, hogy ahová szólít bennünket az Úr, ott kell megtenni erőnk szerint mindent a magyar hazánkért, egyházunkért, Istenünkért.”

Dr. Pisákné Balogh Éva igazgatónő ezután Hervay Levente atyának is átadta az iskola Gárdonyi-díját: „Mindig is csodáltam erejét, akaratát, kitartását és egyenes jellemét. ... Élete példájával Ön még ma is irányítúként szolgál iskolánk diákjai és tanárai számára., – szavak kíséretében.

Ez után egy DVD-s anyag megtekintése következett, amely felidézett ballagási ünnepséget a 90-es évek elejéről, az iskola alapításának 300. évfordulójára 1989-ben rendezett ünnepség bevezető rendezvényét, és egy karácsonyi koncert részletét a 90-es évek végéről.

Majd a meghívott vendégek rövid hozzászólása következett. Dr. Habis László polgármester elmondta, hogy édesapja nagyon büszke volt, hogy a ciszterci iskolában taníthatott a háború előtt. Majd felidézte, hogy ő maga ebben az épületben tanulta a betűvetést, mert az ötvenes években működő tanítóképzőnek általános iskolájába járt. „Én minden tanáromnak nagyon nagyon hálás vagyok. Azt hiszem az, a legszebb a pedagógusok számára, amikor az ember 40 év elteltével is hálával gondol rájuk.”

Dr. Besznyák István akadémikus, Széchenyi-díjas hat évet töltött a ciszterci gimnáziumban. „Köszönet érte az iskoláimnak, a hajdani tanárainak. ... és hadd emlékezzem meg a fogyatkozó osztálytársaimról is, akikkel azokat az éveket együtt tölthettem el. Nekem maradéktalanul szép volt, és alkalmassá tett, hogy megállhassam helyem a pályámon. Áldja meg őket az Isten ezért!”

Székely Gábor az állami Gárdonyi öregdiákja emlékezett tanáraira: nagyon-nagyon jó tanárok voltak az iskolában sokat kellett: és lehetett tőlük tanulni, de nagyon szerencsésnek mondhatja magát, mert Radnai Tivadar tanár úr volt az osztályfőnöke. „Nekem ő mindig példát jelentett odaadó emberszeretete, nyitottsága, a világról alkotott képe folytán. Eredetileg latingörög szakos tanár volt, de nekünk magyart is tanított, meg még pedagógiát. De ez lényegtelen volt amellet, amit ő nekünk adott.”

Dr. Dornbach Alajos 1990-94 között a parlament alnöke 1946-tól két éven át járt a ciszterci gimnáziumba, ahol édesapja is tanult, s voltak közös tanáraik is. Csak két évig járhatott ide, de ezen idő alatt olyan magnetikus erőterbe került, amit 10-12 évesen még nem fogott fel, amelynek erejéről az utóbbi 10-15 évben bizonyosodott meg. „Én hálával és szeretettel gondolok Varga Bennó, Hegyi Kapisztrán, Ágoston Julián atyára, Levente atyára, akitől emberséget, tisztességet és félelem nélküliséget tanulhattam. És Habis tanár úr nagy szigorára, de ugyanakkor nagy szeretetére is. Egrészt féltük, másrészt mérhetetlenül tiszteltük. A magyar nyelv tiszteletét tőle tanultam meg. Köszönöm.”

Dr. Lukács Tamás országgyűlési képviselő elmondta, hogy családjának több tagja ebben az iskolában tanult. Emlékezett arra, hogy számára a 60-as évek végén az iskolában a ciszterci múltat idézte a szertárakban látható anyagok, térképek. A hittant olyan atyák tanították neki mint Kovács Endre és Kádár László. „Mert lehetett bármilyen rendszer, de mindig voltak az életben olyan pedagógusok, akik erre az értékre neveltek még akkor is, ha nem mondták.”

Ezek után iskola mai diákjainak műsora következett.

A Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának vezetőségének kérésére az iskolavezetés dr. Zakar Ferenc Polikárp zirci főapátúr engedélyével hozzájárult, hogy a dísztermet dr. Ágoston Julián tanárunkról nevezzék el. A találkozó utolsó eseményeként dr. Molnár Miklós, a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának elnöke és Tilless Béla a folyosón elhelyezett névtábla készítője együtt leplezte le az egykori ciszterci diák, Demeter László alkotását.

A díszterem előtti vitrinben Ágoston Julián néhány könyvét és életéből néhány képet helyezték el

A leleplezés után Varga Júlia (8.D) részleteket mondott Ágoston Julián: Ut vagyok, sikoltás című költeményéből, majd Tilless Béla mint egykori tanítvány méltatta tanárát. „Az igazgatónő felkért, hogy mint volt tanítvány, szóljak röviden osztályfőnökünkről, Ágoston Juliánról. Megtisztelő feladat. Nehéz feladat. Első pillanatban néhány verssora jelent meg előttem:

„ha le tudnák írni már nem volnál ha fősteni tudnék rólad képeket nem te volnál”

Könnyű volna mesélni a sok-sok élményről, színes történetekről – de ezek a maiaknak már nem sokat mondanak. A nosztalgiazás nem méltó Hozzá.

A pillanat varázsa elmúlik, Julián – több mint 60 év után – bennünk, Tőle 18–26 évvel idősebbekben mégis jelen van. Léte számunkra evidencia volt. Evidenciáról viszont nagyon nehéz beszélni. Mégis megpróbálok olyanokról szólni, melyek nemcsak nekünk adtak eligazítást, hanem a maiak számára is elgondolkodtatók és megszívlelhetők.

Nem volt szent remete, sokoldalúsága és emberi érzékenysége más pályára állította. EMBER volt az élet sűrűjében, akit az Úr a Földre küldött. Aki tudta, hitte és élte, hogy itt kell az útját végig járni. És azt nem hagyta el a leggonoszabb időkben sem.

Kitűnő szónok volt. Prédikációi rövidek, igazak voltak, és lényeges dolgokról szóltak. Viselte a tehetség súlyos terhét: kitűnő versei és prózája bizonyítják.

Ágoston Julián képét az iskola dísztermében dr. Molnár Miklós és Tilless Béla leplezik le

Tanár volt, aki hallatlan tárgy, pedagógiai és pszichológiai tudással, nagy empátiával és szeretettel foglalkozott tanítványaival. Mindenki felé nyitott volt. Megmutatta a magyar nyelv szépségét, gazdagságát és összetartó erejét. Olyan életvezetési modellt tanított – és adott rá

példát az életében –, mellyel ezt a mögöttünk lévő infernalis korszakot emberként élhetjük meg. Olyan világot plántált belénk, melyben a hit és ész, a test-lélek-szellem egysége evidenciaként él.

A hamis pátoszt nem tűrte. Óráin a szigor és a játékoság mellett – ha kellett – egy pillanat alatt megteremtette azt az emelkedettséget, mely magasrendű pátossszal égette belénk a legfontosabb eszmé-

ket. Példaképünk volt, és lehetne a jelen és a jövő tanulóinak is.

Nem lett tanítványai közül sok pap, tanár vagy költő. De mindenki számára megmutatta és tanította, hogy hittel, egyenes gerinccel, magyarként és emberként is élhetünk. Ez az út járható és vállalható.

Valamikor 1947-ben osztályunknak azt mondta: ti már szerencsétlen generáció vagytok. Ebben nincs teljesen igaz. Való, hogy a kor sötét és kegyetlen, de mert tanítványai lehettünk, szerencsésnek mondhatjuk magunkat. A szellemi nyitottság, a tisztesség, a hitelesség és a valódi értékek megkülönböztetése – mindezt Tőle kaptuk. Útravalóul, és most ezt kínáljuk a következő generációknak. A Díszterem neve legyen a mementó.”

A találkozó ünnepi részét az igazgatónő a következő szavak zárta be: „...A földszinti folyosón elhelyeztük a ciszterci és a gárdonyis időszak tablóképeit. A hely szűke miatt nem tudtuk minden tablót elhelyezni, de készítettünk egy DVD-t, amelyre felírtunk minden lefénképezett tablóképet, az iskola épületének fotóit, és bemutatjuk a mai diákjaink életét is egy képsorozattal. És arra kérem még Önöket, hogy a mai találkozóval teremtsünk hagyományt. Köszönöm, hogy eljöttek, hogy velünk együtt ünnepeltek, s visszavárjuk Önöket.”

A találkozóról készült beszámoló a (MAG – Mindennapok A Gárdonyiban) internetes diákújság 2010. 05–06. számából állítottuk össze Kovács Ottó tanár úr szíves közreműködésével.

EZ TÖRTÉNT A GÁRDONYIBAN A 2009/10-ES TANÉVBEN HÚSVÉTTÓL TEDEUMIG ...

ÁPRILIS

10. **Egy budapesti kirándulás.** A végzős osztályok tanulói közül harmincan és 4 történelem tanár felke-rekedett, és elutazott Budapestre. Meglátogatta a Szépművészeti Múzeum állandó kiállításait. Majd el-sétált a Terror Házába, hogy tanuljon és emlékezzen. Ezzel az úttal hagyományt kívántak teremteni.
14. **A holokauszt emléknap** alkalmából iskolánk volt diákja, *Székely Gábor* megemlékezést tartott a 11. évfolyam diákjai számára, akik a Jób lázadása című filmet is megtekintették.
15. **Gárdonyis bál a Bartakovics Béla Közösségi Házban.** Iskolánk Diákönkormányzata már hetekkel korábban készült a bálra. Lehetett jelentkezni bálkirály- és bálkirálynőjelöltnek is. Végül is 160 diák vá-sárosolt jegyet, bálkirálynak 6 fiú, bálkirálynőnek 8 leány jelentkezett.
19. **Véradás.** Iskolánkból 61 tanuló jelentkezett véradásra.
22. **Tavaszköszöntő koncert.** A díszteremben megtartott hangversenyen felléptek a 13.E pedagógiai tagozat búcsúzó tanulói, a Kicsinyek kórusa, az Egri Ciszterci Ifjúsági Kórus. Közreműködött még isko-lánk zenekara is.
27. **Ballagás a kollégiumban.** A kollégiumból ballagó leányokat lelki útravalóval a Székesfehérvárról hoz-zánk érkező *Virth József* ciszterci atya látta el.
27. **A nagyváradai tanítóképző főiskola küldöttségé-nek látogatása** A 16 fős küldöttség – 5 tanár és 11 angol szakos hallgató – érkezett városunkba *dr. Mik-lós Mihály* professzor vezetésével, s meglátogatta is-kolánkat is
30. **A végzős diákjaink ballagási ünnepe.** A fenyőgaly-lyakkal feldíszített osztálytermekből, folyosókról, s is-kolából a Széchenyi utcán keresztül a bazilika vonul-tak végzős diákjaink, ahol a szentmisét *Soós Tamás* atya, iskolánk megbízott spirituális vezetője tartotta.

Ciszterci atya Egerben a kollégisták ballagásán

Az ünnepségen *dr. Pisákné Balogh Éva* igazga-tónő beszámolt a végzős 155 diák tanulmányi ered-ményeiről: átlaguk 4,3, 22-en kitűnő 24-en pedig jeles eredményeket értek el.

Végül a tanév zárásaként két nyelvvizsgát költöb-ben két nyelvvizsgával – rendelkeznek. Kiosz-tották a Gárdonyi-díjat, amelyet olyan diákok érdemelnek ki, akik négy éven át kitűnő eredményt értek el és versenyeken is öregbítették iskolánk hírnevét. E tanévben ilyen diákok voltak: *Hegedüs Ágnes, Tóth Eszter* 13.A; *Pócs Alexandra, Püspöki Gabriella* 12.B; *Rakamazi Réka, Vincze Viktória* 12.C; *Dá-vid Nikolett, Pócs Anita* 13.E; *Novák Helga, Taray Bianka* 13.K.

Gárdonyi-díj tanári fokozatát az iskolavezetés döntése alapján e tanévben *Csákváriné Veréb Valé-ria* és *Szilágyiné Békési Zsuzsanna* tanárnők nyerték el.

MÁJUS

13. **Érseki jutalom.** *Dr. Ternyák Csaba* érsek atya az Egri Főegyházmegye területén működő katolikus isko-lák és diákothonok legkiválóbb diákjait – közöttük *Szecsó Melinda* 11.C, *Varga Viktor* 12.A, *Domán Vi-vien, Holló Brigitta, Lénárt Liliána, Utassy Anna* és *Utassy Ágnes* 12. E, *Tresó Máté* 12. C, *Tizslavicz Eszter* 12. K, *Molnár Bence* 13. K osztályos tanulóinkat – ünnepi szentmise végén emlékkönyvvel és di-csérő oklevéllel jutalmazta.
- 21–24. **Pünkösdi búcsú Csíksomlyón.** Kilenc tanulóink, hat tanárunk, valamint családtagok, rokonok és isme-rősök *Móczárné Köves Eszter* tanárnő szervezésében *Varga B. János* oktatási igazgatóhelyettes úr ve-zetésével a csíksomlyói búcsúban jártak.

JÚNIUS

- 7–16. **A lengyelországi testvériskolánk tanulóinak és tanárainak látogatása.**
18. **Te Deum – tanévzáró ünnepi szentmise a bazilikában.**

„EZ TÖRTÉNT A GÁRDONYIBAN” oldalait az iskolában havonta megjelenő (**MAG – Mindennapok A Gárdonyiban**) internetes diákújságból állítottuk össze *Kovács Ottó* tanár úr szíves közreműködésével.

Az iskola életéről részletesebb beszámoló az iskola honlapján

– <http://www.gardonyi-eger.sulinet.hu> - ISKOLAÚJSÁG linken – olvasható.

Dr. Tóth Ferenc
1925 – 2010

Fiától, ifj. Tóth Ferenctől kaptuk az üzenetet július 12-én: „Édesapám ma reggel 4.10-kor a kórház hospice részlegén békésen elaludt.” Hosszú szenvedés ért véget, melyet példaadó méltósággal és keresztényi alázattal viselt. Temetése július 15-én, csütörtökön 16 órakor volt az egri Kisasszony-temetőben.

Mi, az itt maradtak annak a nagy műveltséggel bíró, életvidám embernek a képét őrzik magukban, aki mindig nagy szeretettel és igaz barátsággal volt minden osztálytársa iránt.

1941-ben papi hívatást érezve jött hozzánk a szomszédos gimnáziumból. 1944-ben érettségizett, a háború megpróbáltatásai azonban más felé irányították életét, az orvosi pályát választotta, és Eger városának polgáraként gyakorolta hivatását. Talán legnagyobb, és legmaradandóbb élménye az '56-os forradalom, majd azt követő kegyetlen idők voltak. '89 után „*az eseményekben játszott porszemnyi szerepem miatt el kellett, hogy vállaljam az események képviselőjét – az 56-os Szövetség regionális elnöki tisztét töltöttem be...*” mint gimnáziumunk diákjai számára tartott előadásában erről beszámolt.

Indulástól lelkesen támogatta az újjáalakult diákszövetségünket, s míg egészsége engedte tevékenyen részt vállalt a szervezési munkában.

Emlékét idézzük az '56. decemberi vérfürdő peréről szóló írásával.

Vérfürdő volt. Felelősök nincsenek, csak áldozatok.

A Heves Megyei Bíróságon ítélet született 1998. június 11-én az 1956. december 12-i egri sortűz ügyében: mindenki fel van mentve, senki nem felelős.

Az egri sortűz korrekt bírói meghatározás szerint háborús bűntett volt ugyan, és el nem évül. Innen kezdve azonban, mint cselekmény, teljesen elvesztette büntetési jellegét. Ez derül ki az ítélet indoklásából. Az egész eseményt csupán fantomnak lehet tekinteni, amit az 56-os fontoskodók találtak ki, és öntelt gögjükben, telhetetlen dühükben felfújták „sortűzzé”.

Fennáll persze még így is egy kellemetlenül pikáns kérdés: miként és honnan származtatták a gyilkos lövések? Mert sok-sok lött sérülés keletkezett, de lövések állítólag nem estek. Ki, kicsodák a felelősök hát a szerencsétlen áldozatok haláláért? Ismeretlen tettesek talán?

A karhatalmi szigorúan titkos (!) jelentés '57. 06.19-én annyit elárul hogy „...*a karhatalom a városban rendet teremtett. Dec.11-én 2 halott 1 sebesült. Dec. 12-én 9 halott 30 sebesült...*”

Ez világos beszéd! A felelősség kérdéséről a jelentésben szó nem esik. — És a mostani ítéletben sem, – sajnos.

Mi, az '56-os forradalom hitvallói és kárvallottjai, nem embereket akartunk meghajszolni vagy megalázni. Senkit sem kívántunk börtönrács mögött sem látni azok közül, akik bennünket a forradalom leverése után, a forradalomért oda segítettek. Annyit szeretnénk elvárni, hogy ezek az emberek merjenek szembenézni akkori önmagukkal.

Ők azonban nemcsak a felelősségre vonás alól, de a tárgyaláson való megjelenés alól is kivonták magukat, vagy egy pehelykönnyű alibivel, vagy megromlott közérzetükre, veszélyeztetett állapotukra, feledékenységükre hivatkozva.

Istennek hála, hogy a jog világa napjainkra ennyire megtisztult és kifinomult. Bizony a sortűzútáni időkben a megtorlásnak nem álltak útjában ennél alaposabb kifogások sem.

Megszületett hát a várva várt bírói ítélet.

Senki nem hibáztatható, senki nem vonható felelősségre. Az ítélet indoklásában az a konklúzió szerepel, hogy a vádlottak nem igen lehetnek, mivel alakítottak ki előírással lőállást. A szemtanúk vallomása a löhelyzet tekintetében nem egybehangzó és messzemenően szakszerűtlen. Azonkívül a megfelelő feltételek híján egymást is veszélyeztették volna az esetleges lövéssel. Meggyőzően hangzik az a fegyverszakértői vélemény is, amely szerint ma nem észlelhetők bizonyítható lőszer nyomok a helyszíni falakon, amelynek hiánya pedig önmagában is kétséges teszi ezt a „sortűzet”.

Ha ironizálni lenne kedvem erről, mondhatnám, azért nincsenek becsapódási nyomok, mert a lövéseket (talán) az emberi testek fogták fel.

Visszapillantva az említett karhatalmi jelentésre azonban mégiscsak kellett lennie a helyszínen levők kezében jó néhány fegyvernek, és azokban nem kevés tölténynek. Hiszen miközben a karhatalom „rendet teremtett”, a jelentés szerint 9 haláleset és 30 sebesülés történt az akció során. A bírósági vizsgálat 6 halottat és 18 sebesültet tekint bizonyítottnak. Bármelyik verziót fogadva el, ennyi találathoz az adott helyzetben száznál is több lövésnek kellett esnie. Évtizedek óta nem találok magyarázatot arra, mi készítette ezeket az embereket arra, hogy bestiálisan lemészárolják a fegyverteleneket. Az önmaguk előtti megszegyenülés? A hitvány ember gyűlölete a nála különbe írást? A gyáva ember féktelen szadizmusa, ha erőfölénybe kerül.?

Hiszen ez az álig felfegyverzett csoport, a különítmény a legkevésbé sem volt veszélyhelyzetben. Hogy nemes indulatok nem vezérelték, az teljesen nyilvánvaló.

Különben teljesen költői ez a kérdésfeltevés. Hiszen a vallomások szerint a fegyverét senki sem sütötte el. Arról sem esett szó a tárgyalások folyamán, hogy valamelyiküknek a társa netán elsütötte volna. A lött sérülések származását, keletkezésüknek hiteles körülményeit az ítélet indoklása sem tisztázta egyértelműen és megnyugtató módon. Nem

egészen megnyugtató az sem, ahogyan elmaszatóldott a kihallgatások során az akció utáni fegyverellenőrzés ügye és eredménye. Gyakorlatilag kizárt, hogy egy ilyen nem mindennapi, drámai fegyverhasználatot követően elmaradhat a fegyvervizsgálat, és a lőszerfelhasználás ellenőrzése.

Barátaim, hiszékeny polgártársaim. Azért az mégsem hihető, hogy a lőtt sérülések fantom golyóktól származnak. Ahol áldozatok vannak, kell lennie elkövetőknek is. Vagy pedig minden sérült hazudik, azt állítva, hogy őt meglőtték. Avagy azon a borzalmas délelőttön az orvosok beteges víziója csupán a testekből kilógó bélkacsok, a véres agyvelődarabok, a vérpatakok látványa?

Mérhetetlen cinizmus nyilvánul meg abban, hogy évtizedek múltán, emberek, családok leírhatatlan tragédiáját jogi csűrés csavarással még mindig elbagatellizálni igyekeznek. Megszégyenülten és elképedve arról értesülünk, hogy a lövések nem is eshettek meg. Legalább is nem úgy, és nem ott, ahol valójában és köztudottan megestek. Annak ugyanis, a teljesen jelentéktelen részleteknek, és kizárólag csak azoknak az elemzése alapján nem voltak adva sem a rendtartásbeli feltételei, sem a technikai lehetőségei.

Márpedig ez a rémtett nem természeti csapás volt, hanem emberek műve. Egyébként teljesen fölösleges és értelmetlen volt ez a vandál támadás egy olyan időpontban, amikor a kormány teljesen konszolidáltnak, a helyzet urának deklarálta magát.

Márpedig az ember által elkövetett bűncselekmény, vagy akár az emberi mulasztás is emberek felelősségét kell hogy vonja maga után. Az megengedhetetlen és kétségbeejtő lenne, hogy egy ilyen tragédia felsősségét el lehessen hárítani hamis retorikai fordulatokkal.

Igenis minden személy felelősséggel tartozik a bűncselekmény következményeire, amelynek előidézésében tevőlegesen részt vett, avagy egyetértéssel abban közreműködött. Tarthatatlan és égbekiáltó igazságtalanság, hogy a törvény egyetemlegesen felmentsen mindenkit a felelősség alól. Azzal az indokkal, hogy a bűnrészesség mértékét nem tudja differenciálni.

Bűnrészesek itt az elkövetők, de bűnrészesek és bűntársak a szemet hunyó cinkosok is. Egy nemzet világraszóló hőstetének megalázása ismétlődik meg újra meg újra a szemünk előtt, a történelmünk örök szégyenére.

Eddig sem voltak illúzióink a beígért igazságtétel megvalósulását illetően. Nem kerülte el a figyelmünket, hogy évtizedeken keresztül képzett és válogatott jogászok

hada fáradozott azon, hogy a forradalom utáni embertelen megtorlások ügyét a szőnyeg alá söpörje.

Nagy Imre törvénytelen kivégzésének negyvenedik évfordulóján különösen aktuális visszaidézni a zsarnoki uralom sztereotip „törvénykezési” módszerét: Szemforgató módon halálra ítélni, kivégezni, eltüntetni „a néphatalom érdekében”, majd pedig szemlesütve rehabilitálni, ha éppen muszáj. Lelkiismereti aggályok, késői lelkiifurdlások nemigen fordulnak elő. Mindennél fényesebben rávilágít erre az a bizonyos kulturált miniszterelnöki vállrándítás: NA ÉS...?!

Életünk meghatározó évtizedeiben, ha csak porszemként is, a mindennapi eltiprásnak, a folyamatos megaláztatásnak voltunk a részesei. A forradalom napja ma már nemzeti ünnep, de kompromittálása szüntelenül és zavartalanul folytatódik. Hol gúnyolódó maszatólással, hol arisztokratikusan fölényes leckéztetés formájában.

Az ötvenhatosoktól még annak a lehetőségét is megtagadták, hogy – kéretlenül bár – de a megbékélés reményében megbocsássanak egykori üldözőiknek. A mostani, hosszú vajúdas után született ítélet, amely egyetemlegesen felment minden vádlottat minden bűncselekmény alól, vaskosan alátámasztja ezt.

Hiszen nincsenek bűnösök, ami történt az fatális véletlen műve. Nincs ok a sajnálkozásra, nincs helye a megbánásnak, legkevésbé pedig az elnézés-, vagy bocsánatkérésnek. Egy diadalmenet tanúi lehettünk.

Teljesen érthető dr. Bogár Péter elvtársnak, a védelem oszlopának elragadott örömkönyve, akinek az ítélet „... visszaadta a hitét abban, hogy Magyarországon létezik a bírók függetlensége.”

Értsék meg végre azok is, akik oly készségesek voltak a mindenkori zaklatásunkban az elmúlt évtizedek során, hogy ők is csupán egyszerű kiszolgálói voltak a határt nem ismerő pártidiktatúrának. Olykor ugyan kiváltságokat élvező, de mindenkor kizsákmányolt és megzsarolt áldozatai egy embertelen zsarnoki uralomnak.

Szerettük volna, ha a jogi kulisszák mögött megrendezett bújócska helyett bátran felismerték volna helyrehozhatatlan tévedésüket, netán hibázásukat. És ezzel hozzásegítették volna mindannyiunkat a nemzet megbékéléséhez. Amelyet mi tiszta szívből nagyon hiányolunk és kívánunk.

Eger, 1998. június 11-én, a tárgyalás napján.

Dr. Tóth Ferenc,

az Ötvenhatos Szövetség Egri Regionális elnöke,

Az egri várban 1945 márciusától internálótáborból létesített a kommunista hatalom, ahova a városból és a megye területéről a „megbízhatatlan elemeket” zárták be, többek között Kriston Endre püspököt is.

Magánszemélyek kezdeményezésére a várban, a tábor területén emlékhelyet szeretnének kialakítani. Kérjük azokat a diáktársainkat, akiket vagy hozzátartozójukat, ismétőseiket e táborba hurcoltak, vegyék fel a kapcsolatot **Urbánné Simonyi Ilonával** 3300 Eger Dobó u. 24.

hírek...hírek...hírek...

• **DR. ZAKAR POLIKÁRP** főapáturat 80. születésnapja alkalmával Diákszövetségünk nevében *dr. Molnár Miklós* üv. elnök levélben köszöntötte.

„Az egri ciszterci öregdiákok egyesületének nevében szeretettel köszöntünk 80. születésnapodon. Isten sokáig éltessen!

Jó alkalom ez számunkra, hogy emlékezve az utóbbi két évtizedben megtett utunkra, megköszönjük Neked, a magyar ciszterciek előljárójának, az újraindulás és építkezés sok áldozattal és küzdelemmel járó munkáját.

Ennek eredményeit mi is, az egri ciszterci öregdiákok megtapasztalhattuk: Örömmel vettük segítő részvételét a Ciszterci Diákszövetségünk nagyvenyimi újraindulásánál, bátorító szavaiddal együtt ünnepeltél velünk az egri középiskolai oktatás háromszáz évére emlékező fényes napokban. Küzdelmes munkád eredményeképpen újraindulhatott a ciszterci szellemű oktatás iskolánkban, és támogatásoddal eddig nem látott formában megszépült és gyarapodott öreg iskolánk.

Örömmel tapasztaljuk, hogy ez a megújító munka nagy buzgalommal folyik a többi ciszterci iskolákban is.

Mindezek mellett ismerjük a mai ciszterci élet és oktatás sok-sok gondját és nehézségeit, melyek terhe Rád is nehezedik.

Megköszönjük Istennek, hogy egész életedben sok nehézség árán is a ciszterci szellem szolgálatában tudtál dolgozni.

Hálaadó imánk mellett kérjük Istent, hogy adjon erőt és útmutatást Egyházunk és Hazánk javára végzett további eredményes munkához. Ad multos annos!”

• **FARKASFALVY DÉNES** ciszterci apát kapta teológiai kategóriában a Stephanus díjat, a Szent István Társulat és a Stephanus Alapítvány kulturális elismerését ez év májusában. Nevében képviselője vette át az elismerést a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen. Farkasfalvy Dénes professzorral *Zakar Polikárp* ciszterci főapát méltatásában elmondta: Pannonhalmán érettségizett a bencéseknel, majd az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) joghallgatója lett és belépett a ciszterci rendbe. Az 1956-os forradalom és szabadságharc után Rómában végezte el a teológiát a Szent Anzelm Egyetemen, 1961-ben Ausztriában pappá szentelték; 1962-ben teológiai doktor lett. Szólt arról, hogy Farkasfalvy Dénes Rómában sokat foglalkozott Szent Bernát műveinek elemzésével. Ezután a texasi Dallasban alapított ciszterci gimnáziumban matematikát is tanított a hittan mellett, miközben az University of Dallas teológiai tanszékén ugyancsak oktatott. Összesen 115 művet írt, ezek közül 43 munka angol, 72 magyar nyelvű. Első biblikus kommentárját 1983-ban adták ki, ebben Szent Pál apostol római levelét elemezte, János evangéliumának kommentárját pedig 1986 és 1989 között írta. 1988-ban a dallasi ciszterci közösség apátja lett. II. János Pál pápa 2002-ben a Vatikán szentírástudományi bizottságának tagjává nevezte ki, elsőként a magyarok közül.

A Stephanus-díjat 1993-ban alapították, a díjazottak minden évben – az alapító okirat szerint – olyan szerzők, akik magyar nyelven megjelent műveikben, publikációikban az egyetemes keresztény-európai kultúra értékrendjét közvetítik, mind a teológiai tudományok, mind pedig az irodalmi műfajok területén. A díjat a 2010-es kitüntetettekkel együtt eddig 38-an kapták meg.

• **SZENT BERNÁT APÁT ÜNNEPÉN**, augusztus 19-én a Zirci Apátsági Bazilikában *Rábaközy Bálint* jelölt-testvér magára öltötte a novíciusok fehér ruháját és a Benedek szerzetesi nevet kapta. Megújította ideiglenes fogadalmát *Nagy Lénárd* testvér és *Fülöp Gergely* testvér. *Grónai Damján* testvér ünnepélyes örökfogadalmát tette le Polikárp apát úr kezébe. *Égi Konrád* atya és *Bán Elizeus* atya 50 éves pappá szentelési jubileumukat ünnepelték.

<http://www.ocist.hu/>

• **AZ ÖRÖKIFJÚ MOLNÁR JÓZSEF** festőművész diáktársunknak kiállítása nyílt meg lakóhelyén, a budapesti IX. kerületi Újbuda Galériában „Fénylő tó” címmel. A Kosztolányi téri műterem lakásából kitekintve a „Feneketlen tó” és a mögötte álló kéttornyú ciszterci templom látványát sok alkalommal megfestette, a több mint 55 éve itt lakó mester. Ezeket a pasztellel, olajjal, ceruzával és akvarellal készült képeket láthatta a június megnyitó igen népes közönsége, köztük több diáktársa és *Brückner Ákos Előd* OCist a templom plébánosa.

• **KISTÁLYAI BÚCSÚ EMLÉKHELY SZENTELÉSSSEL** Sarlós Boldogasszony búcsúját ünnepelte július 4-én Andornaktálya, a valamikori Kistálya. A falu templomának Mária kápolnájában emlékhelyet alakítottunk ki a kis falu nagy szülőttjének, *dr. Kerekes Károly* zirci apát tiszteletére, halálának első évfordulóján.

Az emlékhelyet a falu plébánosa, *Korózs Péter* atya szentelte meg. A szertartáson a helyi híveken kívül szép számmal vettek részt maklári és nagytályai hívek is. A falukórus tagjai elénekelték Károly atya egyik népdalzsoltárját is.

Károly atya nagyon szerette ezt a templomot, nagyon sokszor mondott itt búcsúi ünnepi szentmisét, sok ifjú párt esketett össze ebben a templomban, de legfőképpen ide mindig hazajött. Gyakran emlegette, hogy Kistályán három helyet kell felkeresnie és akkor lélekben mindig megerősödik. Ez a három hely pedig, a szülői ház, a templom és a temető volt. És ha innen visszament, a rendtársak gyakran megkérdezték: ugye most otthon voltál? Észrevették rajta, hogy lélekerősítő hazai levegőt szívott magába. És az, hogy a Mária kápolnában kapott helyet, külön is öröm számunkra, hiszen Károly atya magát mindig is Szűzmáriás papnak vallotta. (*Kovács Ferencné Kerekes Ildikó, Károly apátúr unokahúga*)

• **KÖSZÖNET A NAGYLELKŰ ADOMÁNYOKÉRT!** – *Puky Pál* (43) Peterborough (Kanada) – 50 euró, *dr. Tóth Sándor* (35) Gödöllő – 20 000 Ft, *Bérczy Pál* (52) Ajka – 10 000 Ft.

• **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE** – Interneten a www.uj.ciszterciekegerben.hu/ honlapon található [Gimnázium](#) linken. A honlap gondozója *Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma olvasható, ill. letölthető.

• **MACZKI VALÉR SZOBRÁNAK AVATÁSA** volt április 23-án a gimnázium és a templom előtti téren. A szobrot Eger város önkormányzata és az Oktatási és Kulturális Minisztérium támogatásával állították fel. Alkotója *Kő Pál* Kossuth-díjas szobrászművész, akit rokoni szálak fűznek Maczki Valérhoz. Az ünnepségen *dr. Pisákné Balogh Éva*, a ciszterci gimnázium igazgatója köszönetet mondott a támogatóknak, majd a szoboravató beszédet *Habis László*, a város polgármestere mondta el.

Ezután *Hervay Levente* OCist, zirci alperjel, a Szent Bernát Gimnázium volt tanára áldotta meg a leleplezett szobrot, néhány szó kíséretében:

„Maczki Valérral kapcsolatban csak néhány indítást szeretnék elmondani. Egész életét a diákságnak és a városnak szentelte. Nem azon gondolkodott, hogyan juthatna még magasabb méltóságra, vagy pályára, hanem itt, ahová helyezték, igyekezett teljes odaadással keményen helytállni. Szolgálni hazáját, szolgálni egyházát, szolgálni városát. Legyen ez számunkra figyelmeztetés: bennünket is ebbe a hazába helyezett az Úr, itt kell helytállnunk, itt kell építenünk, itt kell kitartanunk, itt kell szeretnünk egymást, itt kell áldozatot hoznunk, hogy valóban Isten gyermekei lehessünk, és maradjunk.

Mennyei atyánk, add mindnyájunkra áldásodat, hogy tegyünk elhatározást: mi is ezen az úton fogunk járni.”

A szoboravatással kapcsolatban interjú hangzott el *Kő Pállal*, a szobor alkotójával az egri katolikus Szent István rádióban: „Felmenőim mind egriek voltak, csak engem nem néztek jó szemmel itthon, ugyan

nem tudom kicsodák voltak ezek, de engem kitiltottak innen. Nem lehetett itt kiállításom. Ez az első szobrom Egerben, és azért vagyok rá rendkívüli büszke, mert a barátaim, akik nem úgy ismertek meg, mint osztályidegent, hanem úgy mint embert, és mint tanárt, elintézték, hogy nekem lehet itt egy munkám, és ez óriási öröm.

Mint ahogy az igazgatónő mondta, ez végül is egy precedens, hogy a tanárookra oda kell figyelni, a tanárokat meg kell becsülni, a diákok miatt is. Mert a diákok a jövő. Hogyha nem kapnak rendes oktatást, képzést és tanítást, akkor az egész dolog itt a hamvába hullik. Úgy gondolom, hogy Maczki Valér példa a mai gyermeknek is, és ha utána néz, beleolvass a könyvtárak mélyén, hogy ő ki volt, – most nem akarok messzire elcsatangolni – de Maczki Valér valóban megérdemli a szobrot, és azt, hogy utca is volt róla elnevezve.

A családba is mindig azt mondogatták: mért vagy szobrász, ha Valér bátyádnak se tudsz egy szobrot csinálni?”

HALOTTAINK

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk:

Simor József a bajai diákszövetség elnöke – Baja

Dr. Antóny Miklós (48) – Budapest

Dr. Dániel Ferenc (47) – Territet (Svájc)

Dr. Tóth Ferenc (44) – Eger

Dr. Szabó Gábor (44) – Miskolc

Bánffy György (45) – Korfu (Görögország) – Budapest

Dr. Kulcsár Kálmán (46) – Budapest

Dr. Pataky Árpád (37) – Budapest

Requiescant in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál *Homonnay József*, 3300 Eger, *Tittel Pál u. 6. fsz. 2.* tel.: (46) **415 600** (Miskolcon) ill. *Oláh Gyula*, 1114 Budapest, *Bartók Béla út 25. III. 5/A* tel.: (1) **386 2295** vagy E-mail: olah.gyula3@chello.hu

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)

Megjelenik ez évben Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.

Felelős szerkesztő: Oláh Gyula

Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

DOMINE, SALVUM FAC PATREM NOSTRUM!

Mauro-Giuseppe Lepori generális apát és az új zirci főapát

2011. január 8-án a Ciszterci Rend Generális Apátjának elnökletével, a Zirci Ciszterci Apátság konventkáptalanja és a Ciszterci Rend Zirci Kongregációjának nagyobb előljárói, így Farkasfalvy Dénes dallas-i apátúr és Horváth Olga kismarosi apátnő nagy többséggel apátjává választotta *Dékány Árpád Sixtus* atyát.

Dékány Sixtus atya született Mosonmagyaróváron 1969. november 18-án, középiskolai tanulmányát Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban végezte, a Ciszterci Rendbe 1991. augusztus 29-én lépett. Teológiai tanulmányait Rómában, a Szent Anzelm Egyetemen, illetve a Zirci Szent Bernát Hittudományi Főiskolán végezte.

1994–1996 hitoktató a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban, 1996–2009 hitoktató, spirituális és osztályfőnök a Ciszterci Rend Pécsi Nagy Lajos Gimnáziumában, 2009. szeptember 1-jétől plébános a székesfehérvári Ciszterci Nagyboldogasszony Plébánián és hitoktató, spirituális a Ciszterci Szent István Gimnáziumban.

<http://www.ocist.hu/>

A TARTALOMBÓL

<i>Hervay Levente: A zirci apátság 20 éve – II.</i>	Ciszterci diák – ciszterci szerzetes.
<i>Tóth Sándor: Egy menekülő élet</i>	<i>Csák György: Emlékezés Keszthelyi Ferenc tevékenységére</i>
<i>Kiss Péter: Iskolánk érem, régiség... gyűjtemény. tört.</i>	<i>Bogdán Kálmán: Beteglátogatás egy kis ...</i>
<i>Demeter László: Angyal a görög-teremben</i>	<i>Dr. Schneider Imre: Emlékezés Klebersberg Kúnó ...</i>
<i>Ez történt a Gárdonyiban Veni Sancte-től – Karácsonyig</i>	<i>hírek...hírek...hírek...</i>

A ZIRCI APÁTSÁG 20 éve — II. rész 1990-2010

Hervay Levente atya írásának első részét a Veni Sancte-i számunkban közzeltük.

Lékai Jusztin rendtársunk 1971-től Egerben mint érseki jegyző majd titkár majd a papnevelő intézet gondnoka igen eredményes munkát végzett. Utolsó nagy műve volt Egerben az Érseki Papnevelő Intézet szomszédságában a Szent János Lelkigyakorlatos Ház megtervezése és kivitelezésének irányítása. Amikor ezt befejezte 1994. június végén érseki jóváhagyással, Kerekes Károly Zirci Apát felkérésére Zircre költözött és átvette a házgondnokságot. Hamarosan megkezdte az apátsági épület és templom felújításának szervezését és irányítását. Ezt a munkát mint az apátság gazdasági vezetője és gondnoka 14 éven át nagy hozzáértéssel és odaadással egészen 2009-ben bekövetkezett haláláig folytatta.

Az apátság épületegyüttesének egy-egy részét a Rend csak lépésről lépésre, hét különböző időpontban vehette át. Ez igen megnehezítette a felújítást és az egységes közművesítést. 1995-ben kezdődött az apátsági templom, a pápai határozattal 1982-ben bazilica minor rangra emelt apátsági templom teljes belső felújítása, amelynek folyamán *Felhősi István* és felesége *Grál Éva* és restaurátor társaik 1996-tól 2005-ig nagyszerűen helyreállították eredeti belső szépségét.

A csaknem kétszáz éves apátsági arborétum (angolkert) egy kisebb részét, amely az apátság épület délkeleti részével szomszédos, a rend visszaigényelte és visszakapta, hogy legyen az apátságnak egy csendes zöld területe.

2004. július 31-i hatállyal megszűnt az apátságban működő Szent Bernát Hittudományi Főiskola. A novíciusok egy éves képzése természetesen ezután is az apátságban folyik. Az ideiglenes fogadalmas növendékek a veszprémi Érseki Hittudományi Főiskolát látogatják. Az 1990. évi újrakezdés óta 2010-ig, tehát húsz év alatt 13 fiatal tartott ki a szerzetesi hivatásban, ünnepélyes örök fogadalmat tett és áldozópapi szentelésben részesült.

Az 1990. évi újrakezdés óta a zirci konventhez tartozó 9 testvérünket szólította magához az Úr. Jelenleg 5 idős, 5 fiatal örökfogadalmas, 2 ideiglenes fogadalmas és 1 novícius képezi a zirci konventet. A legfiatalabb idős 81 éves a legidősebb fiatal 42 éves. A különbség egy hűján negyven év.

A 2005. év nagy eseménye volt a „nagykvadrum” vagyis az apátság déli négyszögében a négyszintes keleti szárny és a földszintes déli szárny felújítása és kiképzése idősek otthonának. Az év decemberében mintegy 50 idős világi beköltözhetett új, kellemes otthonába. A jól felszerelt konyha az épület legalsó szintjén mind az otthon mind a szerzeteskonvent étkezését biztosítja.

Az apátság épületének délnyugati sarkában az I. emeleten, az egykori apáti lakosztály helyén maradhatott a Bakonyi Természettudományi Múzeum értékes tárlata. Az apátság díszesen kiképzett könyvtár termei és állománya csaknem érintetlenül átvészelte a nehéz évtizedeket és a helyén maradhatott. Tulajdonjogát az apátság visszakapta, de kezelését továbbra is az Országos Széchényi Könyvtár irányítja.

Amikor a tíz kilométerre keletre fekvő Dudar határában megindult a szénbányászat az ország minden részéből költöztek munkáscsaládok a Bakony közepébe. A kedvezőbb infrastruktúrával rendelkező Zircen is építettek a bányászoknak emeletes lakóházat. Az 1984-ben városi rangra emelt Zirc lélekszáma csaknem megkétszereződött és megközelítette a 8000-t. A régi lakosság és az új telepések elkülönülése az utolsó két évtizedben feloldódott.

A szénbányát 1995-ben bezárták, ami több évre megnövelte a zirci munkanélküliek számát.

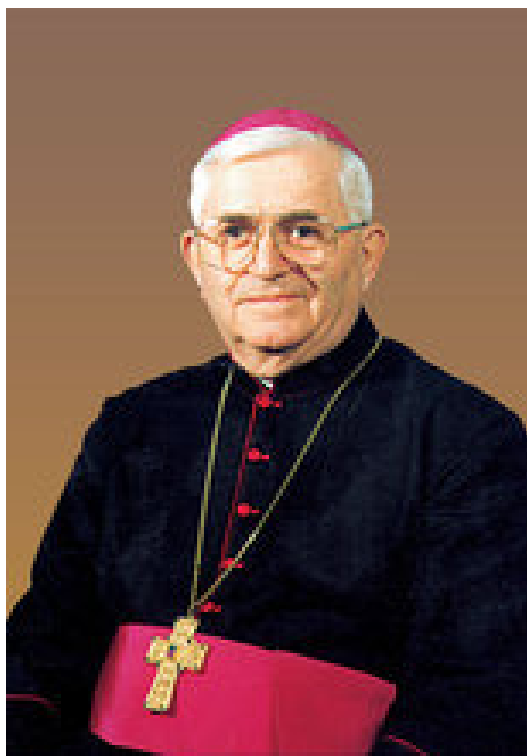
Az apátság és az apátsághoz kapcsolódó Római Katolikus Egyházközség vallási, erkölcsi, betegellátási és jótékonyági téren törekszik szolgálni a város lakosságát. Ezen a téren még sok a tennivaló. A tanuló ifjúság a hitoktatáson még csak kis létszámmal vesz részt. A vasárnapi szentmisén – jóllehet erre minden vasár- és ünnepnapon a bazilikán kívül még két-három helyen 7–8 alkalommal a katolikus lakosság 6–9%-a vesz részt. A tanulók hitoktatása is erősítésre vár. A Karitás szervezet az ínségesek körében végez jó munkát.

Számos társadalmi és ifjúsági egyesület gazdagítja a lakosság életét, de itt is megfigyelhető az országos jelenség, hogy a közösségi kezdeményezésekre – sport, ének, zene turisztika – csak az ifjúság és a felnőttek mintegy 6–9%-a vesz részt. Egyre növekvő idegenforgalom jó lehetőség lenne az apátsági templomot felkereső turisták misszionálására.

Kérjük a kedves diáktársainkat, hogy a mellékelt csekken a 2011. évi tagdíjat szíveskedjenek befizetni, hogy a jövőben is mindenkinek küldhessük újságunkat.

A tagdíjat 1991-ben 500 Ft-ban határoztuk meg, ami ma legalább 1000 Ft-nak felel meg.

Ciszterci diák — ciszterci szerzetes

A Budapesten élő egri ciszterci öregdiákok 1995 ősztől vendégei voltunk a váci püspöknek. Keszthelyi Ferenc Jeromos OCist – nekünk KEFE – hívott meg bennünket baráti látogatásra. Évente többször is élveztük vendégszeretetét, csodáltuk meg kitartó munkájának eredményeit.

2003-ban hirtelen vége szakadt a látogatásoknak, s egyre aggasztóbb híreket hallottunk kedves diáktársunk egészségéről. Aztán 2010 decemberében szomorú szívvel értesültünk haláláról.

Emlékét idézve közöljük 1991-ben megjelent ...KÖVEK FOGNAK KIÁLTANI... (Szerzetesvallomások (1988-1989) c. könyvecskében olvasható, kedves nyíltsággal írt sorait életének az újraindulás előtti szakaszáról.

Sok minden akartam én lenni. Akartam lenni színész, mert volt Egerben egy Móri Lucy nevű színésznő, aki, utólag tudtam meg, akkor már több mint hatvanéves volt, de az olyan gyönyörűen játszott, hogy majd megbolondultunk érte mind...

Akartam lenni ügyvéd, el is mentem nyári vakáció alatt egy öreg ügyvédhez. Az irodában ügyeltem, ha ő nem volt ott, vagy vittem aktákat a törvényszékre...

Akartam lenni újságíró is, bejártam a helyi újság szerkesztőségébe sameszoszkodni, még írásaim is jelentek meg, a Magyar Cserkészbe írogattam.

Cserkészisztiképző táborban is részt vettem, s így sodródtam a gyerekekkel való foglalkozás irányába. Rengegetet kirándultunk a Bükkbe, az vezette le az összes fe-

szültségünket. Ez már az 1942-től 1944-ig tartó időszak volt, sodródtunk bele a háborúba.

Egerben voltak hadapródiskolások nyári gyakorlaton, elegáns, szép ruhákban, és a lányok ránk, gimnazistákra, ránk se néztek, csak azokkal foglalkoztak. Gondoltam, én is katona leszek, no de aztán az osztályfőnököm, szegény, azt mondta:

– Adok én neked két nyaklevest, pont most akarsz katonának menni!

Egerben, a püspöki szeminárium épületében, a mai Ho Shi-Minh Főiskolán laktunk, ott volt házmester a papám. Volt egy bizonyos vonzás, hogy menjek el papnak, de egyedül élni, plébánosként vidéken élésve lenni, ez nem tetszett nekem. Komornak tartottam a szeminárium életét. Nem nagyon jöttek ki közénk a kispapok, ők bent éltek az életüket.

Eger akkoriban egy érdekes miliójú város volt. A Szent Vince Kórházban, a vincés nővérek kórházában születtem. Különböző templomok voltak egymás hegyénhátán. Elemiben a Székesegyházba jártunk ministrálni, majd a ferences barátokhoz jártunk diákmisére, a ciszterciekhez meg a gimnázium miatt. Volt temploma a minoritáknak, a szervitáknak, az orsolyita nővéreknek pedig volt egy kis iskolája, fiú-lány elemi iskola.

Adventben mi, gyerekek mentünk leleskelni a ferences barátokhoz, mert akkor az oldalkápolna le volt zárva, és lestük, hogyan fűrészelnek, kopácsolnak, készült a betlehem. Amikor aztán megjött a karácsony, az egész család együtt ment egyik templomból a másikba, és hasonlítottuk össze a betlehemeket, hogy itt vízesés volt, ott malom is volt, amott a barát biccentett, hogyha az ember a perselybe betette a pénzt... Ez egy csodálatos élmény volt. Ezért én, ahogy tudom, a magam szerény eszközeivel mindig megcsinálom karácsonykor a betlehemet a gyerekeknek.

Egy reggel arra ébredtem, hogy ciszterci tanár akarok lenni, és akkor helyére zökkent a bajonettzár. Ez így történt. Senki nem tudta rólam, mire készülök, csak amikor már jelentkezni kellett. Csodálkoztak is rajta. Nekem nem volt személyes ideálom, nekem mindegyik tanárom tetszett. Tetszett, hogy ők teljesen összetartottak, mindegyik szolidáris volt a másikkal, egymás tekintélyét őrizték.

A ciszterci rendnek volt 40 000 holdja, amelyet évtizedeken át egy ciszterci atya, Hagyó Kovács Gyula irányított. Ő felsőfokon mezőgazdasági képesítést szerzett a tanári diplomája mellé, és fiatalabb atyákat is ilyen célra képeztetett ki. Az omladozó nagybirtokból egy Európa-hírű mintagazdaságot teremtett. [...] Ezzel a rend elérte azt, hogy a tanároknak sem a kosztra, sem a ruházatra, sem a lakásra nem volt gondjuk, s így reggeltől estig a mi szolgálatunkban voltak. Kora reggel végezték a zsolozsmát, miséztek, akkor nyolctól kettőig ment a tanítás, utána pedig előkészítették a következő napot, vagy cserkészgyűlést, önképzőkört tartottak. Az ember bármelyik tanárhoz bekopoghatott, hogy ezt nem értem, vagy ez a bánatom. Minden étkezés konferencia volt, mert az egész

tanári kar egy asztalnál ült, és ha a diák valami disznóságot csinált az iskolában, másnap az összes tanár elkezdte piszkálni, mert egymásnak megmondták.

Az osztályfőnököm biológiatanár volt. Volt neki egy-két tengeri malaca, voltak teknősbékái, volt rókája is mindaddig, amíg a nővérek tyúkjait meg nem ette. Mikroszkópjaink voltak, a fizikai előadó olyan volt, hogy a gáztól kezdve a villanyig minden be volt a padokba vezetve. Vasárnap a diákmisszen négy szőlamban énekeltünk. Zenekara volt a gimnáziumnak, fúvós-zenekara.

Volt egypár nyugdíjas atya is, akik már nem tanítottak, de akik ugyanúgy szerettek minket a maguk komorságában. Richter Mátyásnak például rendesen kellett tisztelegni, mert különben letolt. Az egy régi vágású ember volt. Mindig ránk förmedt:

– Mit mászkáltok itt, menjetek haza tanulni! – A háta mögött meg integettek a tanárok, csak nyugalom, nincs semmi baj.

Ha elküldött valamelyik tanár, hogy hozzak a trafikból egy doboz cigarettát vagy írószert, akkor nem úgy volt, hogy leszámolta a pénzt, hanem kihúzta a pénztárcáját, és azt mondta, menjél. Rám bízta az egész pénzt, és utána sem számolta meg, amikor visszaadtam. Ez ránk olyan hatással volt, hogy meghaltunk volna, ha egy fillért is elvesztünk abból.

A mi gimnáziumunkba parasztyerek, egyszerű gyerekek éppúgy jártak, mint tanítóknak, jegyzőknek a fiai vagy orvosoké, de soha, semmiféle megkülönböztetés nem volt. Lehetett alaki szép vagy csúnya, szegény vagy gazdag, vagy tudta a leckét, vagy nem tudta.

A beiratkozási díj negyven pengő volt, és másik negyven pengő a tandíj, de ha az ember jól tanult, akkor ezt elengedték, tankönyvet egyet sem vettem a nyolc év alatt, mert kölcsönbe kaptam a gimnázium könyvtárából, fillérekért.

Az a közösségi életforma, amit én ott átéltem, mind a mai napig meghatározó, mert én ugyanazt az örömet, szépséget és kedvességet akarom a gyerekeknek nyújtani, amit én kaptam.

A háború után mi is belekerültünk az új világba. Láttam azt, hogy akik előzőleg nyilasok voltak, azok beültek a partba; ugyanazok az emberek mondták az ellenkezőjét. Egyedül a mi tanáraink voltak azok, akik előtte is azt mondták, és utána is azt mondták, órajtuk el lehetett igazodni.

A mi osztályunkból hárman jelentkeztünk a rendbe. Apám tiltakozott, mert egyedül voltam fiú, aki a nevet viszi tovább, hallani sem akart róla. Anyám egy szót se szólt, de éjjel fölbredtem arra, hogy álmában sír. Tehát ő sem akarta, de nem szólt semmit.

1946-ban érettségiztem, és ősszel megkezdődött a noviciátus. Korán keltünk, fél hatkor. A betört ablakú apátság templomban mondtuk a zsolozsmát. Fúj a szél, összefagyott kezünk-lábunk. Nyolc órákor volt a konventmise, utána délelőtt voltak a tanórák. Délután mi jártunk jégbokizni, mi jártunk korcsolyázni, mi jártunk síelni, volt röplabdapályánk, volt kosárlabdapályánk, futballoztunk, és időnként kerti munkákat végeztünk.

Egy év múlva tettünk egyszerű fogadalmat. A noviciátus olyan zárt közösség volt, hogy mi még a klerikusokkal

sem, az atyákkal sem érintkeztünk, kívülállókkal pedig egyáltalán nem beszélhettünk. A szüleink is csak egy év múlva látogathattak meg minket.

A szerzetesrendek feloszlását Zircen éltem meg. A civil alkalmazottakat mind elbocsátotta az apát úr, nehogy bajuk legyen miattunk, úgyhogy mindent mi csináltunk. Kimentünk a Zöldre krumplit kapálni, a mákot rendbe tenni... Azon az éjszakán portás voltam, amikor a nagy teherautók megálltak az apátság előtt. Mindenkinek össze volt már csomagolva a holmija az útra. Addig nem engedték be őket, bármennyire ütötték-rúgták az ajtót, míg mindenki föl nem öltözött. Négyen voltak a portán, kettő tartotta a kaput, kettő pedig rohant, értesítette az atyákat. Úgyhogy mire kinyitottuk az ajtót, már talpon volt az egész ház. De hát nem minket vittek, hanem hatszáz nővért hoztak oda.

Az apát úr, aki egy gyönyörű, muzeális berendezésű lakosztályban lakott, rögtön kivonult onnan, és átadta a nővéreknek. A vendégsort is átadta, minden lehető termet kiürített. A nővérek ott voltak egészen szeptemberig. Egy napot sem éhezünk, a környékből szekerekkel hoztak az emberek a zöldséget, a húsfélét... A nővérek pedig elkezdték súrolni, szidolozni az apátságot. Olyan ragyogó tisztaság soha nem volt, mint akkor.

A bizonytalan helyzetre való tekintettel megkértük az apát urat, engedélyezze, hogy előbb telessünk örök fogadalmat. Tele volt az apátság templom, a nővérek gyönyörűen énekeltek, szívből átéltek az ünnepélyes szertartást. Az apát úr úgy gondolta, hogy ne szóródjunk szét. A fehérvári szemináriumot akkor bővítették ki, és oda a püspök minden korlátozás nélkül fölvevett szerzeteseket. Egyrészt, mert szüksége volt az egyházmegyének erre, másrészt, ő nem sokat törődött azzal, hogy ez tetszik valakinek vagy sem.

Amikor beköltöztünk Székesfehérvárra, akkor már elkezdődött az egyházmegyék állami kezelésbe vonása. A püspök úr, nehogy pappá szentelésünkre ne kerüljön sor, már áprilisban fölszentelt bennünket, 1951. április 2-án.

Befejeztük a tanulmányokat, hazamentünk, vártuk a diszpozíciót. Akkor már a püspökségek megszállott állapotba kerültek, már az Államvédelmi Hatóság emberei ültek ott.

Valamikor november táján kaptam diszpozíciót Polgárdiba. Azért kért oda engem az apát úr, mert az iskolai hitoktatás nulla szintre ereszkedett. Nagyon erős volt az állami nyomás. Összeszedegtettem a gyerekeket, megszerveztem az iskolai hittanítást. Igyekeztem barátságosan viselkedni az iskola vezetésével. Egy meggyőződéses kommunista volt az igazgató, aki nem sunyiskodott, és sohasem bántott engem.

Akkor lett bajom, amikor cseresznyeérés idején az előző káplán összeszedte a fehérvári ministránsokat, és kijött velük egy kis cseresznyeszüretre. Titokban csinálták, de a fehérvári állomáson, mint később kiderült, a rendőrség már figyelte őket, és amikor megérkeztek, mindjárt behívták őket a tanácsházára. Nagy balhé volt. Elvették a hitoktatási engedélyemet, mondván, ezt én szerveztem meg, és az egészet az iskola ellen csináltam. 1952-ben polgári ruhát kellett vennem.

Budafok belvárosában dolgoztam hét és fél évig. Később újra megkaptam a hitoktatási engedélyt, de Budafokon nem volt elég gyerek, ezért Budatéténybe, Baross telepre, Felsővárosba jártam. Nincs olyan iskola a környéken, ahol ne tanítottam volna. Egyszer itt, egyszer ott, ahogy diszponáltak. Mindent megcsináltam, amit lehetett, és mindent elkerültem, amit lehetett. Igyekeztem a legalitást kihasználni, nem tartottam zughittanórákat, de az iskolában minden órát megtartottam. Nagyon jó munkaterület volt, igaz, nem volt szabadnapom éveken keresztül. A plébánián, ahol laktam, volt fürdőszoba, de én azt nem használtam, az a plébánosé volt, én lavórban mosakodtam.

Anyukám nyugdíjas volt, és nagyon szerettem volna egy kis vidéki plébániát, hogy együtt lehessünk, mert ő egyedül élt Egerben. 1956-ban kidobták az állásából, menjen a pap fiához. Hosszú ideig munka nélkül volt, majd egy pékségbe járt éjszakai műszakba. 1962-ben kaptam meg önálló helyemet Tárnokligeten.

Novemberben költöztem oda az anyukámmal. November 2-án, halottak napján még elbúcsúztunk egri halottainktól, úgy indultunk el. Egy 2 x 4 méteres épületben kaptunk két kis szobát. A padlás nem volt letapasztva, szimpla ajtó volt, nem volt kerítés, nem volt vízvezeték. Abban az évben ráadásul nem lehetett tüzelőt kapni. A vasutasok talpfákat hoztak, és azzal tüzelgettünk. A kápolna olyan állapotban volt, hogy az összedülés fenyegette. A falakon akkora repedés, hogy kiláttam a szomszédba.

1963-ban lebontottuk földig a templomocskát, és újat építettünk. Nagyon kevés pénzből, 50 000 forintból, de naponta hatvan társadalmi munkásom volt, és hat kőműves dolgozott ingyen. Szeptember 8-án kezdődött el a munka. Akkor én már nem is akartam lebontani, mert elhúzták az építési engedély kiadását. Kértem az Állami Egyháziügyi Hivatal képviselőjét, jöjjön ki.

– Mit ér az agának? – kérdezte az illetékes.

– Ha ledől a templom, és valakit agyonüt, akkor nem engem fognak becsukni, hanem magát – feleltem.

Kijött, meglátta, rögtön aláírta az engedélyt. Sokáig téglát nem kaptunk, majd letiltották a fuvarosokat, szóval nagy tortúra volt. Nemcsak a hívek jöttek, hanem a hívek barátai, sőt a kommunisták is jöttek építeni. Éjjeli őrseget tartottak, mert nem tudtunk mit hova zárni. Ott volt az oltár a szabad ég alatt, hiszen a plébánián sem volt hely. Végre fölépült a templomunk, és a püspök november 17-én felszentelte. Én azon az ősön ősültem meg. Addig egy szál fehér hajam nem volt, s amire tető alá került a templom, tiszta ősz lettem.

Anyukám érlelmeszedéses volt, senkit sem túrt meg a házban, úgyhogy én főztem, én mostam, én takarítottam. Végeztem a plébániai munkát meg a hitoktató munkát, és mindig rettegtem, hogy mi vár, mire hazaérek. 1987 áprilisában bevitték a pszichiátriára, a Tétényi úti kórházba, ott volt két hónapig. Mindennap látogattam, mindennap vittem neki az enivalót. Már nem tudták házhoz visszaadni, mert éjjel-nappali felügyeletet kellett volna biztosítani. Mindennap főztem, és minden nap bevittem neki az ételt. Nem azért, ismert ott nem adtak, hanem azért, mert akkor már nem fogott fel mindent, csak az étkezésem keresztül tudtam cselekedni. 1987 karácsonyán halt meg.

Nagyon sok fiatal pap jár hozzám beszélgetésekre, és ha hívnak, meglátogatom őket, mert ünnep számomra a velük való lelki együttlét. A mai fiatalok magukon viselik korosztályuk idegi megterhelését, kisebb a tűrőképességük, kisebb az alkalmazkodóképességük is, de nagyon sok elkötelezettség, nagyon sok jóindulat van bennük. Ők már egy másik világ gyermekei. Nagyon jóban vagyok velük, tanulok tőlük. Amit én, az öreg mackó már nem érzékelhetek, azt ők érzékelik, és azt én felhasználom a magam számára, mint ahogy ők is felhasználják az én tapasztalataimat.

Meglátogatnak, írnak nekem, tudok róluk. Ha valami baj van, és hívnak, akkor megyek, taposom a pedált.

Emlékezés Keszthelyi Ferenc Jeromos OCist váci püspök tevékenységére az egri ciszterci újraindulás időszakában

A ciszterci újraindulás Egerben összefonódott Keszthelyi Jeromos nagy-tétényi plébános, későbbi váci megyéspüspök nevével. A Ciszterci Rend megbízásából az egri születésű Jeromos atya lett az első kinevezett házfőnök 1990. augusztus 18-án. Hetente járt le Egerbe Budapestről, hogy rendjének képviselését, illetve a megbízás-ként kapott gimnáziumi munkát elvégezze. Az egri szemináriumban rendtársa, *Lékai Jusztin* atya biztosított számára egy állandó szobát, ahol megpihenhetett és fontosabb beszélgetéseket is lebonyolíthatott.

Mivel e sorok íróját *dr. Seregély István* egri érsek úr megbízta a hitoktatási ügyek iskolai képviselésével és koordinálásával, felajánlottam segítségemet Jeromos atyának. A közös szervező munka eredményeként 1990. szeptember végén beindulhatott az iskolai hitoktatás 120

diákkal a régi fizikai előadóban, ahol az első hittan órán jelen volt az iskola akkori igazgatója dr. Nagy Andorné is.

Az átmeneti időszak minden nehézségét felvállalva krisztusi lendülettel és jó egyházpólitikai érzéssel alakította ki a gimnáziumi hitoktatás strukturális és tartalmi megvalósításának járható útját. Jeromos atya kérésére a gimnázium igazgatója a szerdai délutánokat hivatalosan is védetté tette, hogy a profán tárgyak ne jelenhessenek választhatósági alternatívát a hitoktatásra beiratkozott tanulók számára. Nagyon jó szakmai és pedagógiai érzékenységgel tanította a diákokat: két csoportban végezte a hitoktatást, és külön foglalkozott azokkal, akik keresztelelésre, elsőáldozásra és bérmálkozásra jelentkeztek.

Természetesen emellett nagy gonddal és szeretettel vette körül az iskolában tanító tanárokat és a gyermekek

szüleit. Rendszeresen fordított időt családi és baráti beszélgetésekre egyszerű teával és pogácsával terített

1992. február 11-én II. János Pál pápa váci püspökké nevezte ki Jeromos atyát. A március 21-i váci püspökszente-

Esti hittanóra – 1990 októberében

Első hittanóra 1990. szept. végén a fizikai előadóban

asztal köré invitálva őket.

Fontos helyet kapott ciszterci pedagógiájában hogy az újraindított ciszterci iskolák diákjai is találkozzanak egymással, erősítsék egymást, barátságok szövődjenek. Ennek az egynapos ifjúsági találkozóknak nagyon jó helyet és időpontot választott, amikor a bélháromkúti ciszterci apátsági templomot, illetve május elsejét jelölte meg. A budai gimnáziummal együtt indította el ezt a sokat ígérő, nagyszabású vállalkozást. Később csatlakoztak távolabbról is ciszterci diákok, sőt érdi nővérek is. Külön színt adott ennek a találkozóknak, hogy a keresztelésre, elsőáldozásra és bérmálkozásra felkészített tanulók ekkor fogadhatták be szüleik, családjuk és barátaik körében a szentségeket. A ciszterci előljárók kezdettől fogva dr. Kovács Endre részt vettek: dr. Kerekes Károly zirci apát és Gergely egri segédpüspök személyében.

Rendi döntés és az előzetes hittanári, hitéleti munka alapján 1991 szeptemberében beindulhatott az első ciszterci osztály, amelynek tanulói 1995-ben érettségiztek. Közben

lésre Egerből két autóbusznyi tanár és diák, köztük az újra-indult 213. sz. Koháry István cserkészcsapat tagjai és a gimnázium vezetése vett részt. Ő is személyes jelenlétével tisztelte meg 1995-ben az első ciszterci osztály ballagási ünnepségét, még 2001-ben is, húsvét előtt lelki napot tartott az egri bazilikában a diákok részére.

1992-től pedig a nyári szünetre biztosított kikapcsolódási és munkalehetőséget a ciszterci diákok számára a váci püspökkertben és a könyvtárban.

Hisszük, hogy az örök hazába költözött Jeromos püspök már egészen tisztán lát. Látja a gyenge és erős pontokat is, és imádkozik rendjének szándékaiért: az Úr áldását kéri egykori gimnáziumának utódnemzedékeire, diákokra és tanárookra egyaránt.

E sorok írója az Egerben tanuló váci kispapokhoz csatlakozva jutott el Keszthelyi püspök atya temetési liturgiájára a váci székesegyházba.

*Csák György
oblátus, ny. gimnáziumi tanár*

* * *

Részlet az 1943—44. iskolai év ÉVKÖNYVÉBŐL

Bábszínházunk működéséről külön is beszámolunk. Keszthelyi Ferenc cserkészünk buzgólkodása hívta életbe az elmúlt iskolaév végén. Különösen hatodikos osztálytársai vettek benne részt osztályfőnökük, Varga Bennó tanár úr segítő megértésének támogatásával. Összeköttetésben álltunk vitéz Bodor Aladárral, a bábszínház mestérével és a bábfejek készítőjével. Tőle és a Cserkészbolthól összesen 40 bábfejet szereztünk be. Már egy második nagyobb színpad építésébe fogtunk: kapcsolótábla, rivalda, függönyök, színpalak, sőt a legtöbb babaruha-varrása is a fiúk munkája. Az iskolaév folyamán összesen 20 előadást tartottunk. Legnagyobb szabású előadásunk a „János vitéz” volt, Keszthelyi Ferenc átdolgozásában és dr. Révész Amadé zenéjével. A díszleteket Pál Miklós festette, a zenekart Szelényi János tanította be. Külön előadásokat tartottunk az egyes iskolák számára, vendégszerepeltünk a Lajosvárosban, a Kaszinóban az egyházközségi előadássorozatban, a szerviták egyházközségének előadásán. Sok cikk jelent meg bábszínházunkról az újságban. A bábszínház célja egyrészt cserkészeink nevelő foglalkoztatása, másrészt magyar népi értékek ápolása.

Vongrey Gusztáv Bódog OCist emlékezése a pilisszentkereszti jubileumi ünnepségen

25 éve hunyt el kedves diák-társunk Vongrey Gusztáv Bódog ciszterci szerzetes – nekünk mindig csak Csuszi. Rá emlékezünk a pilisi apátság alapításának 800 éves jubileumán rendezett ünnepségen elmondott beszédének közreadásával. Életéről Farkasfalvy Dénes dallasi apát korabeli nekrológja alapján szövegeztük:

Vongrey Gusztáv 1925. augusztus 22-én született Tiszaluccon és 1985. december 14-én halt meg az alsó-ausztriai Lilienfeld kórházában. Gimnáziumi tanulmányait a Ciszterci Rend egri Szent Bernát Gimnáziumában végezte (1935–1943), ott kapta hivatását, amelyet követve novícius lett Zircen 1943. augusztus 29-én. 1948-ig a zirci Hittudományi Főiskolán tanult, utána a Pázmány Péter Tudományegyetemen ill. a Szerzetesrendek Tanárképző Főiskolán végzett egyetemi tanulmányokat. 1949. július 10-én szentelték pappá.

Miután Zircen megszűnt a ciszterci élet 1950 és 1956 között geodéta volt az ország különböző részeiben. 1956 végén Ausztriába távozott, ahol a gráci egyetemnek lett hallgatója, a magyar egyetemisták és a környéken megtelepedő magyarok lelkipásztora, papja.

1964-ben ment az alsó-ausztriai ciszterci apátságba, Lilienfeldbe, ahol két évtizedre terjedő kutatómunkát kezdett el. Legtöbbet a 13. század elején épült csodálatos lilienfeldi bazilika múltjával foglalkozott. 1966-tól 1969-ig átmenetileg Rómában tanult és kutatott. 1969-től haláláig ismét Lilienfeldben élt; működésében egyforma fontosságot adott a tudománynak és a pasztorális tevékenységnek.

A hetvenes-nyolcvanas években meginduló magyarországi ciszterci kutatásokat nagy figyelemmel kísérte, sőt bennük is részt vett. 1984. augusztus 18-án a pilisi ciszterci apátság romjainál tartott jubileumi ünnepségen mondta el talán élete legszebb és legszemélyesebb beszédét a ciszterci szerzetesideál, a papi hivatás, és a magyar föld szeretete és a szépség-keresés összefonódásáról. Akik ott hallották, meggyőződhetnek arról, milyen erőt jelent egy fiatal korban megfogant, húséggel megőrzött és tisztaságában mindig megmaradó hivatás eszméje, amely a történelmi viharok között nem szűnik meg égni és világítani.

Magyar Testvéreim!

„1526. szeptember 7-én, Mária születésnapjának vigíliáján érkeztek meg Mohácsról a győztes török csapatok Buda környékére. Sok egyébbel együtt felégették pilisi monostorunkat is, egy atya bennégett az apátságban.” Ez volt az utolsó életjel Pilisről. Feljegyezte az Ausztriába menekült György fráter, pilisi ciszterci szerzetes a heiligenkreuzi apátság könyvtárában, a 226 kódex utolsó lapján. Pilis utolsó apáturát Normann Jánost Heiligenkreuz templomában temették el 1541-ben.

Ma Pilis születésének 800-ados ünnepén megújult az áldozat e szent kövek között, egy röpke órára valósággá vált Prohászka püspök víziója, s életre ébredt Szent Bernát lelkisége Pilis kiásott romjaiból.

Pilis életben maradt szerzetesei 1526-ban Ausztriába menekültek. Onnan, meg Pilis egykori anyaházából, a francia Acey-ből jöttünk most ide néhányan, hogy megcsodáljuk a hajdani apátság beszédes köveit s megpróbáljuk megszólaltatni Nektek, magyar testvérek. A Ciszterci Rend anyamonostorának (Cistercium) Cîteaux-nak nyilvántartása szerint Acey alapította a pilisi apátságot 1184. május 27-én, Magyarországon, az akkori veszprémi egyházmegye területén. A ciszterciek rendszerint lakatlan, elrejtett tájban kerestek helyet letelepedésre, ahol az élet-höz szükségesek: víz, malom, kert s a különféle műhelyek a háznál lehettek. Így kívánta azt Szt. Benedek Regulája¹. Ennek az önellátó, a világtól független s a bensőséget biztosító életformának keretült jobban megfeleltek a völgyek, mint a koraközépkor bencéseinek – nyilván biztonsági okokból – többnyire hegyekre, erődítményekként emelt monostorai. Pilisszentkereszten, a Pilis hegy lábánál 1967 óta folyó ásatások *Gerevich Tibor* professzor irányító és *Balás Vilmos* effektív munkája eredményeként feltárult a középkor legjelentősebb ciszterci kolóniája: a koragótika építészetének, a vízerőre berendezett háztáji gazdálkodásnak, az akkori lakáskultúra és technika meg a természet harmonikus együttélésének mintapéldánya és magasiskolája. Szent Benedek fiainak ez a reformája megregulázta a vadon féktelen erőit, megmunkálta a nyersanyagot, az ércet, megformálta a kemény követ, megnemesítette a gabonát meg a gyümölcsöt.

A pilisi szerzetesek szorgos keze alatt nemcsak a magyar föld ereje és termése alakult, szépiült kultúrává hanem kultusszá, istentiszteletté nemesült, szentelődött az szó mélyebb értelmében: imává a munka és minden alkotása. Napjaikat átszötte a liturgia zsolozsmájának ritmusa,

¹ 66 §. ...A monostort, ha lehetséges, úgy kell építeni, hogy minden szükséges dolog, mint a víz, malom, kert és különféle műhelyek a monostoron belül legyenek, hogy a szerzeteseknek ne kelljen kint csatangolniuk, ami lelküknek éppen nem válik üdvére.

egybefogta a napirend meg a klostrom kőbeálmodott fegyelme.

A benediktinus kolostor sémáját több évszázados tapasztalat alakította ilyenné, ahogy azt Pilisen is találjuk. A ciszterciek legfeljebb még célszerűbbé, életrendjüknek megfelelőbbé egyszerűsítették a hagyományos nyugati kolostor-típust. A keletelt kereszt alakú templomhoz délre csatlakoznak a párhuzamos lakószárnyak: keleten a klerikus szerzeteseké, nyugaton a laikus testvéreké, kiket konversusoknak hívnak. Mindkét szárny földszintjén a nappali helyiségek sorakoznak, az emeletükön pedig a hálótermek, dormitoriumok. A déli szárnyon helyezkedtek el a közösen használt konyha, ebédlő s a melegedő. Mind a négy szárnyat összekötötte a belső udvart négyszögben záró folyosó, ami szép magyar nevét „kerengőnek” örököltette meg a Margit-legenda. Ebből az árkádosan kiképzett központi csarnokból nyílt délen a kútház. Az északi szárny volt az olvasó folyosó a lelkiolvasmány padjával a templom fala mentén. Az elégett könyvek 13–14. század vereteiből egy halom lelet tanúskodik a könyvtárról, meg egy szemtanú feljegyzései 1505-ből, egy müncheni kódexben.

A templom három részre tagozódott. A kereszthajóból nyíltak keletre a főoltár és négy mellékoltár kápolnái tipikusan ciszterci: egyenes záródással. A főhajó keleti felében az atyák zsoltároztak latinul, a nyugati felében a testvérek anyanyelvükön a rózsafüzért imádkozták. Nagyboldogasszony volt a templom búcsúja. Rendjüket s minden házukat a mennybevitt Boldogasszony tulajdonának tudták a ciszterciek. Fehér ruhájuk is ezt fejezte ki. Illetve egyszerűsügből hagyták festetlenül, természetes gyapjúszínűnek szürkésnek. Innen hívta őket a népnyelve „grisei monachi” szürke barátoknak. A középkor mindig

kifestette házainak, templomainak legalább belső falát. A ciszterciek viszont az egyszerűség életelvéből kerültek a pompás, színes, figurális gazdagságot s a vékonyan meszelt falakra csupán a kvádervonalak hálózatát húztak meg. A főhelyeket jelölték meg kereszttel. Ablaküvegen, a téglapadlókon is csak mértani vagy növényi motívumok rajzai találhatóak. Ha Pilisen figurális minták is elfordulnak, azok az alapító s építető uralkodó befolyására mutatnak. Kiváltképpen pedig a templom főoltárának s Gertrud királynő pazar síremlékének szobor-töredékei.

A ciszterciek sajátos művészete igazában a monumentális egyszerűség építészete. Fő jellegzetessége: a boltozatot hordozó építőelemek funkciójának nyílt, világos kifejezése, aminek élő dinamikáját a fény-árnyék szüntelen változása elevenen jeleníti meg. Pusztá ékessége a gondos odaadással megfaragott kváderek, lábazatok, oszlopfők és a bordázat a zárókövekkel. Minden darab egy önálló remekmű, de mindegyik az egésznek szolgálatában: sokféleség a nagy egységnek alárendelve. A szerzetesi közösség kőben megörökített egyháza volt ez a templom.

Hosszan tartana Pilis történelmi szerepének csak a változása is. Néhány kiemelkedő mozzanatát németül megemlítettem. Az ásatások szenzációs leleteiből ízelítőt nyújt a szentendre kiállítás, részletes ismertetésük Gerevich professzor számos tanulmányában található. Rendünknek és a magyarságnak egyaránt érdeke, hogy ismertté és közkinccsé váljanak Pilis emlékezete és emlékei, nemcsak mint a ciszterciek legjelentősebb középkori apátsága Magyarországon, hanem mint az Árpád kori magyar kultúra és művészet fénykorának égő tűzhelyei és világító fényforrása.

Beteglátogatás egy kis nosztalgizással.

Az egyik osztálytársunk már két érettségi találkozónkra (az 58.- és 59.-re), amelyet ma már a korunk miatt évente tartunk, nem jött el, mert a betegsége miatt nem tudott eljönni. A Parkinson-kór kínozza amit a mai orvostudomány csak stabilizálni tud, de meggyógyítani nem.

Elhatároztuk a Zsan-nal (K. János) hogy elmegyünk Szigetszentmiklóásra és egy kis lelket öntünk a Bercibe (ez volt a beceneve), elbeszélgetünk a régi viselt dolgainkról, egyszóval nosztalgizunk egy kicsit. Úgy is volt, a felesége Kati várt bennünket és ottlétünk alatt ellátott bennünket minden jóval.

A történeteink elmesélésében ő is aktívan részt vett, mert hát annak idején együtt voltunk gyerekek, egészséges boldog fiatalok.

A beszélgetésünk közben mondja a Zsan, hogy te Öcsi (B. Kálmán) emlékezz vissza, hogy is volt az, amikor kettőnk, téged és engem 1950-ben kirúgtak a DISz-ből? – Jót neveltünk, mindegyikünk mondott valamit a történetekhez és lassan a régi emlékekből összeállt a teljes kép.

Ugyanis Egerben a Dobó István Gimnázium dísztermében az egyik nemzeti ünnepünk – a NOSZF – alkal-

mából nagygyűlést tartott a Gimnázium DISz Vezetősége. A színpadon a fő szónok az egyik diáktársunk az N. István volt (akitől akkor már a tanáraink is tartottak, kivéve bennünket, mert mi azt mondtuk, hogy nekünk legfeljebb tehet egy szívességet az N. I.), mi pedig a legidősebbek a díszterem végében foglaltunk helyet. Egy zongora volt a sarokban és azt vettük körbe, mert különben olyan sokan voltunk, hogy alig fértünk el a teremben. Én akkor is szemüveges voltam és teljesen „véletlenül” az ablakon át úgy sütött be a nap, hogy a szemüvegemről a fénye, mint egy reflektor sugár pont a főbeszélő szemébe sugárzott, mert természetesen az előadót illetett figyelni. Ő szegény kapkodta a fejét a fény elől, majd zavarában össze-vissza keverte a lapokat a kezében és így a szépen felépített díszbeszéde nagyon rosszra sikeredett.

De az ünnepség csattanója csak ez után következett, mert a helyhiány miatt a Cuki (D. László) felült a pianínó tetejére és úgy lógatta le onnan a lábát. Mi a Zsannal pedig rákönyököltünk a zongora billentyűit záró fedélre, mert ez így nagyon kényelmes volt számunkra. Ám

közben nyüzsögtünk, jobbra-balra forogtunk és többször is levettük a kezünket a fedélről, de nem vettük észre, hogy a Cuki (D. László) a lábával ezalatt teljesen „véletlenül” felhúzta a fedelet a billentyűkről.

A főbeszélő N. István már amúgy is zavarban volt a szemüvegem által rávetített fénysugártól, amikor a Zsannal egyszerre hátra dőlünk és könyökünk teljes súlyával ránehezedtünk, szinte rá ütöttünk a billentyűkre, amelyek jó zenei aláfestést adtak az ünnepi szónok beszédéhez. Kitért a teremben a nevetés, a kacagás és a rendezőknek nehéz dolguk volt, hogy újra a nemzeti ünnephez méltó csendet teremtsenek.

Természetesen később jött a felelősségre vonás, a számonkérés és hát tettünkért a Gimn. Disz Bizottsága

úgy határozott, hogy azonnali hatállyal kizárnak kettőnket a DISz-ből.

Hát nagy szomorúságunkra így jártunk, pedig megálapítottuk, hogy mint igazi jó diákok mi mindig „ártatlanok” voltunk, ebben az esetben és a korábban viselt dolgainkban is, csak a körülmények állandó kedvezőtlen összjátékának voltunk az áldozatai, amit ismételtelen közel 60 év távlatában a kis találkozókon mind a négyen újfent a legnagyobb határozottsággal és vidámsággal megerősítettünk.

Bogdán Kálmán

oszt. főnökök: 1943 dr. Ágoston Julián

– 1948-tól dr. Őrsi András

Az utolsó noviciátus a szétszórás előtt

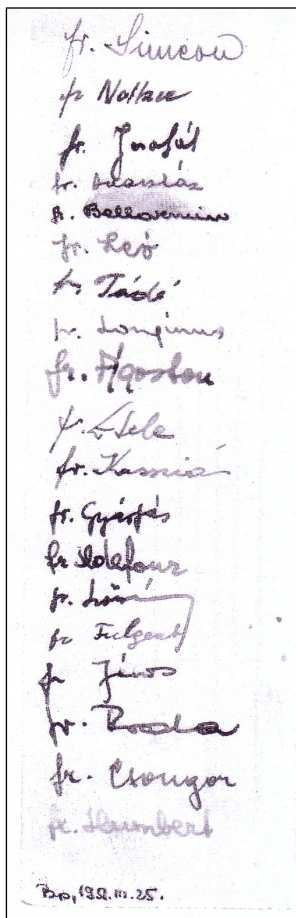
A zirci monostor 1950. évi utolsó hónapjairól a 60 éves évforduló kapcsán számoltunk be a Veni Sancte-i számunkban Urbán Gusztáv diáktársunk Enchiridionjában megjelent írása alapján. A Rend életerejét mutatja, hogy ebben a kilátástalan helyzetben is 19 novícius öltötte magára a fehér habitust 1950. augusztus 19-én. (Egyébként az iskolák államosítása után 1948-ban 20, 1949-ben 18 novícius öltözött be.) – „Mire vállalkoztak? A holnapután sem lehetett tudni.” – írja a krónikás.

Kik voltak, honnan jöttek ők? Sajnos 1950-ben már nem készült Névtár. Kilián István diáktársunk megőrizte a 19 novícius aláírásait tartalmazó, 1951. március 25-i dátummal ellátott céduláscskát. Ennek adatait figyelembe véve dr. Czike János OCist atyának sikerült a teljes névsort összeállítani a 19 jelöltről. Mint János atya emlékezik, a további hónapokban még két taggal is bővült ez a névsor.

Ebben az évben nemcsak érettségi után léphettek a noviciátusba, hanem a zirci ún. hittudományi előkészítő középiskola IV. éves oblatásai is felvételt nyertek.

A novíciusok között láthatjuk az egri Térei (Trilsch) Péter (43), Kilián István (1951), és Kovács Béla (1951) diáktársainkat.

„Az utolsó Zircen beöltözött 19 novíciusból mára csak egyetlen rendtag maradt. De nagy része azoknak, akiket elsodortak a »történelmi viharok«, ma is drága kincsként őrzi mindazt, amit a rendi közösségben kapott. Sokan oblatusként ápolják ma is a renddel való kapcsolatot” – olvashatjuk Kereszty Rókus: Sugárzó lelke tovább világít – Sigmund Lóránt írásai c. könyvében. „Lóránt atya folytatta a novícius felvételt egészen addig, míg akadt jelentkezők, 1958-ig. Az illegalitásban a noviciátust 1951 júliusában kezdte el. Tizenhét titokban felvett novíciust számoltunk össze, ebből heten ma is a rendben vannak.”

1951. évi aláírások

- 1 Vécsey Jenő Simeon
- 2 Térei Péter Notker
- 3 Asztalossy István Leó
- 4 Süveges Károly Kasszián
- 5 Puskás Hénok
- 6 Matolczy István Tádé
- 7 Kovács József Etele
- 8 Körtvélyessy Lázár
- 9 Rosdy Pál Ágoston
- 10 Ugri Mihály Gyárfás
- 11 Brenner János Anasztáz
- 12 Lévy László Bellarmin
- 13 Kerényi István Josefát
- 14 Márton István Ildefonz
- 15 Kovács Béla Szörény
- 16 Geröly Ferenc Fulgent
- 17 Czike Imre János
- 18 Kilián István Torda
- 19 Békefi Géza Csongor

Csak később öltöztek be:

Farkasfalvy György Humbert

Kacsányi Sándor Longinus

Dr. Czike János atya névsora

Az iskolánk érem, régiség és néprajzi gyűjteményének története

Kiss Péter: Gyűjtemények és múzeumok Egerben 1951-ig II. c. az egri múzeum évkönyvében (AGRIA XXIII. EGER, 1987. 584–590 o.) közölt tanulmányára Bartha István diáktársunk hívta fel a figyelmet, és ebből közöljük – a lábjegyzetek elhagyásával – az iskolánkra vonatkozó oldalakat

A szerző az Egerben az Egri Főegyházmegyei Levéltár levéltárosa. Édesapja 1939-ben a Szent Bernát gimnáziumban érettségizett.

1. Az érem- és pénzgyűjtemény

Ez volt a legkorábban létrejött gyűjtemény. Alapításának pontos időpontja bizonytalan. Bár később úgy írnak róla mintha 1858-ban keletkezett volna, ám ebből csak annyi igaz, hogy legelőször az 1857/1858-as évkönyvben történik róla említés, de nem úgy mintha ekkor ajándékozták volna az első darabokat: „Pénzgyűjteményünk melynek alapját n. és főtiszt. Lengyel Miklós prépost és kanonok úr és egy gymn. tanár veté meg, nt. Stephanovszky Sándor papnöveldei alkormányzó úr, nt. Strecko Leonard sz. Ferenc r. szerz. és Hollay Antal 2. oszt. növ. által 48 példányig gyarapítottatott, melyek között 2 db. arany, 28 db. ezüst.” Véleményünk szerint egy tanévvel korábban, 1856/1857-ben történt az első egykét érem ajándékozása, amelyről – ezek lévén a legelső darabok – csak azért nem emlékeztek meg akkor, mert az alig néhány darab numizmatikai tárgyát nem tartották említésre méltónak. 1857/1958-tól kezdődően viszont több mint fél évszázadon keresztül minden évkönyvben feltüntetik a gyűjtemény gyarapodását. A következő tanévben részben az intézet költségén, részben a tanárok – köztük Szvorényi József – és a tanulók ajándékaiból szaporodott tovább a kollektív, amelynek első rendszerezése 1865 végére készült el. 1868-ban mások mellett a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Egerben tartott vándorgyűlésének résztvevői is gazdagították az érme számát. Az 1867/1868-as tanév ajándékozási között találkoztunk Plank Ferenc nevével, akinek régiséggyűjteményét Bartakovics Béla érsek vásárolta meg 1872-ben az Egri Érseki Líceum Múzeuma számára. 1870-ben az adományozók sorába lépett Sajósy Alajos festő az iskola tanára is, az ezt követő tanévben pedig Rozsos Mihály több mint ezer db galvanizált régi pénzmásolattal gyarapította a kollektívot.

1874-ben Horvát Zsigmond a gimnázium két tanulójának, Piszter Imrének és Káposztássy Jusztiniánnak a segítségével több hónapos munka eredményeképpen átrendezte a gyűjteményt. Ennek során az érme a külön e célra készült 16 db üveges fiókban kerültek elhelyezésre egymástól elkülönítve, darabonként saját jelző cédulával ellátva. Figyelemre méltó tény, hogy a havonta összeülő tanári kar csak közel fél évvel később, az 1875. évi májusi jegyzőkönyvében rögzítette az újrendezést, amelynek eredménye a következő volt: 545 db görög és római, 600 db magyar és erdélyi s részben osztrák-magyar, 81 db szláv, 304 db vegyes európai és amerikai pénzérme és 181 db emlékérem összesen 1711 db nu-

mizmatikai tárgy. Ugyancsak ebben az évben ismertette az „Eger” részletesen azt a két db érmét, amelyet Voit cs. és k. főhadnagy ajándékozott a gyűjteménynek. 1876-ban további ezüst érmék szaporították a kollektívot többek között Ruzsin Manó bőkezűségéből. Nagyobb mérvű gyarapodást hozott az 1879/80-as tanév, amikor egy bajai tanár 185 db rézpénzzel, Uhlarik Béla mérnök pedig 1880 márciusában 143 db réz, 74 db ezüst érmével és 9 db bankjeggyel növelte a pénzdarabok és papírpénzek számát. 1883/84-ben kincstári és városi utalványok, valamint az 1848/49-es forradalom és szabadságharc bankói gazdagították a gyűjteményt, és az ajándékozók között ismét találkozunk Sajósy Alajos nevével. Ez idő tájt Ledninczky Ipoly ismét átrendezte a gyűjteményt, amely új szekrényt is kapott. Egy évtizeddel később Káposztássy Jusztinián tanár újra leltározta és rendszerezte az egész kollektívot, amely új szekrényben került elhelyezésre, a régít pedig átalakították a régiséggyűjtemény számára. 1898–1900 között 1849-ből származó Eger városi pénzutasalványok gyarapították a helyi vonatkozású anyagot. 1900–1902 között Alpár Ignác tervei szerint felépült az új, Széchenyi utcára néző rendház. Ekkor az „érem- és régiségár részére a főépületen kívül kellett alkalmas helyről gondoskodni ... a természetrajzi szertár kitelepítése után a templom északi oldalán üresen maradt hosszú helyiséget az érem- és régiséggyűjtemény, meg a kezdetén levő phitológiai múzeum számára rendezik be”.

A gyűjtemény gyarapodásának utolsó legfontosabb időszakát az I. világháború kitörését megelőző évek jelentették az alábbi megoszlásban: Az 1911/12-es tanévben: 300 db ezüst-, 248 db réz- 69 db bronzpénz és 34 db emlékérem. Az 1912/13 tanévben: 420 db ezüst-, 149 db réz-, 44 db nikkel-, 32 db bronzérme és 165 db bankjegy, valamint 1 db arany, 2 db ezüst, 6 db réz, 5 db nikkel és 10 db bronz emlékérem. Az 1913/14-es tanévben „vétel útján 1 db Theodosius-arany”, ajándékozásból: 216 db ezüst-, 296 db réz-, 86 db nikkel- és 36 db bronzérme, valamint 24 db – közte 5 db ezüst – emlékérem.

A következő érmeket a gyűjteményből kiemelve „a biztonság kedvéért” az intézmény mindenkorai igazgatója őrizte: „1 db Soliman-arany, 2 db I. Ferdinánd-arany (1555), 1 db Lysirnachos-arany, 1 db L. Dom. Aurelianus-arany, 1 db Szent István-ezüst féltallér, 1 db Alexander-ezüst, 1 db Leopold-ezüst (1679), 1 db II. József ezüst féltallér (1789), 1 db Rákóczi-érem, 1 db székesfehérvári elesett hősök emléke (sic!), 2 db ezüst-érmét az 1861-iki országgyűlés emlékére és 1 db Losánkatonai érmét”.

2. A régiséggyűjtemény

1856/1857-ben tehát létrejött a gimnázium érem- és pénzgyűjteménye, amit a régiséggyűjtemény kialakulása követett 1868-ban. Nyilván nem véletlenül esett keletkezése arra az évre, amikor a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Egerben tartották vándorgyűlésüket. Ennek során a résztvevők – köztük Rómer Flóris is – meg-

tekintették Plank Ferencnek a Líceumban kiállított és Ipolyi Arnoldnak a lakásán elhelyezett régiséggyűjteményét, sőt felkeresték a gimnázium gyűjteményeit is.

A régiségár alapítói Kapeller Ferenc, Szabó Imre, Gröber Ferenc és Vass Lajos voltak összesen 12 db tárggyal. A kollektiót együtt kezelték az érem- és pénzgyűjteménnyel, de attól eltérően kizárólag adományok útján gyarapodott. Elhelyezésére az érem- és pénzgyűjteménynél már említettek érvényesek.

Az 1869/70-es tanév adakozói között találjuk Foltin János szihalmi segédlelkészt is, aki kőeszközöket ajándékozott a kollekciónak ...

1870-től kezdődően nem nagy számban ugyan, de évtizedeken keresztül gyarapították Egerben előkerült leletek a gyűjteményt, elsősorban a vár területéről. Ezek között az első egy sarkantyú volt februárban, amit ugyanez év októberében egy másik követett Türk Frigyes ajándékából. A következő esztendőben ugyaninnen kulcs és ismét sarkantyú, a város más területéről pedig kettős fémkereszt, török sírkő és kés, valamint zabla került a gyűjteménybe. A várból a későbbiekben újra kulcs majd csákány, vassarkantyú az Eger-patakból, sarkantyú a siroki várból pedig kőgolyók gazdagították a helyi és a megyei vonatkozású anyagot. Ide került be a Bartalos Gyula által ajándékozott honfoglalás kori koponya is.

1919 májusában 10 db ritka fegyvert be kellett szolgáltatni a direktórium rendeletére a kollekciónak.

1928-ban a város csatornázási munkálatai alkalmával talált érmekből és régiségekből ugyancsak több került be a gyűjteménybe. Az utolsó jelentősebb gyarapodás az 1935/36-os tanévben volt. Ekkor Breznay Imre „ajándékából honfoglalás-korabeli karddal az egykorú császártemetőből”, Hvizdos Flórián mérnök jóvoltából avar kori női ékszerekkel, Maczky Gyula főjegyző révén pedig honfoglalás kori női sír leleteivel gazdagodott a régiségár.

Külön említést kell tennünk a gyűjteményi rész egyiptomi tárgyakat magába foglaló csoportjáról, amelynek Kovács Károly egri származású kairói szállodatulajdonos volt a megalapítója és egyetlen donátora. 1850-ban Egyiptomból a karlsbadi fürdőbe utazván meglátogatta szülővárosát is. Ekkor ismerkedett meg Horváth Zsigmonddal a régiséggyűjtemény akkori őrével, akinek megígérte, hogy azontúl kihasználja egyedülálló lehetőségét arra, hogy minden okulásra alkalmas régi és új dolgot elküldjön az iskola tanuló ifjúságának. Első küldeménye az 1881/82-es tanévben érkezett, köztük 25 db amulett, 13 db szobrocska, múmiakéz Thébából, macskafejmúmia stb. Legértékesebb ajándéka az 1884/85-ös tanév idején küldött „Osiris főpapjának egy, Atthemnél (a régi Panopolis, Luxor közelében) talált, teljesen jó karban levő múmiája, a Kr. e. 200-ból” volt. Adományai egészen az I. világháború kitöréséig érkeztek.

3. A néprajzi gyűjtemény

A három gyűjteményi rész közül ez jött létre a legkésőbb. Megalapítója Xantus János volt, akivel Horváth Zsigmond a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1868-ban Egerben tartott vándorgyűlésén ismerkedett meg, amikor Xantus is a ciszterci rendház vendége volt. Először csak madárfajokkal gazdagította az iskolai gyűj-

teményeket, majd először 1870-ben ezekkel együtt néhány ázsiai etnográfiai tárgyat is küldött a gimnáziumnak. A legtöbb – 35 db – 1874-ben érkezett, amikor is Rezsutsek Antal zirci apát egy üvegszekrényt ajándékozott az iskolának „a népismereti tárgyak elhelyezésére”. A későbbiekben a már említett Kovács Károly lett a gyűjtemény legnagyobb patrónusa, aki főleg szudáni eredetű tárgyakkal gyarapította a kollektiót. A már említett századfordulói átépítés „után a templom északi oldalán üresen maradt hosszú helyiséget az érem- és régiséggyűjtemény meg a kezdetén levő philológiai múzeum számára rendezik be, a néprajzi gyűjtemény pedig a természetrajzi szertárőr felügyelete alatt, a természetrajzi tereméből nyíló kisteremben nyert igen alkalmas helyet.” A másik két gyűjteményhez hasonlóan az intézet tanulói és pedagógusai mellett számos kívülálló ajándékkal is bővült a kollekciónak, amely 1915-ben már 237 db tárgyat foglalt magába.

4. A gyűjtemények 1930–1950 között

1929-ben Trak Géza Eger város újraválasztott polgármestere Kürti Menyhértnek a ciszterci főgimnázium igazgatójának javaslatát elfogadva elhatározta, hogy létrehozza Eger város múzeumát. 1930. május 31-én a városi képviselőtestület a pénzügyi szakosztály és az állandó választmány javaslata alapján elfogadta a polgármester múzeumalapításra vonatkozó előterjesztését. Az ülés jegyzőkönyvéből kitűnik, hogy a ciszterci főgimnázium igazgatósága e célra felajánlotta az iskola érem, pénz és régiség, valamint néprajzi gyűjteményét is. Miután azonban a múzeum létrehozása elhúzódott, majd teljes egészében való megvalósulása el is maradt, 1935-ben már csak az egyiptomi tárgyak átadásáról volt szó, és végül még erre sem került sor.

1950. július 12-én Nagy Barnabás a Heves-Egri Múzeum igazgatója jelentette a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának, hogy „a volt egri cisztercita rend 116 különféle tárgyat adott át a Heves-Egri Múzeumnak. Ezek között van egy múmia is (jó karban levő egyiptomi koporsóval) s egy macska mumifikált teteme is. Ámbár az egriek többször kérték, hogy ezek Egerben maradhassanak, mégis kötelességemnek tartom jelenteni, hátha valamelyik budapesti múzeum igényt tart rájuk. Szabó Sándor a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának osztályvezetője szeptember elején tudatta Nagy Barnabással, hogy „Haefner Emil megtekintette az Egri Múzeum múmia-koporsóját és macskamúmiáját. Szakvéleménye alapján azokra az Országos Szépművészeti Múzeum Antik Osztályának szüksége van”.

Elszállításkor az alábbi tárgyakról készült

„Átvételi elismervény

1 drb. egyiptomi múmia koporsóval, 1 drb. macskamúmiáról, 1 drb. fa-usébtiről, 1 drb. kislasztika töredékről, 4 drb. terakotta usébtiről, 1 drb. kis egyiptomi tálacskáról, melyeket a Heves-Egri múzeum vezetőjétől, Nagy Barnabástól az O. M. Szépművészeti Múzeum antik osztálya részére a mai napon átadtam, illetve átvettem.

Eger, 1950. szept. 25.

Kató György (átvevő); Nagy Barnabás (átadó).”

A gyűjtemények egyéb részei ma a Dobó István vármúzeumban találhatóak.

5. Kiállítások

Az egri iskolai gyűjtemények közül a ciszterci volt az egyetlen, amely kiállításokon is szerepelt. Igaz, ezeken csak a régiségtár tárgyai kerültek bemutatásra, de azok eljutottak az országhatáron túlra is. Először az 1885-ös országos kiállításon volt látható a kollekció néhány darabja. Czobor Béla 1885 februárjának elején járt Egerben, hogy kiválogassa a bemutatásra alkalmas tárgyakat, amelyek a következők voltak: „egy román-gót stílusú rézturibulum (füstölő) a XIV. századból (nagyváradi lelet); egy kelta-kori előkelő vitéz lovának díszláncza; az egri vár egyik kisebb kulcsa.” Ezt követte 1896-ban az ezredéves kiállítás, ahol már 23 db tárgy képviselte a gyűjteményt.

A sort az 1900-ban Párizsban rendezett vilákiállítás zárja, amelyen 33 db tárgy került bemutatásra.

6. Gyűjteményőrök

Az érem- és pénzgyűjteménynek – mint a gimnázium legelőször létrejött gyűjteményének – első ismert őre Schill Athanáz volt az 1859/1860-as tanévtől kezdődően az 1863/1864-es tanévig, majd 1865/1866-ban Horváth Zsigmond vette át tőle ezt a tisztséget. Mivel az 1868-ban keletkezett régiségtárat, majd az 1870-ben létesült néprajzi gyűjteményt is az általa

kezelt természettani múzeumban helyezték el, így e két gyűjtemény őre is ő lett. Őt *Ledniczky Ipoly* követte 1883/1884-ben véve át az érem- és pénzgyűjtemény, valamint a régiségtár felügyeletét, majd a következő tanévben a néprajzi gyűjteményét is. Az ő helyébe 1893/1894-től 1898/1899-ig *Káposztássy Jusztinián* már mint tanár lépett. Ezután két átmeneti tanév következett az épület már többször említett átépítésének idején. Ekkor 1899/1900-ban előbb *Saad Henrik*, majd 1900/1901-ben Nagy Béni mindegyik kollekció őre.

1901/1902-től kezdődően 1908/1909-ig az érem- és pénzgyűjtemény a régiségtárral együtt különvált a néprajzi gyűjteménytől. Az előbbieknél *Nagy Béni* marad az őre, míg az utóbbiaké *Kovách Demjén* lesz. 1909/1910-ben Nagy Bénitől *Fránek Döme* veszi át a numizmatikai és régiséggűjteményt, majd a következő tanévtől kezdődően mindegyik gyűjtemény őre *Kovách Demjén* lett, „aki a kötelességteljesítésnek ritka példáját mutatta: a kezelésére bízott természetrajzi, kémiai szertárt, az érem- és régiségtárat felül nem múlható féltő szeretettel rendezte, gondozta és gyarapította”. Őt utolsóként 1925/1926-tól kezdődően *Varga Bennó* követte ugyancsak mindhárom gyűjtemény őreként.

Angyal a görög-teremben

Mindig szívesen és örömmel jövök szeretett Alma Materunkba, az egri Ciszterci Gimnáziumba. Valami fájdalommal vegyes boldogságérzet tölt el ilyenkor, különösen, ha az első emeleti folyosó vége felé, a régi görög-terem tájékán járok. Hogy miért? Mert több, mint egy hónapig a görög-terem volt nekem és a családomnak az otthonunk a háború vége felé, 1944 decemberében.

Eger szovjet megszállását követően december 12-én szépen sütött a nap, mikor délelőtt teljesen váratlanul lezuhant a Jankovics utcára egy közepes méretű német bomba, félig romba döntve Szigetváriék házáat, a Cifra téri óvoda nyugati falát, de a szomszédos házak tetejében és falaiban is hatalmas károkat okozott. Így vált lakhatatlanná a mi házunk is. Megrongálódtak a falak, a tetőzet nagy része, valamennyi ablak és ajtó, és a hatalmas, többmázsás faragott kapunk, mint egy papírlap, szállt be a fedett kapualjba. A bombaszilánkok, mint tüzes szikrák cikáztak a szobáinkban, aztán beleálltak a bútorainkba, a bekeretezett fali képekbe. A hatalmas robbanást hirtelen süket csönd követte, és mindent elborított a szálló porfelhő. Nagy köhögések, szemtörlések után az első, amit hallottam, az édesanyám hangja volt, amint kétségbeesetten szólított bennünket. Apám kivételével, aki éppen a városban dolgozott, mindnyájan otthon voltunk a középső nagyszobában, mivel csak ott fűtöttünk. A mindnyájan azt jelentette, hogy anyám a tizenegy hónapos Zsuzsi húgommal, a nyolc éves Magdi húgom, a tizenhat éves Anci néném, és én, aki tizenkét éves voltam, és második gimnazista a Ciszterci Gimnáziumban. Nagyanyám ugyanis öt éves Andris

öcsémrel a Veszprém megyei Apácatorna nevű faluban ragadt a testvérénél az oroszok hirtelen frontáttörése miatt, a két bátyám, Feri és Dezső pedig valahol a Csallóközben, mint parancsra elhurcolt leventék masíroztak éppen nyugat felé. Isteni csoda volt, hogy senkin egy karcolás sem esett, és, hogy – mint később láttuk – a falon támadt tenyérszerű repedés előtt, a robbanáshoz közelebbi szobában a kis polcon lévő Kisjézust ölelő Mária szobor teljesen épségben maradt, míg a szobában szinte minden tárgy sérült, vagy darabokban hevert a padlón... Anyánkhöz bújva mindnyájan sírtunk, részben az ijedségtől, részben pedig az örömtől. Hamarosan hazaért apánk is, aki elmondta, hogy a Kállai Z. utcai (ma Bajcsy-Zs. u.) cukrászdánk mellé, a Klein-féle üveg és porcelán üzletre is esett egy bomba, így egy perc alatt mindenünk odaveszett, tönkrement és hajléktalanok is lettünk. Ráadásul városszerte a „felszabadító” szovjet katonák, esténként a jó egri boroktól feltűzelve különös kegyetlenséggel raboltak, fosztogattak, erőszakoskodtak a lakossággal. Otthon tehát nem maradhattunk. Anyám a Servita plébániára akart velünk menekülni, de én ragaszkodtam a ciszterci gimnáziumhoz. Apámmal előre mentünk, keresztülbúcsoltunk az Irgalmasok két hete felrobbantott patakídjának romjain, és kézi húzó csengővel – áramszolgáltatás nem volt – kértünk bebocsátást a rendházba. A Primusz-kapu zárva volt, mivel a háború miatt nem volt tanítás. Egy nagydiák nyitott ajtót, egy kisebb diák pedig felvezetett bennünket dr. Hegyi Kapisztrán igazgató úrhoz, aki nagy megértéssel és szeretettel egyik tanár úrra bízott bennünket, aki még

aznap elhelyezte egész családomat – mind a hatunkat – a görög-teremben, ahol még hely volt. Az emeleti osztálytermek már mind tele voltak hozzánk hasonló családokkal, akik szintén hajléktalanná váltak, vagy üldözésnek voltak kitéve. Gyorsan berendezkedtünk a terem jobb oldali belső sarkában, cirka tizenkét négyzetméternyi területen, asztalokkal, padokkal és felkötözött lepedőkkel elfalazva magunkat a többiektől, akik szintén ilyen megoldásokkal igyekeztek némileg megőrizni szuverenitásukat. Hamar alkalmazkodtunk az új körülményekhez, melyek lényegesen jobbak voltak a légópincénél, ahol sajnos két hónapot töltöttünk el, egy Cifrakapu téri többágú, nyirkos, embekekkel zsúfolt boros pincében. Onnan csak két nappal a bombatámadás előtt merészkedtünk fel a házukba, mivel már megszűntek a tüzéségi belövések is.

Apámmal ketten minden legszükségesebb holmit, eszközöket szánkóra pakolva két nap alatt behordtuk a gimnáziumba, ahol jól berendezkedtünk, még fekvőhelyek is voltak. Sok egri család közül Bárdossékra, Erdősékre, Bacskaiékra és Szelényiékre emlékszem. Szelényi Gyuri állt hozzám talán a legközelebb, mivel csak két osztállyal járt fölöttem, és kedves, barátságos fiú volt. A bátyja, Jancsi, aki már felsős, nagydiák volt, azt a feladatot kapta Ferenczi Csaba tanár úrtól, hogy, mint egy kisbíró, a közérdekű tudnivalókat, szabályokat, napi feladatokat ismeresse érthető, hangos szóval, teremről teremre járva. János népszerűtlen feladatát meglehetősen akasztófahumorral és öniróniával, de közmegelegedésre teljesítette. Többek között ennek is köszönhetően, meg tanáraink jó szervező-készsége, megértő, segítőkész gondoskodása következtében békésen, nyugodtan teltek „menekült” napjaink. Szüleimet elfoglalták az élelem beszerzés, főzés teendői, nővérem a kicsikkel volt elfoglalva, én meg nagy ráérésemben felfedeztem a gimnáziumot. Összejártam minden részét pincétől a padlásig, persze csak ami nyitva volt. Különösen szerettem a gazdasági udvarban a jószágok körül lenni, de legfőképp az orgonásban éreztem jól magam. Minden reggel hat órára lementünk a sekrestyén keresztül a templomba, és misét hallgattunk. Egyszer dr. Ágoston Julián osztályfőnököm megkérdezte, akarok-e ministrálni neki. Szívesen vállaltam, és attól kezdve állandó ministráns lettem egészen az 1948. évi államosításig. Ez azt jelentette, hogy minden nap reggel 6-tól 8-ig ministráltam, viszont kaptam reggelit, tandíjmentes voltam és ingyen kaptam a tankönyveket. A templom és a reggeli után szabad voltam és többnyire rajzolgattam, vagy az orgonás függőkertszerű sétányain bóklásztam, katonásdit játszottam. Szerettem a hóban hasalni, kúszni egy fadarabban, ami a puskát jelképezte. Voltak pedig igazi fegyverek, löszerek, kézigránatok is, amelyeket a harcok alatt hagytak el német vagy orosz katonák az iskola területein. Ezeket Julián atya és Ferenczy Csaba tanár úr gondosan összegyűjtötték, és a nagy udvar egy kis zugába a tornatetem és a pincefal közé felhalmozták és egy kordonnal elkerítették. Később is, amíg a szovjet tűzsereszek el nem szállították, ezek ott voltak, minden diák tudott róluk, de soha senki nem nyúlt hozzájuk.

Ahogy közeledett a karácsony, anyám egyre szomorúbb lett. Sokszor révedt maga elé könnyes szemmel, és én tudtam, hogy három, távollévő fiára gondol; a két nagyra,

meg az aranyos kicsire. Jó, hogy azt nem tudta – amit csak később tudtunk meg – hogy akkor már Feri és Dezső bátyáim nem mint levették, hanem beöltöztetett, felesketett katonaként bevetésre készen álltak valahol a nyugati határ közelében...

Én egyre csak azon mesterkedtem, hogy tudnám egy kicsit felvidítani édesanyámat, de a gyakori segítségen kívül nem tudtam semmi érdemlegeset cselekedni. Feljártam a rajzterembe is, persze engedéllyel, és sokszor rajzolgattam, főleg repülőket, égő házakat, harcoló katonákat. Aztán szinte ösztönösen testvéreimet, szüleimet próbáltam lerajzolni. Végül egy új rajzlapra gyerekes, kusza vonalaimmal az egész családomat lerajzoltam; a távollévő kedves nagymamámat és Andris kisöcsémet, meg a két katonaruhás bátyámat is magunk mellé. Középen hagytam kis helyet, ahová egy szép fenyőfát készültem rajzolni, de már belefáradtam és dolgom is volt, így félbemaradt a családi kép.

A szenteste délutánján öt óráig kapuügyeletes voltam egy felsős diákkal. Lehoztam oda a rendházi portaszobába a rajzomat, és még jó világosban az ablak mellett ülve be is fejeztem. Aztán nézegettem ki az ablakon. Nagyon szomorú képet mutatott a Széchenyi utcának ez a szakasza: néhány siető embert láttam, többnyire batyukat cipelve, vagy ütött-kopott kis holmijukat rozoga szánkón húzva, a szemben lévő feldúlt, nyitott Preszlergyógyszertárban és előtte részeg orosz katonák címkes patika üvegekből valószínűleg szeszkes készítményeket iszogattak, és nagy röhögésekkel biztatták további esésekre egy fekete, mongolképu társukat, aki egy biciklivel próbált ismerkedni. Nyoma sem volt az ünnepi hangulatnak. Szomorúság és reménytelenség áradt mindenhonnan. Felmenve a családi sarokba pislogó olajmécses mellett találtam szüleimet és testvéreimet. Már csak engem vártak. Akkor apám elővarázsolt egy kis letört fenyőágot, rajta tíz szem szaloncukor. Valószínű, a cukrászműhely romos berendezései között talált még több kilónyi kristálycukrot, amit elkészített szaloncukornak a nap folyamán, papírt is vágott hozzá, és felhozva ide, anyámmal együtt be is csomagolták. Egyetlen szál gyertya is akadt, amit a mécsről meggyújtottunk. Ekkor vettem elő a rajzlapomat, melyen az egész család együtt volt, és a feldíszített fenyőfát egy lebegő szárnyas angyal tartotta fölöttünk. A rajzot felszúrta a falra – éppen a Laokoon-csoport és Homérosz alá sikerült – aztán egymást átölelve halkán énekelni kezdtük a Mennyből az angyalt, miközben a távollévőkre gondoltunk és szemünkből szivárogtak a könnyek. A teremben lassan mindenki bekapcsolódott az éneklésbe és a harmadik versszakot már sokan, jó hangosan és mosolyogva énekeltek. Apám egy cipős dobozból osztogatni kezdte a szaloncukrot... minden gyereknek, de még a felnőtteknek is jutott. Én akkor úgy éreztem, mintha az a karácsonyi angyal suhant volna át a görög-terem fölött, amelyik vigyázott ránk eddig is, és reményeim szerint vigyázni fog ezután is, már mosolygott mindenki, és úgy kívántunk egymásnak boldogabb Karácsonyt.

És akkor még azt is úgy láttam, vagy talán csak úgy éreztem, hogy a falon az a gyerekesen megrajzolt angyal is mintha mosolygott volna

Szomolya, 2010. december

Demeter László

Egy menekülő élet

Tóth Sándor diaktársunk 1927–1935 években járt a Szent Bernát Gimnáziumba. Hetvenöt éve, 1935-ben harminchárman érettségiztek, 17-en kitűnő és jeles eredménnyel! E ritka szép jubileum alkalmából az osztályból csak Sándor bátyánkat köszönhattük az élők sorában. Gödöllői otthonában több alkalommal is felkeresve életéről kérdeztük. Sok megpróbáltatással és fájdalommal teli sorsot és egy hivatását szerető tudós ember életútját ismerhetjük meg elbeszéléséből.

Egerben, a Kertész utcában 110. házszám alatt laktunk, ez már majdnem Kistálya határában volt. Két magyar hold szőlőnk volt, külön-külön, az egyik Ostoros határában, azt a részt Rakottyásnak hívták, a másik pedig a Répáson. Ez utóbbi egy félórányira, az első mintegy kétórányi járásra volt, és egy erdőn is át kellett menni. Volt saját házunk, és saját pincénk is a Tihamérnak nevezett domb oldalában, nem nélkülöztünk. Nagypámnak két fia és két lánya volt, Az egyik lánya volt az én anyám. A környéken voltak üres házhelyek, amiket nagypám – gondos ember lévén – jó előre megszerzett, így a család zömmel egy helyen telepedett le a Kertész utcában.

Én mint hatodik gyerek, 1918-ban születtem. Fialat koromban, még iskolás korom előtt nagyon beteg voltam. Már nem tudom, mi volt a bajom, de egy mondatom emlékezetes maradt a családban: „Annus, – ő volt a két nővérem közül az idősebb – vakard meg a talpam.” Nem voltam képes annyira felhúzni a lábamat, hogy a kezemmel elérjem. Ez lehetett az oka annak, hogy a családban azt a beosztást kaptam, hogy nekem tanulnom kell, mert felépülésem után is alkalmatlannak látszottam arra, hogy belőlem valaha is jó szőlőmunkás lehet.

Először a városzéli elemibe jártam két évig, majd harmadikra már a líceumi osztályba, és a negyediket is ott végeztem. Télen bizony elég volt a távoli iskola: a hideget csak alig ellensúlyozta a zsebben lapuló frissen sült krumpli. (Csak később derült ki, hogy édesanyám terveiben már akkor úgy szerepeltem: – hátha pap lesz belőlem.) Negyedik után a város legelőkelőbb iskolájába kerültem: a ciszterci gimnázium I. osztályába, 1927-ben. A legfiatalabb voltam az osztályban. Az osztályfőnököm *Baghy Osvát* volt, aki akkor jött Egerbe, mint 29 éves fiatal tanár.

Másodikos koromtól cserkész is voltam, parancsnokunk *Evetovics Kúnó* volt. Cserkész mivoltom a tanévi elfoglaltság mellett a nyári táborozásban csúcsozott. A tanárok közül néhány, mint cserkésztszisz szintén részt vett a táborozásban. Egy kis epizódra jól emlékszem: *Pataki Vidor* cserkészalapján egy kis hőmérőt hordott hátul. Egy alkalommal, míg ő másokkal beszélgetett, háta mögé lopódtam, és felágaskodva a hőmérőt igyekeztem leolvasni. Melegen sütött a nap, és én még kicsi voltam. Érdeklődésem észre vette, és kérdésére csak annyit tudtam válaszolni: arra voltam kíváncsi, milyen meleg lehet ott „fent”. Nevetett, és kaptam egy barackot a fejemre. Szerettem a történelem órákat, nagyon jól tudott magyarázni. Az egri vár átadásait is ő vezette. Felsőskoromban többünket szervezett vezetésre a kazamatákba, ha a látogatók száma ezt megkívánta – (a „filléres gyors” alkalmával).

Az első táborozás még egy maradandó élményt hozott. A tábor vége felé éjjeli akadályverseny próbára tette a résztvevő néhány cserkészt. Nem volt kötelező, én is jelentkeztem. Az indulás már sötétben volt. Egenként, talán ötpercenként, egy morze-jellekkel írt utasítás szerint kellett elindulni. Egy csoport beszélgetését kellett kihallgatni és asze-

rint tovább menni. Itt még lehetett elemlámpát használni, de a továbbiakban már nem. Holdfény nem volt. Én a morzét silabizáltam, mikor láttam, hogy a következő „nyomozó” már indult. A félig elolvasott szöveg szerint elindultam a kocsni nyomon, be az erdőbe. Úgy pár perc múlva óvatos léptekkel felértem a dombtetőre. Közben füleltem, hallok-e hangot. Egy elágazásnál balra fordulva mentem tovább, többször hallgatózva, de sikertelenül. Egy idő múlva – nekem akkor soknak tetszett – kértem az erdőből. A távolban, a völgyben egy jókora tüzet láttam. Kis idő kellett, hogy ráismerjek táborunkra. Kürtjelet is hallottam, úgy látszik teljesen eltévesztettem az utat. Csendesen, nem kiabálva elindultam a táborba. Közlebb érve hallottam, már a nevet is kiabálták. Azt gondolták, az erdőben járok, és volt nagy öröm, mikor ellenkező irányból egyszerre csak előbukkantam. Bár a feladatot nem teljesítettem, de ettől fogva sohasem estem kétségbe – nem egy alkalommal –, ha úgy hozta a sors, hogy erdőben kellett éjszakáznom. Különleges eseménynek számított, ha néha nem kellett egyedül járnom a Bükk, a Mátra, a Mecsek ösvényeit, mert az előzőket Dallos Lacival, míg a Mecseket általában kevésbé szabadon és Vass Annával együtt jártam. Persze, ha rendes szálláshely akadt, azt vettem igénybe, csak kivételesen, szükségmegoldásként az erdei éjszakázást. Mégis előfordult vaddisznó látogatás, Szentgotthárd környékén pedig egy határőrséglátogatás is, hogy a szarvasokat ne is említsem a Mátrában.

A cserkész táborokon szívesen részt vettem. Persze ritkábban adódott emlékezetes esemény. Az 1933. évi gödöllői dzsembori a sokadalmával vált különlegessé. Leginkább emlékezetes maradt számomra a megnyitáskor *Baden Powel* főcserkész és *Horthy Miklós* lovas alakja.

A gimnáziumban az osztályfőnökömnél általában jól szerepeltem. A leckét rendszerint tudtam, mert otthon a fiatalabb nővérem, Marika mindig kikérdezte. Egyszer azonban mégis megtörtént, hogy Baghy tanár úrtól két pontot kaptam. Felhívott, majd kihívott a katedra elé. Még jóformán oda sem értem, mikor már a másikat kaptam az ellenkező oldalról, a másik kezével. Nem emlékszem, mi volt a feladat, aminek elmulasztásáért akkor bűnhődtem, de tény, hogy hatásos volt: a bizonyítványom nem volt nyoma.

Tanáraim közül *Varga Bennót* igen kedveltem. Mint cserkész sokat jártam a szabadba, szép növénygyűjteményt állítottam össze. A természetrajzi szertárba én jártam a tömött állatokért. Megmutatta nekem a növénygyűjteményt is, melyet egy volt erdész gyűjtött és a gimnáziumnak ajándékozott. Ezt a gyűjteményt még a híres botanikus *Borbás Vince* is ismerte, és *Soó Rezső* is látta. A gimnázium megszűnése utáni időben az egri tanárképző ebből válogatott, s a többi az Agrártudományi Egyetem, (mai nevén a Szent István Egyetem) Növénytan Tanszékének törzsanyagát képezi.

Az érettségi évében (1935), a húsvéti szünetben Dallos Lacival a Bükk útjait jártuk és éjszaka a Peskő barlangjában háltunk. Az idő nem volt kellemes, az égő tűz mellett nem fáztunk. Mikor azonban érettségi után a Ciszterci Rendbe jelentkeztem, eléggé rekedt volt a hangom. Nem is vettem fel a Rend növendékei közé, gondolom kórus-éneklésre nem látszottam alkalmasnak.

Később érő gyermek voltam, társaságba nem jártam, még az osztálytársaimmal is kevés kapcsolatot tartottam. Talán ez volt az oka, hogy kispapnak jelentkeztem. A másik ok mindenestre édesanyám – igaz nem hangoztatott – kívánsága lehetett, ami ellen nem volt kifogásom.

Egy évig a jelentkezés után mint cserkész tartottam a kapcsolatot iskolámmal. Lacival sokat jártuk a bükki erdőt, sőt még a Mátrában is voltunk.

A következő évben ismét jelentkeztem a Ciszterci Rendbe. Ekkor már felvettek. A rendi nevem Krizosztom lett. A felvételi alkalmával egy Ady verset mondtam: Havas

Krisztus-kereszt az erdőn / Holdas, nagy, téli éjszakában: ...” Most nem volt rekedt a hangom, talán ezért kaptam az „aranyuszájú” nevet. Nem tudom.

Egy év noviciátus után már mint „klerikus” ideiglenes fogadalmat tettünk három évre. Ekkor már a novíciusok fehér ruhája helyett fehér-feketében jártunk. Két év telt el Zircen. A Rend Hittudományi Főiskolájának voltunk a hallgatói, majd felköltöztünk Pestre a Bernardinumba ahol a hittudomány témáin kívül már az egyetemi tanulmányok kerültek túlsúlyba. Az egyetemen a tanárképzés már szakonként tagolódt, én a természetrajz és földrajz szakot választottam. Nemcsak azért. mert nekem ez a csoportosítás tetszett, hanem a Rend iskolái (gimnáziumai) is így igényelték. A ruházatunk fekete papi öltözék volt, a fekete reverenda helyett a fehér-fekete csak kivételes ünnepnapokon volt szokásban. A négy év alatt, melyet mint egyetemi hallgató a Pázmány Péter Tudomány Egyetemen töltöttem, megismerem a jövőbeli szakmám kiválóságait is, a gyengéit is.

Vasárnaponként kijáram a Rend budai gimnáziumába, ahol *Gimesi Nándorral*, a gimnázium tanárával találkoztam. Érdekes ember volt. Sok mindennel tudott foglalkozni, ami a növények szaporodásával összefüggött. Engem akkoriban igen érdekelt a gerinces élőlények csontvázrendszere. Nála volt alkalmam, hogy egy teljes emberi csontvázat az ember-tani tanszék anyagából összeállítsak. Nagyon büszke voltam az eredményre, mert jól sikerült.

Már negyedéves voltam 1943-ban, mikor egy félreérthető helyzettel kapcsolatban a Bernardinum akkori vezetője, *Horváth Konstantin* úgy határozott, hogy el kell hagynom az intézetet, nem vagyok alkalmas arra, hogy a Rend növendéke maradjak. Ezt Gimesivel is megbeszéltem, ő szorinte ez az intézkedés elhamarkodott volt. Én azonban ezt nem panaszképpen mondtam el neki, és a véleményét inkább a jóindulat jeleként értékeltem, bár a mai szemmel nézve: igaza volt. Elköltöztem gyorsan a Bernardinumból. A negyedik év végén voltunk az egyetemen. *Mauritz Béla*, az ásványtani és közettani vizsgám után megkérdezte tőlem: hogy, hogy civilben? Kiléptem, mondtam. És jól meggon-dolta, folytatta. Igen, volt a válasz.

A Rendtől kaptam egy rend ruhára pénzt, hiszen a régi civil ruha, amiben jelentkeztem, már nem volt meg. A Ciszterci Diákszövetségtől is kaptam ún. becsület-kölcsönt. A Növényrendszertani Tanszéken gyakornok lettem, ahol *Szabó Zoltán* volt a professzor. (Kb. két év múlva egy bombázás alkalmával a szíve felmondta a szolgálatot.)

Mint gyakornoknak, sok dolgom nem akadt, de a gyakorlatokon mégis gyakran szerepeltem. Az anyag előkészítése és néha még helyettesítés is feladatomból volt. Évek múlva jót nevettem, mikor egy volt hallgatóm úgy emlegetett, hogy magam is csodálkoztam. A gyakorlaton éppen egy Sorbus-faj levelét kellett lerajzolni. Én az egyik rajzot egy sóhajtatás után: „hová lettél Sorbus-level?” megjegyzés kíséretében adtam vissza a készítőnek. A megjegyzésre évek múlva is emlékezett.

A 2. világháború közvetlen előzményeként Magyarországra visszakapta többek között Erdély egy részét is. Ez lehetővé tette, hogy a hallgatóság megismerkedjék egy év végi út kapcsán a Székelyföld tájaival – növényzetével. A népes csoportnak, mely erre vállalkozott én is tagja voltam. Ekkor történt, hogy a Szent Anna tónál járva – már a visszaúton –, az erős szél egy faszilánkot a szemembe sodort. Ez látásomat lehetetlenné tette. Szerencsére az egyik közelben levő hallgatólány – „A”-val jelzem a továbbiakban – kedvesen körülfogott, mikor látta bajomat. Aztán belém karolva vezetett le a völgybe Tusnádra az orvoshoz. A kedves segítségéből hamarosan barátság lett. Többször találkoztunk, majd a családjánál otthon is meglátogattam. Szülei kedvesen fogadtak.

Mint papnövendék halasztást kaptam a katonaság alól. Új helyzetemben ez megszűnt: besoroztak, s 1943 őszén be

is vonultam, mint „karpaszományos” Veszprémbe, az ottani géppuskás századhoz. A bevonulást megelőző napon „A” elkísért a Múzeum körút és a Rákóczi út sarokig. A mai fiatalokról beszélgettünk. Ekkor „A” kettőnk kapcsolatára célozva mondta: a mi gyerekeinknek lesz majd példaképe, akire hivatkozhatnak. Ezt a mondatot továbbiakban – szerelemről eddig szó sem volt köztünk – mint eljegyzést tekintetem egész katonáskodásom alatt és azután is. Katonásdim alatt nem leveleztünk, ő sem látogatott, de akkori „eljegyzésünk” ő is érvényesnek tekintette. Ezt tapasztaltam, mikor Szabó Zoltán professzorom halálának ürügyén kapott szabadságomat felhasználva – hosszabb idő után – őt is megkerestem.

Amikor a szovjet csapatok már Pest közelébe jutottak, az addigi jutasi tartalékos tiszt tanfolyamot, ahová akkor én is tartoztam, Pestre helyezték. A századunk szállása a Ludovika melletti mozi lett. Engedélyt kaptam, hogy meglátogassam a „menyasszonyomat”. (Csak most használom, utólag ezt a megjelölést.) A Bosnyák téri házba igyekeztem, és hamarosan német katonákkal találkoztam. Ők a kerteken keresztül engedtek tovább, mert a közeli utakon már szovjet katonák megjelenésére számítottak. A ház közelében egy kivilágított kapualjból orosz géppuska sorozatot kaptam, de a házat szerencsésen elértem. Bemenvé, ott már mindenki a pincében volt. Vagy tíz perces „beszélgetés” után „A”-tól és a többiektől elkészönve visszaindultam. Az előbbi kapualjból ismét egy sorozat üdvözölt, de most sem eredményesen. A németekhez visszaérve már másokat találtam az őrségben. Engem letartóztattak. Reggel egy ór kíséretében a magyar csapatokhoz irányítottak. Egy utcahossznyira már magyarok voltak, bár vagy 50 méternyire ismét oroszok. A kísérom a szovjet-házból kijövő katonát lelőtte. Viszonzásul három gránát jött. A ház tömve volt magyarokkal, mi ketten a szabadban voltunk: mindketten meg is kaptuk a magunk adagját. Én a bal oldalamon, a német jól súlyosabban sérült. Több lövöldözés nem is volt. Kis idő múlva egy német páncélos jött. Mindkettőnk felvett: a németet az ő segélyhelyükre, engem pedig a miénkre szállított. Végül a parlament pincéjében levő ideiglenes kórházba kerültem. Kótszer még csak volt, de gyógyszer nem. Innen a Vas utcába vittek, ekkor már a szovjet csapatok egész Pestet elfoglalták. A köpeny és a ruházat részei mind a sebeimben voltak a fejemtől a bokáig, a bal oldalamon. A karom különösen sérült volt. Ennyi nap után teljes szépszisztól tartottak, ezért csak egy megoldás volt: a karomat egy kis csonk kivételével levágták. A műtétet egy Romániából menekült orvos, Argyelán nevű, végezte. Most már értesíteni tudtam a „menyasszonyomékat” is. Édesanyja kíséretében meg is látogatott. Az nap éjjel, mikor én őket meglátogattam a szovjetek a házat elfoglalták és a lányokat mind elvitték. (Édesanyja mondta el mindezt, mikor ő, valami miatt kiment a szobából.) A sebeim már gyógyulóban voltak, mikor értesítést tudtam haza küldeni. Berci bátyám, a második legidősebb, jött értem egy kocsival, melyet egy vak ló húzott – a lovat vaksága miatt nem sorozták be –, s hazavitt. Ez már '45 tavaszán volt. A legnagyobb sebem, a bal karomé is, úgy-ahogy begyógyult.

Otthon Egerben, az egyik alkalommal Berci bátyám felesége volt családját látogattam meg. Hazafelé tartva egy rendőri razzijába botlottam. A kórházi igazolásom nem volt elég. A rendőrségen egy törekvő próbarendőr jegyzőkönyvet vett fel, majd másnap reggel már az ügyészségre kísérték. Az ügyészt – érdekes találkozásként – szintén Tóth Sándornak hívták. Míg sorra kerültem – biztos ami biztos, cipőfűzőmtől és nadrágszíjamtól meg kellett válnom. De amikor rám került a sor, a kihallgatáson kiderült, hogy tényleges katonaidómet töltöttem sebesülésem idején, és nem önként jelentkeztem katonának. Ellenem nem volt semmi vád, sem a sebesülés előtt, sem utána. Ezért az ügyész azon-

nal szabadon bocsátott. Hazamentem. Másnap azonban jött értem egy rendőr, s vitt fel a várba, ahol az üres laktanyában internáló tábor rendeztek be. Itt voltam egész nyáron át. A többiekkel el voltam különítve, nem tudom, miért. Őket időnként elvitték munkára, engem nem, talán a rendőrségen is akadtak, akik nem értettek egyet az én fogva tartásommal. Nem tudom. Mindenesetre megengedték, hogy nekem egy német növényrendszertani szakkönyvet otthonról behozzanak. Sőt egy kis füzet is rendelkezésemre állt, amibe a német szöveget fordítottam, így volt egy kis elfoglaltságom. Ősszel a politikában némi fordulat történt, aminek eredménye az lett, hogy aki ellen nem volt valami vád, azt kiengedték. Én is közéjük tartoztam. 1945/46 telét így otthon, szülőim házában töltöttem a Kertész utcában.

Kitavaszkodott, s én jelentkeztem régi munkahelyemen, a pesti egyetem Növényrendszertani Intézetében, ahol Andreánszky Gábor volt a tanszékvezető professzor.

Az akkori állapotok – az egyetemeken is – elég sok furcsaságot hoztak. Így például a legtöbb tanszék előadótermében kirakták Sztalin képét. A növényrendszertani előadóban ezt nem lehetett megtenni a szekrények miatt, amelyek minden valamire való helyet teljesen elfoglaltak. A tábla felett meg egy régebbi professzor intézkedése folytán egy hatalmas algapéldány foglalt helyet. Ezt Andreánszky baráti társaságban külön, mint sikert emlegette: hiszen ő nem tehet arról, hogy nincs hely a tanszék előadójában a Sztalin képe számára. Ez lett az ő „pechje”. Soó Rezső, hogy a politikai szempontból megváltozott minisztériumi helyzetét, amit az ő nyugati „kirándulása” okozott, jóvátegye, sőt javára fordítsa. Egy értekezlet alkalmával feltette a kérdést: „Gábor, mi van a Sztalin képpel, hogy nincs kitéve a növényrendszertani előadóban?” Közvetlen közelében ott volt a minisztérium képviselője. Andreánszky nem suttogott, hanem úgy, ahogy előadni szokott, vázolta a helyzetet, nem titkolva örömét a helyzet ilyen alakulása miatt. Így a minisztérium képviselője minden képpen kapott Andreánszky elbeszélése nyomán ahhoz, hogy nyugdíjazzák. Helyébe Soót tették meg tanszékvezetőnek, aki ezzel is alkalmasnak bizonyult a párt terveinek szolgálatában. (Az egész történetet már később hallottam, mikor nem voltam az Intézet tagja.) Mint erre a korra jellemző érdekességet említettem itt meg.

Részben ez volt az oka annak, hogy a magam sorsában is a régi helyzeteket új értékeltem. Számíthatok arra, hogy valaki, akinek esetleg a „lábára lépek”, emlékezni fog: – az egri ciszterci gimnáziumban értem; – hét évig a Rend jelöltje gyanánt reverendát viseltem; – mint katona a szovjet hadsereg ellen harcoltam (és veszítettem el a bal karomat). – Ezek közül akár egy is elég ahhoz, hogy...

Volt középiskolai tanáraink sorsa, akik papok voltak, és akiket egyenként és összességükben is sokra tartottam, egyeseket még szerettem is, vagy példaként szolgáltak számomra, hogyan lettek kezelve... Ez semmi jóval nem biztató. Félttem. Hiszen mindig akadtak, ha épp szükség volt rájuk, olyanok, akik, hogy saját magukat mentsék, mindenre vállalkoztak. Annýra félttem, hogy „A”-val tartott kapcsolatomat is úgy tekintetem, az ő jövőjét nem szabad az enyémmel összekapcsolnom: jobb sorsot érdemel az, akit szerettek, aki rám bízta az életét.

Ekkoriban emlegették, hogy *Jávorka Sándor* olyan fiatalembert keres, aki Gödöllőn a mézelő növényekkel foglalkozna. A sors útmutatásának, egyben a menekülés módjának tekintetem a hírt. Mikor hallottam, hogy lakás is van, akkor határoztam. Az eddig dédelgetett „A”-val való kapcsolat teljesen sikertelenné, sőt veszélyesnek tűnt. Nem is saját sorsom felől szemlélve – hiszen ahogy lesz, úgy lesz – hanem a mi közös életünk szempontjából. Döntenem kellett: Gödöllőt választva eltűnök az egyetemi küzdőtérről, de azért fizetnem kell. Az utolsó találkozásunkkor azzal búcsúztam el „A”-tól, hogy nem jövök többet. Ezt pontosan meg is tartottam. Arra számítottam, hogy „A” családja segít

majd abban, hogy elviselje a változást. Kitént, hogy igazam volt. Családja sokkal többet törődött ezután velem, és átsegítette őt ezen a helyzeten. Én pedig kerültem az olyan alkalmasokra, hogy találkozhatunk. Évek múlva egy egyetemi rendezvényen találkoztam vele véletlenül. Férje társaságában volt, s úgy tűnt, hogy tanártársában megtalálta élete lehetőségét.

Két éven belül megnősültem. Választottam egri volt, akivel elég gyakran találkoztam régebben a Kertész utcában. Az utca alsó végén levő malomban volt adminisztrátor. Édesanyjával élt, az apja a háború első áldozatai között volt. Az 1950-ben kötött házasságunk óta a Kisállat-tenyésztési Kutatóintézet Méhtenyésztési Osztályán dolgozva a Méhészetben laktunk. Két év múlva született Edit kislányunk. Közben egyetemi doktor lettem, a doktori dolgozatom címe A Kárpát-medence *Nectria* fajai volt. (*Nectria* a mikroszkopikus gombák egy fajtája – a szerk.) A dolgozatom már több éve munkálkodtam, a Természettudományi Múzeum Növénytári és az egyetemi Növényrendszertani Intézet anyagait felhasználva. Néhány fajnak sikerült friss anyagát is begyűjteni a Bükkben, ahol közben sokszor megfordultam.

A méhészetben a mézelő növényekkel foglalkoztam. Főnököm *Örösi Pál Zoltán* volt. Ő elég sokat volt távol, mert a méhészek igen igénybe vették. Így alkalmam volt a mézelő növényeken kívül a mikroszkopikus gombákkal is – nemcsak a doktori értekezésemben tárgyalt fajokkal – foglalkoznom. Ezek nagyon érdekelték. A mézelő növények közül különösen a lucerna és a gyapot volt az, amelyekkel kapcsolatban Örösi eredményt várt tőlem. A kb. két év alatt, míg ezekkel bajlódtam, rájöttem, hogy a lucernát csak a vadon élő méhek látogatják, mert a mézelő méh rövid szipókája nem éri el a virág mélyén levő nektáriumot. A gyapot virágját látogató vadméhek pedig a gyapotvirág szélesre tárt szirmain közelítik meg a nektáriumot, úgyhogy a virág közepén egy oszlopban elhelyezett bibéhez és portokokhoz véletlenül sem érnek. Mikor ezt számos kísérleti megfigyelés eredményeként papírra vettem, Örösi nem volt munkámmal megelégedve. Csodákat várt, és nem tényeket. Mikor azután a minisztériumi oldalról a kísérleti intézmények túlzott létszámát kezdték emlegetni, könnyen vált meg tőlem. Járkálhattam állás után. Végül is a szomszédba, az ún. Baromfi telepen, a gazdaság állományába kerültem. Egy ideig amolyan gondnokféle voltam: az egyetlen személyszállító fogat felett rendelkeztem. Többször az orvost kellett kihozni a Baromfi-telepen lakók számára, vagy beszállítani a beteget, ha úgy hozta a sors. A gyerekek iskolába szállításán kívül a minisztériumból érkezőket is ez a kétlovas fogat szállította, legfeljebb a járművet kellett a célnak megfelelően változtatni. Aztán halászmester is voltam. A halak részére szemes takarmányt kijuttatni sokszor nem is volt könnyű, de különösen nehéz feladatot jelentett a „felszabadító hadsereg” tagjainak a horgásztevékenysége. Törzskönyvvezető is lettem az állattenyésztésnél. Én ellenőriztem a zsírszázalékot a tejben, a tojástermelést a baromfitelepen, hogy egyéb feladataimat ne is említsem.

1958-ban a Természettudományi Múzeum Növénytárába mikroszkopikust kerestek, és engem a disszertációm alapján kerestek meg. Így kerültem vissza Pestre. A doktori téma után újabb területeket is célba vettem. Sikerült tevékenységemet kevésbé feltűnően, de eredményesen végeznem. A tárvezetőm kezdetben *Zólyomi Bálint* volt, akit *Szujkóné Lacza Julia* követett. Az utóbbinak kandidátusi disszertációját beadás előtt, csak stilisztikai szempontból, én javítottam.

Egy unokaöcsém, a legidősebb élő bátyám fia, *Tóth András*, mint a kertészeti kar hallgatója 1956 után Svájcban, a zürichi Gäumann-intézetben dolgozott. Olvasva a Zeller L.-val közösen írt „*Bánhegyia, eine neue Gattung der Lecanorales*” című dolgozatomat, levélben fölvetette a kérdést: nem lenne-e kedvem egy tanulmányútra a zürichi

Gäumann Institut-ba. Igenlő válaszomra egy hivatalos levélben meghívtak. Magam is meglepődtem, mikor a kiutazási engedélyt megkaptam. Az a három hónap, melyet Zürichben, Svájcban töltöttem, döntő volt további életemben. Nem csupán a szakmai tapasztalatokra gondolok, hanem főleg arra, hogy ember voltomban ekkor erősödtem meg. Mikor a három hónap végén – nem hivatalosan –, egy mellettem ülő munkatársam kérdezte, tényleg hazautazom-e másnap, könnyű szívvel feleltem: igen, hiszen vár otthon a felségem és a kislányom. Bandit is hívtam, de ő nem vállalkozott a hazajövetelre. (Később, több év múlva mégis hazajött, nagybeteg. A hazai földben nyugszik.)

A vizek gombáiról rövid emlékezésképpen csak annyit, hogy arról csak 1942 után érdemes beszélni. Ekkor jelent meg ugyanis Ingold témaindító közleménye. Hazánkban az első vízigombás adataink Bánhegyitől származnak. Én az ő nyomán haladva az ország hegyes-erdős területe vízfolyásainak vizsgálatát kezdtem el. Ez a munka akkor vált igazán lendületessé, mikor a Növénytártól megválva utódom, *Gönczöl János* a Börzsöny vizeit kezdte vallasni. Ettől kezdve néha közösen, de legtöbbször egyedül is, igyekeztem elsősorban habmintákat gyűjteni. Így jött össze kandidátusi értekezésem anyaga. Évek során 224 mintát elemeztem. A munka összesen 3170 adat összegyűjtése után 1997-ben került bírálók kezébe. A 6 fényképpel és 27 táblán rajzokkal illusztrált dolgozatra még most is bizonyos megelégedéssel gondolok.

A kandidátusi dolgozatban még csak előzetes jelzésként szerepel az a gomba, melynek leírása már megjelent azóta, *Vargamyces aquaticus* névvel. (Kedves tanárára, *Varga Bennóra* emlékezve nevezte el – *a szerk.*) Jól sikerült fényképe már a kandidátusi dolgozat 6. felvételeként megjelent a szerzők (*Dudka*) és *Tóth* nevének kíséretében. Eredetileg a Dunazug patakjaiban, majd több helyen is megtaláltam ezt a gombát.

A rövidsége törekedve szeretnék beszámolni arról, mivel töltöttem el annyi időt a kandidátusi dolgozat elkészítése óta. A mikroszkopikus gombák hazai előfordulásáról adatokat iparkodtam gyűjteni. *Moesz Gusztáv*, nagynevű elődöm, 1934-ben a történelmi Magyarország területéről mindössze 22 400 gombát tudott felsorakoztatni, de én biztosnak vélttem, hogy ennél jóval több gombafajt lehet majd találni a Csonkaország határain belül is.

Munkám érdekében gyűjtöttem élő és elhalt növényi részeket, később a szabadban élő állatok trágyájának kiszáradt maradványait, s legutóbb a szél közvetítése révén a levegő gombáit is. A coprofil (trágyalakó) gombák irodalma talán még gazdagabb, mint a vizeké. A vadon élő állatok trágyája kiszáradva (csak a növényevőket vettem figyelembe) könnyen gyűjthető.

A *Cordana* nemzetség jó ideig egy faj nevével volt ismert. Egy Bakonyban gyűjtött fadarabkán azonban *Cordana crassa* *Tóth* néven új fajként közöltem 1975-ben. Úgy 7–8 év múlva jelent meg *M.B. Ellis* és *J.P. Ellis* könyve (*Micromycetes on land-plants*, 1985), amely már az általam adott nevet használta.

Bizonyos gombák konidiumainak, spóráinak jelenléte a levegőben ismert egészségügyi következményekkel járhat. A gombák azonosítása a spórák vagy kondiumok alapján nem könnyű feladat. Szerencsére az egészségügy igényei általában csak a nemzetségig terjednek. Nem lehet kizárni, hogy a tömlősgombák vagy esetleg rozsdagombák vagy üszöggombák is okozhatnak allergiát, de ez ritkább. Vizsgálataim során mindössze Paks és Budapest egy-egy évi ciklusában volt alkalmam *Járainé dr. Kolódi Magda* jóvoltából megfigyelni a levegőminták gombáit.

A gyűjtött növénymaradványok között hamarosan a homokon előforduló növények maradványai vonták magukra a figyelmemet. Különösen a *Fumana probens* tűnt ki több, addig ismeretlen mikrogombájával. A névsort még tovább is lehet növelni, további vizsgálatokkal. Erre megvan a lehetőség, mert Magyarországon elég sok a homokos terület.

Vannak az említetteken kívül olyan gyűjtések, melyek – a földrajzi távolságon túl még sajátosság előfordulásával is meglepőek. Ilyen például a Boerlagiomyces websteri esete is. A *Mycologia* című folyóirat 1995 évi kötetében Amerikából írták le a gombát, víztározóból. Én egy odúból előkeült cseresznyemagon, Vas megyében gyűjtöttem, tenyésztettem ki. Az azonosításról a *Mycologia Balcanica* 2009-i kötetében számoltam be.

Az érdekes, és szakmailag is meglepő esetek sorozatát megszakítva az algológia (a moszatok (algák) kutatása – *a szerk.*) területére térünk át.

A méhészeti telepen levő lakásunk már csak nehezen volt tartható. Azt reméltem, hogy a feleségem révén, aki az Agráregyetemen dolgozott, a Gödöllőn induló lakásépítési programból mi is lakáshoz juthatunk. Előnyösnek látszott, ha én is Gödöllőn vállalom munkát, és részt veszek az MTA által támogatott alga-adatgyűjtési tervben, melynek letéteményese-tervezője *Hortobágyi Tibor*, az Agráregyetem Növénytani tanszékének professzora volt. Ezért 1967-ben kiléptem a növénytári állásomból és tudományos segédmunkatársi beosztást vállalva MTA alkalmazott lettem. Az egyetemen az első éves hallgatók egy csoportját is oktattam. A munka jóval több időt igényelt mint gondoltam. Bár magam a munka szervezését végeztem, de a munka kiadása, a gépelés lyukkártyáinak ellenőrzése és rendszerezése időigényes volt. A kb. 63 ezer kész kártya végül is a Növénytárba került; 1977-et írtunk. Az az elégtélelem is megvolt, hogy a munka végén, befejezésképpen én ismertethettem, mint a Botanikai Szakosztály titkára, a nevemet viselő *Scenedesmus* fajt (*Scenedesmus tóthii Hortob.*)

Mindenesetre a kész lakást megkaptuk, 1970-ben.

Az I. magyar Mikológiai Konferencia elismerő oklevelében több évtized tudományos munkásságot említ nevemmel kapcsolatban. Tény, hogy a kandidátus megszerzése óta alig volt Magyarországon mikológiát is érintő megmozdulás, amiben nem vettem részt: *Bakony-kutatás*, *Alpokalja-program* stb. A tevékenységem nem szervezésre értendő, hanem elsősorban adatgyűjtő munkára. A különböző lehetőségeket kihasználva szívesen vettem részt társas kirándulásokon is, hogy helyismeret birtokában önállóan is tudjak ott tevékenykedni, ha munkám úgy kívánja. Munkámhoz anyagot sokszor magam is gyűjtögetve szedtem össze, ha a körülmények lehetővé tették, akár szabadban éjszakázva is. Ezek és a többi alkalmakon gyűjtött anyagok most már meghaladják a 16 ezres sorszámot. Ebben nincs benne a kandidátusi dolgozatban összehordott anyag, mert ennek nincs herbáriumi anyaga.

1980 óta vagyok nyugdíjban. 1999-ben kaptam meg a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztje kitüntetését. A 2000. évben lettem a MTA doktora. Ez utóbbi elnyert doktori cím nem jelenti azt, hogy a munkát most már abba hagyhatom, mert vannak befejezetlen dolgaim, melyek még munkámra várnak. Maga az ún. nagydoktori disszertációm címe sem utal másra: „Mikrobiális diverzitás tanulmányok gombákon”. Ennek 28. lapján szerepel a mondás: „egy témát csak elkezdni lehet, de befejezni nem”.

EZ TÖRTÉNT A GÁRDONYIBAN A 2010/11-ES TANÉVBEN VENI SANCTE-TÓL KARÁCSONYIG ...

SZEPTEMBER

1. **Veni Sancte** – ünnepi szentmise a bazilikában. Az első tanítási nap az iskolában.
- 3-17. **Utazás Angliába.** *Órsiné Mohl Szilvia* tanárnő vezetésével öt szaktanár kíséretében a 10.A, C, E és K osztályból 73 tanuló az angliai Broadstairs város Kent School iskolájában kéthetes angol nyelvi gyakorlaton vett részt.

OKTÓBER

1. **A tavasszal végzett diákjaink találkozója.**
„Aki ma eljött, végérvényesen gárdonyis diákok maradtak, mert itt nőttek fel, innen indultak, s meghallották iskolájuk hívó szavát.”- kezdte dr. Pisákné Balogh Éva igazgatónő annak a kb. 60 diáknak a köszöntését akik elfogadták az iskola meghívását erre a délutánra. Majd megkérte őket arra, hogy önálló életük első lépéseinek tanulságait, első élményeit osszák meg egymással, s adjanak tanácsot az ebben a tanévben érettségizőknek.
A találkozó ünnepélyességét az adta meg, hogy iskolánk kórusa *Bisztriczki Zoltán* tanár úr vezényletével kis műsort adott, és *Horváth Ráchel* tanuló *Weörös Sándor* Rongyszőnyeg című művéből mondott részleteket. „Soha ne feledjétek el, hogy Egerben tanultatok a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban! S bárhova is kerültök, mindig kell, hogy ti magyarok legyetek. S mi mindig visszavárunk benneteket” – zárta a közös együttlétet igazgatónő.
A diákok az osztályfőnökeikkel a volt osztálytermeikbe mentek, ahol néhány kérdéses kérdőívet töltöttek ki. Majd megkapták a tavalyi tanév eseményeit összefogó és bemutatató évkönyvet. És biztosan tovább folytatták az élménybeszámolóikat...
Az iskolavezetés azt tervezi, hogy jövő év októberének első péntekjén újból lesz „végzős találkozó”.
Ez a már több éve megismétlődő találkozó alkalmas lehetne arra is, hogy a Diákszövetségünk a végzős gárdonyis diákokat beszervezze.
2. **Nagymarosi találkozó.** Iskolánkból 14 fő vett részt e programon.
22. **Fogadalomtétel** A rádiós 56-os megemlékezés – melyet *Árvainé Kovács Krisztina* tanárnő szerkesztett – meghallgatása után iskolánk polgárai a bazilikába vonultak, hogy részesei legyenek a legfiatalabb tanulóink a fogadalomtételének. A szentmisét *Soós Tamás* atya celebrálta. A szentmise után *Csizmadia Benedek* 7.C osztályos tanuló elszavalta *Ágoston Julián* Prológ című versét.
25. **Városunk általános iskoláinak kórusai** közös jótékonysági koncertet adtak a díszteremben a vörösiszap károsultjainak javára.
29. **Gárdonyi-nap.** Iskolánk névadójának halálára emlékeztünk az Isten rabjai című regény dramatizált feldolgozásának előadásával.

NOVEMBER

18. **Ünnepi megemlékezés Szent Erzsébetről** a díszteremben.
22. **Véradás,** amelyen 41 tanulónk vett részt.
24. **Videokonferencia** a lengyel testvériskolával.

DECEMBER

2. **Az 5. és a 9. osztályosok bemutatkozó műsora** a díszteremben, és ismerkedési bálja a kollégium ebédlőjében.
12. **Koszorúzás** az iskolánk előtti téren az 1956. december 12-i egri sortűzáldozatainak emlékére rendezett ünnepségen
16. **A 12. évfolyam osztályai számára lelki nap,** amelyet *Demkó Balázs* görögkatolikus atya tartott a díszteremben
17. **Karácsonyi koncert** a Szent Bernát templomban
18. **Lelki nap a Gárdonyiban** Az idei lelki napon a tornaterem mindkét szintjén, a díszteremben és a régi fizikaiban voltak programok. Az előadók: *Galo Gábor* atya, a bazilika káplánja; *Varga József* atya, a Jézus Szíve Plébánia káplánja; valamint *Huszár Géza Lőrinc* O.Cist atya volt.

„EZ TÖRTÉNT A GÁRDONYIBAN” oldalait az iskolában havonta megjelenő (**MAG – Mindennapok A Gárdonyiban**) internetes diákújságból állítottuk össze *Kovács Ottó* tanár úr szíves közreműködésével.
Az iskola életéről részletesebb beszámoló az iskola honlapján
– <http://www.gardonyi-eger.sulinet.hu> - ISKOLAÚJSÁG linken – olvasható.

„Olyan ország nem volt, amely azért ment volna tönkre, mert kulturális célokra áldozott”

Emlékezés gr. Klebelsberg Kunó kultuszminiszterre (1875-1932)

Gr. Klebersberg Kúnó munkásságát hosszú, kényeszerű hallgatás után növekvő érdeklődéssel ismeri fel az utókor, s mostanában egyre többet olvashatunk az oktatás minden területén végzett tevékenységéről. Diákszövetségünk számára különös jelentőséggel bír személye, hiszen 1922-ben, mint székesfehérvári ciszterci gimnázium egykori diákja, akkori belügyminiszter, egyik kezdeményezője volt a Ciszterci Diákszövetség megalakításának. Mint vallás és közoktatásügyi miniszter iskolánkat is meglátogatta 1926 márciusában.

Köszönettel vettük és a helyhiány miatt némi rövidítéssel közöljük *dr. Schneider Imre* a pécsi orvostudományi egyetem emeritus professzora, piarista öregdiák írását Klebersberg munkásságáról.

Hazánk történetében az I. világháború elvesztése, a Monarchia politikai, ill. gazdasági egységének felbomlását is jelentette. A negatív következmények végtelen sora állt elő: több mint 500.000 hősi halott, ill. súlyos sebesült, szétesett családok, mérhetetlen szegénység, munkanélküliség, éhínség, kiszolgáltatottság, stb. Az eseményeket súlyosbította, hogy a vesztes háború végére, annak eredményeként Magyarországnak 1918 végétől 1920. február végéig nem volt kormánya, nem volt a külföld felé képviselése.

1920. június 4-én kellett aláírni a békediktátumot, amely teljesen reménytelenné tette sokak életét.

1921 nyarán megalakult a végleges, Bethlen István vezetésével alakult kormány, amelyben gr. Klebersberg Kunó fél évig belügyminiszter volt. Ezt követően a mintegy 25 esztendőn át közigazgatási és államszervezési gyakorlatot szerzett és jogi végzettséggel bíró gr. Klebersberg Kunó vallás-, és közoktatásügyi miniszter lett (a miniszter a XX. század első évtizedében a Boszniában, Szlavóniában élő magyarok támogatására létesült Julián Egyesületet vezette és amellet a Duna Gőzhajózási Társaság alkalmazottak gyermekeinek taníttatását támogatta; Pécssett a Julián Egyesület keretében impozáns kollégiumot építtetett fel). Az ő érdeme volt, hogy igen határozottan fellépett a defetista nézetek és a spengleri nézetek ellen. Meggyőzte mind a Kormányzót, mind a miniszter-társait, hogy az akkori kétségbeejtő helyzetből a kultúra, a művelődés építése révén van kilábalás. Nem lehet eléggé hangsúlyozni a háttérként szereplő hatalmas munkanélküliséget, szegénységet, reménytelenséget, a jövő kilátástalanságát, amelyet tarkított még a nagybirtokrendszer nyúgében élő kiszolgáltatott mezőgazdasági dolgozók hatalmas tömegének nehéz sorsa. Klebersberg Kunó munkatársaival legelsőként a kulturális felemelkedés realizálása céljából programot dolgozott ki, amely mind a felső-, mind a középsikolai-, és népiskolai oktatást foglalta magába. Ugyanakkor ki kell emelni, hogy a határozott vezetési irány megjelenése hatására Trianon után az országban – a cinikus sajtótámadások és durva támadások ellenére –

jelentős összefogás jött létre pl. a munkanélküliség enyhítésére szolgáló építkezés formájában. Ekkor épült fel pl. a krisztinavárosi Telefonközpont, Magyar Nemzeti Bank épülete, stb. Az oktatási rendszer infrastruktúrájának megalapozásával párhuzamosan hatalmas összefogás alakult ki az országban és ekkor létesültek pl.: Szombathelyen (főleg magánérből) a Markusovszky Kórház, Esztergomban a ferences gimnázium. 1927 őszén Budán Klebersberg Kunó tette le a ciszterci gimnázium alapkövét és két év múlva elkezdődhetett az oktatás az intézményben. A felekezeti ellentéteket mindenképpen ki akarta kerülni a miniszter és támogatást nyújtott pl. a sárospataki református kollégium Angol internátusának építéséhez éppen úgy, mint a budapesti Országos Rabbiképző Intézet működéséhez is.

Klebelsberg Kunó iskolareformjának „műszava” volt a kultúrnationalizmus; megfogalmazása szerint a neonacionalizmus a korábbi idők szónokló, ünneplő, kesergő és civódó hazaszeretetével szemben a *munkás hazaszeretetet* hangsúlyozta. Meggyőződése volt, hogy realizálni kell azt a tényt, hogy nem rendelkezünk számottevő anyagi-gazdasági értékekkel, de ugyanakkor hatalmas kulturális értékek, kincsek birtokosai vagyunk. A miniszter számára világos volt, hogy a nemzet számára végzetes lenne, ha megszakadna a magyar társadalom polgári fejlődésének folyamata. Ugyanakkor szorgalmazta az értelmiségi réteg összetételének felfrissítését. Az 1920-as évek végén Klebersberg politikájában merült fel, majd halála után nagyrészt folytatódott az a tendencia, hogy a tudatos tehetségkutatóval, tehetséggondozással a paraszti osztályból is minél nagyobb számban válogassák ki és taníttassák az értelmes fiatalokat. Klebersberg Kunó népoktatásának alapját képezte, hogy szabad utat és lehetőséget adott a polgári osztályba letről történő természetes, több generáción át tartó bejutási folyamatnak és törekedett arra, hogy *a földműves-, és munkásfiatalok, ha saját társadalmi közegükben maradnak, kapjanak alapos műveltséget és álljon számukra rendelkezésre megfelelő oktatási intézményrendszer.*

Mik voltak Klebersberg Kunó és munkatársai munkájának eredményei?

1. Felsőoktatás.

A miniszternek különös gondja volt a a négy egyetem, de különösen a három vidéki egyetem elhelyezése, felépítése. A *Debrecenben* 1912-ben alapított és építkezésében előrehaladott egyetem építkezését befejezve 1926-ban avatták fel az intézményt. A Trianonban aláírt békediktátum következtében menekülésre kényszerített pozsonyi tudományegyetemet Pécssett telepítette le. *Pécssett* már 1922 júliusában tárgyalt gr. Zichy Gyula megyéspüspökkel és Nendtwich Andor polgármesterrel az egyetem elhelyezéséről és itt 1923. október 14-én megnyitotta az első tanévet. *Szegeden* az ideiglenes jelleggel elhelyezett klinikák és intézetek mellett 1926. október 5-én

Klebsberg ünnepélyes keretek között letette az első klinika (gyermekgyógyászati klinika) és ezzel az egyetem alapkövét. Szegeden Somogyi Szilveszter polgármester áldozatvállalása tette lehetővé a menekült egyetem letelepedését. Szeged nemcsak az építési költségek felét vállalta magára, hanem – többek között – a klinikák építkezése céljából kiterjedt és értékes területet is biztosított. A professzorok és családjuk elhelyezése érdekében egy bérházat építtetett és 50 éven át évi 25 vagon búza értékének megfelelő pénzt ajánlott fel a költségek fedezésére. A selmecbányai bányászati és erdészeti akadémiát Klebsberg Kunó *Sopronban* helyezte el; ugyanitt kapott helyet az evangélikus teológiai kar, amely a pécsi egyetem kihelyezett fakultása lett. A miniszter többször hangsúlyozta, hogy „*a kultúra nem olyan kincs, amelyet pusztta őrzéssel meg lehet tartani; az egyetemeken kutatni kell*”. A miniszter figyelt fel az Angliában dolgozó fiatal *Szent-Györgyi Albertre*, akit meghívott Szegedre és a Kémiai Intézet tanszékvezetőjévé nevezett ki. A miniszter alkotásai közé tartozik a szegedi Dóm köré épült elméleti intézetek tömbje, ill. a Nemzeti Emléksarnok, ahol a nemzet notabilitásainak szobrai, büsztjei kerültek elhelyezésre. Szegeden az egyetem ünnepélyes felavatására 1930 októberében történt a Dóm téren a templom felszentelésével egy időben. Pécssett a hallgatók kollégiumi elhelyezését biztosította a Szent Mór kollégium felépítésével. Budapesten megnyitotta a Testnevelési Főiskolát és előcsarnokában helyezte el az olimpiákon aranyérmet nyert sportolók nevét feltüntető márványtáblákat. 1930-ban épült fel az Országos Levéltár modern épülettömbje. Az elveszett ógyallai csillagvizsgáló helyett a Svábhegyen építtette fel az új hasonló kutatóhelyet. Hatékony kultúrdiplomáciai munkát folytatott és megalkotta a Collegium Hungaricum (CH.) rendszert. Berlin-, Bécs-, Rómában külön intézetek létesültek, ahol a külföldi ösztöndíjasok szállást, ellátást és a gazdag könyvtárakban kutatómunkához kaptak lehetőséget. Hasonló intézetek létesültek pl. Párizsban is és lehetőséget biztosítottak tudóscserékre Görög-, és Finnország között kölcsönös ösztöndíj rendszer keretében. E rendszerben kaptak életre szóló indíttatást bölcészek, orvosok, természettudósok, teológusok, képzőművészek, stb. és így nyertek továbbképzést pl.: Kosáry Domonkos, Soó Rezső, Keresztury Dezső, Szőnyi István, Melocco Miklós, Aba-Novák Vilmos, Nárai-Szabó István, Szent-Györgyi Albert, Vilt Tibor, stb. Babits Antal, Issekutz Béla, stb. A Népszövetség a pénzügyi stabilizáció céljából hazánkba delegált főbiztosa, Jeremiah Smith tiszteletdíját nem vette fel, hanem egy alapítványba fektette és a Rockefeller ösztöndíj mellett ez is lehetőséget adott arra, hogy fiatal magyar szakemberek (mérnökök) az USA-ban képezzék tovább magukat. Fontos tény, hogy CH mintegy 2500 szakember tanulmányútját tette lehetővé.

A miniszter létrehozta az ún. Gyűjteményegyetemet, ahová azok az intézmények (Szépművészeti Múzeum, Országos Levéltár, Egyetemi Könyvtár, stb.) tartoztak, ahol nem volt feladat az oktatás, de ezek a helyek is biztosították a kutatómunkát. Jelentős támogatást nyújtott Klebsberg Kunó a nehéz helyzetbe jutott MTA-nak.

Klebsberg Kunó 1923-ban létrehozta az öt évfolyamos korszerű tanítóképző intézetet és megalapította Sze-

geden a tanítóképző-intézeti tanárok képzésére szolgáló kollégiumot és négy évfolyamossá tette, minőségileg újjáfejlesztette az óvónőképző rendszert.

2. Középiskolai oktatás

A középiskolai reformok keretében Klebsberg létrehozta a humán és reálgimnáziumokat + reáliskolákat. (A *reálgimnáziumokban* a latin alapokra épített modern humán műveltség megszerzése került előtérbe; a *reáliskola* a matematikára és természettudományokra támaszkodó általános műveltség megszerzését jelentette). Klebsberg meggyőződése volt, hogy a reálgimnázium az, amely élő nyelveket beszélni tudó, cselekvőképes nemzedéket tud felnevelni. A miniszter bővített a polgári iskolák számát, amelyekkel az volt a cél, hogy a szerényebb kulturális igényű polgári társadalmi réteget főleg a gyakorlati műveltség magasabb színvonalára emelje. (A leányiskolák vonatkozásában abban az időben gimnáziumok, latinmentes líceumok és leánykollégiumok voltak). A kisbirtokos osztály gyermekei részére ún. *középfokú mezőgazdasági iskolák* épültek. Az összképhez tartozik, hogy sok helyen létesültek *iparostanonc iskolák*. A középiskolák építése tekintetében is Klebsberg Kunó a vallásfelekezeti ellentéteknek mindenütt elejét vette.

3. Népiskola

A magyar népoktatás már az I. világháború előtt is nagy kihagyásokkal működött: minden hatodik tanköteles gyermek nem járt iskolába és voltak megyék, ahol a tanulók mintegy harmadának nem volt helye az iskolában és az analfabetizmus 12% volt. Emellett a túlszűfolt osztályok nehezítették a hatékony oktatást. A miniszter meggyőződése volt, hogy a demagógia és ennek következménye: a forradalom ellen csak egy módszer van: KULTÚRA és RÁDIÓ. Klebsberg Kunó fontosnak tartotta, hogy a polgári réteg értelmes gyermekei mellett különösen a nagybirtokrendszer keretében dolgozó hátrányos helyzetű szülők tehetséges gyermekeit emelje ki a tanulás, képzés céljából; az új értelmiségi réteg pótlása volt a cél. Minden pedagógus és arra illetékes feladatává tette, hogy „tehetségfalasz” is legyen, aki a szorgalmas, tehetséges, jófejű és példás magaviseletű gyermekeket a Nemzeti Közművelődési Alapítvány révén a továbbtanulás céljából kollégiumi elhelyezéshez, ösztöndíjhoz juttassa. Ilyen kollégiumi lehetőségek voltak pl. Pécssett és Szegeden.

A mérhetetlen szegénység, kilátástalanság és ínség hozzájárult ahhoz, hogy Klebsberg jelentős összegeket kitevő iskolaépítő politikáját mind jobb-, mind baloldaltól számos támadás érte. Az egyetemek elhelyezése, felépítése során sokan kifogásolták, hogy miért csak egyetemek épülnek, Csonka-Magyarországnak nem kell négy egyetem. A miniszter többször hangsúlyozta, hogy „Nem egyetem vagy népiskola, hanem egyetem és népiskola” építkezése folyik. Emellett a négy egyetem megmaradása mellett törtélandzsát. Tény, hogy felsőoktatási egységek építésével párhuzamosan megindult a *népiskolák felépítése*, amelynek az alapját az 1926.VII.tc. biztosította. Ennek keretében 3400–3500 új tanterem és kb. fele annyi tanítói lakás felépítése volt a cél, amely program meg is valósult. A kultuszminiszter eredeti célja 9000 népiskolai tanterem felépítése volt, azonban a gazdasági válság ezt megakadályozta. Az 5000-ik népiskolai tanterem felavatása Szegeden a Rókusi isko-

lában volt 1930 októberében. A népiskolákat az ország minden részén, de elsősorban az Alföldön tervezték, ahol lehetőség szerint 5 kilométeres körzetben, és emellett a városok peremrésein építették fel ezeket. Az építkezéssel kapcsolatban szigorú követelmény volt, hogy az iskolákat csak égetett téglából szabadott építeni és a tantermek vörösfenyő padlózatot kaptak a palatető mellett. A 30-as évek végére az analfabetizmus 6%-ra csökkent.

Meg kell említeni, hogy számos új kisdedő épült fel főleg az ipari munkásság által lakott helyeken: Csepel, Kispest, Pestújhely, Rákospalota. Az 1930-as évig országszerte 1500 könyvtár létesült, amely fokozatosan emelte a műveltségi szintet.

Klebsberg kötelezővé tette és támogatta az iskolai testnevelést, sportolást, levente mozgalmat. Ugyancsak kötelezővé tette március 15-e megünneplését. Tény, hogy a törvényhatóságok, földbirtokosok közül sokan fényűzésnek tartották a tömegek iskoláztatását. Noha a minisztérium szankciókkal tudta a felülről irányított reformokat realizálni, de sokszor azok is ellenálltak, akikért ezeket a reformokat kidolgozták.

A miniszter örült annak, hogy az új alapokra helyezett népoktatási egységekből legtöbb az Alföldnek jutott, mert szerinte „...tatártól, töröktől ez a föld, ez a nép szenvedte a legtöbbet”. Legelőször gr. Széchenyi István látta meg legmélyebben a magyarság és az Alföld élet-halál harcát. Trianon után az Alföld jelentősége fontosabb lett, mivel az ország területéből 42.000 km² esett az Alföldre. A miniszter hangoztatja, hogy az Alföldnek nem elsősorban humán gimnáziumok, hanem minél több mezőgazdasági népiskola, iparos-, és kereskedelmi tanonciskola kell. Klebsberg Kunó az Alföld ügyének felemelése érdekében két külön szervezetet hozott létre: Országos Alföldi Bizottság-, és az Alföldkutató Bizottságot. Az utóbbi szervezet hátterét a jól felszerelt intézetek adták, amelynek révén e terület talajának, klímájának, növény-, és állatvilágának tanulmányozása vált lehetővé. A miniszter célja volt a kultúrfőlény biztosítása, de ezt kulturális és tudományos szintre értette.

Klebsberg Kunó óriási nehézségek között, állandó jobb-, és baloldaltól jövő támadásoknak kitéve, a defetizmussal, az elégedetlenséggel, a szegénységgel küzdve

mérhetetlen optimizmussal és akaraterevével végezte munkáját. A kulturális felemelkedés keretében több tízezerre tehető azoknak a tanulónak a száma, akik részére az 5000 egységből álló tanyai iskolákban, gimnáziumokban, polgári iskolákban megnyílt a feljebbjutás útja. Valamivel több, mint 2500 azoknak a száma, akik a CH. rendszerét igénybe vehették és váltak szakterületük elismert vezetőivé, válhattak kitűnő szakemberekké.

Miért nem valósultak meg maradéktalanul Klebsberg Kunó álmái?

A miniszter munkája ellen hatott az általános szegénység, a tőkeszegénység és a kifutási idő elégtelensége. A pedagógusok elragadtatással fogadták a miniszter eredményeit, de nagy általánosságban sok negatív kritikát kapott. Munkája még maradandóbb lett volna, ha kétgenerációs idő békében telik el. Az óriási munkából marandó lett az egyetemesen megnövekedett magyar tudástőke, amelynek képviselői voltak a világszerte megbecsült, kimunkált és a pályájuk elején-közepén álló értelmiségiek, a tudásuk alapján elismert ügyesítő szakemberek és az értékükben kibontakozó, műveltségükben kiemelkedő iparosok, kereskedők. A Klebsberg Kunó által teremtett és kiterjesztett infrastruktúra olyan polgárosító erőt és lehetőséget adott, amelynek kamatai ma is hatnak. Az akkori idők sanyarú és tagolt belpolitikai körülményei között igazán nem a közvetlen jelennek, hanem a nagyvonalúan tervezett jövőnek dolgozott a miniszter és annak az alapjait rakta le a saját korában.

Az I. Világháborút követő időszak, éppen a hazánkat különösen érintő megalázó béke miatt nyugtalan volt és sokan újabb háborútól tartottak Európában. A miniszter zsenialitása éppen az volt, hogy a békediktátumot követő időszakot – amikor tilos volt a fegyverkezés – országszerte maradandó építkezésekkel, a tudomány magas szintű művelésére szánt beruházásokkal töltötte ki.

Az időkor elismeréssel hajol meg Klebsberg Kunó kilenc éves miniszteri működése eredményei előtt. Ez az időszak alapjaiban forradalmian újat adott az oktatás minden szintjén, amelynek eredményei ma is hatnak.

Dr. Schneider Imre

prof. emeritus,

Pécs, Tudományegyetem, Általános Orvoskar

hírek...hírek...hírek...

• **APÁTSÁGI LÁTOGATÓKÖZPONT ÉPÜL ZIRCEN** Nagyszabású fejlesztéshez nyert uniós pályázati támogatást a Közép-dunántúli Operatív Program keretében a Zirci Ciszterci Apátság Zirc városával konzorciumban, melynek révén kultúrtörténeti, lelkeségi és turisztikai szempontokat is megvalósító látogatóbarát központot alakítanak ki a monostor területén, kiállítóterekkel, oktató kabinettel, turisztikai információs központtal – tájékoztatták a sajtó képviselőit november 24-én az apátságban.

Bán Zoltán Elizeus zirci perjel köszöntője után a fejlesztési projekt részleteit Bérczi Bernát ciszterci szerzetes ismertette: az év elején az önkormányzattal együtt benyújtott és októberben elbíralt pályázat eredményeképpen a fejlesztési munkálatok összköltségéhez (704 millió forinthez) 593 millió támogatást nyertek el, amit saját erőből egészítenek majd ki, s a látogatóközpont megvalósítását 2012-re tűzték ki – hangzott el a sajtótájékoztatón.

Fontos cél, hogy a zirci Ciszterci Apátság a XXI. század embere számára is a „nyugalom szigete” legyen, a látogató mind vizuálisan, mind atmoszférája szempontjából olyan világba érkezzen, amely eltér a hétköznapokban megszokottól, és a kulturált pihenést, ismeretszerzést, valamint a szabadidő minőségi eltöltését szolgálja – fogalmazott Bérczi Bernát.

Így a látogatóbarát ciszterci központ magában foglalja majd tematikus útvonalszerűen az épületegyüttesben található jogilag önálló kulturális intézményeket is, mint a Bakonyi Természettudományi Múzeum, a Reguly Műemlékkönyvtár, valamint kapcsolódnak a programhoz a középkori apátság közelmúltban feltárt keleti szárnyának romjai s az apátsági templom, a kolostorkert és díszudvara is.

Régi gondolat, terv, vágy válik valóra azzal a kiállítás-együttessel, amelyben összefoglalóan szeretnék majd bemutatni mindazt a kulturális értéket, amelyet a magyarság, a kereszténység történetében a nyolcszáz éves zirci apátság képviselt és képvisel máig – mondta Bérczi Bernát, aki kiemelte, hogy a kialakítandó kiállítási tereken be szeretnék mutatni a rend és az apátság történetét (az 1182. évi alapítástól napjainkig), az ország határain túl terjedő kapcsolatait és az oktatásban töltött szerepét is, illetve a ciszterciekhez kapcsolódó egyházművészeti, lelkeségi értékeket is reprezentálják majd. A kiállítási termekben modern installációkkal találkoznak majd a látogatók, és digitális érintőképernyős módszerrel plusz információkkal bővíthetik ismereteiket.

Mivel az apátsági épületegyüttesen az 1920-as, 1930-as évekbeli felújítás óta nem történt külső állagbeli átfogó renoválás, az időjárási viszonyok által megrongálódott homlokzati, szerkezeti elemek felújítására is sor kerül a projektben a díszkövek restaurálásával egyetemben. A fejlesztés keretében az apátság díszkivilágítást kap, ajándékboltjában pedig az apátsági ajándéktárgyak mellett a környéken előállított „Bakonyicum” termékei is kaphatók lesznek.

Az elnyert támogatásból a város az apátsághoz kapcsolódó főtéren végez majd felújítási munkálatokat – mondta el Ottó Péter polgármester. Sétautakat és új parkolókat építenek ki, parkosítanak, padokat helyeznek ki a megpihenni vágyóknak. Örömmel társultak a pályázathoz – mondta el a város első embere –, hiszen az apátság kezdettől meghatározta a település szellemiségét, s meghatározza azt ma is, s a történelem is bizonyítja, hogy Zirc akkor tudott igazán fejlődni, amikor összefogott a várost alapító szerzetesközösséggel.

Magyar Kurír

• **A SZENT BERNÁT TEMPLOM** Szent Anna és Gonzaga Szent Alajos felújított mellékoltárait 2010. szeptember 26-án Hervay Levente atya áldotta meg. A vasárnap 10 órai szentmisét Gonda Imre és Hervay Levente atya koncelebrálva mutatta be, s ez után történt a két felújított mellékoltár megáldása. Levente atya látható meghatódottsággal emlékezett vissza a szétszórátás előtti időkre, amikor a ciszterci atyák tanítottak a gimnáziumban, és ezeknél az oltároknál reggelente miséztek. A mellékoltárok felújítása – mint két ékszerdoboz, olyan gyönyörűek lettek – a Rend jóvoltából még Lékai Jusztin atya irányításával készül el. A jelenlevő hívek, akik egy-egy emlékképet kaptak az újra megáldott oltárokról, megköszönték Levente atya szíves szolgálatát, kérve, hogy minél többször látogasson Egerbe.

(Fábián Zsuzsanna)

Többen kérték annak lehetőségét, hogy a templomunk fenntartására adományt juttassanak.
Átutalással az alábbi számlaszámra lehet az adományt átutalni:

Sz

OTP BANK NYRT EGER
11739009-20197667
Szent Bernát templom
3300 Eger, Széchenyi u. 15.

Külföldről történő átutalásnál: IBAN: HU05 1173 9009 2019 7667 0000 0000
BIC (SWIFT) kód: OTPV-HU-HB

• **SZÁZ ÉVE SZÜLETETT NASZÁLYI EMIL** ciszterci szerzetes, a Ciszterci Nővérek Regina Mundi Apátsága alapító atyja. 1929-ben pedig felvételét kérte a ciszterciekhez. Rómában szentelték pappá 1935-ben. Amikor 1938-ban hazajött, Endrédy Vendel zirci apát novíciustmesterré és a rendi főiskolán a morális és az egyházi ének tanárává nevezte ki. Kodály Zoltán is felfigyelt a Zircen megújuló gregoriánra.

A '40-es években a zirci Mária Kongregációból indult el a monasztikus életre vállalkozó lányok szerveződése. A ciszterci nővérek szerzetesi közösségét Endrédy apát Naszályi Emilre bízta. Őt boldog év után jött a szerzetesrendek feloszlása. Emil atya legfontosabb törekvése az volt, hogy a megváltozott helyzetben a nyomasztó körülmények és a tiltás ellenére a közösség együtt maradjon. Az érdi Tárnoki úti családi ház lett a Regina Mundi közösség otthona, ahol haláláig a monostor lelki vezetője volt.

• **BRÜCKNER ÁKOS ELŐD** OCist a Budai Ciszterci Szent Imre Plébánia plébánosa Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztje kitüntetéssel kapta 2010. október 23-án. Szeretettel gratulálunk Előd atyának, a magas kitüntetéshez. Mi, Budapesten élő egri ciszterci öregdiákok külön is köszönjük, hogy összejöveteleinkre mindig otthont adott a plébánián.

ÁGOSTON JULIÁN ÉS KEREKES KÁROLY kötetéről olvashatunk méltató sorokat a Vigilia 2010. novemberi számában Sipos Lajosnak a PPKE egyetemi tanárának a tollából.

„Ágoston Julián Kiadatlan versek című kötetét és Kerekes Károly Érdemes volt – Versek, imák, elmélkedések című gyűjteményét sok minden összekapcsolja. Összefűzi a ciszterci rendbe tartozó két szerzőt a rendek törvénytelen feloszlása, a rendtagok deportálását követő börtön és üldöztetés. (Ágoston Julián több mint egy esztendei raboskodás után szabadult a kerepestarcsai fogolytáborból; Kerekes Károly ugyan maga nem került a rácsok mögé, de a börtönbe jutott Endrédi Vendel, majd ’Sigmund Lóránt után neki kellett a rend tagjainak összefogásáról gondoskodni.) Összekapcsolja Ágoston Juliánt és Kerekes Károlyt az is, hogy megalázó élet-kitérők után mindketten a „tanító rend” küldetését teljesíthették. [...] A személyes sorsnál lényegesebb kettőjük között a hivatásuk és a költészet összekapcsolása.

Ágoston Julián, akit Rónay László méltán helyezett el nemrég megjelent gyűjteményében, a Katolikus költők antológiája (Kr. u. 20. század) című könyvében Babits Mihály, Sík Sándor, Dsida Jenő, Radnóti Miklós, József Attila, Piliinszky János, Rónay György, Nagy Gáspár és mások társaságában, az élet ontológiai vonatkozásait, a misztika alapkérdéseit, a megaláztatások után az élet és a halál misztériumát, a hitigazságok filozófiai-teológiai összefüggéseit tematizálta. [...] Látható élvezettel birtokolta Ágoston Julián a műfajok hagyományrendszerét is. Írt egy-két szavas sorokból álló verset, mint Arany János és Vihar Béla. [...] Kedvvel próbálta ki a szonett teherbírását 1936-ban, élete legbolderogabb időszakában, amikor az egri Ciszterci Rendi Szent Bernát Gimnázium tanára volt (Végig paskolom orgonavirággal), 1949-ben, amikor a pécsi Tudományegyetem Szent Mór Kollégiumának igazgatója lett (Tűnő angyalok), de akkor is írt szonettet, amikor a pécsi, bajai, szentgotthárdi rendházból kényszerlakhelyre, Kunszentmártonba száműzték őket. [...] Írt tavaszköszöntőt, ami Áprily Lajos vers-élményét idézi (Tavaszi ritmusok), írásjel és külső tagolás nélküli szabad verset, akárcsak Kassák Lajos (Tartjuk egymás kezét), meg három oszlopba tördelt alkotást, egy vagy két szóból álló sorokkal, ami a francia költészeti példára emlékeztet (Téli menekülés a városból). Ugyanakkor benne van a kötetben Ágoston Julián filozófiai szinten megélt katolicizmusa is. Ennek szilárd alappontja a kiválasztás és a küldetés. [...]

Kerekes Károly verseiben nem az ontológiai kérdések, nem az „itt-ott kivillanó misztika teljesebb kifejezése”-re törekvés érhető tetten [...]. Kerekes Károly az „imádság költője” volt. Számára a vers a miseáldozatban a szentírási szövegeket, a szentek életét, az imádságokat „feldolgozó”, „magyarázó”, a szent szövegeket a hívekhez „közelebb vivő” forma volt. [...] És vannak Kerekes Károly könyvében verssé formált személyesen megélt történetek is. Ilyenek az 1993-ban a Szentföldön átélt emlékek. [...] Azok a versek, amelyek két részletben, összefoglaló címmel a Jézus nyomában – de hogyan? címet viselik, a maguk tárgyi valóságában és sokszoros áttétellel élik meg a keresztyén misztériumot: [...]

Ágoston Julián és Kerekes Károly versei nem mérhetők azonos mércével. Az első szenvedélyes költő, Radnóti Miklós kortársa, az Élet, a Napkelet és a Vigília munkatársa volt, igazában a Nyugat harmadik nemzedékéhez tartozhatott volna; „látomásos szabad verseivel – írta róla Rónay László – semmivel sem rosszabb kezdet [az övé], mint a többieké, akiket ma klasszikusként tisztelünk”. Kerekes Károly imádságos, személyes, tanító, vallomásos verseket írt. Hite, meggyőződése, hivatása, élete észrevétlenül vált verssé.

A magyar katolikus irodalomban mindkét hagyomány fontos. Ezt jelzi, hogy a két kötet zárótanulmányát Kilián István írta, az egykori egri ciszterci diák, annak az iskolának a valamikori növendéke, ahol Ágoston Julián és Kerekes Károly tanított. Ezt az egyenértékűséget élték meg a valamikori ciszterci diákok, intézmények, alapítványok, akiknek és amiknek az áldozatkészsége lehetővé tette a két könyv kiadását.

FRAKNÓI VILMOS-DÍJAT KAPOTT KILIÁN ISTVÁN egyetemi tanár diáktársunk. – A Petőfi Irodalmi Múzeumban 2010. december 21-én átadták az idei díjazottaknak a 2000-ben a nemzeti kulturális örökség minisztere által alapított díjat. Az elismerés azoknak adományozható, akik munkássága kiemelkedő a teológia, a filozófia vagy az egyháztörténet területén, illetve akik tevékenységükkel előmozdították a magyar vallási élet megújulását és a teológia oktatásának fejlődését. Idén Kilián István irodalomtörténész, továbbá *Katona Pál* és *Tarnai Imre* plébánosok kapták a díjat.

Sághy Marianne Kilián István irodalomtörténész munkásságát méltatva arról szólt, hogy a professzor neve eggyé forrott a magyarországi barokk iskoladrámákkal: legfontosabb kutatási eredményei és publikációi e témakörben születtek. Érdeklődése a véletlennek – vagy isteni csodának – köszönhetően fordult régi irodalmunk legbőségesebb, ám leginkább elfeledett és tudatosan elfeledtetett műfaja felé. 1964-ben Miskolcon tanított, amikor iskolatörténeti anyagok keresése közben iskoladrámákra bukkant. Kutatásai során eljutott Csíksomlyóra, a XVIII. századi ferences színjátszás központjába, ahol kéziratokat keresett, ám az ottani ferencesek szerint azok már régen az enyészeti lettek. 1980-ban a Mária-szobor talapzatának javításakor és az ebédlő falának lebontásakor rátaláltak a háború elől odarejtett kéziratokra.

Kilián István tudós életműve azt bizonyítja, hogy a legelvontabbnak tetsző irodalomtörténeti témák is közösségi alkotások, a közönség számára íródtak, és a társadalom sokféle hatását tükrözik. Az irodalomtörténész sem elefántcsonttoronyban, hanem a mai magyar társadalomban él, annak hívő keresztyén tagja. A Miskolci Egyetem tanszékvezető tanáraként és a terézvárosi Szent Család-plébánia világi elnökeként egyaránt annak a nemes célnak az érdekében tevékenykedett-tevékenykedik, hogy a tudomány mellett erkölcsi és érzelmi többletet is adjon tanítványainak, ne csak kiművelt emberfőket, hanem jóérzésű embereket is neveljen a magyar társadalom számára.

(Új Ember)

A zirci apátok 1814-től			
	választva	kora választás évében	
<i>Dréta János Antal</i> (1762–1823)	1814.08.19.	52	
<i>Villax János Ferdinánd</i> (1784–1857)	1824.02.10.	40	
<i>Rezutsek Imre Antal</i> (1795–1879)	1858.08.17.	63	
<i>Supka Antal Jeromos</i> (1832–1891)	1879.07.08.	47	
<i>Vajda Pál Ödön</i> (1834–1911)	1891.04.02.	57	
<i>Békefi József Remig</i> (1858–1924)	1911.09.19.	53	
<i>Werner Vilmos Adolf</i> (1867–1939)	1924.06.25.	57	
<i>Endrédy Kálmán Vendel</i> (1895–1981)	1939.03.18.	44	
<i>Kerekes János Károly</i> (1918–2009)	1987.03.10.	68	Szentszék nevezte ki
<i>Zakar Ferenc Polikárp</i> (1930–)	1996.03.15.	66	
<i>Dékány András Sixtus</i> (1969–)	2011.01.08.	42	

- **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE – Interneten** a www.uj.ciszterciekegerben.hu/ honlapon található [Gimnázium](#) linken. A honlap gondozója *Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma olvasható, ill. letölthető.

A LÁNGOLJ ÉS VILÁGÍTS alapítvány, melyet a Gárdonyi Géza Gimnázium tart fenn, lett a Ciszterci Alapítványunk örököse 2008 novembere óta. A segíteni szándékozókát kérjük, hogy a SZJA 1 %-át ajánlják fel az iskola alapítványának az alábbi adószámot feltüntetve:

LÁNGOLJ ÉS VILÁGÍTS ALAPÍTVÁNY Eger 18574959–1–10

Ne feledkezzenek meg – akik tehetik – a SZJA másik 1%-át a *Katolikus Egyház* részére felajánlani, feltüntetve a **0011** technikai számot!

- **KÖSZÖNET A NAGYLELKŰ ADOMÁNYOKÉRT!** – *Puky Pál* (43) Peterborough (Kanada) – 100 euró, *Nickl Károly* (49) Mierlo (Hollandia) – 25 euró, *Fluck (Ragambi) Ottó* (47) Mc Lean, VA (USA) – 100 USA dollár, *Mohi Sándor* (46) Schweinfurt (Németország) – 50 euró, *Faluhelyi (Fischer) János* (34) Wiesbaden, (Németország) – 200 euró, *Besenyei József* (53) Budapest – 10 000 Ft.– *Győry Iván* (1947) Ansonia, (USA)– 200 USA dollár; (Elnézését kérjük, adományáról a 2010. Veni Sancte-i számban nem emlékeztünk meg)

HALOTTAINK

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk:

Dr. Glósz Ervin Efrém O Cist – Székesfehérvár **Keszthelyi Ferenc Jeromos OCist** (46) – Vác
Kádár János (1951) – Budapest

Requiescant in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál *Homonnay József*, 3300 Eger, *Tittel Pál u. 6. fsz. 2.* tel.: (46) **415 600** (Miskolcon) ill. *Oláh Gyula*, 1114 Budapest, *Bartók Béla út 25. III. 5/A* tel.:(1) **386 2295** vagy
E-mail: olah.gyula3@chello.hu

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)
Megjelenik ez évben Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.

Felelős szerkesztő: Oláh Gyula
Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.